

ASSOS
ARKAİK, KLASİK ve HELLENİSTİK
DÖNEM KANDİLLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Gülseren KAN ŞAHİN
2008

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ASSOS ARKAİK, KLASİK ve HELLENİSTİK DÖNEM
KANDİLLERİ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Nurettin ARSLAN

Hazırlayan
Gülseren KAN ŞAHİN

Çanakkale–2008

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne ait
"Assos Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem Kandilleri"
adlı çalışma jürimiz tarafından Arkeoloji Anabilim Dalında
YÜKSEKLİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

(İmza)
Başkan Doç. Dr. Nurettin ARSLAN
Akademik Ünvanı, Adı Soyadı (Danışman)

(İmza)
Üye Prof. Dr. Ali Osman UYSAL
Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

(İmza)
Üye Doç. Dr. Turan TAKAOĞLU
Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

ÖZET

Bu çalışma ile 1981–2005 yılları arasında Assos’da bulunmuş Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlere ait kazı evi deposundaki kandillerinin tip ve motif gelişimi, tarihi kesin olan benzer ya da yakın örneklerle karşılaştırma yapılarak, tipoloji ve kronolojisinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

İlk olarak kandilin bölümleri, biçimsel gelişimi, üretim teknikleri ve günlük kullanımı hakkında bilgiler verilmiştir.

Assos tarihi ve kandillerin buluntu yerlerinin açıklanmasının ardından Assos Kandilleri genel kronolojik dönemler içinde tiplere göre sınıflandırılmıştır. Bu tiplerin her birinin genel özellikleri, üretim teknikleri, firnis ve kil özellikleri, eğer varsa bezemeleri göz önünde bulundurularak açıklanmıştır. Kandil ya da kandil parçaları ait oldukları tip içinde incelenmiştir. Çalışmamızda, 207 adet kandil örneği değerlendirilmiştir.

İncelenen kandil örneklerinin üst ve alt görünülerinin çizimleri metnin içinde, ölçekli fotoğrafları levhalar kısmında verilmiştir.

Sonuçta kandillerin dönemler içinde buluntu yerlerine göre sayısal dağılımı tablolarla açıklanmıştır. Ayrıca kandillerin bölgelerle bağlantısı değerlendirilerek, yerel ve ithal üretimler açıklanmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

This study is intended to determine the typology and chronology of the Archaic, Classical and Hellenistic terracotta lamps which have been unearthed between the years 1981–2005 with the help of comparison of the same or similar examples that have absolute date and found in the Assos excavations house store.

It is given knowledge about the parts of the lamp, stylistic evolution, method of manufacture and using in daily life in the first part.

After Assos history and find place of the lamps, Assos lamps divided into general main types in the chronological periods. Characteristic features of each types, method of manufacture, glaze and clay features and ornamental features are explained. Lamps or lamp fragments are deal with belonging type. This study includes 207 lamps or lamp fragments.

Drawings of the top and bottom parts of the lamps or lamp fragments are given in text and photographs with scale are given in plates.

In the last part numerical distribution of the lamps with find place in periods are clarified with tableau. It has been maintained of an evaluation of the connexion of the lamps to the regions and local and imports products are strive to clarified.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	v
RESİMLER LİSTESİ	viii
LEVHALAR LİSTESİ	xix
ÇİZİMLER LİSTESİ	xxxı
ÖNSÖZ	xxxiv
1. GİRİŞ	1
2. AMAÇ ve YÖNTEM	3
3. KANDİL	6
3.1. KANDİLLERİN BİÇİMSEL GELİŞİMİ	12
3.2. ÜRETİM TEKNİKLERİ	27
3.2.1 ELDE ŞEKİLLENDİRME	27
3.2.2. ÇARKTA ÜRETİM	28
3.2.3. KALIPTA ÜRETİM	29
3.3. BOYAMA VE FIRINLAMA TEKNİKLERİ	34
3.4. GÜNLÜK KULLANIMI	37
4. ASSOS ARKAİK, KLASİK VE HELLENİSTİK DÖNEM KANDİLLERİ	43
4.1. TARİHİ	43
4.2. ARKAİK DÖNEM KANDİLLERİ	47
4.2.1. KÖPRÜLÜ BURUNLU KANDİLLER	48
4.2.1.1. AÇIK GÖVDELİ	48
4.2.1.2. BORU ASKI DELİKLİ	51
4.2.1.3. GÖVDE VE OMUZ ARASINDA KESKİN AÇILI	56
4.3. KLASİK DÖNEM KANDİLLERİ	61
4.3.1. EĞİMLİ OMUZLU KANDİLLER	61
4.3.1.1. DÜZ KAİDELİ	61
4.3.1.2. YÜKSEK KAİDELİ	66

4.3.1.3. UZUN VE GENİŞ BURUNLU	71
4.3.1.4. SÜSLEMELİ OMUZLU	76
4.3.1.5. YÜKSEK KAİDELİ, BORU ASKI DELİKLİ	81
4.3.2. GENİŞ GÖVDELİ KANDİLLER	82
4.3.2.1. YİVLİ OMUZLU	83
4.3.2.2. DÜZ OMUZLU	85
4.3.3. YUVARLAK OMUZLU KANDİLLER	87
4.3.3.1. SIĞ YİVLİ OMUZLU	87
4.3.3.2. KÜRESEL GÖVDELİ, KALIN KAİDELİ	89
4.3.3.3. DÜŞÜK SEVİYEDE AĞIZ KENARLI	115
4.3.3.4. BORU ASKI DELİKLİ	117
4.3.3.5. AÇIK GÖVDELİ	120
4.4. HELLENİSTİK DÖNEM KANDİLLERİ	122
4.4.1. KAPALI GÖVDELİ	123
4.4.1.1. GENİŞ GÖVDELİ, GENİŞ OMUZLU	123
4.4.1.2. EĞİMLİ PROFİLLİ	126
4.4.2. MİNYATÜR KANDİLLER	127
4.4.3. YUVARLAK PROFİLLİ	132
4.4.4. İÇBÜKEY OMUZLU	147
4.4.5. KNİDOS TİPİ	149
4.4.6. EPHESSOS TİPİ	154
4.4.6.1. YUVARLAK VE SÜSLEMELİ OMUZLU	158
4.4.6.2. OK UCU BURUNLU	166
4.4.6.3. YUVARLAK BURUNLU, BURUN UCU PLASTİK BANTLA ÇEVİRİLİ	204
4.4.6.4. GÖVDESİ PLASTİK BANTLA ÇEVİRİLİ	208
4.4.6.5. BURNU KANALLI	211
4.4.7. KALP YAPRAKLI KANDİLLER	212
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	222
KAYNAKÇA	237
ÇİZİMLER	
LEVHALAR	

KISALTMALAR LİSTESİ

AA	Archäologischer Anzeiger
AJA	American Journal of Archaeology
AM	Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung.
AMS	Asia Minor Studien
AntCl	L'antiquité classique
AvP	Königliche Museen zu Berlin, Altertumer von Pergamon.
AW	Antike Welt. Zeitschrift für Archäologie und Kulturgeschichte
Belleten	Belleten. Türk Tarih Kurumu
BibAr	The Biblical Archaeologist. The American School of Oriental Research New Haven
BCH	Bulletin de Correspondance Hellénique.
Berytus	Berytus. Archaeological Studies.
BMQ	The British Museum Quarterly.
Boreas	Boreas. Münstersche Beiträge zur Archäologie.
BSA	Annual of the British School at Athens.
DarSag	Dictionnaire des antiquités grecques et romaines
DissPan	Dissertationes Pannonicae.
EAA	Encyclopedia dell' Arte Antica.
FiE	Forschungen in Ephesos
FuB	Forschungen und Berichte. Staatliche Museen zu Berlin.
GaR	Greece and Rome.
GrLat Prag	Graecolatina Pragensia. Acta Universitatis Carolinae. Philologica.
HarvStCIPhil	Harvard Studies in Classical Philology.
Hesperia	Hesperia. Journal of the American School of Classical Studies at Athens.
JbÖByz	Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik.
Jdl	Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts.
JEA	The Journal of Egyptian Archaeology.

JRS	Journal of Roman Studies.
Latomos	Latomos. Revue d'études latines.
MonAnt	Monumenti antichi.
MusJ	Museum Journal (Philadelphia).
NSc	Notizie degli scavi di antichità.
OF	Olympische Forschungen.
Öjh	Jahreshefte des Österreichischen archäologischen Instituts in Wien.
OpArch	Skrifter utgivna av Svenska institutet i Rom. Opuscula archaeologica.
Op Ath	Opuscula atheniensi
PF	Pergamenische Forschungen
RE	Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft.
SCE	The Swedish Cyprus Expedition.
TAD	Türk Arkeoloji Dergisi.
TMO	Travaux de la maison de l'orient.

Diğer Kısaltmalar

abb.	Abbreviations
b. no.	Buluntu Numarası
bkz.	Bakınız
iz.	Çizim
env. no.	Envanter Numarası
gen.	Genişlik
fig.	Figür
lev.	Levha
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
no.	Numara
pl.	Plate
Taf.	Tafel
uz.	Uzunluk
yük.	Yükseklik
vd.	Ve Devamı
vol.	Volume

RESİMLER LİSTESİ

- Resim 1: Yunan Kandili.
- Resim 2: Roma Kandili.
- Resim 3: Orta Tunç Çağı yaklaşık M.Ö. 1700 tarihlerine ait el –Jip yerleşmesinde bulunmuş sığ kâse formlu kandil(Smith, 1964, vol. 27, no:1, 1, fig. 1).
- Resim 4: Kas (III. Babil) kandili (Kınal, 1960, lev. XII, res. 20).
- Resim 5: M.Ö. 9. ya da 8. yüzyıla ait olduğu düşünülen Samaria yerleşmesinde bulunmuş çift burunlu kandil (Smith, 1964, vol. 27, no:1, 18, fig. 8).
- Resim 6: M.Ö. 7. yüzyıla tarihlenen sığ kâse formlu Atina kandili (Howland, 1958, 8, pl. 1, 29, no: 1).
- Resim 7: Ephesos’da bulunmuş M.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına ait köprülü burunlu, boru askı delikli kandil (Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 44, no: 78).
- Resim 8: Levant Bölgesinde yer alan Meşad Hashavyahu yerleşmesinde Arkaik Dönem’e ait ithal Yunan kandili (Smith, 1964, vol. 27, no: 1, 25, fig. 12).
- Resim 9: M.Ö. 4. yüzyıl Atina üretimi kandil örneği (Bailey, 1975, 52, pl. 14, 15, no: 76).

- Resim 10: M.Ö. 2. yüzyıl Ephesos Kandili (Smith, 1964, Vol. 27, no: 4, 112, fig. 8).
- Resim 11: Knidos tipi kandil örneği (Smith, 1964, vol. 27, no: 4, 110, fig. 7).
- Resim 12: Kandil için kullanılan patrix (Schäfer, 1968, Taf. 61, 136, no: Q 34).
- Resim 13: Patrixin çizimi (Schäfer, 1968, Taf. 60, 136, no: Q 34).
- Resim 14: Kandil için kullanılan üst kalıp (Bailey, 1972, pl.16 a).
- Resim 15: Köprülü Burunlu, Açık Gövdeli Kandil Örneği.
- Resim 16: 1. no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 17: 2 no.lu kandilin alt ve üst görünümünün çizimi.
- Resim 18: Köprülü Burunlu Boru Askı Delikli Kandil Örneği.
- Resim 19: 3 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 20: 4 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 21: 5 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 22: 6 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 23: 7 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 24: Köprülü Burunlu Gövde ve Omuz Arasında Keskin Açılı Kandil Örneği.
- Resim 25: 8 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 26: 9 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 27: 10 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 28: 11 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 29: 12 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

- Resim 30: Eğimli Omuzlu Düz Kaideli Kandil Örneği.
- Resim 31: 13 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 32: 14 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 33: 15 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 34: 16 no.lu kandilin alt ve üst görünümünün çizimi.
- Resim 35: 17 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 36: Eğimli Omuzlu Yüksek Kaideli Kandil Örneği.
- Resim 37: 18 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 38: 19 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 39: 20 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 40: 21 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 41: 22 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 42: 23 no.lu kandilin üstten görünümünün çizimi.
- Resim 43: Eğimli Omuzlu Uzun ve Geniş Burunlu Kandil Örneği.
- Resim 44: 24 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 45: 25 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 46: 26 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 47 : 27 no.lu kandilin üstten görünümünün çizimi.
- Resim 48: 28 no.lu kandilin üstten görünümünün çizimi.
- Resim 49: Eğimli Ve Süslemeli Omuzlu Kandil Örneği.
- Resim 50: 29 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 51: 30 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 52: 31 no.lu kandilin üstten görünümünün çizimi.
- Resim 53: 32 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 54: 33 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

- Resim 55: 34 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 56: Eğimli Omuzlu, Yüksek Kaideli Boru Askı Delikli Kandil Örneği.
- Resim 57: 35 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 58: Geniş Gövdeli Yivli Omuzlu Kandil Örneği.
- Resim 59: 36 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 60: 37 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 61: Geniş Gövdeli Düz Omuzlu Kandil Örneği.
- Resim 62: 38 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 63: Yuvarlak ve Sığ Yivli Omuzlu Kandil Örneği.
- Resim 64: 39 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 65: Yuvarlak Omuzlu, Küresel Gövdeli kalın Kaideli Kandil Örneği .
- Resim 66: 40 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 67: 41 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 68: 42 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 69: 43 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 70: 44 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 71: 45 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 72: 46 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 73: 47 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 74: 48 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 75: 49 no.lu kandilin üstten görünümünün çizimi.
- Resim 76: 50 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 77: 51 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 78: 52 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

Resim 79:	53 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 80:	54 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 81:	55 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 82:	56 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 83:	57 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 84:	58 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 85:	59 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 86:	60 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 87:	61 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 88:	62 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 89:	63 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 90:	64 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 91:	65 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 92:	66 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 93:	67 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 94:	68 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 95:	69 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
Resim 96:	70 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
Resim 97:	71 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 98:	72 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 99:	73 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
Resim 100:	74 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 101:	Yuvarlak Omuzlu Düşük Seviyede Ağız Kenarlı Kandil Örneği.
Resim 102:	75 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 103:	76 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 104:	Yuvarlak Omuzlu Boru Askı Delikli Kandil Örneği.
Resim 105:	77 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

- Resim 106: 78 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 107: Açık Gövdeli Kandil Örneği.
- Resim 108: 79 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 109: Kapalı ve geniş Gövdeli, Geniş Omuzlu Kandil Örneği.
- Resim 110: 80 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 111: 81 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 112: Kapalı Gövdeli Eğimli Profilli Kandil Örneği.
- Resim 113: 82 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 114: Minyatür Kandil Örneği.
- Resim 115: 83 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 116: 84 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 117: 85 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 118: 86 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 119: 87 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 120: Yuvarlak Profilli Kandil Örneği.
- Resim 121: 88 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 122: 89 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 123: 90 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 124: 91 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 125: 92 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 126: 93 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 127: 94 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

- Resim 128: 95 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 129: 96 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 130: 97 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 131: 98 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 132: 99 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 133: 100 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 134: 101 no. lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 135: 102 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 136: 103 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 137: 104 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 138: 105 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 139: İçbükey Omuzlu Kandil Örneği.
- Resim 140: 106 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 141: 107 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 142: Knidos Tipi Kandil Örneği.
- Resim 143: 108 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 144: 109 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 145: 110 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 146: 111 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 147: Ephesos Tipi Kandil Örneği.
- Resim 148: 112 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 149: 113 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 150: 114 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 151: 115 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 152: 116 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 153: 117 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

Resim 154:	118 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 155:	119 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 156:	120 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 157:	121 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 158:	122 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 159:	123 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 160:	124 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 161:	125 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 162:	126 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 163:	127 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 164:	128 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 165:	129 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 166:	130 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 167:	131 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
Resim 168:	132 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 169:	133 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 170:	134 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 171:	135 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 172:	136 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 173:	137 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
Resim 174:	138 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 175:	139 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 176:	140 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 177:	141 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 178:	142 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 179:	143 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 180:	144 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 181:	145 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 182:	146 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 183:	147 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

Resim 184:	148 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 185:	149 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 186:	150 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 187:	151 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 188:	152 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 189:	153 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 190:	154 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 191:	155 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
Resim 192:	156 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 193:	157 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
Resim 194:	158 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 195:	159 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 196:	160 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
Resim 197:	161 no.lu kandilin ön ve yan görünümünün çizimi.
Resim 198:	162 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
Resim 199:	163 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 200:	164 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 201:	165 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 202:	166 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 203:	167 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 204:	168 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 205:	169 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 206:	170 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 207:	171 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 208:	172 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 209:	173 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 210:	174 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

Resim 211:	175 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 212:	176 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 213:	177 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 214:	178 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 215:	179 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 216:	180 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 217:	181 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 218:	182 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 219:	183 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 220:	184 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 221:	185 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 222:	186 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 223:	187 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 224:	188 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 225:	189 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 226:	190 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 227:	191 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 228:	192 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 229:	193 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 230:	194 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
Resim 231:	195 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
Resim 232:	196 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 233:	197 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
Resim 234:	Kalp Yapraklı Kandil Örneği.
Resim 235:	198 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
Resim 236:	199 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
Resim 237:	200 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

- Resim 238: 201 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 239: 202 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 240: 203 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 241: 204 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 242: 205 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 243: 206 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.
- Resim 244: 207 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.
- Resim 245 : Assos Kandillerinin Dönemlere Göre Sayısal Dağılımı.
- Resim 246: Arkaik Dönem Assos Kandillerinin Buluntu Yerlerine Göre Sayısal Dağılımı.
- Resim 247: Klasik Dönem Assos Kandillerinin Tiplere Göre Sayısal Dağılımı.
- Resim 248: Klasik Dönem Assos Kandillerinin Buluntu Yerlerine Göre Sayısal Dağılımı.
- Resim 249: Hellenistik Dönem Assos Kandillerinin Tiplere Göre Sayısal Dağılımı.
- Resim 250: Hellenistik Dönem Assos Kandillerinin Buluntu Yerlerine Göre Sayısal Dağılımı.

LEVHALAR LİSTESİ

LEVHA I	Kandillerin Biçimsel Gelişimi; M.Ö. 4. ve 2. yüzyıllar (Walters, 1914, pl. 40).
LEVHA II	Kandillerin Biçimsel Gelişimi; Çeşitli Dönemler. (Walters, 1914, pl. 41).
LEVHA III	Kent Planı
LEVHA IV	Assos Batı Nekropolü'nün Planı
LEVHA V	Assos Tiyatrosu'nun Planı
LEVHA VI	1a No'lu Kandil 1b No'lu Kandil 2a No'lu Kandil
LEVHA VII	2b No'lu Kandil 3a No'lu Kandil 3b No'lu Kandil
LEVHA VIII	4 No'lu Kandil 5 No'lu Kandil 6 No'lu Kandil
LEVHA IX	7a No'lu Kandil 7b No'lu Kandil 8a No'lu Kandil
LEVHA X	8b No'lu Kandil 9 No'lu Kandil

	10 No'lu Kandil
LEVHA XI	11 No'lu Kandil 12 No'lu Kandil 13a No'lu Kandil
LEVHA XII	13b No'lu Kandil 14 No'lu Kandil 15 No'lu Kandil
LEVHA XIII	16a No'lu Kandil 16b No'lu Kandil 17a No'lu Kandil
LEVHA XIV	17b No'lu Kandil 18 No'lu Kandil 19 No'lu Kandil
LEVHA XV	20 No'lu Kandil 21 No'lu Kandil 22 No'lu Kandil
LEVHA XVI	23 No'lu Kandil 24 No'lu Kandil 25a No'lu Kandil
LEVHA XVII	25b No'lu Kandil 26a No'lu Kandil 26b No'lu Kandil

LEVHA XVIII	27 No'lu Kandil 28 No'lu Kandil 29 No'lu Kandil
LEVHA XIX	30a No'lu Kandil 30b No'lu Kandil 31 No'lu Kandil
LEVHA XX	32 No'lu Kandil 33 No'lu Kandil 34 No'lu Kandil
LEVHA XXI	35a No'lu Kandil 35b No'lu Kandil 36 No'lu Kandil
LEVHA XXII	37 No'lu Kandil 38 No'lu Kandil 39 No'lu Kandil
LEVHA XXIII	40a No'lu Kandil 40b No'lu Kandil 41a No'lu Kandil
LEVHA XXIV	41b No'lu Kandil 42a No'lu Kandil 42b No'lu Kandil
LEVHA XXV	43a No'lu Kandil 43b No'lu Kandil 44a No'lu Kandil

LEVHA XXVI	44b No'lu Kandil 45 No'lu Kandil 46 No'lu Kandil
LEVHA XXVII	47 No'lu Kandil 48 No'lu Kandil 49 No'lu Kandil
LEVHA XXVIII	50 No'lu Kandil 51 No'lu Kandil 52 No'lu Kandil
LEVHA XXIX	53 No'lu Kandil 54 No'lu Kandil 55 No'lu Kandil
LEVHA XXX	56 No'lu Kandil 57 No'lu Kandil 58 No'lu Kandil
LEVHA XXXI	59 No'lu Kandil 60 No'lu Kandil 61 No'lu Kandil
LEVHA XXXII	62 No'lu Kandil 63 No'lu Kandil 64 No'lu Kandil
LEVHA XXXIII	65 No'lu Kandil 66 No'lu Kandil 67 No'lu Kandil

LEVHA XXXIV	68 No'lu Kandil 69a No'lu Kandil 69b No'lu Kandil
LEVHA XXXV	70a No'lu Kandil 70b No'lu Kandil 71 No'lu Kandil
LEVHA XXXVI	72 No'lu Kandil 73a No'lu Kandil 73b No'lu Kandil
LEVHA XXXVII	74 No'lu Kandil 75 No'lu Kandil 76 No'lu Kandil
LEVHA XXXVIII	77 No'lu Kandil 78a No'lu Kandil 78b No'lu Kandil
LEVHA XXXIX	79a No'lu Kandil 79b No'lu Kandil 80 No'lu Kandil
LEVHA XL	81a No'lu Kandil 81b No'lu Kandil 82 No'lu Kandil
LEVHA XLI	83a No'lu Kandil 83b No'lu Kandil 84a No'lu Kandil

LEVHA XLII	84b No'lu Kandil 85a No'lu Kandil 85b No'lu Kandil
LEVHA XLIII	86a No'lu Kandil 87b No'lu Kandil 87a No'lu Kandil
LEVHA XLIV	87b No'lu Kandil 88a No'lu Kandil 88b No'lu Kandil
LEVHA XLV	89 No'lu Kandil 90 No'lu Kandil 91 No'lu Kandil
LEVHA XLVI	92 No'lu Kandil 93a No'lu Kandil 93b No'lu Kandil
LEVHA XLVII	94 No'lu Kandil 95 No'lu Kandil 96a No'lu Kandil
LEVHA XLVIII	96b No'lu Kandil 97 No'lu Kandil 98 No'lu Kandil
LEVHA XLIX	99 No'lu Kandil 100a No'lu Kandil 100b No'lu Kandil

LEVHA L	101 No'lu Kandil 102a No'lu Kandil 102b No'lu Kandil
LEVHA LI	103a No'lu Kandil 103b No'lu Kandil 104a No'lu Kandil
LEVHA LII	104b No'lu Kandil 105a No'lu Kandil 105b No'lu Kandil
LEVHA LIII	106 No'lu Kandil 107 No'lu Kandil 108 No'lu Kandil
LEVHA LIV	109 No'lu Kandil 110 No'lu Kandil 111 No'lu Kandil
LEVHA LV	112 No'lu Kandil 113 No'lu Kandil 114 No'lu Kandil
LEVHA LVI	115 No'lu Kandil 116 No'lu Kandil 117 No'lu Kandil
LEVHA LVII	118 No'lu Kandil 119 No'lu Kandil 120 No'lu Kandil

LEVHA LVIII	121 No'lu Kandil 122 No'lu Kandil 123 No'lu Kandil
LEVHA LVIX	124 No'lu Kandil 125 No'lu Kandil 126 No'lu Kandil
LEVHA LX	127 No'lu Kandil 128 No'lu Kandil 129 No'lu Kandil
LEVHA LXI	130 No'lu Kandil 131a No'lu Kandil 131b No'lu Kandil
LEVHA LXII	132 No'lu Kandil 133 No'lu Kandil 134 No'lu Kandil
LEVHA LXIII	135 No'lu Kandil 136 No'lu Kandil 137a No'lu Kandil
LEVHA LXIV	137b No'lu Kandil 138 No'lu Kandil 139 No'lu Kandil
LEVHA LXV	140 No'lu Kandil 141 No'lu Kandil 142 No'lu Kandil

LEVHA LXVI	143 No'lu Kandil 144 No'lu Kandil 145 No'lu Kandil
LEVHA LXVII	146 No'lu Kandil 147 No'lu Kandil 148a No'lu Kandil
LEVHA LXVIII	148b No'lu Kandil 149 No'lu Kandil 150 No'lu Kandil
LEVHA LXIX	151 No'lu Kandil 152 No'lu Kandil 153 No'lu Kandil
LEVHA LXX	154 No'lu Kandil 155a No'lu Kandil 155b No'lu Kandil
LEVHA LXXI	156 No'lu Kandil 157a No'lu Kandil 157b No'lu Kandil
LEVHA LXXII	158 No'lu Kandil 159 No'lu Kandil 160a No'lu Kandil
LEVHA LXXIII	160b No'lu Kandil 161a No'lu Kandil 161b No'lu Kandil

LEVHA LXXIV	162 No'lu Kandil 163 No'lu Kandil 164 No'lu Kandil
LEVHA LXXV	165 No'lu Kandil 166 No'lu Kandil 167 No'lu Kandil
LEVHA LXXVI	168 No'lu Kandil 169 No'lu Kandil 170 No'lu Kandil
LEVHA LXXVII	171 No'lu Kandil 172 No'lu Kandil 173 No'lu Kandil
LEVHA LXXVIII	174 No'lu Kandil 175 No'lu Kandil 176 No'lu Kandil
LEVHA LXXIX	177 No'lu Kandil 178 No'lu Kandil 179a No'lu Kandil
LEVHA LXXX	189b No'lu Kandil 180 No'lu Kandil 181 No'lu Kandil
LEVHA LXXXI	182 No'lu Kandil 183 No'lu Kandil 184 No'lu Kandil

LEVHA LXXXII	185 No'lu Kandil 186a No'lu Kandil 186b No'lu Kandil
LEVHA LXXXIII	187 No'lu Kandil 188 No'lu Kandil 189 No'lu Kandil
LEVHA LXXXIV	190 No'lu Kandil 191 No'lu Kandil 192 No'lu Kandil
LEVHA LXXXV	193 No'lu Kandil 194a No'lu Kandil 194b No'lu Kandil
LEVHA LXXXVI	195a No'lu Kandil 195b No'lu Kandil 196 No'lu Kandil
LEVHA LXXXVII	197 No'lu Kandil 198a No'lu Kandil 198b No'lu Kandil
LEVHA LXXXVIII	199a No'lu Kandil 199b No'lu Kandil 200a No'lu Kandil
LEVHA LXXXIX	200b No'lu Kandil 201 No'lu Kandil 202a No'lu Kandil

LEVHA XC	202b No'lu Kandil 203 No'lu Kandil 204 No'lu Kandil
LEVHA XCI	205 No'lu Kandil 206 No'lu Kandil 207a No'lu Kandil
LEVHA XCII	207b No'lu Kandil

ÇİZİMLER LİSTESİ

ÇİZİM 1	Assos Kandillerindeki Omuz Süslemeleri
ÇİZİM 2	Assos Kandillerindeki Omuz Süslemeleri
ÇİZİM 3	Assos Kandillerindeki Omuz Süslemeleri
ÇİZİM 4	Assos Kandillerindeki Burun Süslemeleri
ÇİZİM 5	Çizim a: 1 No'lu kandil Çizim b: 2 No'lu kandil Çizim c: 3 No'lu kandil Çizim d: 7 No'lu kandil Çizim e: 8 No'lu kandil Çizim f: 13 No'lu kandil
ÇİZİM 6	Çizim a: 16 No'lu kandil Çizim b: 17 No'lu kandil Çizim c: 25 No'lu kandil Çizim d: 30 No'lu kandil Çizim e: 35 No'lu kandil
ÇİZİM 7	Çizim a: 36 No'lu kandil Çizim b: 37 No'lu kandil Çizim c: 40 No'lu kandil Çizim d: 41 No'lu kandil
ÇİZİM 8	Çizim a: 42 No'lu kandil Çizim b: 43 No'lu kandil Çizim c: 44 No'lu kandil Çizim d: 69 No'lu kandil
ÇİZİM 9	Çizim a: 70 No'lu kandil

Çizim b: 73 No'lu kandil

Çizim c: 78 No'lu kandil

Çizim d: 79 No'lu kandil

ÇİZİM 10

Çizim a: 81 No'lu kandil

Çizim b: 83 No'lu kandil

Çizim c: 84 No'lu kandil

Çizim d: 85 No'lu kandil

Çizim e: 86 No'lu kandil

ÇİZİM 11

Çizim a: 87 No'lu kandil

Çizim b: 88 No'lu kandil

Çizim c: 93 No'lu kandil

Çizim d: 96 No'lu kandil

ÇİZİM 12

Çizim a: 100 No'lu kandil

Çizim b: 102 No'lu kandil

Çizim c: 103 No'lu kandil

Çizim d: 104 No'lu kandil

ÇİZİM 13

Çizim a: 105 No'lu kandil

Çizim b: 108 No'lu kandil

Çizim c: 131 No'lu kandil

Çizim d: 137 No'lu kandil

ÇİZİM 14

Çizim a: 148 No'lu kandil

Çizim b: 155 No'lu kandil

Çizim c: 160 No'lu kandil

Çizim d: 179 No'lu kandil

ÇİZİM 15

Çizim a: 186 No'lu kandil

Çizim b: 194 No'lu kandil

Çizim c: 195 No'lu kandil

Çizim d: 198 No'lu kandil

Çizim e: 199 No'lu kandil

ÇİZİM 16

Çizim a: 200 No'lu kandil

Çizim b: 202 No'lu kandil

Çizim c: 206 No'lu kandil

Çizim d: 207 No'lu kandil

ÇİZİM 17

Arkaik Döneme Tarihlendirilen Kandillerin Tiyatrodaki Buluntu Yerleri.

ÇİZİM 18

Klasik Döneme Tarihlendirilen Kandillerin Tiyatrodaki Buluntu Yerleri.

ÇİZİM 19

Hellenistik Döneme Tarihlendirilen Kandillerin Tiyatrodaki Buluntu Yerleri.

ÇİZİM 20

Arkaik Döneme Tarihlendirilen Kandillerin Batı Nekropolü'ndeki Buluntu Yerleri.

ÇİZİM 21

Klasik Döneme Tarihlendirilen Kandillerin Batı Nekropolü'ndeki Buluntu Yerleri.

ÇİZİM 22

Hellenistik Döneme Tarihlendirilen Kandillerin Batı Nekropolü'ndeki Buluntu Yerleri.

ÖNSÖZ

İnsanoğlu, önemli ihtiyaçları arasında bulunan aydınlanma gereksinimini, kandilin icat edilmesine kadar geçen sürede, önceleri gün ışığından faydalanma ve ateş yakma yoluyla, daha sonraları ise meşale, kandil ve mum gibi araçlarla karşılamıştır. Kandil ise kullanıldığı dönemlerde toplumun taleplerini karşılamak amacı ile üretildiği andan itibaren sürekli gelişerek yeni biçimlerle karşımıza çıkmaktadır. Kandiller, yüzyıllar boyunca, insanoğlunun en temel ihtiyaçlarından biri olan “aydınlanma” ya yardımcı olan ve toplumun günlük hayatının yanı sıra, ekonomik ve sosyal durumuna dair ipuçları veren oldukça önemli bir malzemedir.

Bu çalışmada Assos’da 1981–2005 yılları arasındaki kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan ve kazı evi deposunda korunan kandillerin tipolojik bir tasnifi yapılarak Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlerde kullanılan kandillerin yayılım alanlarının açıklanmasına çalışılmıştır.

Konuyu belirlemedeki yardımlarından ve yönlendirmelerinden dolayı danışman hocam Doç. Dr. Nurettin ARSLAN’a, gerekli ilgi ve desteği esirgemeyen ve çalışmamı yönlendiren hocalarım Prof Dr. Ali Osman UYSAL’a, Doç. Dr. Turan TAKAOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Göksel SAZCI, Yrd. Doç. Dr. Çiğdem ÖZBEK’e içtenlikle teşekkür ederim. Kütüphane çalışmalarım sırasında bana yardımcı olan İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü çalışanları ile gerekli fotoğrafların çekiminde yardımcı olan ÇOMÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü’nden Arş. Gör. Caner BAKAN’a ve yardımlarından dolayı Arş. Gör. Hüseyin YAMAN’a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca ölçekli fotoğrafların düzenlenmesindeki katkılarından dolayı İTÜ Mimarlık Fakültesi öğrencisi Bilge BAL’a da içtenlikle teşekkür ederim.

Çalışma sırasında bana yardımcı olan ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme ve canım eşime sonsuz teşekkür ederim.

Gülseren KAN ŞAHİN

Çanakkale 2008

1. GİRİŞ

İnsanoğlu aydınlanma gibi çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla güneş ışığının yanı sıra, yapay aydınlatma yollarını da seçmiştir. Buna bağlı olarak günlük faaliyetlerini gerçekleştirirken yanında bir aydınlatma aracı taşıma gereksinimi hissetmiştir. Antik dönemde kullanılan yapay aydınlatma araçlarının, kişisel ve toplu ihtiyaçlara bağlı olarak, deneme yanılma yoluyla basitten daha karmaşık bir yapıya doğru geliştiği düşünülebilir. En basit aydınlatma araçları olarak karşımıza çıkan meşaleler her dönemde kullanılmıştır. Yapay aydınlatma için kullanılan araçların gelişim sürecinde meşaleyi, mum ve kandil izlemiştir. Bununla birlikte, meşale kullanımının Roma döneminde de devam etmesi veya Bizans döneminde mum kullanımı, aydınlatma araçlarının birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılmadıklarını gösterir. Aynı zamanda topluluk veya toplumun içinde bulunduğu coğrafî özellikler, tıpkı diğer kültür ürünlerini etkilediği gibi, aydınlanma için kullanılan aletlere de yön vermiştir. Örneğin, ormanlık bölgelerde meşale kullanılırken, zeytin ağacının bol olduğu Akdeniz havzasında kandil kullanımı yaygınlaşmıştır.

Mum ve meşalenin dayanıksızlığına karşın kandil, günlük hayatın bir parçası olmuş kimi zaman sembolik anlamlar yüklenerek, kimi zaman da basit bir aydınlatma aracı olarak yaygın bir şekilde kullanılmıştır¹. Kandil, kullanıldığı süre içinde kişisel ihtiyaçları karşılamak amacıyla ilk üretildiği andan itibaren sürekli gelişim gösterir. Günümüzde ise kandiller kültürel yayılmayı, seramik tekniklerini, sanatı, dini eylemleri, sembolizmi araştıran kişiler için zengin bir kaynak oluşturmaktadır. Bulunduğu yerin veya beraberinde ele geçen diğer buluntuların tarihlenmesinde kullanılan faydalı bir malzeme olarak kabul edilmiştir. Üzerinde taşıdığı betimler, ait olduğu toplumun sosyal hayatı ve dini hakkında bilgiler verdiği gibi yayılım sahalarının genişliği ile dönemlerinin ekonomik ve ticari yapısıyla ilgili olması da oldukça önemlidir². Örneğin Atina M.Ö. 6. - 4. yüzyıllarda yeni tiplerin en büyük üreticisi olarak ortaya çıkmış ve bu yüksek kaliteye sahip kandilleri lüks Attika vazolarıyla birlikte Akdeniz ve Karadeniz üzerinden birçok ülkeye ihraç

---

¹ Broneer, 1930, 3.

² Broneer, 1930, 3.

etmiştir³. M.Ö. 2. yüzyılda ise Attika'da kandil üretiminin gerilemesi ile doğu Ege bölgesi, bu konuda güçlenerek ticari ve sanatsal açıdan önemli bir konuma gelmiştir. Bu dönemde Ephesos ve Pergamon kandillerinin Anadolu'nun çeşitli yerlerinde revaçta olduğunu, bunların aynı zamanda Attika ve diğer bölgelere de ihraç edildiği bilinmektedir⁴. Yapılan kandil ticaretine bağlı olarak, Delos'da Knidos⁵, Ephesos⁶ ve İtalya'dan⁷ gelen kandillere rastlanmıştır. Buna bağlı olarak yerel kandil üreticilerin temel ihtiyacı karşılanmış olmasına rağmen yeni ve kaliteli ürünlere sahip olma isteğinin her zaman önemli olduğu söylenebilir.

Antik dönemde kandil ticaretinin nasıl yapıldığı konusunda kesin bilgiler bulunmamaktadır. Muhtemelen kandiller dükkanlarda satılmak üzere dış merkezlere götürülmüş veya kişiler kendileri bizzat satmışlardır⁸. Ticaret aracılığı ile başka yerleşimlere götürülen kandillerin yanı sıra seyahat eden şahısların özel eşyası olarak taşınan kandiller de bulunmaktadır.

Kandillerin hemen hemen her tür malzemedan yapılmış örnekleri, çeşitli merkezlerde gerçekleştirilen arkeolojik kazılardan ve dolaylı yollardan ele geçmiştir. Kandil olarak kullanılan malzemenin tarihi M.Ö. 8. bine kadar gitmekte ve bunlar doğada bulunan hazır malzemelerden oluşmaktaydı. İlk olarak sığ kâse formundaki taşlar veya deniz kabukları yapay aydınlatmada kandil tarzında kullanılmışlardır. Daha sonra bu malzemelerin pişmiş topraktan benzerleri üretilmeye başlamıştır. Zaman içinde kandiller gelişerek birbirinden farklı formlar da kullanılmaya başlamıştır. Elde şekillendirmenin ve çarkta kandil üretiminin yanı sıra Hellenistik dönemle birlikte kandil yapımında kalıplama tekniği kullanılmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak seri üretime geçilmiş, kandil kullanımı yaygınlaşmış ve yeni formlar ortaya çıkmıştır.

³ Bailey, 1972, 17.

⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 107.

⁵ Bruneau, 1965, no: 1716.

⁶ Bruneau, 1965, no: 2991.

⁷ Bruneau, 1965, no: 3367, 4379.

⁸ Bailey, 1975, 10.

Assos'da geniş bir tarihsel sürece sahip kandiller, kentin sosyal ve ekonomik yapısının açıklanması açısından önem arz etmektedir. Farklı üretim merkezlerine ait örneklerin bulunması aradaki ticari ilişkileri açıklamaktadır. Özellikle Hellenistik dönemde önemli limanlara sahip ve pozitif bilimlerin merkezi sayılabilecek İonia kentleri ile bağlantı kurmuş olması dikkate değerdir. Çalışma içinde hazırlanan katalogla birlikte Assos kandilleri, kronolojik bir sıra içinde tasnif edilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Böylelikle kandilin geçirmiş olduğu gelişim ve yapım tekniklerindeki değişiklikler incelenmiştir.

2. AMAÇ ve YÖNTEM

İlk olarak kandilin bölümleri ve biçimsel gelişimi hakkında genel bilgi verilerek kandilin tarihsel süreç içinde geçirdiği değişiklikler açıklanmaya çalışılmıştır. Antik dönemde günlük yaşam içinde kandil kullanımından bahsedilerek, kandilin sosyal hayattaki önemi açıklanmıştır.

İkinci bölümde, 1981 - 2005 yılları arasındaki Assos'da yapılan kazılarda bulunan kandillerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında Assos'ta 1981 - 2005 tarihleri arasında gerçekleştirilen kazı ve sondaj çalışmalarında açığa çıkartılan ve kazı evi deposunda bulunan kandillerden Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlere ait olanlar ele alınmıştır.

Öncelikle Assos kazı evi deposunda çalışılmıştır. Depoda bulunan kasalar elden geçirilmiş ve kandil buluntuları ile ilgili istatistiksel bir çalışma yapılmıştır. Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlere ait toplam 309 adet kandil değerlendirilerek bunların 207 tanesi için katalog hazırlanmıştır.

Katalogda kandiller, tarihsel süreç içinde tiplere ayrılarak tasnifinin yapılması amaçlanmıştır. Kandillerin tiplere ayrılmasında bazı ortak özellikler göz önüne

alınmış⁹, aralarında bazı farklılıklar bulunmasına rağmen birleştirici öğeler ölçüt kabul edilmiştir. Kandilin şekli, gövde profili, omuz süslemeleri, firnisi, burun ve kaide, diskus, kulp, tutamak veya kulakçık gibi özelliklere bağlı olarak bir kandilin üretim yeri ve hangi döneme ait olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Kandillerin, tanımlanması ve tarihlendirilmesinde D.M. Bailey¹⁰, Howland¹¹, O. Broneer¹², Scheibler¹³, Sezer – Kassab-Tezgör¹⁴, Ph. Bruneau¹⁵, Heres¹⁶ gibi araştırmacıların yazmış oldukları kaynaklara ve yaptıkları kataloglara başvurulmuştur. Ayrıca Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlerin Anadolu ve Ege Adaları'nın önemli merkezlerindeki kandil buluntuları da belirli bir kronoloji kurulması açısından incelenmiştir. Bunun için Schäfer¹⁷, Radt¹⁸, Isler¹⁹, Williams²⁰, Barr²¹, Hellström'un²² yapmış oldukları araştırmalar incelenmiştir. Özellikle Atina Agorası ve Keremaikos'da bulunan kandiller konteks buluntusu olmalarından dolayı tiplere ayrılırken yapılan sınıflamalar örnek olarak alınmıştır.

Form, süsleme, kil ve firnis özelliklerinden yola çıkarak üretim yerlerini bulmaya çalışmak, kandillerle ilgili çalışmalarda başvuru temel yöntemlerden biridir. Assos'un coğrafi konumuna bağlı olarak diğer yerleşimlerle gerçekleştirdiği ticari ilişkilerin açıklanmasına yardımcı olabilmesi açısından kandil tiplerinin bilinmesi önemlidir. Böylece incelenen malzeme ile benzer malzemenin üretildiği kentler arasındaki ilişkilerin saptanması ve malzemenin yayılım alanının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca ithal edilen kandillerin etkisiyle üretilen yerel örnekler belirtmeye çalışılmıştır.

⁹ Bruneau, 1965, 10 – 11.

¹⁰ Bailey, 1975, 29 – 131.

¹¹ Howland, 1958, 20 – 180.

¹² Broneer, 1930, 3 vd.

¹³ Scheibler, 1976, 1 vd.

¹⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 42 – 148.

¹⁵ Bruneau, 1965, 1 vd.

¹⁶ Heres, 1969, 1 – 61.

¹⁷ Schäfer, 1968, 119 – 151.

¹⁸ Radt, 1978, 52 – 61.

¹⁹ Isler, 1978, 133 – 136.

²⁰ Williams, 1981, 3 – 13.

²¹ Barr, 1996, 159 – 200.

²² Hellström, 1965, 49 – 51.

Katalog içinde yer alan kandillerin, tarihsel dönem içinde buluntu yerlerine göre dağılımını ortaya çıkarmak ve kandillerin ne amaçla kullanıldıklarını açıklamak yine bu çalışmanın amaçları arasındadır.

Kandil kataloglarına bakıldığında kalıpta yapılan kandillerin burun veya diskus özellikleri göz önüne alınarak, çarkta üretilenlerin ise profillerine göre tasnif edildikleri görülür²³. Bu sebeple çarkla üretilenler gövde, burun ve omuz profil özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Kalıp tekniği ile üretilenler ise omuz üzerindeki süslemeleri ve diskus özellikleri farklı örneklerle karşılaştırılmış, bazı durumlarda ise burun özellikleri dikkate alınarak tasnif yapılmıştır. Gövde profilleri için çift konik gövdeli, küresel, basık küresel ve dışbükey gibi tanımlar kullanılmıştır. Kalıpla yapılan bazı Ephesos kandillerinde yağın diskustan taşmasını önlemek için diskusa kil parçası applike edilmiştir. Bunun için çanak biçimli diskus tanımı kullanılmıştır.

Kataloğa alınan kandillerin açıklayıcı olması amacıyla üst ve alt görünümünün yanı sıra kalıp yapımı kandillerdeki süslemelerin çizimleri yapılmıştır. Böylece Assos kandillerinin bezemeleri ile karşılaştırma yapılan örneklerin benzer ya da farklı özellikleri kolaylıkla gözlenebilmektedir. Ayrıca kandillerin üstten görünümü ölçekli olarak fotoğraflanmış, tüm ve tüme yakın kandillerin profil çizimleri yapılmıştır. Kil ve firnis renklerinin belirlenmesinde C.E.C. seramik renk kataloğu kullanılmıştır.

Başlangıçta kandilin bölümleri açıklanmış ve kandildeki teknik detaylardan bahsedilmiştir. Yağ, hava ve fitil delikleri, kulakçık, diskus, burun gibi bölümlerin işlevleri hakkında bilgiler verilerek kandilin daha iyi tanımlanması ve bu bölümlerin tipolojik sınıflandırmadaki fonksiyonlarının göz önünde tutulması başvuru bir yöntemdir.

Çalıştığımız eserlerin çoğunun konteks buluntusu olmaması nedeniyle tarihlendirme yapılırken ait olabileceği en alt ve en üst tarih belirtilmiştir. Yayınlarda

²³ Loeschke, 1919, Bailey, 1975.

yer alan toplu mezar buluntuları ve kazı malzemelerinden yararlanarak kronoloji oluşturulmuştur.

Kalıpta üretilen Hellenistik dönem kandillerin tarihlendirilmesinde aynı teknikle üretilen ve Hellenistik dönemin önemli seramik gruplarından olan kalıp yapımı kâselerden de faydalanılmıştır. Kalıp yapımı kâselerin üzerindeki motiflerle karşılaştırma yapılmış ve ortak özellikler saptanmıştır.

3. KANDİL

Antik dönemde oldukça sık kullanılan ve kazılarda çokça karşılaştığımız buluntu grubunu oluşturan kandil, Grekçe’de λύχνος olarak kullanılmış olup *Lykhnos* kelimesi ile ifade edilmektedir²⁴. Bu kelime Ennius, Lucilius, Lucretius ve Virgilleus tarafından kullanılmıştır²⁵. Latince *Lychnus* (lamba, ışık²⁶ anlamında) veya *Lucerna* (Lamba, kandil²⁷ anlamında) olarak adlandırılmıştır. Varro, *lux* kelimesinden gelen *Lucerna* teriminin bir Latin kelimesi olarak türetildiğini ve daha sonra *candelae* ve meşalelerin yerine tek başına kullanılmış olduğunu söyler. Türkçe’de kullanılan kandil kelimesi, bugüne kadar elde edilen verilere göre Latince kökenli bir kelimedir ve içine sıvı yağ konulan ve fitil yardımıyla yakılan aydınlanma aracı anlamına gelir²⁸.

Kandil, çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. Zaman içinde değişen formlarıyla birlikte kandile değişik bölümler eklemiştir. Aşağıda Yunan ve Roma kandillerinin bölümleri çizim üzerinde verilmiştir (Resim 1 – 2).

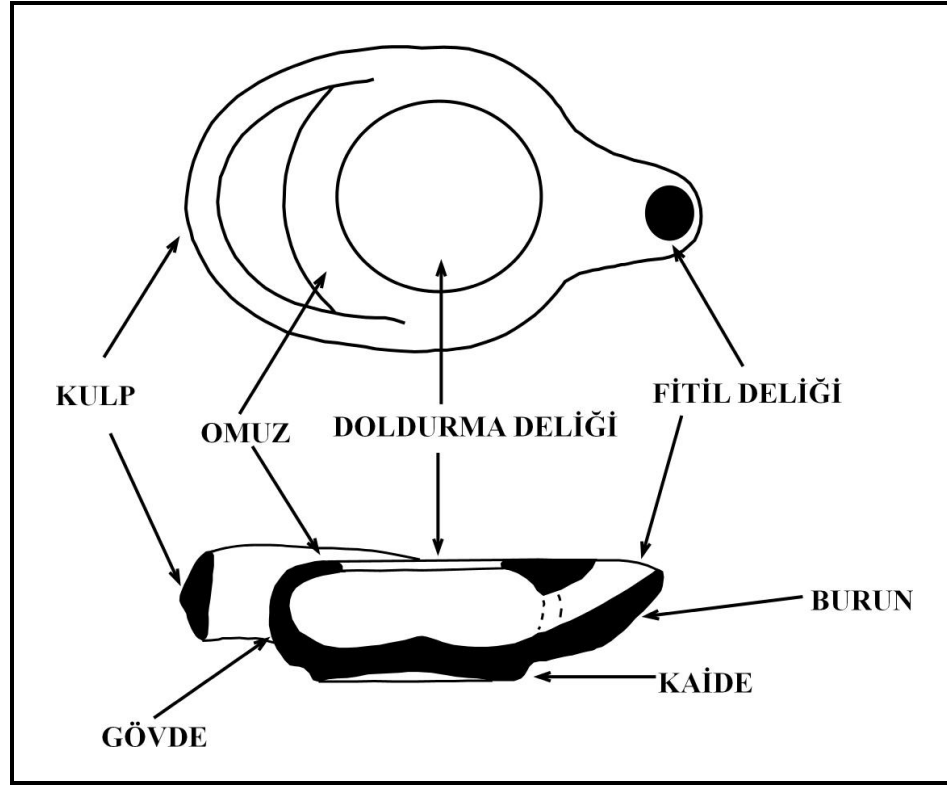
²⁴ Walters, 1905, 393.

²⁵ Macrobius, Sat. vi. 4, 18.

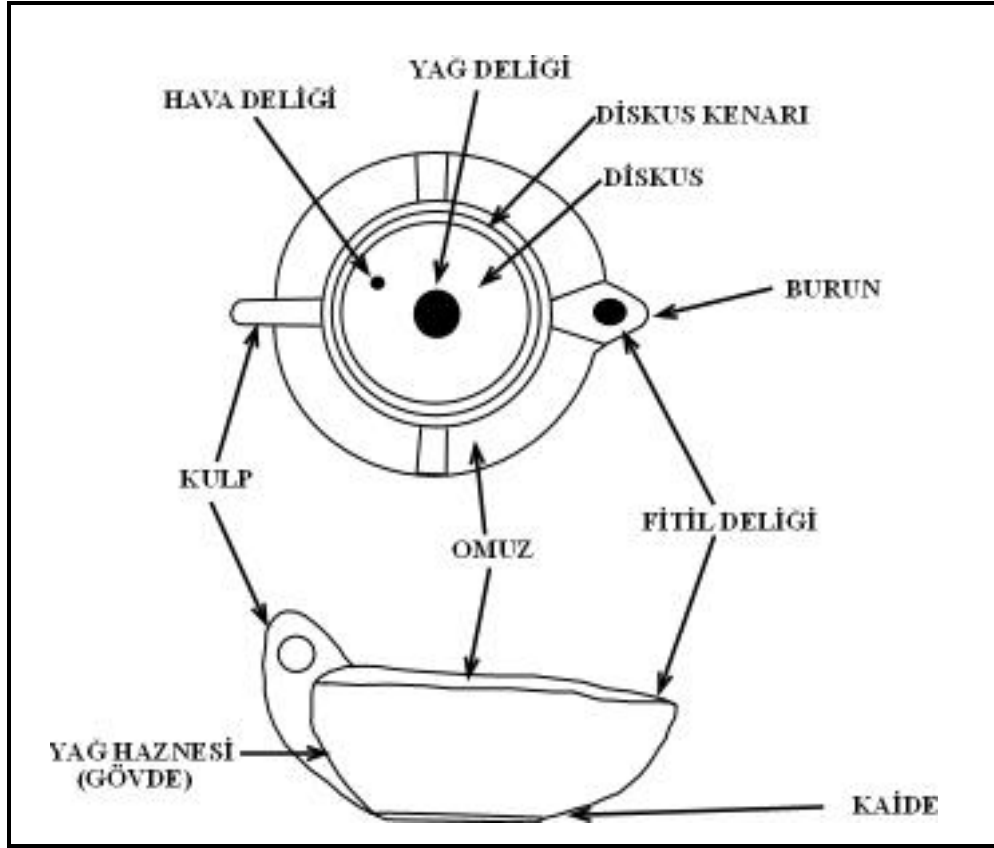
²⁶ Kabağaç - Alova, 1995, 353.

²⁷ Kabağaç - Alova, 1995, 350.

²⁸ Türk Dil Kurumu, 1998, 1186.

Resim 1: Yunan Kandili.

Resim 2: Roma Kandili.

Gövde: Yağın bulunduğu bölümdür. Kandile biçimini veren ana öğedir. Gövdeye burun, kulp, kaide ve formun özelliğine bağlı olarak diğer kısımlar eklenmektedir. Latince *Infundibulum* yağ haznesi anlamına gelmektedir.

Gövde zamanla değişmiştir. Kullanılan ilk kandillerde sıg kâse biçiminde gövde bulunmaktadır. Burnun üzerine bir köprü yapılması bunlardaki ilk değişikliktir. Daha sonra üst kısım kapatılarak diskus bölümü oluşturulmuştur. Buna bağlı olarak gövdeye değişik şekiller verilmiştir. Gövdenin biçiminde en çok değişiklik Hellenistik dönemde olmuştur.

Burun: İç kısmında fitilin yerleştirilebilmesi için bir boşluğa sahip olup, fitilin yakıldığı kısımdır. Kandilin en önemli bölümlerindedir. Burun için Latince *Nostrum*, *Nasus* veya *Myxus* terimleri kullanılmaktadır. Kandillerin genellikle tek

burunu olmasına rağmen, aslında burun sayısı sınırsızdır. İki burunlu kandiller *bilychnis*, daha fazla burunlular *polymyxus* olarak bilinir. Martialis, bir epigramında birden fazla burnu olan bir kandilden “ Şölenleri ışığımla aydınlatmama ve birçok buruna sahip olmama rağmen, tek bir kandil olarak bilinirim.” şeklinde bahseder²⁹.

İlk zamanlar burnun üzeri açık ve yayvandır. Zamanla üzeri kapanan burunda, uç kısım çeşitli şekiller almaya başlamıştır. Bu şekillerden bazıları çapa³⁰, kırlangıç kuyruğu³¹ ve ok ucudur³². Burnun ucundaki fitil deliğinin etrafı bir kenarla çevrili³³ veya üçgen şeklinde³⁴ olan kandiller görülmektedir. Burun profili, bazı formlarda pelikan gagası³⁵, bazılarında ise emzik³⁶ gibi ilginç şekillerde olabilir. Hellenistik dönem sonunda ise burnun iki yanına volütler yapılmaya başlanmıştır.

Kulp: Burnun karşı yönünde yapılmaktadır. Latince *Ansa*³⁷, *Manubrium* terimleri kulp için kullanılmıştır. Yatay veya dikey olarak kandile bağlanan kulplar vardır. Yatay olarak gövdeye bağlanan kulplar³⁸, Klasik dönemde karakteristik olup, Hellenistik dönemde iki yivle üç bölüme ayrılmış kulplar³⁹ yaygın olarak kullanılmıştır. Bu tip kulplar Ephesos kandilleri için tipik bir özelliktir. İkiz kulp ve üzerinde şerit bir süsleme⁴⁰, Pergamon ve Knidos kandillerinde sıkça görülmektedir. Bazı kandillerde ise kulp yerine süslemeli tutamaklar kullanılmıştır⁴¹. Kulpsuz olan kandiller de bulunmaktadır.

Omuz: Latince *Margo* denilmektedir. Üst kısmı açık olarak yapılan kandillerden sonra, omuz kandilin üst kısmını kapatacak biçimde yapılmaya başlanmıştır. Klasik dönemde gövdenin uzantısı şeklinde olan omuz, doldurma

²⁹ Martialis., XIV, 41.

³⁰ Scheibler, 1976, Taf. 85, no: 586.

³¹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, no: 238.

³² Bailey, 1975, pl. 32, no: 166.

³³ Bailey, 1975, pl. 34, no: 183.

³⁴ Scheibler, 1976, Taf. 69, no: 413.

³⁵ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, no: 200.

³⁶ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, no: 199.

³⁷ Kabağaç - Alova, 1995, 34.

³⁸ Bailey, 1975, pl. 23, no: 114.

³⁹ Bailey, 1975, pl. 36, no: 187.

⁴⁰ Howland, 1958, pl. 45, no: 522.

⁴¹ Bailey, 1975, pl. 38, no: 206.

deliğine doğru eğimli bir profil göstermektedir⁴². Zamanla genişlemiş⁴³, Hellenistik dönemde kalıpta üretilen kandillerle birlikte diskusla yağ deliğinin etrafını kaplar hale gelmiştir⁴⁴. Klasik dönemde süslemesiz olan omuz kısmı, Hellenistik dönemle birlikte değişik süslemelerle bezenmiştir.

Kaide: Çeşitli şekiller gösterir. Düz tabanlı, içbükey, dışbükey, alçak, yüksek ve halka kaideye sahip kandiller bulunmaktadır. Kaidenin etrafı bazen bir çizgiyle veya bir hatla sınırlandırılmış olabilir. Düzgün bir profil göstermeyenlerin yanında, oval ve yuvarlak kaideler vardır. Arkaik ve Klasik dönemde yuvarlak olan kaideler, Hellenistik dönemde hem yuvarlak hem de oval şekilde olabilmektedir⁴⁵.

Diskus: Hellenistik dönemin sonlarında görülmeye başlamıştır. Özellikle Roma döneminde kandilin önemli bir ögesi haline gelmiştir. Latincesi *discus* olan kelime, disk anlamına gelmektedir. Süslemeli ya da süslemesiz olabilir. Bu süslemeler tanrı ve tanrıçalara ait kabartmalar⁴⁶ olabileceği gibi günlük hayattan sahneler, hayvanlarla ilgili⁴⁷ veya bitkisel süslemeler⁴⁸ de olabilmektedir. Bazı kandillerin diskus kısmında havalandırma için delik bulunmaktadır.

Başparmak Tutamağı: Kandili tutarken kolaylık sağlayan bu kısım, genellikle gövdenin sol yanında yer almaktadır⁴⁹. Kulplu kandillerde genellikle tutamak bulunmamaktaydı. Muhtemelen ağır gövdeli kandillerde gövdeye eklenen yatay kulplara oranla gövdeden daha az kopmaktadır. Bu tutamaklar, üzeri delinip delikten içeriye bir ip parçası geçirilerek kandilin kullanılmadığı zamanlarda asılması amacıyla yöneliktir⁵⁰. Kandil, uygun bir pozisyonda asıldığında içinde kalan yağ dışarıya dökülmemekteydi. Ayrıca fitili karıştırmak için kullanılan ahşap, kemik ya da bronz çubukların yine başparmak tutamağına bağlanarak kullanıldığı

⁴² Bailey, 1975, pl. 8, no: 26.

⁴³ Bailey, 1975, pl 16, no: 88.

⁴⁴ Scheibler, Taf. 88, no: 612.

⁴⁵ Sezer – Kassab -Tezgör, 1995, 20.

⁴⁶ Perlzweig, 1963, pl. 2, no: 38.

⁴⁷ Perlzweig, 1963, no: 6, no: 163.

⁴⁸ Perlzweig, 1963, pl. 7, no: 227.

⁴⁹ Howland, 1958, pl. 38, no: 307.

⁵⁰ Howland, 1958, 72.

düşünölmektedir. Bazen kandilin sağ tarafında bazen de yapımıcının düşünöncesine bağlı olarak işlevsellikten çok simetri açısından her iki tarafta yer aldığı görölebilir⁵¹. Bu tip delikli tutamakların kısa bir ömrü olmuştur⁵². Zamanla gerçek fonksiyonunu kaybederek dekoratif bir özellik kazanmış, kulpu olan kandillerde bazen delik açılmadan da yapılmıştır. Fakat delikli olmayan tutamaklar herhangi bir fonksiyonel kullanımı olmasa da iki ya da üç yüzyıl boyunca kandillere applike edilmeye devam etmiştir.

Kulakçıklar: Gövdenin ortasında ve kandilin her iki yanında yer alan kulak şeklinde olan bu çıkıntılar, tutmada kolaylık sağlar. Ayrıca dekoratif bir öge olarak da kullanılmıştır. Bunlar kare veya dikdörtgen şeklindeki yüzeylere sahip olup⁵³ yaprak⁵⁴ ve düğüm⁵⁵ gibi çeşitli şekillerde süslenmiştir. Bazı kulakçıklı kandillerin gövdeleri, özel bir şekil almıştır. Kulpun eklendiği kısım yarım daire, burun ise ok ucu şeklinde olabilir⁵⁶. Volütlü süsleme yapılmış olanlara da rastlanmaktadır⁵⁷.

Fitil: Kandilde ışığın sağlanmasına yardımcı olan fitil, burnun iç kısmındaki boşluk boyunca yağ haznesinden burun ucuna kadar uzanır. Bronz, kemik ya da ahşaptan yapılan ince çubuklarla burun içine yerleştirildiğinde gövdede bulunan yağ içine çeker, böylece yakıldığında aydınlatmayı sağlardı. Fitiller, Latince *Verbascum* (Grekçe *φλόμος*) veya *thryallis* olarak bilinen bitkilerden yapılırdı⁵⁸. Ayrıca bez, papirus, keten ve kendir lifleri, sığır kuyruğu, meşe ağacı kabuğu, hint yağı otunun lifleri ve belki de asbest kullanıyorlardı. Fakat genellikle saz ve otlar da fitil olarak tercih edilebiliyordu. Kandilin düzenli yanması için fitilin kalınlığı da önemlidir. İnce fitil, kalına oranla yağ daha yavaş yakar. Bununla birlikte fitilin kalınlığı, alevin büyüklüğüne çok fazla etki etmez.

⁵¹ Howland, 1958, 72.

⁵² Bailey, 1972, 13.

⁵³ Tuluk, 2003, pl. 22, no: 2.

⁵⁴ Sezer - Kassab-Tezgör, 1995, no: 378.

⁵⁵ Bruneau, 1965, pl. 24, no: 4286.

⁵⁶ Scheibler, 1976, Taf. 89, no: 627.

⁵⁷ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, no: 448.

⁵⁸ Walters, 1905, 395.

Pausanias, Athena Polias Tapınağı'nı anlatırken tanrıça için yakılan altından yapılmış bir kandilde fitil olarak *Carpasian Keteni* adı verilen bir malzemenin kullanıldığını ve bunun ateşe karşı direncinden söz eder⁵⁹.

M.S. 3. yüzyılda yazılmış olduğu anlaşılan, Mısır'da bulunmuş bir papirüse göre keten bezi lifler, fitil için kullanılabilir en iyi malzemeydi. Ayrıca bir çeşit saz da fitil olarak kullanılıyordu. Bu saz çeşidine Fayyum'da özel bir vergi konulmuştu⁶⁰.

Yakıt: Kandillerde kullanılan yakıt da farklılıklar göstermektedir. Paleolitik dönem kandillerinde hayvan yağları kullanılmış olması mümkündür⁶¹. Kandillerde zeytinyağı belki de ana yakıt olarak kullanılmıştır. Bu yakıt, birçok Akdeniz ülkesinden zeytin yetişmeyen ülkelere ihraç ediliyordu. Kandillerde kullanılan diğer yağlar -özellikle Doğu'da- susamyağı, fındık, ceviz gibi meyvelerin yağları, balık yağı ve hint yağıdır. Mezopotamya'da yüzeyle çıkan ham madeni yağlar gerektiğinde yakıt olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra Mısır'da fakir halk, beziryağı ve tarlalarda yetişen *Kiki* adlı bir meyvenin yağını kullanıyordu⁶². Bazen kokulu yağlar -özellikle yatak odalarında- kullanılmıştır⁶³. Kandile yağ doldurulurken yanlışlıkla fazladan dökülen yağ, diskusda bulunan boşaltma yolu aracılığı ile tekrar geri boşaltılabilmektedir. Ayrıca kandil kullanımında yanma gücünü arttırmak ve ateşe sarımsı bir renk vermek için yağa tuz katıldığı bilinmektedir⁶⁴.

3.1. KANDİLLERİN BİÇİMSEL GELİŞİMİ

İlk kandilin nerede ve ne zaman kullanıldığını söylemek oldukça güçtür. Başlangıçta, ilkel formlarda ateşten elde edilen sürekli bir ışık kaynağının, kandil

⁵⁹ Pausanias, I, XXVI, 6 – 7.

⁶⁰ Shier, 1978, 7.

⁶¹ Bailey, 1963, 17.

⁶² Shier, 1978, 7.

⁶³ Smith, 1870, 713.

⁶⁴ Heredotos, II, 62.

olarak adlandırmanın kısmen güç olduğu belirtilmelidir. İlk kandiller ya da ışığın ilk taşınabilir durumu, hindistan cevizi kabuğu, deniz kabukları, yumurta kabukları ve çukur taşlar gibi doğada hazır olarak bulunan nesnelere kullanılmasıyla oluşan objelerdir. İlk gerçek kandillerin taşa belirli bir şekil verilerek yapıldığı kabul edilebilir. Kandil işlevi gören bazı taş örnekler, Avrupa’da Paleolitik kontekstlerde bulunan örneklerden bilinmektedir⁶⁵.

Deniz kabuğundan yapılan ilk kandiller, M.Ö. 8000 – 6000’lerde kullanılmıştır⁶⁶. Deniz kabuğunun yapısı fitilin yerleştirilmesine imkân tanıyacak biçimdeydi. Filistin’de deniz kabuğundan yapılmış ve kandil oldukları anlaşılan eşyalar bulunmuştur⁶⁷. Neolitik dönemde M.Ö. 6000’lerde Çanak Çömlekli Neolitik’ini yaşayan Doğu Marmara’nın özgün kültürlerinden Fikirtepe yerleşmesinde bulunan kutu gibi, dörtgen ve küçük ayaklar üzerinde yükseltilmiş kaplara çok sayıda rastlanmıştır. Hemen hemen tümü çok zengin bezemeli bu kapların kandil ya da tütsü kabı olarak kullanıldığı düşünülmüştür⁶⁸.

Geç Kalkolitik dönemde (M.Ö. 4. binde) Nablus yakınlarında Tell-el Far’ah’da el yapımı kandiller bulunmuştur. Bilinen en eski kandiller, derin olmayan kâse biçimlidir. Bu tip kandillerin İlk Tunç Çağı’nda Mezopotamya’da ortaya çıktığı kabul edilir⁶⁹. Sığ kâse formundan kandile doğru olan ilk değişiklik, fitil yerleştirilmesi için bir burnun yapılmasıdır. Bu ilk örnekler bir ya da daha fazla burunlu kandillerdir⁷⁰. Bunlar hem elde hem de çarkta üretilmişlerdir. Filistin’de Tell Taannek yerleşmesinde bulunmuş İlk Tunç Çağı’na ait el yapımı bir kandil örnek olarak gösterilebilir. Yine aynı dönemde Jericho’da (Eriha) aynı tip kandiller üretilmiştir. Orta ve Son Tunç Çağı’nda çarkta yapılan sığ kase formu kandillerin yöresel atölyelerde yapıldığı görülmektedir (Resim 3). M.Ö. 2600’lere tarihlenen

⁶⁵ Bailey, 1972, 17.

⁶⁶ Çokay, 1998, 8 – 9.

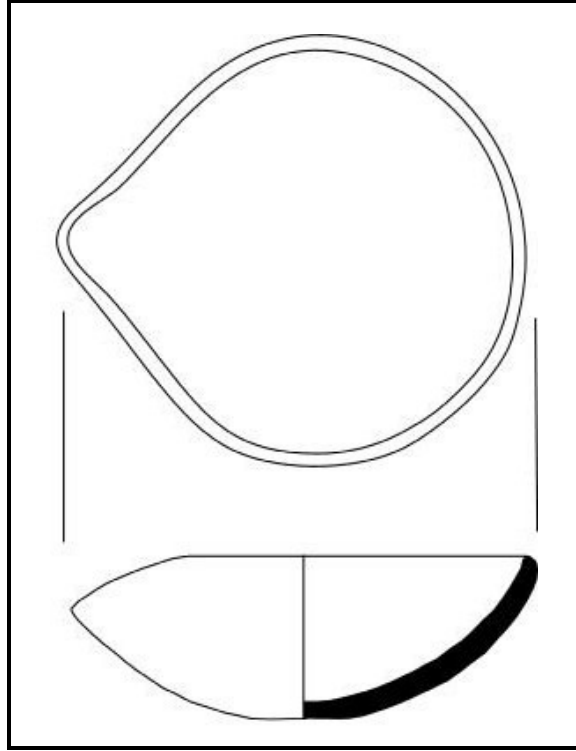
⁶⁷ Çokay, 1998, 8 – 9.

⁶⁸ Özdoğan, 2002, 103.

⁶⁹ Sezer - Kassab-Tezgör, 1995, 27.

⁷⁰ Bu kandillerin değişik isimleri vardır. Örneğin “Cocked hat lamps” (Howland, 1958, tip 1), “Saucer shaped lamps” (O. Vessberg, “Hellenistic and Roman Lamps in Cyprus”, *Op. Ath.* I, 1953, s. 115), “Shell lamps” (Smith, R.H., “The Household Lamps of Palestine in Old Testament Times”, *The Biblical Archaeologist* Vol 27, No: 1, 3) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sümer şehirlerinde yapılan kazılarda alabasterden yapılmış deniz kabuğu biçimli kandiller bulunmuştur. Bunlar gerçek deniz kabuğu kandillerden taklit edilmişlerdir. Bu tip çok uzun bir süre kullanımda kalmıştır.

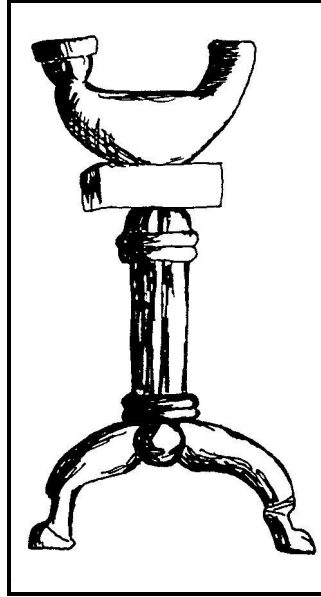
Resim 3: Orta Tunç Çağı yaklaşık M.Ö. 1700 tarihlerine ait el – Jip yerleşmesinde bulunmuş sığ kâse formu kandil.

Yine Mezopotamya’da Sümerler zamanında kandilin kullanıldığını Ur Kral mezarlarında bulunan biri altın ikisi gümüş kandil vasıtasıyla bilmekteyiz⁷¹. Bunlar Sümer Kralı Mes- Kalam- sar’a (M.Ö. 2500 – 2400) aittir. Kandil kullanımına daha sonraları III. Babil (Kas) sülalesi zamanında rastlanıyor⁷². Bu sülalenin 32. kralı Nazi-Maruttaş’ ın (M.Ö. 1324- 1298) Susa’daki tahtı üzerinde bir tanrı oturmakta, bu tanrının karşındaysa hayvan ayaklı bir sehpa üzerinde bir kandil durmaktadır⁷³(Resim 4).

⁷¹ Kinal, 1969, 155.

⁷² Kinal, 1960, 155.

⁷³ Kinal, 1960, 155.

Resim 4: Kas (III. Babil) Kandili

Daha sonra II. İsin soyundan Marduk-zakir-şumi'nin (M.Ö. 852 – 828) tahtı üzerinde tanrı sembolleri arasında ateş tanrısı Nusku'nun sembolü olarak ördek biçimli bir kandil betimlemesi vardır⁷⁴. Bu kandilin uzunca olan yağ haznesinin iki ucu yukarı doğru kalkık olup bunlardan biri fitil deliği, diğeri hava deliği olarak kullanılmış olabilir. Yukarı doğru bir boyunla yükselen fitil deliğinin ağzına taşkınca bir kenar yapılmıştır. Fakat bu delik dışarı doğru bir burun şeklinde çıkıntılı değildir. Ancak sehpaye göre oranlandığında oldukça büyük bir kap olduğu görülmektedir.

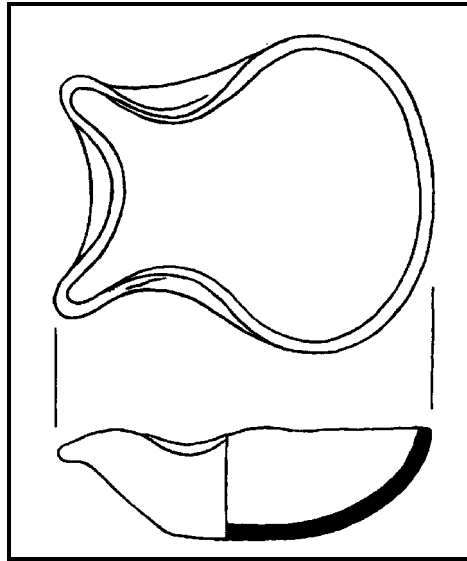
Mısır'da Eski Devlet zamanına ait hiyeroglif işaretleri arasında kandil resmi vardır⁷⁵. Pişmiş topraktan kandillere ise Orta Devlete ait eserler arasında rastlanmıştır⁷⁶.

⁷⁴ Kinal, 1960, 155.

⁷⁵ Kinal, 1960, 155.

⁷⁶ Kinal, 1960, 155.

Kandilin Mezopotamya'dan sonra, Filistin⁷⁷, Suriye ve Kıbrıs'a⁷⁸ yayılmış olduğu kabul edilir. Diğer taraftan, Mısır⁷⁹, Kuzey Afrika⁸⁰, Yunanistan⁸¹, Adalar ve daha sonra Güney İtalya'ya kadar yayılır⁸². Fenikelilerin ticari ilişkileri sonucunda, sığ kâse formlu kandil tipi Kıbrıs, Kuzey Afrika, Mısır, Malta, Sardunya ve Avrupa Kıtası'nın bir kısmında görülmeye başlar. Suriye – Filistin bölgesinde yaklaşık M.Ö. 1200 – 900 tarihleri arasındaki Demir Çağı I döneminde geniş bir yayılımı olan basit çarkta yapılan kandil tipi kullanılmıştır. M.Ö. 9. yüzyıldan başlayarak M.Ö. 6. yüzyıla sığ kâse formlu kandiller sabit biçimde kalmamıştır⁸³. M.Ö. 9. yüzyıl sonlarında sığ kâse formlu farklı biçimlerde kandiller ortaya çıkmıştır. Bölgelere göre farklılıklar gösteren tip, genelde daha ince ve sığ bir yapıya sahip olmuştur. Kandilin alt kısmı düzeltilerek, düzgün olmayan yuvarlağa yakın şekilde kaide yapılmaya başlamıştır (Resim 5). Ağız kenarı genişlemiş, burun uzayarak daralmıştır.

Resim 5: M.Ö. 9. ya da 8. yüzyıla ait olduğu düşünülen Samaria yerleşmesinde bulunmuş çift burunlu kandil.

⁷⁷ Galling, 1923, 8 vd., Taf. I.

⁷⁸ Ozial, 1977, 17 vd.

⁷⁹ Breccia, 1912, 128 – 129.

⁸⁰ Deneauve, 1969, 21.

⁸¹ Howland, 1958, 7.

⁸² Boitani, 1971, 266, fig. 82.

⁸³ Smith, 1964, 17.

Anadolu'da Hitit medeniyetinde de kandilin aydınlatma aracı olduğunu Hitit yazılı metinlerinden öğreniyoruz. Bu konuda Ehelololf'un yaptığı dil tetkikleri ile *DUG sasanna* kelimesinin kandil anlamına geldiği anlaşılmıştır. Ayrıca Kültepe'de⁸⁴, Acemhöyük'te ve Alişar'da üzüm salkımı şeklinde yapılmış ve asılarak kullanılmaya yarayan kapların kandil olabileceği düşünülmektedir. Benzer olarak Konya Karahöyük'de bulunan üzüm salkımı şeklindeki bu kaplarda yanma izleri görülmüştür⁸⁵. Ancak bu biçimde şekillendirilmiş olan libasyon kaplarına da rastlanılmış olması bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Eğer bu kaplar, kandil olarak kabul edilirse, Hititlerin fitilsiz bir yağ kandili kullandıkları düşünülebilir. H.Z. Koşay, Kuşsaray'da yaptığı sondajda Hitit tabakalarında kandile çok benzeyen taştan bir kap bulmuştur⁸⁶. Bundan başka gerek form gerek teknik zenginliği bakımından bütün Anadolu'da olan Kültepe seramik örnekleri içindeki ilginç bir kabın aydınlatma amaçlı olduğu düşünülebilir. Kulbu bir hayvan başı ile biten, üstü kapalı ve orta yerinde yüksek kenarlı ve etrafındaki deliklerden daha büyük bir delik bulunan iki kap ile⁸⁷ K.Emre'nin bahsettiği aynı şekilde bir kap⁸⁸ ilk bakışta kandili hatırlatmaktadır.

Girit'te Orta Minos Dönemi'nde (M.Ö. 1700- 1450) sığ kâse biçimli, köprüsüz burunlu kandiller üretilmiştir. Miken yerleşimlerinde de bazı örnekler bulunmuş, fakat bunlar aydınlatma için pek popüler görülmemiştir⁸⁹. Olasılıkla meşaleler tercih edilmiştir. Yunan destanlarında da sadece bir kez kandillerden söz edilmiştir. Homeros'un *Odysseia*'sında tanrıça Athena elinde tuttuğu altın bir kandil ile tanımlanır⁹⁰.

Grek dünyasında, Miken Saraylarının düşüşünden sonraki karanlık çağlarda sığ kâse biçimli kandiller kullanılmıştır. Miken'deki bir Protogeometrik dönem ait

⁸⁴ Özgüç, 1948, 73.

⁸⁵ Kinal, 1969, 155.

⁸⁶ Koşay, 1966, 89 – 97.

⁸⁷ Özgüç, 1964, pl. XI.

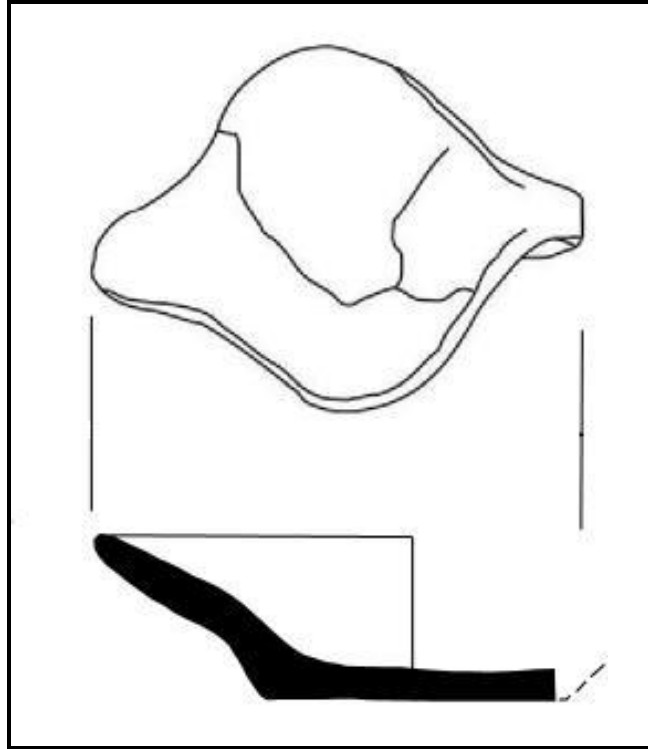
⁸⁸ Kinal, 1969, 157.

⁸⁹ Bailey, 1972, 17.

⁹⁰ Homeros, *Odysseia*, XIX, 34.

mezarda bulunan dudaklı bir kâse, kandil olarak tarif edilmiştir⁹¹. Bununla birlikte pişmiş topraktan yapılan bu tip kandiller, Filistin bölgesinde sürekli olarak kullanılmıştır. Bu kandil formu zamanla ortadan kalkmamış hala Malta, Korsika ve Sicilya'da yapılmaktadır.

Sığ kâse formulu ilk Atina kandilleri M.Ö. 7. yüzyılın başlarına tarihlenir ve olasılıkla doğu etkileşimli bir köken gösterir⁹². Diğer kültürel gelişmelerle birlikte kandil kullanımı Suriye ve Filistin bölgesinden alınmış olduğu düşünülebilir. Bu kandil tipinin doğuda M.Ö. 11. - 8. yüzyıllar boyunca yaygın olduğu görülmektedir. Küçük çeşitlilikler göstermekle birlikte biçim aynıdır. Düz bir kaideye sahip olan bu kandillerin kenarının bir kısmı fitili yerleştirebilmek amacıyla burun oluşturulmuş ve öne doğru şekillendirilmiştir (Resim 6).

Resim 6: M.Ö. 7. yüzyıla tarihlenen sığ kâse formulu Atina kandili.

⁹¹ Bailey, 1972, 17.

⁹² Bailey, 1972, 17.

Bu tip kandiller bir veya daha fazla buruna sahiptirler ve Akdeniz bölgesinde görülen en erken özel kandil tipini oluşturmaktadırlar⁹³. Bazı bölgelerde (Filistin, Kıbrıs, Kuzey Afrika) uzun bir tarihi vardır ve Hellenistik döneme kadar yapılmaya devam etmiştir. Bu tipin Kartacalılara ait versiyonunda burun genellikle iki taraftan bastırılmıştır. Böylece iki fitil deliği oluşmuştur. Bu tip kandiller M.Ö. 7. yüzyıldan en azından M.Ö. 3. yüzyıla kadar kullanılmıştır. Tek fitil yeri olan Kıbrıs örnekleri en erken olarak Kıbrıs Geometrik döneme (M.Ö. 950- 850) aittir⁹⁴. Ayrıca bu kandillerin üretimi Filistin’de M.Ö. 6. yüzyıl, Mısır’da Hellenistik döneme kadar devam etmiştir. Sığ kâse biçimli kandiller, M.Ö. 470- 375 yılları arasındaki tarihlere Suriye’deki Al Mina atölyesinde çarkta yapılan Atina kandilleriyle birlikte bulunmuştur.

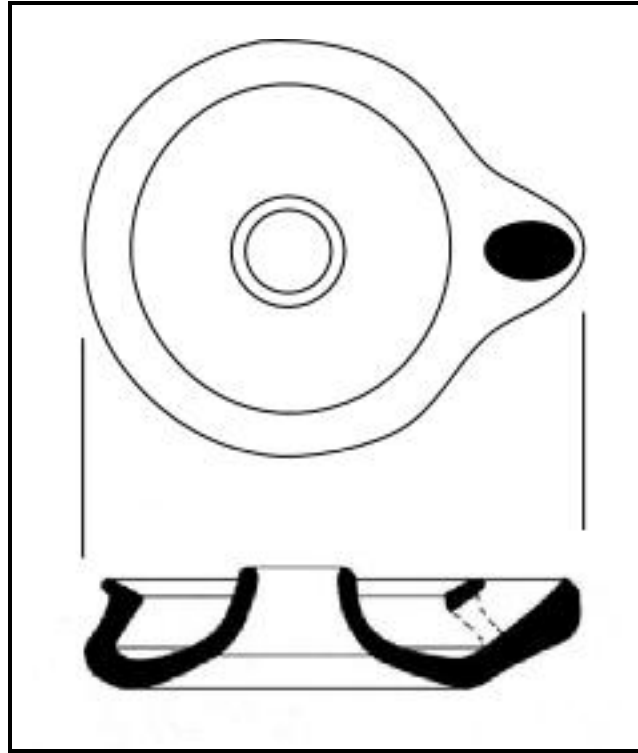
Üstü tamamen açık kandiller yerine, M.Ö. 7. yüzyılın son çeyreğinden itibaren daha kapalı bir yağ haznesine sahip kandiller üreilmeye başlar. Çömlek yapımcıları, zamanla açık hazneli kandilleri taşımadaki güçlükleri gidermek amacıyla kandil gövdesini derinleştirmiş, üst kısmı kısmen kapatmıştır. Bu şekilde oluşturulan kapalı gövde ya da yağ haznesi kandil kullanımını oldukça pratikleştirmiştir. Böylece yağın akması durdurulmuş, farelerin ve sineklerin yağı içmeleri ya da yağın içine düşüp boğulmaları önlenmiştir. Bu tipler genelde köprülü burunlu ve boru askı delikli kandillerdir⁹⁵ (Resim 7).

⁹³ Hayes, 1980, 4.

⁹⁴ Bailey, 1972, 17.

⁹⁵ Sezer - Kassab-Tezgör, 1995, 40.

Resim 7: Ephesos’da bulunmuş M.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına ait köprülü burunlu, boru askı delikli kandil.

Köprülü burunlu kandillerin M.Ö. 7. yüzyılın sonlarına doğru Batı Anadolu’da ortaya çıktığı kabul edilir⁹⁶. Bunlar büyük olasılıkla Yunan yayılımının etkisiyle yapılmış örneklerdir; daha doğru olarak yeniden şekillendirilmesidir⁹⁷. Çünkü Suriye’deki Atkhana’da bulunan taştan yapılmış köprülü burunlu geniş bir kandil M.Ö. 1600’lere tarihlendirilmiştir⁹⁸. Oldukça değerli ve etkileyici bu örneklerle birlikte, bu tip kandillerin Yunan dünyası tarafından kopya edildiğini söyleyebiliriz. Buna rağmen sığ kâse formlu kandiller hızlı bir şekilde yok olmamışlardır.

Bu tipin en eski örnekleri Anadolu’daki bir İonia şehri olan Smyrna’da bulunmuştur. Yine M.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreği boyunca köprülü burunlu

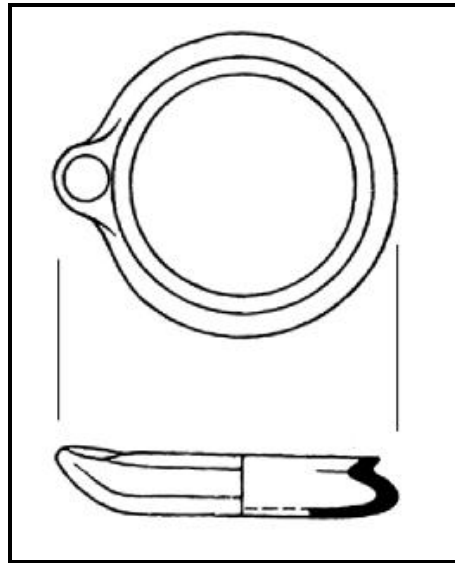
⁹⁶ Bailey, 1975, 29.

⁹⁷ Bailey, 1972, 17.

⁹⁸ Bailey, 1972, 17.

kandiller İonia'dan Atina'ya ithal edilmiştir⁹⁹. Bu tip kandilleri, İonia örneklerine oldukça benzeyen Korinth kandilleri takip etmiştir. Bu örneklerde kandilin taşınmasına yardımcı olan merkezi boru askı deliği bulunmaktadır.

Atinalı kandil yapımcılarının köprülü burunları kolayca benimsemesine rağmen, boru askı deliği başlangıçta fazla popüler olmamıştır¹⁰⁰. Bu özellikteki bazı Atina kandilleri M.Ö. geç 7. yüzyıla ve daha sonraya tarihlenmektedir. Fakat M.Ö. 6. yüzyılın ikinci çeyreğinde boru askı deliğinin kullanılmasına kadar az sayıda yapılmıştır¹⁰¹. Köprülü burunlu ve boru askı delikli kandiller Doğu Ege¹⁰², Ephesos¹⁰³, Rhodos, Khios ve Samos'da¹⁰⁴ çok yaygın olarak üretilmiştir. Diğer taraftan Güney İtalya¹⁰⁵, Atina¹⁰⁶, Thorikos'da Levant, Mısır ve Kyrenaika'da bu tip örnekler görülmektedir (Resim 8).

Resim 8: Levant Bölgesinde yer alan Meşad Hashavyahu yerleşmesinde Arkaik Dönem'e ait ithal Yunan kandili.

⁹⁹ Bailey, 1975, 29.

¹⁰⁰ Bailey, 1975, 29.

¹⁰¹ Howland, 1958, 25.

¹⁰² Dupont, 1987, 48 – 49.

¹⁰³ Önen, 1983, 118.

¹⁰⁴ Furtwängler, 1980, 166 – 168.

¹⁰⁵ Orlandini, 1963, 46.

¹⁰⁶ Howland, 1958, 20 – 21.

Atina'da M.Ö. 6. - 4. yüzyıllarda, yeni tiplerin önemli örnekleri ortaya çıkmış ve bu yüksek kalitedeki örnekler tüm Akdeniz ve Karadeniz'e ihraç edilmiştir¹⁰⁷. Birçok ülkede oldukça talep gören lüks Attik vazolarla birlikte Atina'da üretilen bu kandiller, diğer yerel üretimlere göre oldukça yüksek kalitededir¹⁰⁸. Biçim ve stilleri yerel çömlekçiler tarafından taklit edilmiştir. Bazı nadir örnekler başarılı olsa da çok azı Attik ürünlerle karşılaştırabilecek niteliktedir¹⁰⁹.

Geniş omuzlu, kısa burunlu¹¹⁰, sığ olan Arkaik kandiller, çok sığ olmayan, kısa burunlu ve içe eğimli kenarlara sahip Klasik dönem kandillerine öncülük etmiştir¹¹¹. Bu dönemde orta kısmı içbükey olan kaide, yatay ya da spiral kulp sıklıkla kullanılmış ve M.Ö. 4. yüzyılın başlangıcına kadar popülerliğini korumuştur.

M.Ö. 5. yüzyıl sonuna doğru ve M.Ö. 4. yüzyıl boyunca burunlar uzamaya, gövdeler derinleşmeye, gövdenin yan kenarlarıyla birleşip köşe yapan geniş omuzlar görülmeye başlar¹¹². Bu dönemde oldukça yaygın görülen Atina biçimleri, gerçekte bir yüzyıldan daha uzun süre kullanılmış olup, örneklerine neredeyse M.Ö. 3. yüzyılın ortalarına kadar rastlanmaktadır¹¹³ (Resim 9). Bu kandiller, kalın küresel gövdeli, tümsekli kaideli, uzun ve gittikçe incelen, üst kısmı düzleştirilmiş buruna sahiptir. Bu biçimin seramik teknolojisinin ürünü olduğu belli olmasına rağmen, bronzdan kopya edilmiş daha erken biçimlerden gelişmiştir. Zamanla bu kandillerin üzerinde omuzda delinmiş kulakçıklar görülmeye başlar. Genellikle sol tarafta olup ve kandilin kullanılmadığı zamanlarda asılması amacıyla yapılmıştır. Bu özellik sıklıkla birçok örnekte tekrarlanmıştır. Bazen işlevsel olmakla birlikte çoğu kez delinmemiş, dekorasyon amacıyla applike edilmiştir. Bu özellik M.S. 1. yüzyıla kadar kullanımda kalmıştır.

¹⁰⁷ Bailey, 1972, 17.

¹⁰⁸ Bailey, 1972, 17.

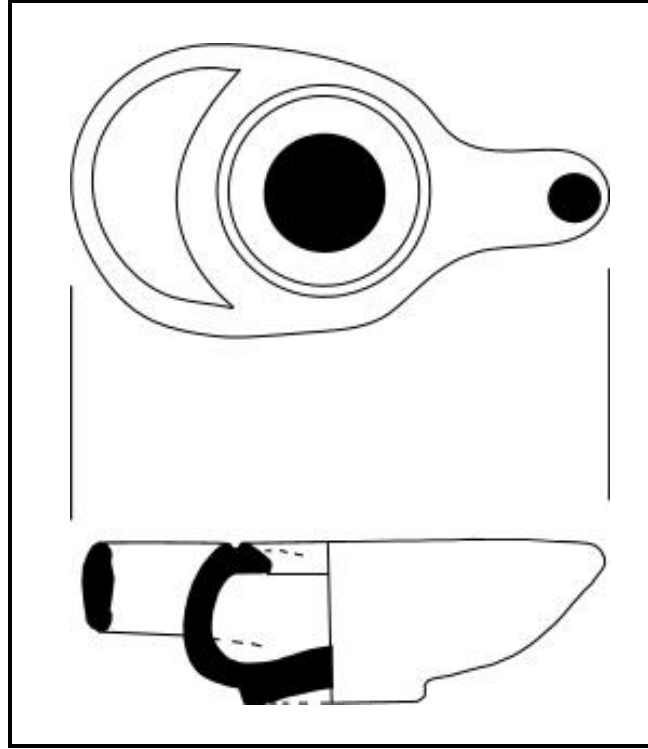
¹⁰⁹ Bailey, 1972, 17.

¹¹⁰ Howland tip 12 den 19 a kadar.

¹¹¹ Howland tip 20 den 22 ye kadar.

¹¹² Howland tip 23 den 24 e kadar.

¹¹³ Bailey, 1975, 29.

Resim 9: M.Ö. 4. yüzyıl Atina üretimi kandil örneği.

M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısında ve M.Ö. 3. yüzyılın ilk yarısında Attika tipi, ortasında merkezi boru askı deliği olan kandiller¹¹⁴ tekrar görülmeye başlamıştır. Bu tip kandillerin M.Ö. 3. yüzyıl ile 2. yüzyıl başında, Doğu Ege’de çok tutulduğu görülür. Yerel üretimi yapılan bu kandillerin tüm Yunan dünyasında örneklerine rastlanır. Günlük kullanım açısından oldukça elverişsiz bir yapıya sahip olmasına rağmen uzun süre kullanımda kalmıştır.

M.Ö. 4. yüzyılın sonlarından M.Ö. 3. yüzyılın ikinci çeyreğine doğru Atina’da çift konik gövdeli ve doldurma deliğinin etrafında şişkin bir kenarı olan kandiller üretilmiştir. Rodos’da da benzer örnekleri görülen Lagynos tipi çarkta üretilmiş bu tip kandillerin, Delos¹¹⁵, Kıbrıs¹¹⁶, Levant, Mısır ve Kyrenaika’da¹¹⁷

¹¹⁴ Bailey, 1975, pl. 18, no: Q 97 – Q 98.

¹¹⁵ Bruneau, 1965, pl. 1 A.

¹¹⁶ Bailey, 1965, pl. III, X.

¹¹⁷ Bailey, 1985, pl. 16, 1, 3.

bulunması, bunların ne kadar geniş bir alana yayıldığına bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

M.Ö. 3. ve 2. yüzyılın başında çarkta üretilmiş kandiller görülmeye devam etmiştir. Ürettiği kendine özgü kandillerle birlikte Atina, bu dönemde bir ihracat merkezi olmaya devam etmiştir¹¹⁸. Bununla birlikte yine bu dönemde kalıpla biçimlendirilen kandiller üretilmeye başlar. Bu teknik gelişme Yunan dünyasında M.Ö. 3. yüzyılın başında ortaya çıkmış ve üretimin esasını teşkil etmiştir¹¹⁹. Kalıpla üretilen ilk kandiller, çarkla üretilen kandil örneklerine çok yakın benzerlikler göstermekte olup Kıbrıs'da bulunmuş bir kalıpla üretilen kandil yaklaşık M.Ö. 3. yüzyılın sonuna tarihlendirmektedir. Aynı zamanda yine M.Ö. 3. yüzyılda kalıpla yapılan hayvan figürlü, insan başı şeklindeki ilk kandil modeli de üretilmiştir. Bu ve diğer plastik formlar birçok yüzyıl boyunca popüler ürünler olarak kullanılmıştır¹²⁰. Atina'da M.Ö. 2. yüzyılın sonlarına doğru ve M.Ö. 1. yüzyıl boyunca az da olsa çarkta üretilmiş kandiller görülmekte fakat çoğunlukla düzenli bir şekilde siyah ve kırmızı firnisli kalıpta yapılan kandiller üretilmiştir¹²¹. Kalıpta üretilen kandillerle birlikte yeni tiplere ve biçimlere ulaşılmış, seri üretime geçilmiş ve dekoratif dizaynlar çoğalmıştır. Aynı biçim (çift konik gövde, uç kısmı sivri uzun burun, düğüm şeklinde eklenmiş kulp) ve dekoratif özellikler (birbirine eklenmiş yaprak örnekleri, taç yapraklar, dil süslemeleri ve kabartı nokta dizileri) M.S. 1. yüzyıla kadar görülmeye devam etmiştir. Daha sonra ithal edilen İtalyan biçimlerinin Atina kopyaları onların yerini almıştır.

Hellenistik Dönem boyunca kalıpla üretilen kandiller Akdeniz'in büyük bölümüne yayılmıştır¹²². M.Ö. 2. yüzyılda Attika kandil üretiminin gerilemesi ile Doğu Ege bölgesi bu konuda güçlenerek önem kazanmaya başlamıştır¹²³. M.Ö. 2. yüzyıl ortalarında, Yunan dünyasının çeşitli yerlerinde görülmeye başlanan kalıpta

¹¹⁸ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 71.

¹¹⁹ Bailey, 1972, 18.

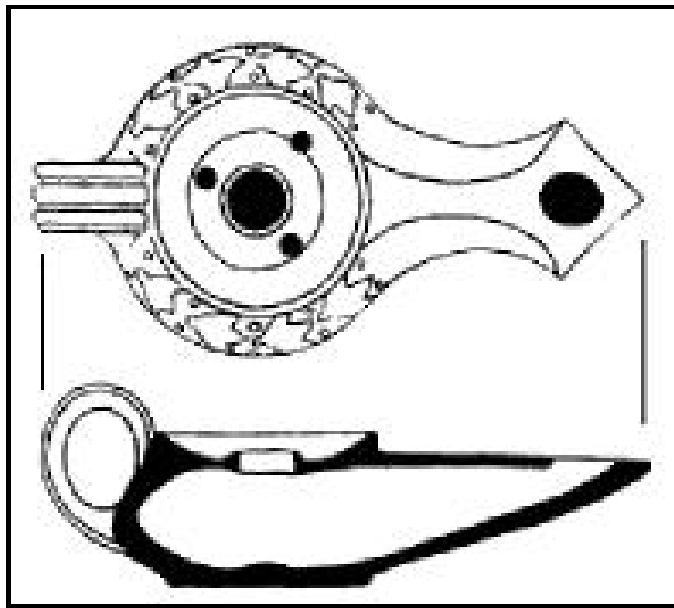
¹²⁰ Bailey, 1972, 18.

¹²¹ Bailey, 1975, 30.

¹²² Bailey, 1972, 18.

¹²³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 107.

yapılan ve bezemeli kandillerin çıkış yeri kesin değildir¹²⁴. Fakat M.Ö. 2. – 1. yüzyıllar boyunca Batı Anadolu'dan birçok kandil ihraç edilmiştir. Ephesos ve Pergamon kandillerinin Anadolu'nun çeşitli yerlerinde tercih edildiği, bunların aynı zamanda Attika ve diğer bölgelere de ihraç edildiği bilinmektedir. Ephesos tipi olarak bilinen kandil örnekleri Akdeniz'in doğusundaki birçok büyük yerleşimde bulunmuştur (Resim 10). Bunlar kesinlikle Batı Anadolu'da olasılıkla da Ephesos'da yapılmışlardı¹²⁵.

Resim 10: M.Ö. 2. yüzyıl Ephesos Kandili.

Benzer tarihlerdeki diğer bir Küçük Asya tipi olan Knidos kandilleri birçok merkezde bulunmuştur (Resim 11). Yüzlerce örnek Knidos'da adak sunu olarak kullanılmıştır. Ayrıca son yapılan araştırmalarda Knidos'da bu kandillerin üretildiği iki atölyenin bulunmuş olması bunu doğrular niteliktedir. Knidos kandilleri, Yunan dünyasının her tarafına yayılmıştır. Kıta Yunanistan'da bulunan Delos'a bu kandillerden bol miktarda ihraç edilmiştir¹²⁶. Bununla birlikte Atina¹²⁷ ve

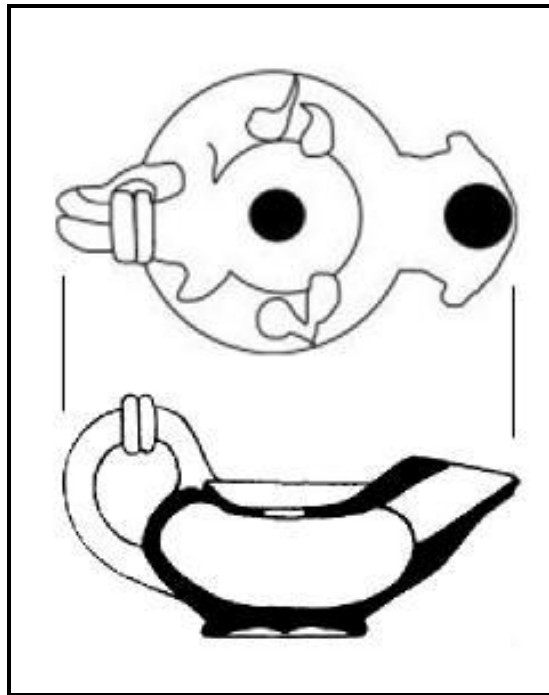
¹²⁴ Howland, 1958, 144.

¹²⁵ Bailey, 1972, 18.

¹²⁶ Bruneau, 1965, 33- 37.

¹²⁷ Scheibler, 1976, Taf. 85.

Korinth'de¹²⁸, Doğu Ege'de, Mısır, Kıbrıs¹²⁹, Kuzey Afrika, Levant ve İtalya'da bu tip kandiller görülmektedir. Bu tip sıklıkla çarkta yapılmış ya da ayrı olarak kalıplarla dizayn edilmiştir. Üzerindeki süslemeler kalıp yapımıdır. Kendine özgü yapımları ile bu kandiller, çift konik gövdeye büyük boyutlu bir veya birden fazla buruna sahiptirler.

Resim 11: Knidos Tipi Kandil Örneği.

Pişmiş toprak kandillerin yapımı ve kullanımı elbette ki bu tarihle sınırlandırılmaz. Yağ veren bitkilerin kolayca yetiştirildiği ülkelerde pişmiş toprak kandiller günümüze kadar üreilmeye devam etmiştir.

Kandilin tarihsel süreci içinde biçim ve form değişimleri erkenden geçe doğru Levha I-II'de verilmiştir.

¹²⁸ Broneer, 1930, 53, pl. 5.

¹²⁹ Oziol, 1977, pl. 7, 57.

3.2. ÜRETİM TEKNİKLERİ

Kandil yapımında üç ayrı metot kullanılmıştır. Bunlar elle şekillendirme, çarkta üretim ve kalıp tekniğidir.

3.2.1 ELDE ŞEKİLLENDİRME

Pişmiş toprak kandiller, erken dönemlerden beri elle şekillendirilmiştir. Atina'da M.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreğinden M.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine kadar hem elde şekillendirilen hem de çarkta yapılan kandiller üreilmeye devam etmiş, bu tarihlerden sonra sadece çarkta yapılan kandillerin kullanıldığı bilinmektedir¹³⁰. Bu elde yapılan kandiller, gözenekli bir yapısı, firmissiz dış düzeyine rağmen o zamanda aydınlatma görevini yerine getirmiştir. Bu kandillerin işlevsel özelliği ön planda tutulmuş ve tamamen süslemesiz olarak yapılmıştır.

Çark kullanılmaya başlamadan önce el ile yapılan kandiller yaygın olarak kullanılmakla beraber, muhtemelen bütün dönemlerde ihtiyaçlar doğrultusunda el ile üretim devam etmiştir. Başlangıçta kandil yerine kullanılan deniz kabukları ve günlük kullanım kâselerinden yola çıkılarak, sığ kâse formlu kandiller yapılmıştır. İlk ve Orta Tunç çağında Levant bölgesinde örneklerine rastlanan sığ kâse formlu kandiller, Attika'da en erken olarak M.Ö. 7. yüzyılın sonlarında görülmeye başlar¹³¹. Suriye ve Filistin'den alınan diğer kültürel gelişmelerle birlikte kandil kullanımının geliştiği düşünülebilir. Sığ kâse formlu ilk örnekler Suriye ve Filistin örnekleriyle biçim olarak aynı olmakla birlikte küçük değişiklikler görülmektedir. Fakat elle yapım tekniği Atina'da çok yaygın olmamıştır¹³² ve üretim açısından çark ve kalıp ile yapım tekniği kullanılmıştır.

¹³⁰ Howland, 1958, 5.

¹³¹ Howland, 1958, 7.

¹³² Bailey, 1972, 13.

Hellenistik dönemde de elle yapılmış kandiller görülmektedir¹³³. Bunlar elle şekil verilen, bazen kaba bir burnu ve kulbu olan kandillerdir. Elde yapılan kandillere verilebilecek bir örnek, Sparta akropolisi yakınlarında bir Helenistik mezarda bulunmuştur ve M.Ö. 2. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

3.2.2. ÇARKTA ÜRETİM

Çarkla kandil yapımı Orta Tunç çağından itibaren görülür. Hellenistik dönemle birlikte genellikle kalıpta yapılan kandiller yapımcıları ve kullanıcıları tarafından tercih edilmiş olsa da çarkta yapılan kandiller, Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlerde kullanılmıştır. Kandillerin çarkta üretilmesi kalıp yapımına göre daha kolaydır ve evle ilgili diğer seramiklerin yapımı ile uğraşan bir çömlekçi tarafından kısa sürede kolayca üretilebilir.

Sığ kâse formlu çarkta üretilen ilk kandiller, atılan bir tabağın ya da yayvan bir kâsenin, yanlardan içe doğru katlanmasıyla veya ağız kenarının çimdiklenmesiyle şekillendirilmiştir¹³⁴. Köprülü burunlu bir kandil, tipine göre az ya da çok açık olan kâse gibi şekillendirilmiştir.

Kandil, çarkın üzerine yerleştirilir ve kaide metal ya da ahşaptan bir aletle döndürülerek şekillendirilir. Daha sonra bir ip ya da tel yardımıyla çarktan alınan kandilin tabanında oluşan izler, kil deri sertliğindeyken düzeltilir. Kaide eklenmek istediğinde yine kil deri sertliğindeyken, burun ve kulpu eklenmemiş kandil gövdesi, ters biçimde çarka yerleştirilir. Eklenmek istenen kaide, ilave bir kil parçası ve metal ya da ahşap bir alet yardımıyla oluşturulur. Çarktan alınan kandilin gövdesinde burnun yerleştirileceği delik açılır. Önceden elle şekillendirilmiş ve kurumaya bırakılmış burun, kandile eklenir. Bu tip kandillerde, burun yapımında iki farklı yöntem uygulanırdı¹³⁵. Birinci yöntemde gövdede burun için ayrılan kısımda delik

¹³³ Sezer - Kassab-Tezgör, 1995, 23.

¹³⁴ Bailey, 1972, 13.

¹³⁵ Çokay, 1998, 13.

açılır, bir tarafı açık olan burun buraya yerleştirilirdi. Diğer yöntemde ise burun için ayrılan kil kandil gövdesine yerleştirilir. Fitol deliği ve gövde, kullanılan alet yardımıyla delinirdi. Fitol deliğinin açılması için içi boş sivri uçlu bir aletten yararlanılmış olmalıdır. Daha sonra omuz şekillendirilip, kulp eğer varsa aynı yöntemle şekillendirilip kandile eklenmiştir. M.Ö. 4. ve 3. yüzyıla ait çarkta üretilmiş birçok kandilin omuzlarına bir tutamak eklenmiş ve dik olarak delinmiştir. Bu tutamaklar kandil kullanılmadığı zaman bir yere asılması için eklenmiştir ve delikten içeriye bir ip parçası geçirilmiştir. Kandilin çarkta yapıldığı, kaidede bulunan ve çarktan alınırken bir ip veya tel yardımıyla kesilmesinden oluşan yay izlerinden anlaşılmaktadır¹³⁶.

Çarkta üretilen kandillerde kullanılan firnisin yararlı fonksiyonu asla ikinci planda olmamakla birlikte zamanla dekoratif olarak da uygulanmaya başlanmıştır. Klasik Yunan kandilleri üzerinde birçok dekoratif özellik, çarkın sınırları doğrultusunda ortaya çıkmıştır; firnis bantları ya da konsantrik kabartmalar çarkın dönüşüne bağlı olarak yapılmıştır. Sadece bazen diğer metotlarla da karşılaşılmıştır. Sicilya'da Kamarina'da bulunmuş M.Ö. 5. yüzyıl kandilinde olduğu gibi, burada omzunda mühürle yapılmış birçok etkili palmete sahip bir süsleme görülmektedir.

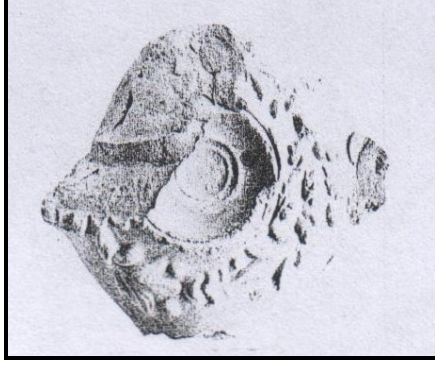
3.2.3. KALIPTA ÜRETİM

Yunanistan'da içi boş kalıpların *terracotta* yapımı en azından en erken olarak M.Ö. 6. yüzyılın ortalarında kullanılmasına rağmen, bu yöntemin M.Ö. 3. yüzyıl başlarına kadar kandiller için kullanıldığı görülmemektedir¹³⁷. Hellenistik dönemde en yaygın kullanılan kandil yapım tekniği kalıpta üretilmektedir. Kalıpta üretilen kandillerin görülmeye başlamasına rağmen çarkta üretim devam etmiştir. Kalıpta üretilen ilk kandiller çark ile şekillendirilen çağdaşlarına benzemektedir. Kalıpta kandil üretiminde iki tür kalıp kullanılmaktaydı. Bunlardan birincisi *Patric* adı

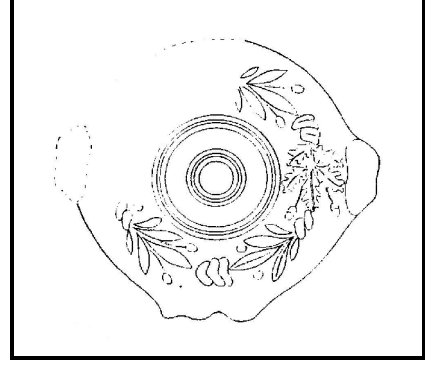
¹³⁶ Çokay, 1998, 13.

¹³⁷ Bailey, 1975, 13.

verilen ve “model” olarak tanımlayabileceğimiz kalıp, tam bir kandil formunda, kilden elle şekillendirilerek ya da ahşaptan kazınarak oluşturulur¹³⁸ (Resim 12 – 13).

Resim 12: Kandil için kullanılan *patrix*.

Resim 13: *Patrixin* çizimi.

Eğer *patrix* kil ise mümkün olduğu en yüksek seviyede fırınlanmaktaydı. Süslemeler, düz orjinal model üzerine oyma ve kazıma suretiyle ya da motiflerin bulunduğu mühürlerin kullanılmasıyla oluşturulmaktadır. *Matris* denilen kalıplar, *patrix* denilen bu modelden alınmaktaydı. *Matris* kandilin alt ve üst kısımlarını oluşturacak şekilde, negatif olarak hazırlanmış, pişmiş toprak veya alçıdan yapılmış bir kalıptı¹³⁹. Kil kalıp fırımlandığında ya da alçı kalıp kurutulduğunda kullanıma hazır hale gelmekteydi¹⁴⁰. Kandilerin seri olarak üretildiği bir dönemde zaman kaybına yol açmamak için bezemesiz birkaç model oluşturularak bunlardan elde edilen kalıplar üzerinde sürekli yeni motiflerin uygulanmış olduğu düşünülebilir. Bunu için hazırlanan değişik mühürler yalnızca formun şekillendiği kalıbın üzerine bastırılarak çeşitlilik sağlanmış olabilir.

Kalıp kullanarak kandil üretmek için kullanılan iki farklı teknik vardı. Kil, henüz nemliken iki *matrise* de parmaklarla ya da bir aletle ince bir tabaka oluşturulacak şekilde yayılıyor ve alt ve üst bölümden oluşan iki parça birleştirilerek bastırılıyordu. Bazen bu iki kalıp bağlanabilmekteydi. Bu kalıplardan alt kısım

¹³⁸ Bailey, 1975, 13.

¹³⁹ Çokay, 1998, 14.

¹⁴⁰ Bailey, 1975, 13.

gövdeyi üst kısım diskus kısmını oluşturuyordu¹⁴¹. Daha sonra kil kuruması için bekletiliyordu fakat kilin ne çok az ne de çok fazla kurummasına dikkat ediliyordu. Böylelikle figürlü süslemeler kalıpla kandile eklenmiş oluyordu. Kalıp parçalarının birleşme kısımlarındaki fazlalık veya eksiklikler, ıslak kil ve bir tahta alet ile düzeltiliyordu¹⁴². Diskus deliği, fitil deliği ve gerekli ise hava delikleri kesilmek suretiyle veya içi boş silindirik metal aletler yardımıyla açılıyordu¹⁴³. Fakat belki de bu delikler için bir parça tahta kalıbın alt ve üst kısmına konarak kil ile birleştirilmiştir¹⁴⁴. Ayrıca kandil üzerindeki detaylar, gerekli görüldüğünde sivri uçlu bir aletle belirginleştirilmiştir. Aynı yöntem kalıp için de geçerlidir. Üst kalıpta diskus deliğinin yerini belirlemek için ortaya bir yiv açılmıştır. Bu yiv kandilin üzerinde plastik bir bant görevi görmekte, diskus deliği bu yivin içine açılmaktadır. Ephesos kandillerinde görülen küçük hava delikleri de bu esnada açılmaktadır. Kandilin şekillendirilmesinde son basamak ise -şayet kulp kalıpla yapılmamışsa- kulpun tutturulmasıydı. Dönemin modasına göre kandile dikey ya da yatay olarak eklenen kulplar, M.Ö. 7. yüzyılda Atina'daki bazı kandillerde görülmeye başlar. Bütün işlemler bitip kandil tamamlandığında yeterli miktarda kurutulması için bekletilirdi. Daha sonra firnislenmesi gereken yerler firnislenir ve son olarak da fırınlanırdı.

Kalıpta kandil üretiminde daha az kullanılan ikinci yöntemde ise, kalıbın iki parçası birbirinden ayrı olarak iki yarım halinde iyice kuruyup kalıptan ayrılincaya kadar bekletilmekteydi. Kalıptan ayrıldıktan sonra gerekli olan delikler üst yarıya açılmakta ve yeterli derecede kurduğunda parçalar birbirine eklenmekteydi.

Kalıpta kandil üretiminin neredeyse bir endüstri haline gelmesinden sonra, atölyelerde çok sayıda kalıba ihtiyaç duyulmuştur (Resim 14). Kandillerin kalıptan kolaylıkla çıkmaması ve bundan dolayı kalıpların tahrip olması gibi sebeplerden dolayı kandil üreticileri önemli miktarda kalıp stoğu bulundurmıştır. Kandil yapımında bazen aynı kalıbın birçok kez kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca aynı tip

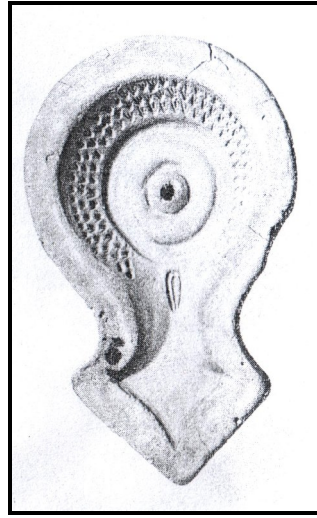
¹⁴¹ Walters, 1905, 405.

¹⁴² Çokay, 1998, 14.

¹⁴³ Çokay, 1998, 14.

¹⁴⁴ Walters, 1905, 405.

kandil kalıpları farklı çömlekçiler tarafından tercih edilmiştir. Önemli çömlekçilerin çok sayıda kalıba sahip oldukları bilinmektedir¹⁴⁵. Örneğin sadece Roma'da bir çömlekçinin kandillerinde birbirinden farklı doksanbir çeşit bulunmuştur¹⁴⁶. Çok kalıba ihtiyaç olduğundan dolayı kil kalıpların yanında alçıdan yapılmış kalıplar da kullanılmıştır. Alçı ile oluşturulan kalıplar Roma döneminde birçok bölgede kilden yapılan örneklerle göre daha fazla kullanılmıştır¹⁴⁷.

Resim 14: Kandil için kullanılan üst kalıp.

Bunlar da aynı kil kalıplar gibi yapılmıştır. Fakat burada *patriden* kalıbı tamamen kurumadan önce ayırma gibi bir gereklilik yoktur. Kilden yapılmış kalıpların fırınlanması gerekiyken alçıdan yapılanların fırınlanması gerekmemektedir. Alçı kalıplar çok sayıda arka arkaya kullanılmaları sonucunda daha hızlı tahrip olmuşlardır. Kil kalıplar ise daha uzun süre dayanmakta ve detaylar kolaylıkla silinmemekteydi.

Binlerce kalıp birçok yüzyıl boyunca kullanılmış olmasına rağmen çok fazla sayıda kalıp günümüze ulaşmamıştır¹⁴⁸. Bu da belki de göstermektedir ki birçok

¹⁴⁵ Walters, 1905, 406.

¹⁴⁶ Walters, 1905, 406.

¹⁴⁷ Bailey, 1972, 13.

¹⁴⁸ Bailey, 1972, 14.

kalıp alçı gibi dayanıksız materyalden yapılmaktaydı. Mısır'da ve Filistin'de çeşitli alçı kalıplar bulunmuştur¹⁴⁹. Kalıp alınırken alçı kalıbın yüzeyinde sıklıkla hava kabarcıkları oluşur. Kil, alçıdan yapılmış bu kalıplara bastırıldığında hava kabarcıkları, kandilde küreciklerler oluşturmaktadır¹⁵⁰. Kalıbın alçıdan oluşu kandil üzerinde kalmış hava kabarcığı izlerinden anlaşılmaktadır¹⁵¹.

Kalıbın kandil üretiminde kullanılmasıyla birlikte, yeni biçimler ve kandil üzerinde oldukça geniş bir alanda kabartma süslemeler yapmak mümkün olmuştur. Bununla birlikte geniş ve eğimli omuzları olan birçok Hellenistik kandilde sadece sınırlı çeşitlilikte süsleme kullanılabilmektedir¹⁵². Bunların başlıcaları çizgisel veya bitkisel karakterler olup; figürler, ayrıntılı sahneler için boş alanın uygun olmadığından dolayı nadiren kullanılmıştır.

Hellenistik dönemde kalıpta yapılan kandillerin önemli üretim merkezlerinden biri Ephesos'dur. Literatürde Ephesos kandilleri¹⁵³ adı altında toplanan bu kandillerin karakteristik özelliklerinden biri diskusun çevresine kandil kalıpta şekillendirildikten sonra yüksek bir kenarın aplike edilmesidir. Kandil yapımıcısı omuz üzerindeki süslemeyi bu aplike parçayı dikkate almadan yerleştirdiğinden dolayı, omuz üzerindeki bezemeler kısmen de olsa kapanmaktadır. Diskusu çevreleyen bu yüksek kenarın çarkta şekillendirilmesine bağlı olarak kandil yapımında kalıpla birlikte çarkın da kullanıldığını düşündürmektedir.

Kandiller üzerinde M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısından itibaren üretiminin ismini simgeleyen harfler görülmektedir. Yapımcı imzaları ve ticaretle ilgili işaretler daima kandilin alt kısmında yer almaktadır¹⁵⁴. Bir çeşit ticari marka ya da reklam özelliği taşıyan bu yazıların hazırlanmasında iki farklı yöntem kullanılmıştır. Kalıp tabanında istenilen harfler kazındığı zaman¹⁵⁵, kandil üzerinde bu harfler kabartma

¹⁴⁹ Smith, 1966, 21.

¹⁵⁰ Bailey, 1972, 14.

¹⁵¹ Radt, 1986, 47.

¹⁵² Bailey, 1972, 22.

¹⁵³ Edwards, 1975, 30

¹⁵⁴ Walters, 1905, 423.

¹⁵⁵ Bailey, 1963, pl. 16 a.

biçiminde ve ters olarak çıkmaktadır.¹⁵⁶. Diğer bir yöntem ise fırınlanmadan ve boyanmadan önce kil deri sertliğindeyken harflerin ya da yazının kandil üzerine direkt olarak yapılmasıdır. Bu şekilde yazılar ters olmamakta ve soldan sağa doğru okunmaktadır¹⁵⁷. Kandiller üzerinde yer alan yazılar yalnızca üreticinin yazdığı yazılarla sınırlı değildir. Kandilin sahibini ifaden eden yazılar yanında adak olarak kullanılan kandiller üzerinde çeşitli yazılar bulunmaktadır. Bu durumda kandil pişirildikten sonra satın alan kişinin isteğine göre kazıma yoluyla yazılar hazırlanır. Ayrıca yapımcı tarafından düşüncesinin halka açıklanması amacıyla kandiller üzerine yazılar yazılabilir. Örneğin Sardes’de bulunmuş olan bir kandil üzerinde “iyi ışıklar” dileği okunmaktadır¹⁵⁸.

3.3. BOYAMA VE FIRINLAMA TEKNİKLERİ

Kandil üretimi için uygun seramik kili Akdeniz dünyasının büyük bölümünde bulunabilmekle birlikte kil, bileşim olarak bölgeden bölgeye farklılık göstermekteydi¹⁵⁹. Buna bağlı olarak fabrika üretimi olarak tanımlanan kandiller çeşitli bölgelerde aynı tarzda yapılmış olsa da değişik görünüme sahip olmaktadır. Yumuşaklık ve renk, mika parçalarının ve taşcık katkısının bulunması ya da bulunmayışı, firnisli dekorasyon görünümü kandilin orjinal yerini belirlemede etken faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁶⁰. Bu bağlamda öncelikle, birçok yapı ile birlikte üretim yerlerinin tanımlanması gibi bu konuda birçok çalışma yapılmalıdır. Ancak, belirli parçaların belirli yerlerden geldiği kesin olarak söylenebilmektedir. Küçük bir bölgede de olsa sıcaklık ve yanma koşulları ve kil bileşenleri çeşitliliğine bağlı olarak oluşan doku ve renk farklılıkları oldukça güç bir problemdir¹⁶¹.

¹⁵⁶ Baur, 1947, no: 281 – 312.

¹⁵⁷ Baur, 1947, no: 414 – 415.

¹⁵⁸ Hanfmann, 1972, 178, fig. 133.

¹⁵⁹ Bailey, 1972, 14.

¹⁶⁰ Bailey, 1972, 15.

¹⁶¹ Bailey, 1972, 15.

Firnis, kil gibi yer ve zamana bağılı olarak değişiklik göstermektedir¹⁶². Firnisin ana işlevi kili daha az geçirgen hale getirmektir. Böylelikle kandilin gövdesi tarafından yağın emilmesi önlenir¹⁶³. Bu amaçla benzer olarak Mısır'da üretilen kandillerde ağaç sakızı suyu kullanılmıştır¹⁶⁴. Aynı zamanda ikinci olarak dekoratif bir fonksiyonu da vardır. Kandillerdeki ilk firnis kullanımı M.Ö. 7. yüzyılda olmakla birlikte firnis sadece iç kısımla sınırlı kalmaktadır¹⁶⁵. Dış kısımda firnis kullanımı M.Ö. 6 yüzyılın ortalarından itibaren görülmektedir¹⁶⁶.

Kandillere firnis, fırınlama aşamasına geçilmeden formun bütün bölümleri tamamlandıktan sonra çeşitli şekillerde uygulanabilmektedir. Bunlar kandilin firnise daldırılması, boyanması, boyanın elle sürülmesi şeklinde olabileceği gibi bu tekniklerin hepsi bir arada da kullanılabilir¹⁶⁷. Bazı kandillerin üzerinde görülen parmak izleri de bunu doğrular niteliktedir. İç yüzeyini kaplamak için en basit yol, firnisin kandilin içine dökülüp fazlalığın dışarıya atılmasıyla olur. Dış yüzey ise kandilin sıvı haldeki firnise daldırılmasıyla oluşturulur. Bu yöntem Ephesos kandillerinde de kullanılmıştır. Çark yapımı kandillerde ise kandil, çarkın üzerindeyken firnislenmiştir. Birçok Yunan kandilinin süslemesinde kullanılan firnis bantları, kandil çarkta dönerken boyanmaktaydı.

Önceleri yüzey son derece ince, metalik ve kaliteli firnise sahipken, Roma dönemine doğru, belki de seri üretimin bir sonucu olarak, firnisin kalitesi düşmüştür. Hellenistik Dönem'de kandiller, batırma veya sallama tekniğiyle firnislenirken, Roma döneminde, bunun malzeme kaybına yol açtığı düşünülmüş ve firnis fırça ile sürülmeye başlanmıştır¹⁶⁸. Firnisleme işlemi biten kandiller daha sonra fırınlanıyordu.

¹⁶² Bailey, 1972, 15.

¹⁶³ Broneer, 2, 1930, 34.

¹⁶⁴ Shier, 1978, 6 -7.

¹⁶⁵ Howland, 1958, 5.

¹⁶⁶ Howland, 1958, 5.

¹⁶⁷ Bailey, 1972, 16.

¹⁶⁸ Bailey, 1972, 15.

Tam olarak camlaşmadığı sürece birçok firnis gerçek firnis sayılmamaktadır¹⁶⁹. Sulu kil ya da ince kil tabakası fırınlama koşullarına ve demir oksidin katkısına göre rengini alır. Birçok durumda seramik kilinin kendisi yeterli okside sahiptir. Buna bazı oranlarda eklenen potasyum gibi minerallerle kimyasal dönüşümler sonucu astar çeşitlenmektedir¹⁷⁰. Böylelikle kandil, bu son eklenen mineralli kille fırımlandığında bir firnis oluşmaktadır. Fırınlama tekniğine göre renk değişim gösterir.

Kırmızı firnis elde etmek için, kandil temiz oksidasyonlu atmosferde fırınlanır. Siyah firnis elde etmek için ocağa dumanlı yani reduksiyon (Fırına duman verilmesi evresidir) denilen yöntem uygulanır¹⁷¹. Bu hareket firnissiz bölümlerin siyaha ya da kurşuni renge dönüşmesine neden olur. Devetüyü ya da pembe renkte hamura ve siyah firnise sahip bir dekorasyona sahip olunabilmesi için üç aşamalı bir fırınlama gerekmektedir. Kandiller ilk olarak oksidasyonlu (dumansız) bir ortamda fırınlanır. Nesneyi fırında pişirmek bu aşamanın en önemli bölümüdür. Eğer kandil bu noktada fırından alınırsa silikatlı kırmızı ya da kahverengi firnis ile devetüyü veya pembe renkli bir hamur elde edilir. Birçok Roma kandili sadece bu aşamada kalır. Daha sonra, ıslak yakıt fırına verilir ve bütün hava girişleri kapatılır. Dumanlı atmosfer sonucunda fırın içerisinde karbon monoksit oluşur. Bunun sonucunda ise renk değişimi olur. Hamur gri renge, firnis ise silikatlı siyah renge dönüşür. Üçüncü aşamada fırının içine tekrar kuru yakıt ve hava verilir. Oksijenle tekrar temas eden fırın, hamur renginde ve kandilin firnissiz bölümlerinde değişime neden olur. İlk aşamada ortaya çıkan pembe veya devetüyü renge döner. Fakat üçüncü aşamada firnis değişmeyerek ikinci aşamadaki siyah rengini korur. Fırınlama sırasında bu üç aşama birbirini takip eder ve fırın asla soğutulmaz veya aşamalar arası ara verilmez.

Fırınlama işleminde normal seramik fırınları kullanıldığı gibi, sadece kandillerin pişirildiği özel fırınlar da vardı. Normal olarak bir kandil fırını, bacası ile birleşik dairesel bir fırınlama odası ve bunun altında birçok yerinden delinen,

¹⁶⁹ Bailey, 1972, 15.

¹⁷⁰ Bailey, 1972, 15.

¹⁷¹ Bailey, 1972, 15.

fırlama odasına sıcak hava ve gazların girmesine izin veren bir ateşleme odasından oluşmaktadır¹⁷². Fırlama odası tepesinde bir hava deliği olan kubbe şeklindedir. Her fırlama için kilden yapılmakta ve üretim sonrasında yıkılmaktadır. Kubbe tamamlanmadan önce kandiller bu odacığın içine birbirlerinin üzerine gelecek şekilde yerleştirilmekteydi¹⁷³. Birbirine yapışmış halde bulunmuş kandillerden, bunların fırlara nasıl yerleştirdiklerini anlamak mümkün olmaktadır¹⁷⁴. Bu fırlama tekniği ile kandil kaybı, fazla olmuştur. Ayrıca kandiller, birer boşluk bırakarak ve bir sıra diğerinin üstüne rastlamayacak şekilde yerleştirilerek de fırlanabilmektedir. Ancak bu sistemde de yer kaybı çoktur. Isı derecesi olasılıkla yerden yere ve her fırlamaya göre değişmekteydi. Fakat esas olarak 1000 C° derecenin biraz altında bir ısı kullanılıyordu¹⁷⁵. Fırlamada kullanılan yakıt çoğunlukla odundu. Fırlama işlevi en az 24 saat ve belki de bunun iki katı kadar bir süreyi kapsamaktaydı¹⁷⁶. Bazen kazalar olmakta ve sıcaklık tam olarak ayarlanamadığından hatalı üretimler oluşmaktadır. Bazı durumlarda kandiller yanmakta ya da ürünler birbirine yapışabilmekteydi. Efesos'da bazıları iç içe geçmiş ve fırlama işlemi sonucunda bozulmuş kandiller bulunmuştur¹⁷⁷.

3.4. GÜNLÜK KULLANIMI

Antik çağda günümüzden oldukça farklı olarak yaşamı, gün ışığının yönetmesine rağmen ihtiyaç anında kandiller her sosyal sınıf tarafından kullanılmıştır. Fakir kişiler, genellikle çark ve kalıp yapımı pişmiş toprak kandiller, zenginler ise bu kandillerin özenle hazırlanmış metal örneklerini tercih etmişlerdir. Evler, sahibinin durumuna göre zayıf ya da canlı bir şekilde aydınlatılmıştır.

Yapılan araştırmalara göre, normal yanan bir yağ kandili, günümüzde kullanılan mumlar kadar ışık veriyordu. Yapılan bir deneyde 28 gram zeytinyağından

¹⁷² Bailey, 1972, 16.

¹⁷³ Bailey, 1972, 16.

¹⁷⁴ Radt, 1986, 51.

¹⁷⁵ Bailey, 1972, 16.

¹⁷⁶ Bailey, 1972, 16.

¹⁷⁷ Wood, 1877, pl. 79.

oluşan yakıt, küçük bir parça keten fitil kullanılarak üç saatin üzerinde ışık vermiştir¹⁷⁸. İç yağı bu saatin yarısı kadar yanmaktadır¹⁷⁹. Bu iki durumda da alevin büyüklüğünde çok fazla farklılık yoktur. Kandillerde yanma süresi, yağın niteliğine ve fitil olarak kullanılan malzemeye bağlıdır. Ayrıca kandilin aydınlatma süresinin uzunluğu fitilin büyüklüğüne de bağlı olarak değişir. Yanma gücünün artırılması, yeni ışık kaynakları eklemekle mümkündür. Parlak ve dumansız bir ışık, kandil sayısının çoğaltılmasıyla ya da kandildeki burun sayısının artırılmasıyla olabilir¹⁸⁰. Bundan dolayı iki burunlu kandiller oldukça yaygın olarak kullanılmıştır. Kazılarda bulunan bir düzine buruna sahip kandiller bunu ispatlar niteliktedir. Bu tip kandiller, genellikle kutsal alanlarda ele geçirilmiştir. Kutsal mekânlarda, ışık söndürülmeden sürekli yakılmıştır. Burada yer alan kandiller oldukça kaliteli ve gösterişlidir. Fakat iki ve daha fazla burunlu kandiller, doğal olarak tek burunlu kandillere oranla daha çok yakıt tüketmektedir. Ayrıca birden fazla burunlu kandiller daha fazla yağ gereksiniminden dolayı daha büyük bir gövdeye sahiptir.

Antik dönemde kandiller çeşitli amaçlara yönelik olarak kullanılmıştır: Şahıslara ait evlerin ve halka ait binaların aydınlatmasında, şenlikler gibi özel durumlarda yapılan aydınlatmalarda, tapınaklarda adak eşyası ve mezar hediyesi olarak kullanılmıştır.

Küçük evlerde kandiller, duvarlardaki nişlere ya da raflara yerleştirilmiştir. Bazı durumlarda tavandaki zincirlerle asılmış veya özel masalar üstüne konulmuş; bazen ise kulp kısmına geçirilen bir iple duvara çakılı askılara¹⁸¹ asılmıştır. Karanis'de insanlar, evin kerpiç tuğlaları arasına kolaylıkla yerleştirebileceği, ahşap raflarda barındırdıkları ufak kandiller yapmışlardır¹⁸². Ayrıca bazı durumlarda kandiller bir çeşit altlıkla birlikte yapılırlar. Bu altlıklarda bazen tanrılarla ilgili figürler kabartma olarak yapılmıştır¹⁸³. Kısaca kandillerin bir çiviye iple

¹⁷⁸ Bailey, 1972, 10.

¹⁷⁹ Bailey, 1972,10.

¹⁸⁰ Bailey, 1972,10.

¹⁸¹ Shier,1978,7.

¹⁸² Shier, 1978, 7.

¹⁸³ Walters, 1905, 396.

bağlandığını, elde taşındığını, kulpsuz olanların masalara ya da raflara yerleştirildiğini söyleyebiliriz.

Martialis'in belirttiği gibi kandiller, yatak odalarına da yerleştiriliyordu; fakat ateşin tehlike oluşturabileceğinden dolayı, pek yaygın değildi¹⁸⁴. Genellikle gece çalışmalarında ve geceleyin yapılan *symposionlar* sırasında mekânın kandillerle aydınlatıldığı anlaşılmaktadır¹⁸⁵.

Antik dönemin temel ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan madencilik alanında da kullanılmıştır. Buralarda çalışanların pişmiş toprak veya madenden kandilleri vardı. Bunlar sık sık eski madenlerde bulunmuştur. Galeriye veya kuyuyu aydınlatacak kandiller, nişler içine yerleştiriliyor veya tavana asılıyordu¹⁸⁶.

Cadde ve işyeri aydınlatmasında kullanılan kandiller, ayrıca birçok tapınağın canlı bir şekilde aydınlatılmasında da kullanılmıştır. Bunun için normalden daha büyük kandiller veya birden fazla burunlu kandiller tercih edilmiştir. Kandiller, sıklıkla mezar ve lahitleri de aydınlatmıştır¹⁸⁷. Fakat bunlar şehrin dışında olduklarından dolayı caddenin aydınlatılmasına yardımcı olamamıştır¹⁸⁸. En azından karanlığa kalmış yolcuları şehre yakınlaştıkları konusunda bilgilendirmesi açısından önemlidir.

Kandiller, Yunan tiyatrolarında gece boyunca oynanan oyunu göstermek amacıyla kullanılırdı. Birçok Latin yazarın metinlerinde kandillerin kullanımından ya da zafer gibi halk şenliklerinde aydınlatma için kullanıldıklarından bahseder. Dini festivallerin ve oyunların olduğu durumlarda kandillerin yakılması gelenekselleşmiştir. Kandillerin Julius Caesar'in zaferinde, Nero'nun dönüşünde, Cleopatra tarafından ya da daha başka kişiler tarafından kullanıldıkları

¹⁸⁴ Martial. XIV, 41.

¹⁸⁵ Çokay, 1998, 24.

¹⁸⁶ Bailey, 1972, 11.

¹⁸⁷ Bailey, 1972, 11.

¹⁸⁸ Bailey, 1972, 12.

bilinmektedir¹⁸⁹. Caligula zamanında gece yapılan tiyatro gösterilerinde kandil ışığı kullanılmıştır. Domitian zamanında kandillerle, gladyatör dövüşleri ve avlar düzenlenmiştir.

Kandiller, tapınlarda da yakılmışlardır ve erken tarihlerden beri önemli bir tapınak eşyası olmuşlardır. Kandillerin Yunanistan'da tanrılara ibadet etmek amacıyla adak eşyası olarak kullanımı oldukça yaygındır. En ünlü altından kandil, Kallimakhos tarafından yaptırılmış ve Atina Akropolisi'ne bırakılmıştır. Bu kandil bütün bir yıl boyunca, gece ve gündüz, hiç durmadan yanmıştır. Yirmi burnu ve hurma ağacı formunda bir kapağı vardı¹⁹⁰. Bu tipin kil örnekleri, birçok tapınak ve kutsal mekânda adak olarak sunulmuştur. Bazı tapınlarda adak sunumu olarak çok sayıda kandil verilmiştir. Bu durumda kutsal mekânda alan sınırlı olduğundan dolayı sonraki sunumlar için yapılan önceki sunumlar odadan temizlenir. Sunumlar, kutsal olduğu için hemen atılmaz ve sıklıkla tapınak zeminine kazılan çukurlarda yakılırdı¹⁹¹.

Antik dünyada birçok yerleşimde Sicilya'da, Kıbrıs'da, Naukratis ve Atina'da "kutsal alan kandilleri" olarak bilenen birden fazla burunlu çok çeşitli kandil, toplu olarak bulunmuştur. Bunlar en azından M.Ö. 6. yüzyıldan başlayarak Hellenistik dönem boyunca ve Roma döneminde kullanılmıştır¹⁹². Kıbrıs'da Kafizin yerleşmesinde Nymph Kutsal Alanı'nda konik yapıda yüz burunlu bir Hellenistik kandil bulunmuştur¹⁹³. Adak kandilleri Selinos'da, ayrıca Kartaca'da Saturnus Balcaranensis altarnın etrafında çok sayıda bulunmuştur. Charles Newton, Knidos'da Demeter temenosunda adak olarak bırakılmış çeşitli şekillerde birçok kandil bulmuştur. Kaunos'da bulunmuş olan çok burunlu kandiller, bir çukur içinde topluca ele geçmiştir. Bu kandillerin tapınağa adandığı, tanrının malı olarak kutsal

¹⁸⁹ Walters, 1905, 396.

¹⁹⁰ Pausanias. I, XXVI, 6 – 7.

¹⁹¹ Bailey, 1972, 12.

¹⁹² Bailey, 1972, 12.

¹⁹³ Bailey, 1972, 12.

bir nitelik kazandıkları ve rahipler tarafından tapınak alanında açılan bir çukura doldurulduğu ileri sürülmüştür¹⁹⁴.

Antik dünyada kandillerin bir diğer önemli kullanımı da mezar hediyesi olarak ölen kişinin mezarına bırakılmasıdır. Geleneğin kökeni Yunanistan'a ait olmayıp Levant bölgesinde bu deneyim günümüzden 3 bin yıl geriye gitmektedir¹⁹⁵. Bazı bölgelerde diğerlerinden farklı olmasına rağmen Akdeniz bölgesinde Klasik dönem süresince yayılım göstermiştir. Bu kullanım Roma hâkimiyeti altında oldukça büyük önem kazanmıştır. Kandiller sadece ölen kişinin bir eşyası olarak ya da bazı sembolik ve dini amaçlar için seramik, cam, mücevher ve diğer objelerle birlikte lahitlerin içine yerleştirilmiştir. Bazen ölen kişinin yaşamı boyunca kullandığı kandili öbür dünyada da kullanacağı düşünülerek konulmuş olabilir¹⁹⁶. Bazı mezar hediyesi kandillerin, fitil deliği etrafında yakıldığına dair iz olmadığından dolayı kullanılmadığı düşünülmektedir. Ya da bu kandiller sadece bir kez yakılmış olabilir. Bunlar cenaze töreni sırasında çevreyi aydınlatmış olabilir ya da ölümün karanlık ve soğukluğuna karşı ışık vermesi gibi sembolik bir anlam da taşıyabilir.

Mezar hediyesi olarak kullanılan kandiller, ev içi kullanımı olanlardan farklı olmasa bile belki de özellikle cenaze töreni kullanımı için satın alınmış olabilir. Cenaze töreni için ayrıca üretilmiş bazı kandillerde yazılar bulunabilmektedir. Bu yazılar kandilin, mezara hangi amaçlarla konmuş olduğunu anlamaya yardımcı olur¹⁹⁷.

Mezarla ilgisi olmayan batıl inanç olarak kabul edilebilecek kandilin nadir bir diğer kullanımı ise kehanet amaçlıdır. Kehanet, kandilin alevindeki yanmaya göre düzenlenmektedir. Chrysostomus, çocuklara isim verme metodu olarak açıklar. Kandillere isimler verilir ve yakılırlardı. En son sönen kandildeki isim çocuğa verilirdi¹⁹⁸. Pausanias'a göre Pharae Agorası'nda kâhine başvurulmadan önce

¹⁹⁴ Kinal, 1960, 154.

¹⁹⁵ Bailey, 1972, 12.

¹⁹⁶ Çokay, 1998, 26.

¹⁹⁷ Walters, 1905, 397.

¹⁹⁸ Forbes, 1958, 156.

yakılan tunçtan yapılmış kandiller bulunmaktaydı¹⁹⁹. Kandillerin kullanımıyla ilgili birkaç istisnai durum daha vardır. Örneğin yeni yıl hediyesi olarak verilmişlerdir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi kandiller aydınlatma, adak ve mezar hediyesi olmak üzere üç ana amaç için kullanılıyordu. Mezar için ayrı üretimlerin olduğu bilinmekle birlikte aynı tip kandil farklı amaçlar için kullanılabilirdi.

Antik Çağ'da uzun bir kullanım süreci olan kandillerin zamanla bir üretim kolu haline geldikleri ve seri üretimlerin yapıldığı bilinmektedir. Yunan kandil endüstrisi, M.Ö. 7. yüzyıldan Roma dönemine kadar yavaş da olsa gelişimini sürdürmüştür²⁰⁰. M.Ö. 5. ve 4. yüzyıl Atina kandilleri büyük olasılıkla kaliteli firnislerinden dolayı Yunanistan ve Batı Anadolu'da büyük ilgi görmüştür. Roma uygarlığında ise seri üretimin yaygınlaşması, M.Ö. 1. yüzyılda "Fabrika kandilleri" ile başlamıştır. Bu yayılım yazılı olan kandillerle saptanabilir.

Bir kandilin fiyatı neye eşitti? Kolaylıkla satın alınabiliyor muydu? Bu sorulara net olarak cevap verilememekle birlikte Romalıların bir kandili, oldukça ucuza aldıkları kabul edilmektedir. Pompeii'de bulunmuş kandiller erken İmparatorluk çağına ait kandillerde bir as değerindeydi²⁰¹. Bu fiyat oldukça yaygınlaşmıştı ki, Pompeii'de "bir as" muhtemelen "bir kandil" anlamına geliyordu²⁰².

---

¹⁹⁹ Pausanias, VII, 22, 2.

²⁰⁰ Çokay, 1998, 22.

²⁰¹ Harris, 1980, 134.

²⁰² Harris, 1980, 134.

4. ASSOS ARKAİK, KLASİK VE HELLENİSTİK DÖNEM KANDİLLERİ

Çalışmamızın konusunu oluşturan Assos kandillerinin açıklanmasına yardımcı olması amacıyla Assos tarihi hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra kandil buluntuları tarihsel süreç içinde form özellikleri göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

4.1. TARİHİ

Assos'un ilk sakinlerinin kimler olduğu tam olarak bilinmemekle birlikte kentin İlk Tunç Çağı'ndan beri iskân edildiği bilinmektedir²⁰³. Homeros, Troas'ın güney kıyılarında yaşayanların Lelegler olduğunu, Troia Savaşları sırasında bu bölgede denizcilik ve korsanlık yaptıklarını anlatır²⁰⁴. Bu bilgiyi Strabon da doğrular ve Leleg'lerin yaşadığı bölgenin Lekton'dan (Baba Burnu) İda Dağı'na (Kaz Dağı) kadar uzandığını ve Assos'un çevresindeki toprakları kapsadığını belirtir²⁰⁵.

İliada'da Assos'dan bahsedilmemesinin nedeni Clarke²⁰⁶ tarafından Assos'un eski adının Pedasos olmasıyla açıklanmıştır. Bunu İliada'daki²⁰⁷ Pedasos'un topografik anlatımına dayandırmıştır. Ancak Strabon'un bölgeyi gezdiğinde aldığı notlara göre Pedasos ve Assos aynı yer değildir. Çünkü bu bölümde Assos'u gezip gördüğünden fakat Pedasos'un bir harabe halinde olduğundan bahseder²⁰⁸.

Önce Thrakialı Mysialılar'ın yerleştiği Güney Troas, M.Ö. 7. yüzyılda Lesbos üzerinden gelen Aioller tarafından iskân edilmiştir. Mysilos ve Hellanikos'a atfen Strabon'un bildirdiğine göre, bu arada, Methymnalı göçmenler Assos'a yerleştiler²⁰⁹. Assos bu tarihten sonra gelişmiş ve 20 km. kadar doğusuna düşen

²⁰³ Serdaroğlu, 1996, 11.

²⁰⁴ Homeros, II, X 428.

²⁰⁵ Strabon, XIII I, 2.

²⁰⁶ Clarke-Bacon-Koldewey, 1902–21, 163.

²⁰⁷ Homeros, II, VI 34, XXI 87.

²⁰⁸ Strabon, XIII I, 50.

²⁰⁹ Strabon, XIII I, 58.

Gargara'da bir uydu kent kurmuştur. Ancak Strabon, Skepsisli Demetrios'a dayanarak Gargaralılar'ın yarı barbar ve Assoslular'dan farklı olduklarını söyler²¹⁰. M.Ö. 560 tarihinde Lydialılar'ın eline geçtiği sırada, Edremit Körfezi kuzeyindeki en güçlü ve en önemli kent Assos idi.

Lidya döneminde Gyges ile başlayan Alyattes ve Kroissos ile devam eden bir refah durumu görülmektedir. Grek sanatçılarının Küçük Asya'daki sanatsal etkinlikleri M.Ö. 6. yüzyılda önemli bir şekilde artmıştır. Bunun en önemli sebebi Lydia hanedanlarının, özellikle Kroisos'un ilgi ve destek göstermesidir²¹¹.

Lydia egemenliği M.Ö. 546 yılına dek sürmüştür. Bu dönemde, Batı Anadolu'daki öteki kentler gibi Assos da Pers İmparatorluğu'nun yönetimi altına girmiştir. Bölge, Persler tarafından Hellespontos Phrygiası adı altında satraplık durumuna getirilmiştir. M.Ö. 546'dan sonra Batı Anadolu'daki Pers egemenliği döneminde kent, satraplık sınırları içinde kalmıştır. Böylece gerek kentin, gerek Troas'ın tabi olduğu güç değişmiştir.

M.Ö. 5. yüzyılda Atina kentinin liderliğinin güçlenmesi ve ardından deniz birliğinin kuruluşu, Kuzeybatı Anadolu kent devletlerinin ve özellikle kıyı kentlerinin bu birliğe katılmasını sağlamıştır. Bu birliğin amacı, Perslere karşı olan savaşı sürdürmektir. Nitekim Persler M.Ö. 499 yılında barış yapmak zorunda kalmışlardır²¹². Peleponessos Savaşı'ndan önce, Lakedonyalılar'ın Darius II ile M.Ö. 412 yılında yaptıkları anlaşma ile Pers egemenliğini Anadolu kıyılarında yeniden sağlamışlardır.

Kurucu üye olan Assos, yılda 1 talent vergi ödemekteydi. M.Ö. 405'teki Aigospotomos yenilgisi Batı Anadolu kıyılarını, tekrar Pers egemenliğine soktu. M.Ö. 387'de Antalkides Barışından sonra, bir banker olan Eubolos kendini

²¹⁰ Strabon, XIII I, 58.

²¹¹ Clarke-Bacon-Koldewey, 1902 – 21, 1.

²¹² Clarke-Bacon-Koldewey, 1902 – 21, 2.

Assos'un ve Aterneos'un, Pers kralı Artaxerxes'ten bağımsız olarak, hâkimi ilan eder²¹³.

M.Ö. 365 yılında Phrygia satrabı Ariobarzanes'in Pers kralı Artaxerxes'e karşı ayaklanmasında Assoslu banker Eubolos Ariobarzanes ile işbirliği yaparak kenti kendi yönetimi altına alır. Bu yıllarda Eubolos hadım kölesi Hermeias'ı Atina'ya göndererek Platon'dan ders almasını sağlar. Bu dersler sırasında kendisi gibi öğrenci olan Aristoteles ile tanışır ve onunla sıkı dost olur. M.Ö. 350 yılında Eubolos'un ölümü üzerine Hermeias miras yoluyla Assos'a sahip olur ve arkadaşı Aristoteles'i Assos'a davet eder.

M.Ö. 348 – 345 yılları arasında üç yıl kentte ders veren Aristoteles, Assos'un bir felsefe merkezi olmasında büyük katkı sağlar. Kendisinden sonra stoadaki (stoacılık) felsefe okulunun başına, Kitionlu Zenon, Assoslu Kleanthes ve Solili Khrysspos'a geçer²¹⁴. Hermeias'ın bağımsızlığı M.Ö. 345 yılına kadar sürmüştür. Bu tarihte Artaxerxes III ile yapılacak bir anlaşmada hazır bulunma bahanesiyle Persli bir general tarafından Persepolis'e gönderilip öldürülür. Bunun üzerine Persli general Hermeias'a bağlı kentlere Hermeias'ın mührünü taşıyan mektuplar göndererek hükümdarlığını Artaxerxes'e dostane biçimde devrettiğini bildirir²¹⁵. Assos ve çevresi böylece hiçbir direniş göstermeden yeniden Pers yönetimine girer. M.Ö. 334 tarihindeki Granikos Çayı kenarında yapılan savaşta Büyük İskender'in Persleri yenilgiye uğratması ile tüm bölge kurtulmuştur.

Ancak Troas ve Mysia'nın kaderi, Büyük İskender sonrasında halefleri arasındaki mücadelede elden ele geçmek şeklinde devam etmiştir.

Diadokhlar döneminde Assos'un, Troas'ı işgal eden Galyalılar'ın eline geçtiği görülür. Galyalılar'ın bölgeden atılışı Bergama krallarının güçlenmesiyle mümkün olabilmiştir. M.Ö. 241 yılında Assos, Bergama Krallığı yönetimine

²¹³ Clarke-Bacon-Koldewey, 1902 – 21, 2.

²¹⁴ Strabon, XIII, 1, 57.

²¹⁵ Clarke-Bacon-Koldewey, 1902 – 21, 2.

girmeyi ve vergi ödemeyi kabul eder. Eumenes ve Attalos ile birleşen Assos, haraç ödemeyi reddeden Galyalılar'ı M.Ö. 216 yılındaki Arisbe Savaşında yenerek bölgeden çıkarırlar²¹⁶. Bergama Krallığının egemenlik alanına giren Assos, M.Ö. 133'te, III. Attalos'un vasiyeti ile Bergama krallığı Roma İmparatorluğu'na geçince, bu kaderi paylaşmıştır.

Assos'un kent olarak asıl gelişmesi Roma yönetimi dönemidir. Özellikle *Pax Romana* dönemi, pek çok Anadolu kenti gibi Assos'un da zenginleşmesini sağlamıştır. Kentteki kalıntıların pek çoğu bu döneme aittir²¹⁷.

Roma döneminde, yargı açısından eyaletler arasında gruplar oluşturulduğunda Assos, Adramyttion ile aynı grupta yer alır. *Diokeseis* ve *Conventus* adı verilen bu grup içinde Mysia ve Troas da vardır. Daha sonra Bizans çağında Adramyttion *Conventus*'u başka eyaletler ile paylaştığında, Assos, Gargara, Antandros, Adramyttion Asya eyaletine bağlandılar.

Assos, Hristiyanlığı en erken kabul eden Batı Anadolu kentlerinden biridir. Bunda en büyük etken St. Paulus ve St. Lukas'ın Makedonya'dan Aleksandreia Troas'a geçmesi oradan da karayolu ile Assos'a uğramalarıdır. St. Peter, St. John ve St. Ignatius'un taraftarları da Troas'ta belli bir süre kalmışlardır. Troas piskoposlarından Marimus, Nikaea'da M.S. 325 yılındaki ilk konsüle katılmıştır. Assos piskoposu Maksimus'un adına ise M.S. 431 yılındaki Ephesos'taki üçüncü konsüle katılanların listesinde rastlanmıştır.

Assos, M.S. 4. yüzyılda Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde talihsiz dönem yaşayan pek çok Anadolu kentinden biridir. Çünkü M.S. 381–390 yılları arasındaki imparatorluk emirleri, bütün tapınakların kapatılması ve yıkılması şeklinde olmuştur. Her birinin mimari elemanları kesilip yontularak kilise ve evlerin yapımında kullanılmıştır. Bunun yanı sıra Bizans kiliselerinin heykel, sütun gibi mimari ve plastik eserleri, yapıların harç gereksinimini karşılayabilmesi için agora

²¹⁶ Clarke-Bacon-Koldewey, 1902 – 21, 2.

²¹⁷ Clarke-Bacon-Koldewey, 1902 – 21, 2.

yakınında bulunan kireç ocaklarında eritilmişlerdir²¹⁸. Bu bize Assos'daki mermer kalıntılarının az olmasını nedenini açıklamaktadır.

Roma döneminde önemli bir merkez olan Assos, dışarıya sattığı lahitlerle ün yapmıştır. Clarke, limanın yoğun bir ticaret trafiğine sahne olduğunu belirtir²¹⁹. Bizans döneminde de piskoposluk merkezi olarak önemli bir konumdadır.

İmparatorluğun doğu kanadındaki gerileme sebebiyle korumasız kalan Troas Bölgesi saldırılara açık kalmıştır. Latinler, Bizans Yunanlıları, Frenkler, Selçuklular ve Osmanlılar dönemlerinde Assos akropolü pek çok saldırıya hedef olmuştur. Akropolde değişik devirlere ait istihkâmların bulunmasının nedeni budur.

Anadolu, uzun süre müslümanların saldırılarına uğramıştır. 1080 yılında Süleyman Şah, tüm Troas'ı ele geçirerek Bizans yönetimini sona erdirir. I. Haçlı ordusu, komutan Hermit Peter yönetiminde 1097 yılında bölgeden geçerken, Selçukluları da bölgeden uzaklaştırır. Bölge 1189 yılındaki III. Haçlı seferinden çok olumsuz etkilenmiştir. Bunu izleyen oldukça uzun süreli sakin dönem, hristiyan yerlileri tarafından terk edilen güney Troas'a eski parlak günlerinin geri getirememiştir.

1288'de I. Osman'ın Lemnos'taki zaferinden sonra, Osmanlı baskısı 1359'da kesin bir egemenliğe dönüşmüş, bu tarihte Sultan I. Murat'ın Troia ve Çanakkale'yi Karesiler'den satın almasıyla bölge sürekli olarak Osmanlılar'ın yönetimine girmiştir.

4.2. ARKAIK DÖNEM KANDİLLERİ

Bu dönemde Ege Adaları ve Batı Anadolu'da üretilmiş kandil tipleri doğu ve batı arasında gerçekleştirilen ticari ilişkilerle farklı bölgelere taşınmıştır. Attika'nın

²¹⁸ Clarke-Bacon-Koldewey, 1902 – 21, 2.

²¹⁹ Clarke-Bacon-Koldewey, 1902 – 21, 2.

kandil üretimindeki önemi ile birlikte doğudan gelen etkiler daha baskındır. Atina Agorası'nda ortaya çıkan, doğudan ithal edilmiş bazı kandil kopyalarının bulunmuş olması bunun bir göstergesidir²²⁰. Bu tarihlerden önce yapılan açık hazneli kandiller, yerini köprülü burunlu kandillere bırakmıştır. Doğu kökenli olan bu öğelerin ilk örneklerini Smyrna kandillerinde görmek mümkündür²²¹.

Assos'da Arkaik döneme tarihlendirilen kandiller, yapısal özelliklerine göre değerlendirilip sınıflandırılmıştır. Bu dönem kandilleri açık gövdeli ve köprülü burunlu bir profil göstermektedirler.

4.2.1. KÖPRÜLÜ BURUNLU KANDİLLER

Assos'da bulunmuş Arkaik dönem kandilleri köprülü burunlu olup açık gövdeli, boru askı delikli, gövde ve omuz arasında keskin açılı olmak üzere üç grup altında incelenmiştir.

4.2.1.1. AÇIK GÖVDELİ

Bu tip kandiller çarkta üretilen sığ tabak formulu, düz kaideli, omuzsuz olup dikeye yakın kenarlara sahiptir²²². Köprülü burunların hepsi küçüktür. Kulp yaygın bir özellik değildir. Kandil gövdesinin sığ şekilde yapılması yağın kenarlardan dökülmesine ve taşınırken bazı güçlüklerle karşılaşılmasına sebep olmuştur. Bu formun gelişmiş örneklerinde, kandili sabitleştirmek için orta kısmına açık bir delik yapılmıştır²²³. Ayrıca bu formdaki bazı kandillerde konik çıkıntı bulunabilmektedir²²⁴.

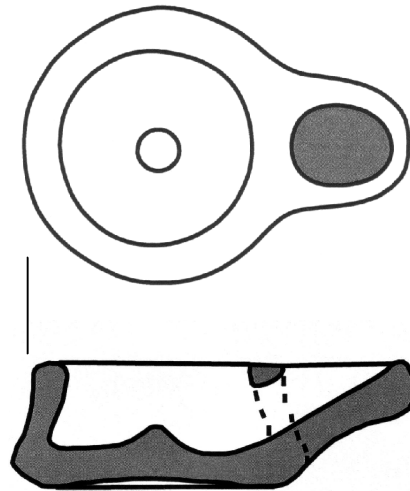
²²⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 40.

²²¹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 40.

²²² Broneer, 1930, 31.

²²³ Broneer, 1930, 33.

²²⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 46, no. 86.

Resim 15: Köprülü Burunlu, Açık Gövdeli Kandil Örneği²²⁵.

Batı Anadolu'da Ephesos²²⁶, Doğu Ege'de Rhodos²²⁷ bu tip kandillerin en çok üretildiği yerler olarak tanınır²²⁸. Yakın profil özelliği gösteren benzer örneklerine Smryna ve Attika'da rastlamak mümkündür.

Küçük köprülü burunlu, düz kaideli ve açık gövdeli olmalarından dolayı 1 ve 2 katalog numaralı kandiller bu gruba dahil edilmiştir.

1. Nekropol K VII g / 6; 1990; **Uz.** : 3,6 cm.; **Gen.** : 3,7 cm.; **Yük.** : 1,7 cm.; **Çap** : 5 cm.; E 9 renkte kil; Mika ve kalker katkılı orta sertlikte, küçük gözenekli bir dokuya sahiptir.

Burun ve burnun gövdeye bağlandığı bölümden oluşan kandil parçasıdır. Gövdenin ve kaidenin büyük kısmı ile burnun uç kısmı kırıktır. Gövdenin yan kenarları içbükeydir²²⁹. Kaide düz olup²³⁰ iç kısmında çark izleri görülür. Üzeri

²²⁵ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 46, no. 86.

²²⁶ Önen, 1983, 44, no: 18, 118, no: 2 – 5.

²²⁷ Jacopi, 1933, 364, fig. 113.

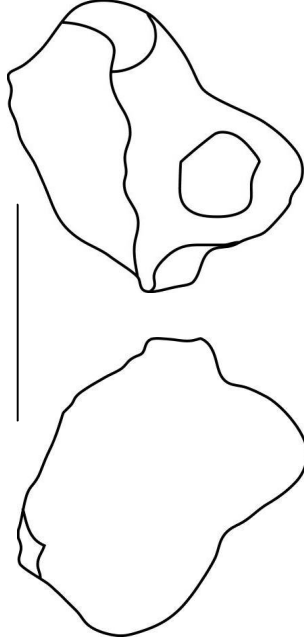
²²⁸ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 47.

²²⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 46, no: 86.

²³⁰ Isler, 1978, 133, no: 431.

köprülü küçük burun²³¹, üçgen bir yapıya sahiptir²³². Burun ucu sivri olup yuvarlak bir fitil deliği bulunmaktadır. Burun ucunda yanma izi var.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyıl.

Resim 16: 1. no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

2. Bazilika narteksinin kuzeybatısı; 27.08.1996; **Uz.** : 6 cm.; **Gen.** : 5,1 cm.; **Yük.** : 1,6 cm. ; **Çap:** 3,6 cm.; A 11 renkli kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı A 10 rengi görülmektedir. Mika katkılı sert yapıya sahiptir. A 12 renkte firnislidir.

Ağız kenarında küçük kırıklar vardır. Dışbükey profilli gövdenin ağız kenarı düzdür. Kaidesi düz olup²³³ iç kısımda çarka ait izler belirgin olmayan konik çıkıntı yapar. Üzeri köprülü olan küçük burun²³⁴, üçgen bir profil gösterir²³⁵. Yuvarlak fitil deliği vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyıl.

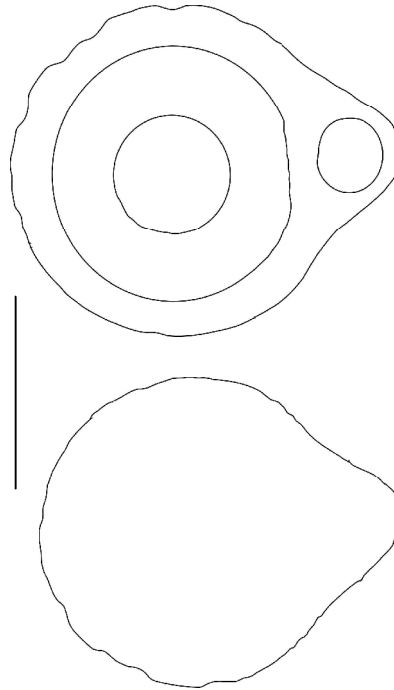
²³¹ Furtwängler, 1980, 167, Taf. 51, no: III / 14.

²³² Broneer, 1930, 131, pl. 1, no: 23.

²³³ Isler, 1978, 133, no: 431.

²³⁴ Furtwängler, 1980, 167, Taf. 51, no: III / 14.

²³⁵ Broneer, 1930, 131, pl. 1, no: 23.

Resim 17: 2 no.lu kandilin alt ve üst görünümünün çizimi.

4.2.1.2. BORU ASKI DELİKLİ

Bu tip kandillerin kökeni, Doğu Ege'de Rhodos veya Samos olarak kabul edilir²³⁶. Rhodos'da en büyük kandil grubu Lindos'da bulunmuştur. Atina'da bulunan bu tip kandiller, Lindos'da bulunan örnekler gibi M.Ö. 525'den sonraya tarihlendirilmiştir²³⁷. Bu kandillerde kullanılan kil, Blinkenberg'e göre Lindos yerleşmelerindeki ev içi kullanıma yönelik çanak çömlekteki kille benzer yapıdadır. Kullanışsız bir form olmasına rağmen oldukça yaygın biçimde kullanılmıştır. Yunanistan'da Atina²³⁸ ve Thorikos²³⁹, Ege'de Thasos, Samothrake, Samos, Rhodos, Batı Anadolu'da Smyrna, Kıbrıs'da, Mısır'da Naukratis, Kyrenaika'daki Tokra gibi geniş bir alana yayılmış olduğu görülür.

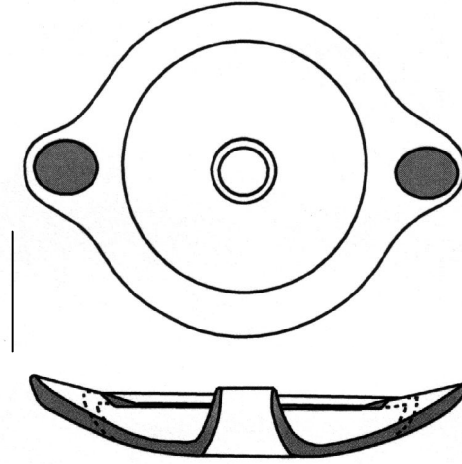
²³⁶ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 53.

²³⁷ Howland, 1958, 39.

²³⁸ Howland, 1958, 39, pl. 5, 33, no: 131 – 135.

²³⁹ Blondé, 1983, 56 – 58.

Resim 18: Köprülü Burunlu Boru Askı Delikli Kandil Örneği²⁴⁰.

Çarkta şekillendirilmiş geniş ve sığ bir gövde profiline sahip kandiller, tek burunlu yapılmakla birlikte iki burunlu örnekleri de vardır. Kullanımı pratik olmamasına rağmen yapımı kolaylaştığı ve fiyatı ucuzladığı için oldukça rağbet görmüştür²⁴¹. Geniş bir grup olan bu tip, alçak yan kenarlara doğru eğim yapan hafif dışbükey kaideye, düz ve içe doğru eğimli omuza sahiptir. Omuz ile gövdenin birleştiği yer ile konik boru askı deliğinin kaideyle birleştiği yerde keskin açı yapar. Kaidenin ortasında konik profilli ve geniş boru askı deliği vardır. Karşılıklı iki burunlu kandillerin bazılarında burun, gövdeden daha yüksek bir profil gösterir. Burun sığ olup fitil deliği omuza bitişiktir. Bu tip kandillerde kulp bulunmamaktadır. Bu formdaki Atina Agorası örneklerinde kil, ince ve yumuşak olup sahip belki de Attik olmayan bir yapıya sahiptir²⁴².

Katalogda yer alan 3 – 7 katalog numaralı kandiller bu formun özelliklerini gösterir. Bu kandillerdeki yumuşak kil, genellikle mika katkıdır. Kandiller siyah renkte firnisle kaplıdır.

²⁴⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 52, no: 106.

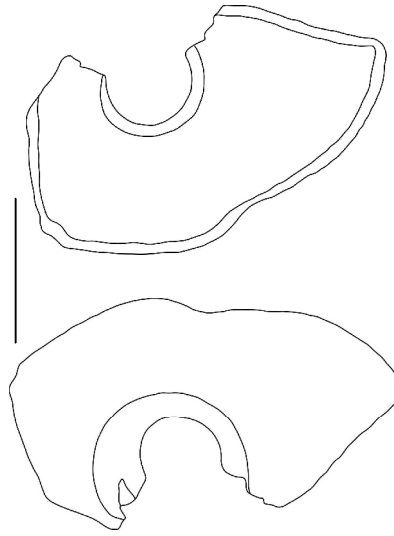
²⁴¹ Howland, 1958, 39.

²⁴² Howland, 1958, 40.

3. Nekropol H V; 1985 - 1986; Uz.: 6,2 cm.; Gen.: 4,2 cm.; Yük.: 1,9 cm.;
Çap: 4 cm.; D 9 renkli kilin, mika katkılı ince bir yapısı vardır. Oldukça dökülen A
 12 renkte firnis iç kısımda kullanılmıştır.

Kaide ve boru askı deliğinden oluşan bir parçadır. Boru askı deliğinin üst
 kısmı kırıktır. Yuvarlak ve yassı²⁴³ bir yapıda olan gövdeye sahiptir Boru askı deliği
 konik profillidir²⁴⁴. Kaide, dıřbkeydir²⁴⁵.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 480' e kadar.

Resim 19: 3 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün izimi.

**4. Tiyatro Doğu paradosu girişi (Tonozlu giriş) 9. ve 10. orta dilim üst
 seviyesi; 07.04.1996; Uz.: 2,8 cm.; Gen.: 5 cm.; Yük.: 1,2 cm.;** C 9 renkli kil. Mika
 katkılı kil yumuşak ve ince bir yapıya sahiptir. İ ve dış kısımda kullanılan A 12
 renkte firnis oldukça dökülmüş durumdadır.

Gövdenin ve omuzun bir bölümüne ait bir parçadır. Kaidesi kırıktır. Yassı²⁴⁶
 bir gövdeye sahip olup omuz iç kısma doğru eėimlidir²⁴⁷. Omuz ve gövde arası
 keskin aılıdır²⁴⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 480' e kadar

²⁴³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 52, no: 106.

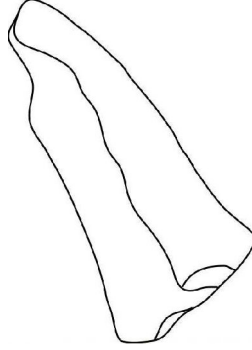
²⁴⁴ Menzel, 1954, 12, abb. 2, no: 6.

²⁴⁵ Howland, 1958, tip 19 A, pl. 5, 33, no: 132; Blinkenberg, 1931, 615, pl. 212, no: 2557.

²⁴⁶ Sezer – Kassab-Tezgr, 1995, 52, no: 106.

²⁴⁷ Howland, 1958, tip 19 A, pl. 5, 33, no: 132; Blinkenberg, 1931, 615, pl. 212, no: 2557.

²⁴⁸ Menzel, 1954, 12, abb. 2, no: 6.

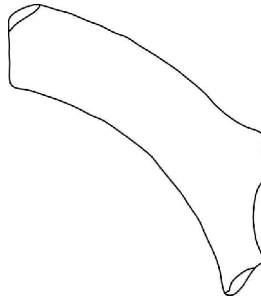

Resim 20: 4 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

5. Tiyatro; 1990; **Uz.:** 5,6 cm.; **Gen.:** 1,8 cm.; **Yük.:** 1,9 cm.; D 9 renginde kil, seyrek kalker katkılı orta sertlikte bir yapıya sahiptir. İç ve dış kısım A 12 renkte firnislidir. Omuzun altından muhtemelen dairesel devam eden hamur renginde astar görülmektedir.

Yan kenarın omuzla birleştiği kısma ait bir kandil parçadır. Omuzun buruna eklendiği yerden kırık devam etmektedir. Düz omuz içe doğru eğimlidir²⁴⁹. Omuz ile yan kenar arasında keskin açı vardır²⁵⁰. Yassı ve geniş bir gövde yapısına sahiptir²⁵¹.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 480' e kadar

Resim 21: 5 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

6. Tiyatro; 1990 – 1993; **Uz.:** 7,2 cm.; **Gen.:** 1,5 cm.; **Yük.:** 1,5 cm.; F 9 renkteki kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı H 9 rengi görülmektedir. Kil seyrek

²⁴⁹ Howland, 1958, tip 19 A, pl. 5, 33, no: 132; Blinkenberg, 1931, 615, pl. 212, no: 2557.

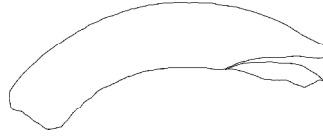
²⁵⁰ Menzel, 1954, 12, abb. 2, no: 6.

²⁵¹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 52, no: 106.

mika ve kalker katkılı yumuşak yapıdadır. A 12 renginde firnis ağız kenarının iç kısmında görülmektedir. Ağız kenarında yanma izi var.

Omuz ve omuzun eklendiği yan kenara ait bir parçadır. Omuz ile gövde keskin açı yaparak birleşir²⁵². Omuz düzdür ve içe doğru eğimlidir²⁵³. Yassı ve yuvarlak bir profile sahiptir²⁵⁴.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 480' e kadar.

Resim 22: 6 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

7. Tiyatro; 1990 – 1993; **Uz.:** 6,2 cm. **Gen.:** 3,5 cm. **Yük.:** 1,7 cm.; **Çap:** 3,5 cm.; D 7 renginde mika katkılı, ince kil yumuşak yapıdadır. A 12 İç ve dış kısımda siyah firnis kullanılmıştır.

Kandilin sol kısmındaki kaide, omuz ve gövdeye ait bir parçadır. Yuvarlak ve basık bir profili vardır²⁵⁵. Ağız kenarı içe doğru keskin bir şekilde eğim yapar²⁵⁶. Kaide düz olup gövdenin uzantısı şeklindedir²⁵⁷. Köprülü burun²⁵⁸ gövdeye eklendiği kısımdan kırıktır.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 480' e kadar.

²⁵² Menzel, 1954, 12, abb. 2, no: 6.

²⁵³ Howland, 1958, tip 19 A, pl. 5, 33, no: 132; Blinkenberg, 1931, 615, pl. 212, no: 2557.

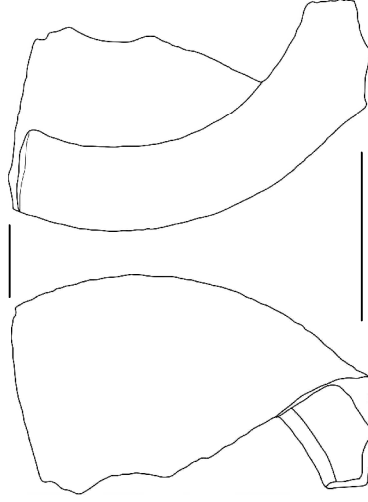
²⁵⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 52, no: 106.

²⁵⁵ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 52, no: 106.

²⁵⁶ Blinkenberg, 1931, 615, pl. 212, no: 2557; Broneer, 1977, tip III, 8, pl. 15, no: 30.

²⁵⁷ Menzel, 1954, 12, abb. 2, no: 6.

²⁵⁸ Howland, 1958, tip 19 A, pl. 5, 33, no: 13.

Resim 23: 7 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

4.2.1.3. GÖVDE VE OMUZ ARASINDA KESKİN AÇILI

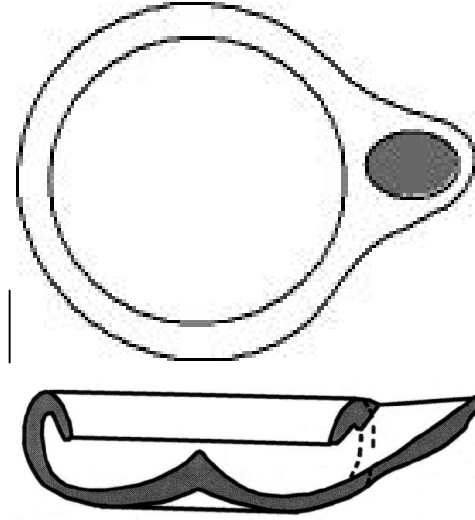
Bu tip kandiller, Rhodos'da en iyi örnekleriyle temsil edilirler²⁵⁹. Blinkenberg bunları, Lindos'daki büyük adak eserler deposunda, en sık rastlanan kandiller olarak belirtir²⁶⁰. Bu tipte kandiller Smyrna'da da bulunmuştur. Bunlara, Khios ve Atina'da²⁶¹ da rastlamak mümkündür. İlk çıkış yeri Doğu Ege, muhtemelen Rhodos olarak kabul edilmektedir. Tarihlendirme, Atina Agorası ve Smyrna'daki örnekler göre, M.Ö. 6. yüzyıl sonu ile M.Ö. 5. yüzyıl başı veya biraz daha geç olarak kabul edilir²⁶².

²⁵⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 54.

²⁶⁰ Blinkenberg, 1931, 614.

²⁶¹ Howland, 1958, tip 19, 43, pl. 5, 33, no: 148.

²⁶² Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 54.

Resim 24: Köprülü Burunlu Gövde ve Omuz Arasında Keskin Açılı Kandil
Örneği²⁶³.

Karakteristik iç kısma doğru yatay ya da eğimli omuz yapısı, düz veya düze yakın bir profil göstermektedir. Yukarı doğru genişleyen dışbükey profilli çarkta yapılan gövde, yassı haznelidir. Kısa burunlar köprülü ve uç kısımları yuvarlaktır. Bazı örneklerde burun gövde yüksekliğini aşar. Kandillerde boylu boyunca uzanan fitil deliği yer alır. Düz kaidede ortada içbükey bir çukurluk yer alabilmektedir.

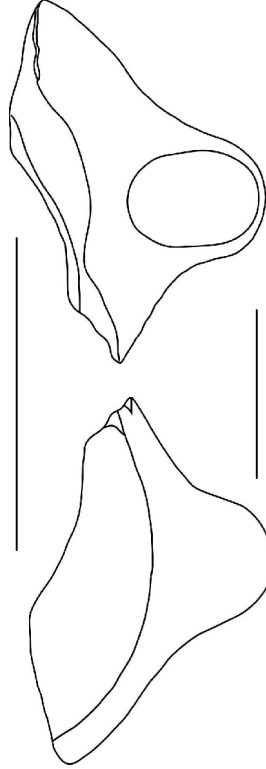
Katalogda yer alan 8 – 12 katalog numaralı kandiller kısa ve kaşık biçimli burun ve basık gövde profiline sahip olup bu gruba dâhil edilmişlerdir. Sadece 8 numaralı kandilin omuz kısmı belirgindir. Diğerleri kırık olmasına rağmen gövde profillerinden omuz kısımlarının içe doğru eğimli olduğu anlaşılmaktadır. İçi, burun etrafı, omuz kenarı mat siyah firnisle kaplıdır.

8. Tiyatro *Analemna* Duvarı Önü; 25.01.1996; **B. No:** 310; **Uz.:** 5 cm.; **Gen.:** 6,7 cm.; **Yük.:** 1,9 cm.; **Çap:** 8,6 cm.; F 8 renginde kalker katkılı kilin orta sertlikte, gözenekli bir yapısı vardır. İç ve omuz kısmının üzerinde A 11 renkte firnis kullanılmıştır. Kaidede ise hamur renginde astar kullanılmıştır.

²⁶³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 54, no: 112.

Kandilin burun tarafındaki bölümünü kapsayan bir parçadır. Yukarı doğru genişleyen dışbükey profilli gövdenin omuz kısmı içe doğru eğimlidir²⁶⁴. Burun ile omuz kısmı birleşiktir. Köprülü ve ucu yuvarlak burunda, oval fitil deliği bulunmaktadır²⁶⁵. Kaidesi düzdür. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın sonları ile M.Ö. 5. yüzyıl başı.

Resim 25: 8 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

9. Sondaj H VIII; 1993; **Uz.:** 3.2 cm.; **Gen.:** 4.9 cm.; **Yük.:** 1.5 cm.; E 8 renginde taşcık ve mika katkılı, ince kil yumuşak yapıdadır. A 11 renkteki iç ve dış kısımlarda görülen firnis oldukça dökülmüş durumdadır. Kaide hamur renginde astar boyalıdır.

Burun ve burnun gövdeye eklendiği bölüme ait kandil parçasıdır. Basık bir gövde profili vardır²⁶⁶. Omuz kısmı düzdür. Yayvan yapıdaki köprülü burnun üzeri

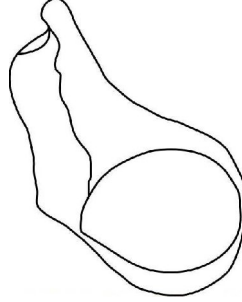
²⁶⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 54, no: 112.

²⁶⁵ Howland, 1958, tip 19, 41, pl. 5, 33, no: 136.

²⁶⁶ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 54, no: 112.

açıktır²⁶⁷. Burun ucu yuvarlaktır. Oval ve geniş bir fitil deliğine sahiptir. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın sonları ile M.Ö. 5. yüzyıl başı.

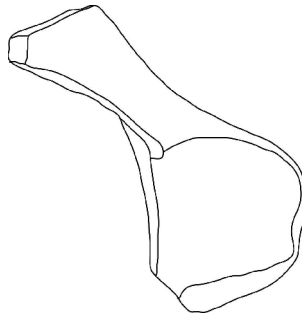

Resim 26: 9 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

10. Tiyatro; 1993; **Uz.:** 4,3 cm.; **Gen.:** 4,4 cm.; **Yük.:** 1,5 cm.; D 9 renginde kil. Yoğun kalker katkılı kil yumuşak yapıdadır. A 11 renkteki firnisin iç ve omuz kısmında kullanıldığına dair izler vardır. Burnun arkası hamur renginde astar boyalıdır.

Burun, burnun gövdeye ve omuza eklendiği bölüme ait bir parçadır. Yayvan ve geniş bir profile sahip köprülü burun²⁶⁸, gövde yüksekliğini aşar. Düz olan omuz²⁶⁹ içe doğru eğimlidir. Basık bir gövde profiline sahiptir. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın sonları ile M.Ö. 5. yüzyıl başı.

Resim 27: 10 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

²⁶⁷ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 53, no: 110.

²⁶⁸ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 54, no: 112.

²⁶⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 53, no: 110.

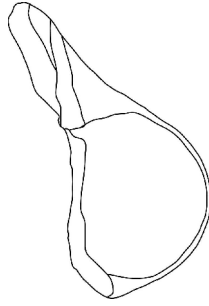

11. Agora C IV a - k / 1- 5; 01.08.1999; **Uz.:** 2,6 cm.; **Gen.:** 4,7 cm.; **Yük.:** 1,8 cm.;

C 9 renkte mika katkılı kil yumuşak bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnisin omuz ve burunda kullanıldığına dair iz vardır.

Burun ve burnun gövdeye bağlandığı küçük bir bölümden oluşur. Köprülü burun yayvan ve geniştir²⁷⁰. Burun ucu yuvarlaktır. Düz olan omuz içe doğru eğim gösteren bir profildedir. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın sonları ile M.Ö. 5. yüzyıl başı.

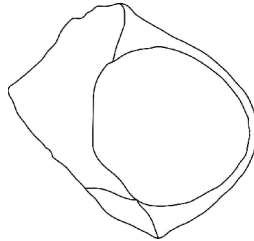

Resim 28: 11 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

12. Tiyatro 7. sıra önü; 11.11.1995; **Uz.:** 3,8 cm.; **Gen.:** 3,2 cm.; **Yük.:** 1,2 cm.; E 9 renkte kil az mika ve taşçık katkılı yumuşak yapıdadır. Kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı A 7 renginde bir şerit görülmektedir. Burnun arka kısmı hamur renginde astar boyalıdır.

Burun parçasıdır. Yayvan burun oval fitil deliğine sahiptir²⁷¹. 11 no.lu kandile benzer burun yapısı vardır. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın sonları ile M.Ö. 5. yüzyıl başı.

Resim 29: 12 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

²⁷⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 53, no: 110.

²⁷¹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 53, no: 110.

4.3. KLASİK DÖNEM KANDİLLERİ

Klasik dönem Atina'nın kültürel ve sanatsal anlamda en popüler olduğu dönemdir. Buna bağlı olarak en kaliteli kandil örnekleri de yine Atina'da üretilmiştir. M.Ö. 5. yüzyılda yapılan ticari ilişkilerdeki hareket, bir önceki dönemin aksine, Attika'dan Doğu Ege'ye ve oradan Levant ve diğer bölgelere yönelmiştir²⁷². Buradan ithal edilen çeşitli kandil tiplerinin aslına uygun kopyaları yapılmaya başlanmıştır²⁷³. Doğu Ege'nin Attika'dan kandil ithal etmesinin yanı sıra, buradaki yerel atölyelerde ithal edilen kandillerin aslına uygun kopyaları da üretilmiştir.

Assos'da Klasik döneme ait olan kandiller eğimli omuzlu, geniş gövdeli ve yuvarlak omuzlu olmak üzere üç ana grup altında incelenmiştir.

4.3.1. EĞİMLİ OMUZLU KANDİLLER

Eğimli omuzlu kandiller düz kaideli, yüksek kaideli, uzun ve geniş burunlu, süslemeli omuzlu, yüksek kaideli boru askı delikli olmak üzere beş tipe ayrılmıştır.

4.3.1.1. DÜZ KAİDELİ

Bu tip kandillerin genel özelliği, omuz ve gövdenin eğimli şekilde birleşmesiyle oluşan eğimli kenarlara sahip olmasıdır. Çarkta şekillendirilmiş yuvarlak kenarlı gövde basık bir profil göstermektedir. Omuz çeşitli genişlikte olabilmekle birlikte genellikle ilk örneklerde dar bir omuz profili gözlenir²⁷⁴. Fakat bu her zaman kesin değildir²⁷⁵.

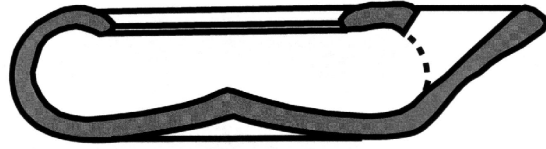
²⁷² Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 56.

²⁷³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 56.

²⁷⁴ Broneer, 1977, 9.

²⁷⁵ Broneer, 1977, 9.

Bu kandiller bazı farklılıklara rağmen, genellikle düz ya da çok az içbükey kaideye sahiptir. Yüksek olmayan kaide M.Ö. 500'den önceye tarihlendirilmektedir²⁷⁶. Kaide ayırıcı bir özelliği olan eğimli kenarlarla çevrelenir. Bütün kandillerde omuza bitişik, fitilin yerleştiği oval bir fitil deliğine sahip tek burun vardır²⁷⁷. Burunlarda geniş ve kısa bir yapıdan geniş gövdeye eklenmiş uzun ve dar bir yapıya doğru gelişim gözlenmektedir. Genellikle burnun karşısında yatay biçimli kulp bulunur. Bu formdaki kandillerin erken örnekleri M.Ö. 6. yüzyıla kadar gider²⁷⁸.

Resim 30 : Eğimli Omuzlu Düz Kaideli Kandil Örneği²⁷⁹.

Atina örneklerinde çeşitli kalitedeki siyah firnis, kandilin iç ve dış kısmında, eğer varsa kulpta, kulpun bağlandığı noktaların arasındaki bölgede kullanılmıştır. Kaide firnissizdir ve genellikle ince bir astarla kaplıdır.

13 – 17 numaralı kandiller eğimli omuz yapıları, düz kaideleri ve yassı gövde yapıları ile bu grup altında incelenmiştir.

13. Tiyatro 3. Dilim; 06.9.1990; **Uz.:** 5,1 cm.; **Gen.:** 6,2 cm.; **Yük.:** 2,5 cm.; **Çap:** 6 cm. E 8 renkteki kil, orta sertlikte, ince ve katkısızdır. İç, dış kısım ve kaidesi A 12 renkteki firnislidir. Oldukça dökülmüş durumdadır.

Kaidenin küçük bir bölümü, gövde, omuz ve burundan oluşan bir kandil parçasıdır. Derin olmayan yuvarlak profilli gövde, düz kaide ile birleşir²⁸⁰. Gövdenin yan kenarları içe doğru keskin bir açıyla kıvrılarak omuzu oluşturur²⁸¹. Burun kısa ve

²⁷⁶ Broneer, 1930, 41.

²⁷⁷ Howland, 1958, 45.

²⁷⁸ Broneer, 1930, 41.

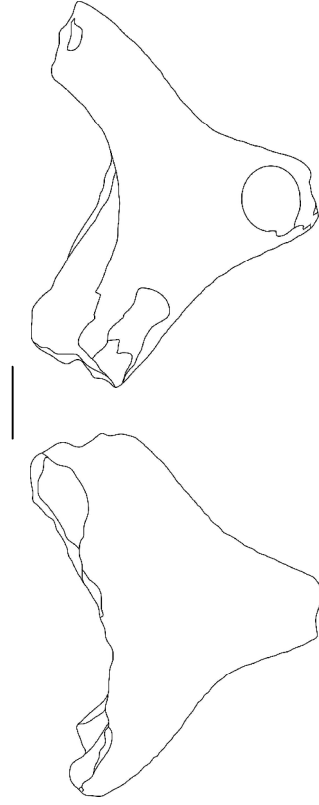
²⁷⁹ Broneer, 1977, 9, tip IV A, pl. 2,15, no: 37.

²⁸⁰ Broneer, 1930, 32, fig. 14, profil 18; Heres, 1969, 25, Taf. 3, 25, no: 29.

²⁸¹ Scheibler, 1976, 20, Taf. 8 – 9, no: 22.

ucu yuvarlaktır. Gövdeye sonradan eklendiğine dair izler vardır. Uca doğru gittikçe daralan burunda dar ve yuvarlak bir fitil deliği vardır. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın sonları ile M.Ö. 480'e doğru.

Resim 31: 13 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

14. Nekropol K VII e-f/1-2; 01.08.1994; **Uz.:** 4,3 cm.; **Gen.:** 5 cm.; **Yük.:** 1,9 cm.; F 9 renginde kil, orta sertlikte ve katkısızdır. 12 A renkte oldukça dökülmüş firnis, burnun arka kısmında çok az görülmektedir.

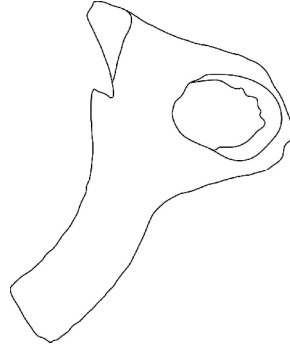
Burun ve omuzun bir bölümü korunmuş durumdadır. Kaidesi kırıktır. Burun kısadır²⁸². Üzeri düz olan burnun ucu yuvarlaktır²⁸³. Fitil deliği dar ve ovaldir. Dar omuz içe doğru eğimlidir²⁸⁴. Açık bir gövde yapısına sahiptir. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın sonları ile M.Ö. 480'e doğru.

²⁸² Bailey, 1975, 43, pl. 10 – 11, no: Q 48.

²⁸³ Broneer, 1977, 9, tip IV A, pl. 2,15, no: 36.

²⁸⁴ Howland, 1958, tip 21 A, 45, pl. 6, 34, no: 160.

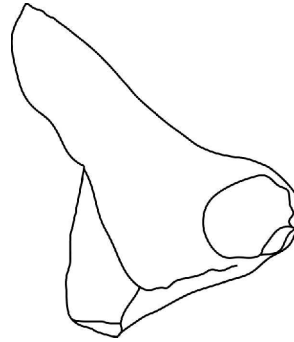

Resim 32: 14 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

15. Tiyatro güney *Analemna* önu geç. döş. kaldırım çalışması iki yol döşemesi arası; 26.05.1996; **B. No:** 56; **Uz.:** 4,4 cm.; **Gen.:** 5,4 cm.; **Yük.:** 2,3 cm.; E 9 renginde orta sertlikte, katkısız ve ince kil. A 12 renkte iç ve dış kısım firnislidir.

Omuz ve gövdenin bir bölümü ile burundan oluşan bir parçadır. Burun kısa ve üzeri düzdür²⁸⁵. Küçük fitil deliği yuvarlaktır. Omuz no. 14 ile benzerdir²⁸⁶. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın sonları ile M.Ö. 480'e doğru.

Resim 33: 15 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

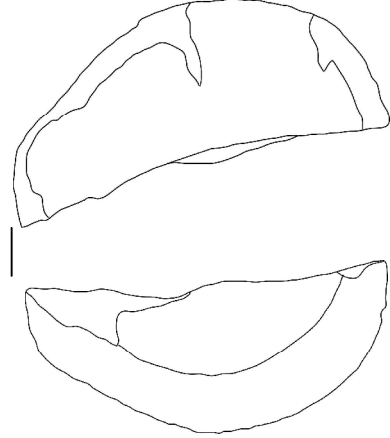
16. Tiyatro; 1993; **B. No:** 82; **Uz.:** 6,2 cm.; **Gen.:** 2,8 cm.; **Yük.:** 2,4 cm.; **Çap:** 4 cm.; E 8 renginde orta sertlikte, katkısız, ince ve yoğun kil. A 12 renkte parlak firnis iç, dış ve kaide kısmında kullanılmıştır.

²⁸⁵ Scheibler, 1976, 20, Taf. 8 – 9, no: 22.

²⁸⁶ Howland, 1958, tip 21 A, 45, pl. 6, 34, no: 160.

Kaide ve gövdenin yarısı, omuzun küçük bir bölümü korunmuş durumdadır. Düz kaidenin²⁸⁷ ortası çok az içbükeydir²⁸⁸. Buna bağlı olarak yağ haznesinin merkezinde konik çıkıntı vardır. Kandilin tabanında çark izleri mevcuttur. Dışbükey profilli gövde açık bir hazneye sahiptir. Omuz, içe doğru eğimlidir²⁸⁹.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın sonları ile M.Ö. 480'e doğru.

Resim 34: 16 no.lu kandilin alt ve üst görünümünün çizimi.

17. Tiyatro üst *diazoma* ile orta *diazoma* arası; 03.02.1996; **B. No:** 362; **Uz.:** 4,5 cm.; **Gen.:** 3,1 cm.; **Yük.:** 2,6 cm.; **Çap:** 5 cm. D 9 renginde orta sertlikte, mika katkılı ince kil. 12 A renkte iç ve dış kısımda kullanılmış firnis mevcuttur.

Buruna bağlı kaide, gövde, omuzun bir bölümünden oluşan bir parçadır. Dışbükey profilli gövdenin yağ haznesi açıktır. İçe doğru eğimli omuza²⁹⁰ ve düz kaideye sahiptir²⁹¹. Küçük burnun üzeri düzdür²⁹² Fital deliği ve burun ucu yuvarlaktır.

Tarihlendirme: M.Ö. 6. yüzyılın sonları ile M.Ö. 480'e doğru.

²⁸⁷ Heres, 1969, 25, Taf. 3, 25, no: 29; Broneer, 1930, 32, fig. 14, profil 18.

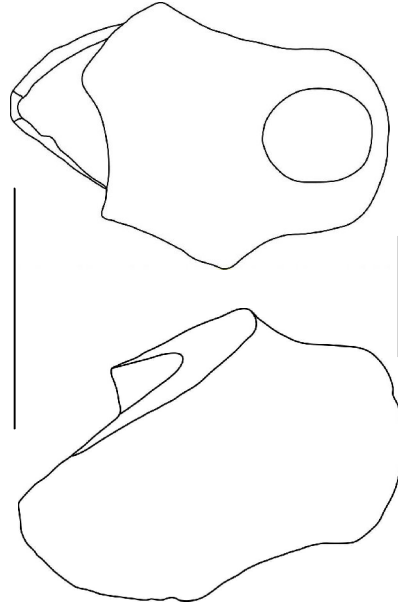
²⁸⁸ Broneer, 1977, 9, tip IV A, pl. 2,15, no: 37.

²⁸⁹ Howland, 1958, tip 21 A, 45, pl. 6, 34, no: 161; Bailey, 1975, 42, pl. 10 – 11, no: Q 46.

²⁹⁰ Howland, 1958, tip 21 A, 45, pl. 6, 34, no: 161.

²⁹¹ Broneer, 1930, 32, fig. 14, profil 18; Heres, 1969, 25, Taf. 3, 25, no: 29.

²⁹² Broneer, 1977, 11, tip IV B, pl. 15, no: 51.

Resim 35: 17 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

4.3.1.2. YÜKSEK KAİDELİ

Bu tip kandiller M.Ö. 5. yüzyılın ikinci ve dördüncü çeyreği boyunca kullanılan en yaygın kandil tipidir²⁹³. Kullanışlı ve yapımı kolay bir kandil çeşididir. Yüksek kaideye sahip olması eğimli omuzlu kandil tipleri arasında ayırıcı bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. M.Ö. 480'den önce nadiren yüksek kaideye sahip kandiller bulunmaktadır²⁹⁴. Yüksek kaide, hem düz hem de çok az içbükey olabilmektedir²⁹⁵. Gövde çarkta yapılmış olup omuza doğru eğimli yan kenarlara sahiptir. Bu tip kandillerde gövdeye yatay olarak eklene kulp bulunmaktadır²⁹⁶. Burunlar, kısa ve düzdür. Fitol deliği omuza yakındır. Bu tipin son örneklerinde burnun kalınlaşmasına ve uzamasına, fitil deliğinin kandilin omzundan daha fazla uzaklaşmasına doğru bir eğilim vardır²⁹⁷.

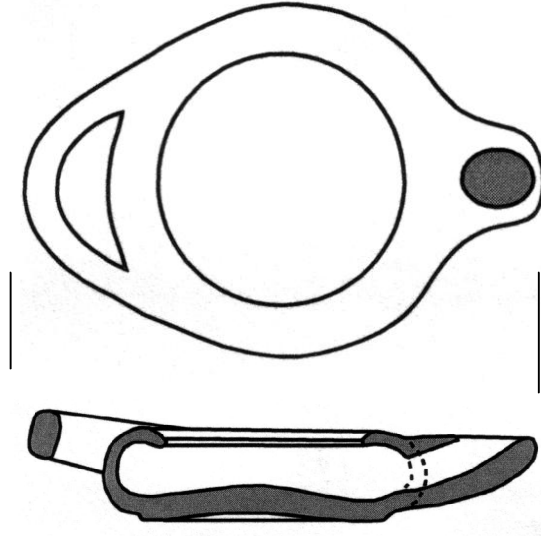
²⁹³ Howland, 1958, 47.

²⁹⁴ Howland, 1958, 46.

²⁹⁵ Howland, 1958, 46.

²⁹⁶ Howland, 1958, 46.

²⁹⁷ Howland, 1958, 46.

Resim 36: Eğimli Omuzlu Yüksek Kaideli Kandil Örneği²⁹⁸.

Bu tip kandillerin Atina örneklerinde iyi kalitede siyah firnis kaideleriyle birlikte kandilin bütün bölümlerinde kullanılmıştır. Kaideleri firnissiz örneklerde ise pembe astar görülmektedir. Sınıflandırma kesin olmamakla birlikte 18 – 23 katalog numaralı kandiller burun yapılarına göre bu gruba dahil edilmiştir.

18. Tiyatro; 1990; **Uz.:** 2,7 cm.; **Gen.:** 2,8 cm.; **Yük.:** 2 cm; C 8 renginde kil, katkısız ve ince kil orta sertlikte bir yapıya sahiptir. 12 A renkte firnis kandil parçasının iç ve dış kısmını kaplamaktadır.

Burun parçasıdır. Burun ucu yuvarlaktır. Kısa ve düz bir buruna sahiptir²⁹⁹. Burun ucu ve fitil deliği yuvarlaktır³⁰⁰. Kısa omuz içe doğru eğimlidir³⁰¹. Yağ haznesi açıktır³⁰².

Tarihlendirme: M.Ö. 480 – 415.

²⁹⁸ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 56, no: 118.

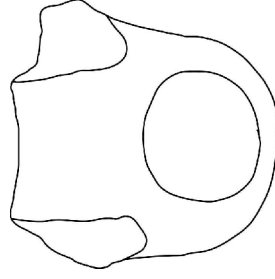
²⁹⁹ Broneer, 1977, 11, pl. 15, no: 51.

³⁰⁰ Howland, 1958, 46, tip 21 B, pl. 6, 34, no: 168.

³⁰¹ Bailey, 1975, 42 – 43, pl. 10 – 11, no: Q 46 – Q 48.

³⁰² Menzel, 1954, 13, abb. 2, 2, no: 28.

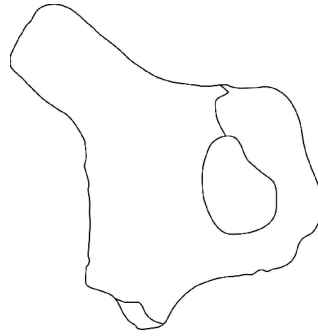

Resim 37: 18 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

19. Tiyatro; 1990; **Uz.:** 3 cm.; **Gen.:** 4,5 cm.; **Yük.:** 2,3 cm.; E 7 rengine katkısız, yumuşak kil gözenekli bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Burun ve omuzun küçük bir parçasından oluşur. Burnun ucunda kırıklar vardır. Kısa burnun ucu yuvarlaktır³⁰³. Kandil parçası, yuvarlak bir fitil deliğine sahiptir³⁰⁴. Burun üzerinde içe doğru eğimli bölüm omuzu oluşturur³⁰⁵. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 480 – 415.

Resim 38: 19 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

20. Tiyatro; 1986 – 1989; **Uz.:** 3,1 cm.; **Gen.:** 5 cm.; **Yük.:** 2,5 cm.; D 8 rengine mika katkılı kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 11 renkte firnis büyük oranda dökülmüş olsa da iç ve dış kısımda görülebilmektedir.

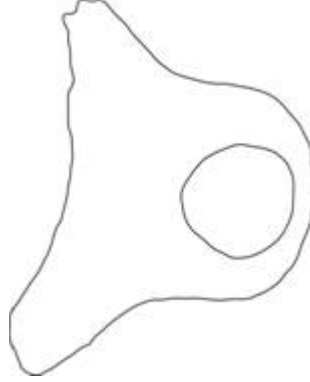
³⁰³ Scheibler 1975, 23, Taf. 14 -15, no: 57.

³⁰⁴ Heres, 1969, 25, Taf. 3, 25, no: 30.

³⁰⁵ Bailey 1975, 42 – 43, pl. 10 – 11, no: Q 46 – Q 48.

Burun parçasıdır. 19 no.lu kandille aynı burun³⁰⁶ ve omuz³⁰⁷ özelliklerini gösterir.

Tarihlendirme: M.Ö. 480 – 415.

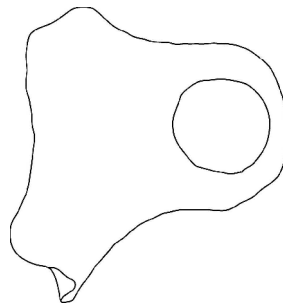

Resim 39: 20 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

21. Nekropol; 1989; **Uz.:** 3,6 cm.; **Gen.:** 3,6 cm.; **Yük.:** 2,7 cm.; D 8 renkli kil kalker katkılı yumuşak dokudadır. A 12 renkli firnis kandilin iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

Omuzun bir bölümü ile burundan oluşan bir parçadır. Kısa omuz içe doğru eğimlidir³⁰⁸. Kısa burnun fitil deliği ile uç kısmı yuvarlaktır³⁰⁹. Açık bir yağ haznesine sahiptir³¹⁰.

Tarihlendirme: M.Ö. 480 – 415.

Resim 40: 21 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

³⁰⁶ Scheibler, 1975, 23, Taf. 14 – 15, no: 57; Heres, 1969, 25, Taf. 3, 25, no: 30.

³⁰⁷ Bailey, 1975, 42 – 43, pl. 10 – 11, no: Q 46 – Q 48.

³⁰⁸ Broneer, 1977, tip IV B, 11, pl. 15, no: 51; Scheibler, 1976, 23, Taf. 14 – 15, no: 57.

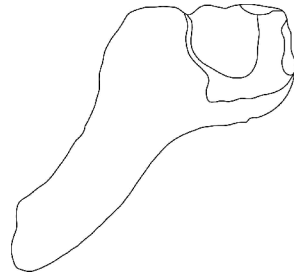
³⁰⁹ Howland, 1958, tip 21 B, 47, pl. 6, 34, no: 168.

³¹⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 56, no: 118.

22. Nekropol; 1981 – 1989; **Uz.:** 4,3 cm.; **Gen.:** 4 cm.; **Yük.:** 2,2cm.; D 6 renkteki kalker katkılı kil, yumuşak bir yapıya sahiptir. A 11 renkte parlak firnis iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

Omuzun bir kısmı ile burnun yarısına ait bir parçadır. Kısa bir geniş bir profil gösterir³¹¹. Burun ucu yuvarlaktır. Gövde ile omuz arasında keskin bir açı vardır³¹². Omuz içe doğru eğimlidir³¹³. Yassı gövdeye ve açık bir hazneye sahiptir³¹⁴.

Tarihlendirme: M.Ö. 480 – 415.

Resim 41: 22 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

23. Nekropol – Publius Varius mezar anıtı önündeki toprak yığını; 09.11.1996; **B. No:** 377; **Uz.:** 4,7 cm.; **Gen.:** 4,7 cm.; **Yük.:** 2,5 cm.; D 8 renkteki kil, kalker katkılı olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte iç ve dış kısım parlak firnis büyük oranda dökülmüştür.

Omuzun küçük bir bölümü ile burundan oluşan bir parçadır. Burun kısa, üst kısmı düzdür³¹⁵. Ucu yuvarlak olan burun, yuvarlak bir fitil deliğine sahiptir³¹⁶. Omuz kısmı içe doğru eğimlidir³¹⁷. Kandil parçasının gövdesi açık haznelidir³¹⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 480 – 415.

³¹¹ Scheibler, 1976, 24, Taf. 14 – 15, no: 580.

³¹² Bailey, 1975, 43, pl. 10 – 11, no: Q 49.

³¹³ Menzel, 1954, 13, abb. 2, 2, no: 28.

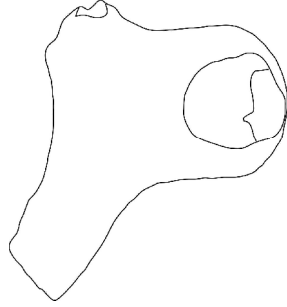
³¹⁴ Howland, 1958, tip 21 B, 47, pl. 6, 34, no: 168.

³¹⁵ Bailey, 1975, 42, pl. 10 – 11, no: Q 46.

³¹⁶ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 57, no: 119.

³¹⁷ Howland, 1958, tip 21 B, 147, pl. 34, no: 168.

³¹⁸ Scheibler, 1975, 24, Taf. 14 -15, no: 60.

Resim 42: 23 no.lu kandilin üstten görünümünün çizimi.

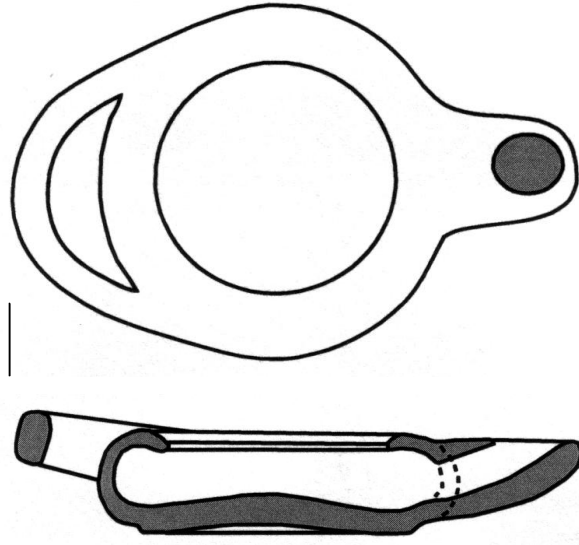
4.3.1.3. UZUN VE GENİŞ BURUNLU

M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğinde görülmeye başlanan uzun geniş burunlu kandiller, yeni bir tip olmayıp, eğimli omuzlu yüksek kaideli kandil tipinin sadece burun bölgesinde değişiklikler yapılmasıyla oluşmuştur. Buna bağlı olarak M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğine ait eğimli omuzlu bazı kandiller daha geniş, uzun ve üst kısımları daha düz yapılmaya başlanmıştır³¹⁹. Bu kandiller, M.Ö. 5. yüzyılın sonları ile M.Ö. 4. yüzyıla tarihlendirilen diğer burun tipi ile birlikte, eğimli omuzlu kandillerin genel özelliklerini M.Ö. 4. yüzyıla taşımışlardır³²⁰. Bu tipin Atina Agorası'nda bulunan örnekleri M.Ö. 4. yüzyılın ilk çeyreğinin ortalarında nadiren görülmekle birlikte, yüzyıl içinde bu formun birkaç örneğine rastlanmaktadır³²¹. Kandillerde yüksek kaide, yatay kulpun hafif açılı olarak kandil gövdesinin üst kısmına yerleştirilmesi yaygın olarak görülmektedir. Ayrıca çarkta yapılan eğimli gövde ve omuz genel karakteristik özelliğini oluşturmaktadır.

³¹⁹ Howland, 1958, 48.

³²⁰ Howland, 1958, 48.

³²¹ Howland, 1958, 48.

Resim 43: Eğimli Omuzlu Uzun ve Geniş Burunlu Kandil Örneği³²².

Katalogda incelenen 24 – 28 katalog numaralı parçalar, burun ve gövde özellikleri göz önüne alınarak bu gruba dahil edilmişlerdir. Bununla birlikte eğimli omuzlu yüksek kaideli kandillerin uzun buruna doğru eğilimi olan geç örnekleri ile eğimli omuzlu uzun geniş burunlu kandil tipinin erken örnekleri arasında bir sınır çizmek zordur. 25 numaralı kandil parçası bu tip içinde incelenen diğer örneklerle oranla daha yüksek bir profil göstermektedir. Kısa ve içe eğimli omuz profili ve açık yağ haznesine sahip olmasından dolayı bu tip içine dahil edilmiştir.

24. Tiyatro *diazoma* duvarı önü; 18.12.1995?; **Uz.:** 4,3 cm.; **Gen.:** 5,4 cm.; **Yük.:** 2,7 cm.; Kil, D 7 renktedir. Kalker katkılı kil, orta sertlikte ve gözenekli bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis kandilin iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

Omuzun bir kısmı ile burundan oluşan bir parçadır. Burun kısa ve üst kısmı düzdür³²³. Yuvarlak bir fitil deliğine sahiptir³²⁴. Kısa omuz içe doğru eğilidir³²⁵.

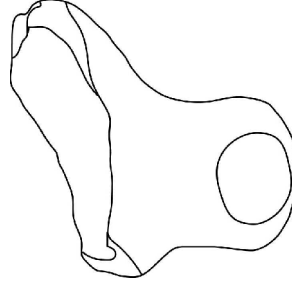
Tarihlendirme: M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 4. yüzyılın başlarına doğru.

³²² Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 57, no: 120.

³²³ Howland, 1958, 48, pl. 6, 34, no: 172.

³²⁴ Heres, 1969, 26, Taf. 3, 25, no: 34.

³²⁵ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 57, no: 122.

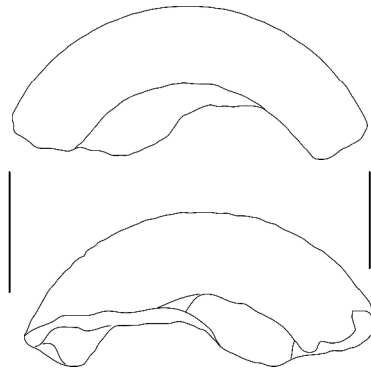

Resim 44: 24 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

25. Tiyatro; 6. Dilim; 16.08.1993; **Uz.:** 6,5 cm.; **Gen.:** 2,8 cm.; **Yük.:** 3,2 cm.; **Çap:** 5 cm.; E 9 renkteki kil, orta sertlikte bir yapıya sahip olup kalker katkılıdır. A 12 renkteki firnisde büyük oranda dökülmeler mevcut olup iç, dış ve kaide kısmında kullanılmıştır.

Gövdenin yarısına ait bir parçadır. Yüksek kaide, düzdür³²⁶. Gövde, dışbükey bir profil göstermektedir. Gövdenin yan kenarı içe doğru eğim yaparak omuzu oluşturur³²⁷. Açık bir yağ haznesine sahiptir³²⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 4. yüzyılın başlarına doğru.

Resim 45: 25 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

26. Tiyatro; 1990; **Uz.:** 5,6 cm.; **Gen.:** 3,6 cm.; **Yük.:** 3,2 cm.; F 9 renkteki katkısız ve ince kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 11 renkteki büyük oranda dökülen firnis iç ve dış kısımda görülebilmektedir.

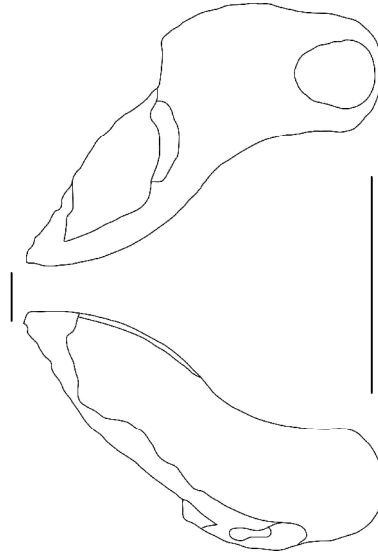
³²⁶ Howland, 1958, tip 21 B veya C, 46 – 48, pl. 6, 34, no: 168 – 171.

³²⁷ Scheibler, 1975, 24, Taf. 14 – 15, no: 62; Broneer, 1930, tip IV, 40, pl. II, no: 71.

³²⁸ Menzel, 1954, 13, abb. 2, 2, no: 28.

Gövdenin sol kısmına ait bölümü ile burundan oluşan kandil parçasıdır. Kaidesi büyük oranda kırıktır. Gövde ile aynı seviyede uzun burnun üzeri düzleştirilmiştir³²⁹. Oval fitil deliğine sahiptir³³⁰. Dışbükey profilli gövdenin bir uzantısı şeklinde oluşan omuz, kısa olup içe doğru eğimlidir³³¹. Kaide yüksektir³³². Yağ haznesinin tabanında konik çıkıntı olabilecek yükselti vardır³³³. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 4. yüzyılın başlarına doğru

Resim 46: 26 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

27. Nekropol C I; 1984; **Uz.:** 4,1 cm.; **Gen.:** 4,7 cm.; **Yük.:** 2,8 cm.; D 10 renkteki kilin içinde hatalı pişmeden dolayı gri bir şerit vardır. Kil, seyrek kalker katkılı olup sert bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

³²⁹ Broneer, 1977, 10, tip IV B, pl. 2, 15, no: 48.

³³⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 57, no: 120.

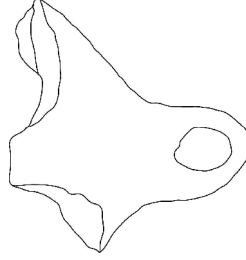
³³¹ Scheibler, 1975, 24, Taf. 14 – 15, no: 63.

³³² Howland, 1958, tip 21 C, 48, pl. 6, 34, no: 171.

³³³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 57, no: 120.

Burun ve burnun gövdeye bağlandığı bölümden oluşan bir parçadır. Burun uzun ve üzeri düzleştirilmiştir³³⁴. Yuvarlak fitil deliği, dardır³³⁵. Dışbükey profilli gövdenin yan kenarı içe doğru kıvrılarak omuz yapar³³⁶. Açık bir gövdeye sahiptir.

Tarihlendirme: M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 4. yüzyılın başlarına doğru.

Resim 47: 27 no.lu kandilin üstten görünümünün çizimi.

28. Tiyatro 6. dilim orta *diazoma* 6. sıra önü; 09.11.1995; **B. No:** 145; **Uz.:** 4,2 cm.; **Gen.:** 3,8 cm.; **Yük.:** 2,4 cm.; F 8 renkte ince kil, çok ince kalker katkılı olup yumuşak bir yapıya sahiptir. A 12 renkte parlak firnis iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

Burun ve buruna bağlı omuz kısmından oluşan kandil parçasıdır. Uzun burnun üzeri düzleştirilmiştir³³⁷. Dar bir fitil deliğine sahiptir³³⁸. Omuz kısa olup içe doğru eğilidir³³⁹. Açık bir yağ haznesine sahiptir³⁴⁰.

Tarihlendirme: M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 4. yüzyılın başlarına doğru.

³³⁴ Broneer, 1977, 10, pl. 2, 15, no: 48.

³³⁵ Howland, 1958, tip 21 C, 48, pl. 6, 34, no: 176.

³³⁶ Broneer, 1930, tip IV, 40, pl. II, no: 71.

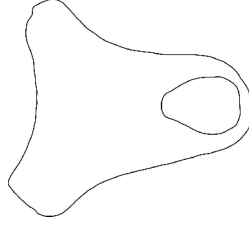
³³⁷ Broneer, 1977, 10, pl. 2, 15, no: 48.

³³⁸ Howland, 1958, tip 21 C, 48, pl. 6, 34, no: 176.

³³⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 58, 125.

³⁴⁰ Scheibler, 1975, 24, Taf. 14 – 15, no: 63.

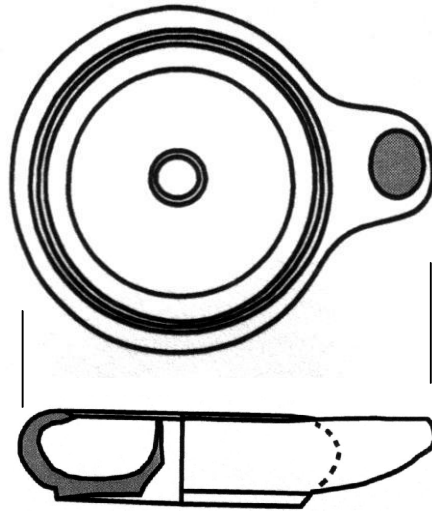

Resim 48: 28 no.lu kandilin üstten görünümünün çizimi.

4.3.1.4. SÜSLEMELİ OMUZLU

Bu tip kandiller, eğimli omuzlu yüksek kaideli kandiller ile yakın biçimsel benzerlikler gösterir³⁴¹. Süslemeli omuzlu kandillerde, eğimli omuzlu yüksek kaideli kandillerde olduğu gibi yüksek kaide, düz ya da içbükeydir. Boru askı deliği, kulbun olmaması, eğimli yan kenarlar ile omuz, süslemeli omuzlu bu tip kandillerin genel özellikleri arasındadır. Bu tip kandiller tek buruna sahip olmakla birlikte iki burunlu olan örnekleri de bulunmaktadır³⁴². Normalde geniş fitil deliği bulunan küçük burun, kandilin omuz kısmı ile birleşir. Fakat geç örneklerde küçük fitil deliğine orantılı daha geniş ve uzun burunlar yapılmaya başlanmıştır.

Resim 49: Eğimli Ve Süslemeli Omuzlu Kandil Örneği³⁴³.

³⁴¹ Howland, 1958, 53.

³⁴² Howland, 1958, 54, pl. 7, 35, no: 196; Bailey, 1975, 37, pl. 8 – 9, no: Q 31.

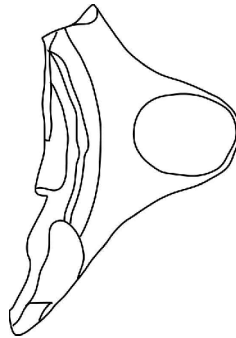
³⁴³ Bailey, 1975, 41, pl. 10 – 11, no: Q 42.

Genellikle süslemeli omuzlu kandillerin iç ve dış kısımları firnislidir. Omuzda bir ya da iki iç içe geçmiş daire ile kaide firnissiz olarak görülmektedir. Kaide genelde astarlı olup bazı durumlarda astara kırmızı renk eklenmiştir³⁴⁴. Omuzdaki süsleme, burun ve omuz profillerinden dolayı 29 – 34 katalog numaralı kandil parçaları bu gruba dâhil edilmişlerdir.

29. Tiyatro; 1996; **Uz.:** 4,7 cm.; **Gen.:** 5,5. cm.; **Yük.:** 1,5. cm.; D 7 renkteki, ince ve yoğun kil katkısız olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte parlak firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Omuzun bir bölümü ile burun parçasından oluşmaktadır. Oval fitil deliğine sahip kısa burun, kandilin omuz kısmı ile birleşir³⁴⁵. Eğimli omuz, yan kenarla keskin bir açı ile birleşir³⁴⁶. Omuzda firnisin boş bırakılmasıyla iki adet iç içe geçmiş daire görülmektedir³⁴⁷.

Tarihlendirme: M.Ö. 5. yüzyılın ikinci çeyreğinden M.Ö. 410'a kadar.

Resim 50: 29 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

30. Tiyatro; 1993; **Uz.:** 6,8 cm.; **Gen.:** 5,8 cm.; **Yük.:** 2,1 cm.; **Çap:** 6 cm.; D 10 renkteki katkısız, ince ve yoğun kil orta sertliktedir. A 12 renkteki iç ve dış kısımda yer yer dökülen firnis görülmektedir. Kaide astarlı. Astara kırmızı renk katılmıştır.

Kandilin sağ tarafındaki omuz ile birlikte gövde ve kaide kısmına ait bir parçadır. Omuz üzerinde firnisin boş bırakılmasıyla iç içe geçmiş iki adet daire

³⁴⁴ Howland, 1958, 53.

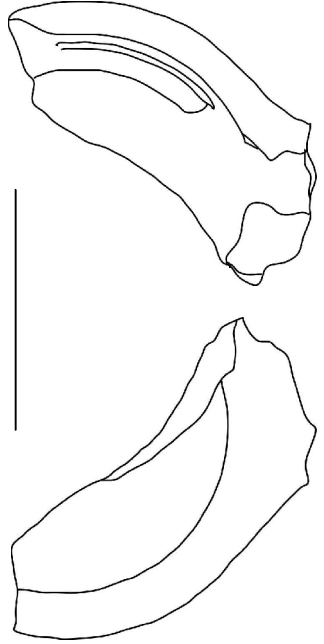
³⁴⁵ Bailey, 1975, 36, pl. 8 – 9, no: Q 27.

³⁴⁶ Howland, 1958, 54, pl. 7, 35, no: 196.

³⁴⁷ Barr, 1996, 164, fig. 3, no: 11.

süsleme olarak kullanılmıştır³⁴⁸. Açık olan yağ haznesini çevreleyen omuz keskin bir açıyla içe doğru eğilidir³⁴⁹. Çok hafif yükseltilmiş geniş bir kaideye sahiptir³⁵⁰. Yağ haznesinin tabanında hafif bir şişkinlikten dolayı taban kalınlaşmıştır.

Tarihlendirme: M.Ö. 5. yüzyılın ikinci çeyreğinden M.Ö. 410'a kadar.

Resim 51: 30 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

31. Tiyatro; 1992; **Uz.:** 3,1 cm.; **Gen.:** 1,5 cm.; **Yük.:** 1 cm.; D 10 renkte orta sertlikte, katkısız, ince ve yoğun kile sahiptir. A 12 renkte parlak firnis iç ve dış kısımda kullanılmaktadır.

Omuz parçasıdır. Düzleştirilmiş kısa omuz, gövdeyle keskin bir açı yaparak birleşir³⁵¹. Omuz üzerinde üç adet iç içe ince daire yapılmıştır³⁵².

Tarihlendirme: M.Ö. 5. yüzyılın ikinci çeyreğinden M.Ö. 410'a kadar.

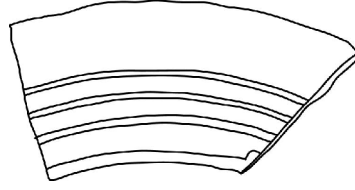
³⁴⁸ Barr, 1996, 164, fig. 3, no: 11.

³⁴⁹ Howland, 1958, 54, pl. 7, 35, no: 196.

³⁵⁰ Bailey, 1975, 37, pl. 8 – 9, no: Q 31.

³⁵¹ Bailey, 1975, 38, pl. 8 – 9, no: Q 34; Heres, 1969, 24, Taf. 2, 25, no: 24.

³⁵² Howland, 1958, tip 22 C, 55, pl. 7, 35, no: 204.

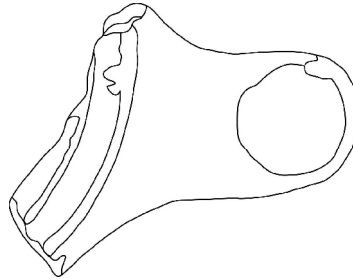

Resim 52: 31 no.lu kandilin üstten görünümünün çizimi.

32. Tiyatro doğu *parados* duvarı yanı; 10.07.2000; **B. No:** 5; **Uz.:** 4,9 cm.; **Gen.:** 3,8 cm.; **Yük.:** 2,1 cm.; F 9 renkteki kil çok seyrek mika katkılı, yumuşak bir yapıya sahiptir. A 12 renkteki firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Burnun sol tarafındaki omuz ve gövde parçası ile burundan oluşan kandil parçasıdır. Burnun üzeri düz olup³⁵³ ince bir yapıdadır. Yuvarlak fitil deliğine sahiptir. Dışbükey profilli gövdenin açık bir yağ haznesi vardır³⁵⁴. İçe eğimli omuzda firnis boş bırakılarak oluşturulan iki adet konsantrik daire ile süsleme yapılmıştır³⁵⁵.

Tarihlendirme: M.Ö. 5. yüzyılın ikinci çeyreğinden M.Ö. 410'a kadar.

Resim 53: 32 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

33. Nekropol H V; 1986; **Uz.:** 4 cm.; **Gen.:** 3,8 cm.; **Yük.:** 2,2 cm.; F 9 renkte, ince ve yoğun kil, katkısız olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir.

Burun ve burnun gövdeye eklendiği bölüme ait kandil parçasıdır. Kısa omuz içe doğru eğimlidir. İçe eğimli omuzda firnis boş bırakılarak oluşturulan iki adet konsantrik daire ile süsleme yapılmıştır³⁵⁶. Açık olan gövde sıg bir profile sahiptir³⁵⁷.

³⁵³ Bailey, 1975, 40, pl. 10, no: Q 41.

³⁵⁴ Howland, 1958, tip 22 B, 54, pl. 7, 35, no: 200.

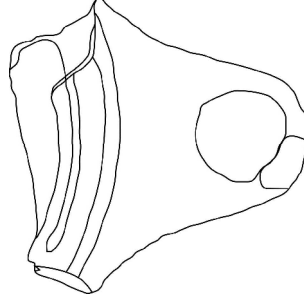
³⁵⁵ Barr, 1996, 167, fig. 5, no: 21.

³⁵⁶ Barr, 1996, 167, fig. 5, no: 21.

³⁵⁷ Bailey, 1975, 40, pl. 10 – 11, no: Q 39.

Kısa burnun üzeri düzdür³⁵⁸. Burun ucu ve fitil deliği yuvarlaktır³⁵⁹. Fitil deliği dardır. Burunda yanma izi var.

Tarihlendirme: M.Ö. 5. yüzyılın ikinci çeyreğinden M.Ö. 410'a kadar.

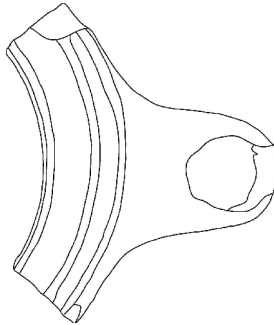

Resim 54: 33 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

34. Tiyatro üst *diozoma* yolu önü sıra dolguları toprağı; 30.01.1996; **B. No:** 339; **Uz.:** 3,8 cm.; **Gen.:** 5,1 cm.; **Yük.:** 2,1 cm.; F 8 renkteki mika katkılı kil, orta sertliktedir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

Burun ve buruna bağlı omuz kısmından ibarettir. Burnun elle şekillendirilip eklendiğine dair iz vardır. Kısa olan burnun üzeri düz, ucu yuvarlaktır³⁶⁰. Oval bir fitil deliğine sahiptir. Firnis boş bırakılarak oluşturulan omuzda iki, doldurma deliği etrafında bir adet konsantrik daire ile süsleme yapılmıştır³⁶¹. Omuz içe doğru eğimlidir³⁶².

Tarihlendirme: M.Ö. 5. yüzyılın ikinci çeyreğinden M.Ö. 410'a kadar.

Resim 55: 34 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

³⁵⁸ Bailey, 1975, 40, pl. 10, no: Q 41.

³⁵⁹ Heres, 1969, 24, Taf. 2, 25, no: 24.

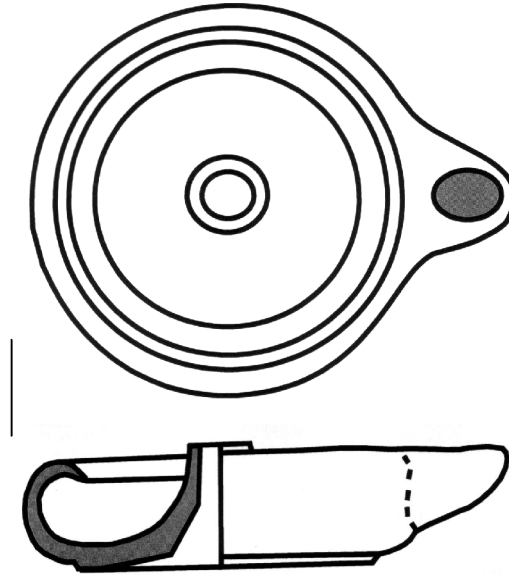
³⁶⁰ Bailey, 1975, 40, pl. 10, no: Q 41.

³⁶¹ Howland, 1958, 55, pl. 7, 35, no: 204.

³⁶² Bailey, 1975, 40, pl. 10 – 11, no: Q 39.

4.3.1.5. YÜKSEK KAİDELİ, BORU ASKI DELİKLİ

Katalogda yer alan bu tek örnek, çarkta üretilen gövde ve omuz formundan dolayı eğimli omuzlu kandiller grubu altında incelenmiştir. Açık boru askı deliğinin ve yüksek kaidesinin olmasına bağlı olarak süslemeli omuzlu kandillere benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte omuzda süslemenin bulunmaması, eğimli omuza ve küçük buruna sahip olması nedeniyle eğimli omuzlu yüksek kaideli kandillerle benzer profil özelliklerine sahiptir.

Resim56 : Eğimli Omuzlu, Yüksek Kaideli Boru Askı Delikli Kandil Örneği³⁶³.

35. Tiyatro I. *Cavea*, 5. dilim 10. sıra dolgu toprağı; 29.07.1997; **B. No:** 4; **Uz.:** 5,5 cm.; **Gen.:** 6,5 cm.; **Yük.:** 2,7 cm.; **Çap:** 6 cm; E 8 rengindeki kil, kalker katkılı yumuşak, ince ve yoğun yapıdadır. A 12 renkte parlak firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Burun ve gövdenin sol tarafına ait kaide, gövde ve omuz kısmından oluşur. Burun kısa, üzeri düzdür³⁶⁴. Oval fitil deliği geniştir. Gövdenin devamı niteliğindeki yan kenarlar içe doğru kıvrılarak omuzu oluşturur³⁶⁵. Dışbükey profildeki gövde

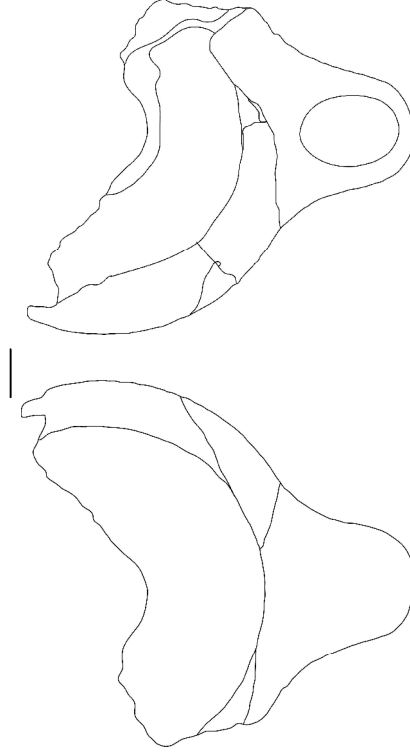
³⁶³ Bailey, 1975, 35, pl. 8 – 9, no: Q 26.

³⁶⁴ Bailey, 1975, 42, pl. 10 – 11, no: Q 46.

³⁶⁵ Bailey, 1975, 42, pl. 10 – 11, no: Q 46.

yüksek kaide³⁶⁶ üzerinde durmaktadır. Kandil parçasının kaidesi içbükeydir³⁶⁷.
Kaideden yükselen boru askı deliği bulunmaktadır³⁶⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 480 – 415.

Resim 57: 35 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

4.3.2. GENİŞ GÖVDELİ KANDİLLER

Geniş gövde yapısına sahip Assos kandileri yivli omuzlu, düz omuzlu olmak üzere iki gruba ayrılarak incelenmiştir.

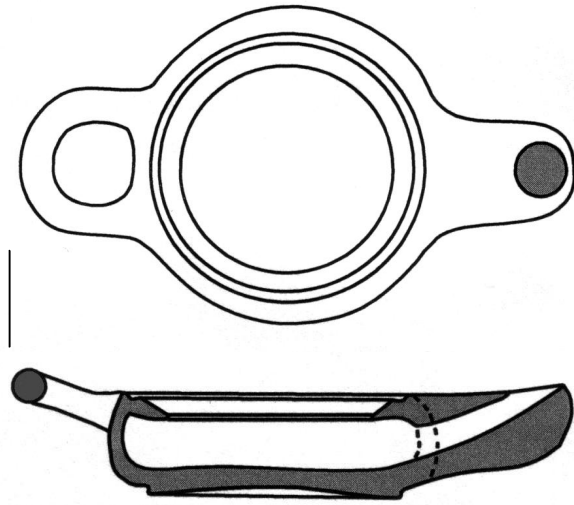
³⁶⁶ Heres, 1969, 24, Taf. 2, 25, no: 25.

³⁶⁷ Bailey, 1975, 35, pl. 8 – 9, no: Q 26.

³⁶⁸ Blinkenberg, 1931, 615, pl. 122, no: 2554.

4.3.2.1. YİVLİ OMUZLU

Hem kullanışlı hem dekoratif olması açısından çarkta üretilen kandillerin ilginç bir grubunu oluşturan bu kandiller, M.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Bu kandiller, düz omuzlu kandiller gibi aynı basık eğimli yan kenarlara ve geniş sığ gövdelere sahiptir. Dekoratif işlenmiş omuzlar, süslemeli omuzlu kandillerin devamı olarak kabul edilir³⁶⁹.

Resim 58: Geniş Gövdeli Yivli Omuzlu Kandil Örneği³⁷⁰.

Bazen yüksek kaide düz ya da çok az içbükey olabilmektedir. Fakat tabanda kaide halkası olması daha yaygındır. Eğimli yan kenarlar, bir veya daha fazla konsantrik yiv ve kabartmalarla süslenmiş³⁷¹ içe doğru eğimli omuzla sonlanır. Kulplar, sıklıkla yatay şerit şeklinde olmakla birlikte genellikle dar U biçimlidir. Küçük fitil deliğiyle sonlanan burunlar, düz ve uzun bir yapıya sahiptir³⁷². Bazı durumlarda burnun etrafını çeviren bir yiv ve burnun gövdeyle birleştiği yerde iki tane delik bulunmaktadır. Bu pratik özellik, fitil deliğinden yağ sızdığında tekrar yağ haznesine geri boşalmasını sağlamak için yapılmıştır.

³⁶⁹ Howland, 1958, 63.

³⁷⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 59, no: 127.

³⁷¹ Broneer, 1930, 42.

³⁷² Bailey, 1975, 45.

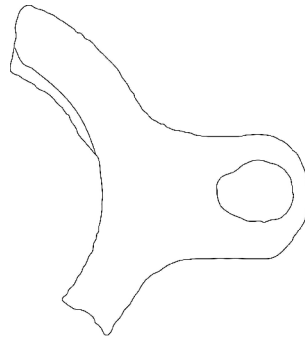

Siyah firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır. Bazı durumlarda kaide firnis kullanılmamakla birlikte kaide halkası ve dekoratif yivler firnislenmiştir³⁷³. 36 – 37 katalog numaralı kandiller omuzlarında bulunan yivlerden, gövde ve burun yapısından dolayı bu geniş gövdeli yivli omuzlu kandiller grubunda incelenmiştir.

36. Agora duvar içi D IV a-k / 6-10; 13.07.1999; **B. No:** 152; **Uz.:** 5,4 cm.; **Gen.:** 6,5 cm.; **Yük.:** 2,8 cm.; **Çap:** 5,9 cm.; E 8 renkte katkısız, ince ve yoğun kil sert yapıya sahiptir. A 12 renkte parlak firnisle iç ve dış kısmı kaplıdır.

Omuz ve gövdenin bir bölümü ile burundan oluşan bir parçadır. Üzeri düz olan burun gövde ile aynı seviyededir³⁷⁴. Burun ucu yuvarlaktır. Burnun arka kısmında elle şekillendirmeden dolayı burun formunda deformasyon görülmektedir. Omuzda derin olmayan bir yivle süsleme yapılmıştır³⁷⁵. Doldurma deliği etrafı içe doğru eğimlidir. Geniş ve alçak bir gövde profiline sahiptir³⁷⁶.

Tarihlendirme: M.Ö. 430 – 400.

Resim 59: 36 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

37. Agora civarı yüzey buluntusu; 10.10.1993; **Uz.:** 4,4 cm.; **Gen.:** 6,9 cm.; **Yük.:** 4,3 cm.; **Çap:** 4,8 cm.; E 9'den D 8'e değişen renkteki kil, pürüzsüz ve ince bir yapıya sahip olup katkısızdır. Hatalı pişirmeden dolayı içinde A 7 renkte bir şerit vardır. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

³⁷³ Howland, 1958, 63.

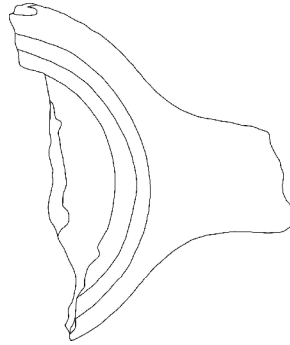
³⁷⁴ Howland, 1958, 63, tip 24 A, pl. 8, 37, no: 249.

³⁷⁵ Broneer, 1930, 32, tip V, fig. 14, no: 23.

³⁷⁶ Scheibler, 1976, 26, Taf. 16 – 17, no: 75.

Gövdenin burun tarafına ait bir parçadır. Burun ucu kırıktır. Burun gövde ile aynı seviyede olup burnun üzeri düzdür³⁷⁷. Omuzda 2 mm. genişliğinde bir yivle süsleme yapılmıştır³⁷⁸. Omuzdaki süsleme içe doğru çok az eğimli ağız kenarıyla son bulur. Dışbükey profil gösteren bir gövdeye sahiptir³⁷⁹. Kaidenin alt kısmı kırıktır. Kalın bir kaidesi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 430 – 400.

Resim 60: 37 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

4.3.2.2. DÜZ OMUZLU

Aşamalı olarak M.Ö. 5. yüzyıl sonlarından M.Ö. 4. yüzyıl başlarına doğru çarkla şekillendirilen gövdeler, çaplarına orantılı bir şekilde daha yüksek yapılmaya ve yağ hazneleri daha geniş omuzla öltülmeye başlamıştır³⁸⁰. Burunlar daha uzun ve dar yapılmıştır. Burun yapısına uygun olarak fitil deliği küçük ve omuzdan daha fazla uzaklaşmış olup³⁸¹ burnun uç noktasında sonlanır. Bu formdaki kandillerde yüksek kaide, içbükey ya da düz profil sergilemektedir. Kandillere kulp yatay olarak bağlanmaktadır. Bu tip kandiller oldukça tutarlı yapılmışlardır. Örneğin Atina Agorası'nda bulunan örnekler arasında kulpsuz ya da çift burunlu örnek hiç

³⁷⁷ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 59, no: 128.

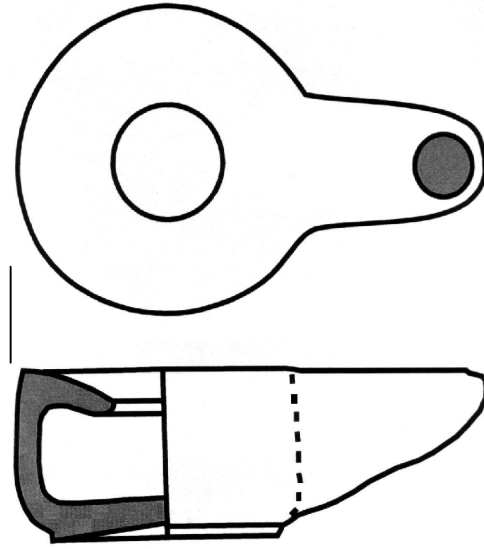
³⁷⁸ Broneer, 1930, 32, tip V, fig. 14, no: 23.

³⁷⁹ Howland, 1958, 63, tip 24 A, pl. 8, 37, no: 249.

³⁸⁰ Howland, 1958, 59.

³⁸¹ Broneer, 1977, 14.

bulunmamıştır³⁸². Bu formdaki kandillerin geç örnekleri daha uzun ve yağ haznelerini örtecek biçimde daha geniş omuzlu yapılmıştır.

Resim 61: Geniş Gövdeli Düz Omuzlu Kandil Örneği³⁸³.

Bu tip kandillerde parlak siyah firnis iç ve dış kısımlarda kullanılmıştır. Bununla birlikte kaideler firnissiz olarak bırakılmıştır. 38 katalog numaralı kandil düz omuz ve kapalı gövde yapısından dolayı bu gruba dahil edilmiştir.

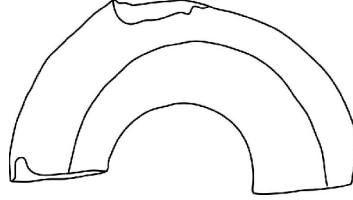
38. Tiyatro; 1996; **Uz.:** 6,4 cm.; **Gen.:** 3,3 cm.; **Yük.:** 1,3 cm.; Kil 9 D rengindedir. Katkısız, ince ve yoğun kil orta sertlikte bir yapıya sahiptir. 10 A renkte yer yer dökülmüş siyah firnisle kaplıdır.

³⁸² Howland, 1958, 59.

³⁸³ Bailey, 1975, 50, pl.14 – 15; no: Q 68.

Omuzun yarısı ile gövdeye bağlandığı kısımdan oluşan bir parçadır. Gövde ile keskin açı yapan düz ve geniş omuz³⁸⁴ içe doğru çok az eğimlidir³⁸⁵. Yuvarlak bir doldurma deliğine sahiptir³⁸⁶.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısı.

Resim 62: 38 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

4.3.3. YUVARLAK OMUZLU KANDİLLER

Yuvarlak omuzlu Assos kandilleri sığ yivli omuzlu, küresel gövdeli kalın kaideli, düşük seviyede ağız kenarlı, boru askı delikli, açık gövdeli olmak üzere beş ayrı gruba ayrılarak incelenmiştir.

4.4.3.1. SIĞ YİVLİ OMUZLU

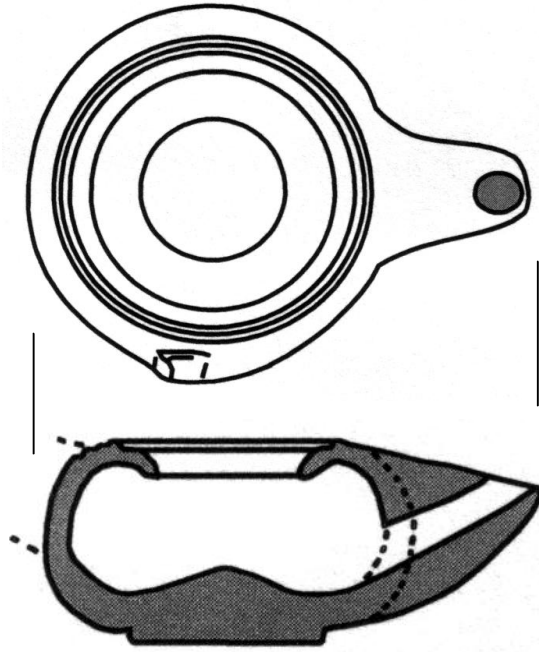
Çarkla şekillendirilen eğimli yan kenarlara sahip bu tip kandillerin en üst bölümünde, omuz ile yan kenarların birleşme yerinde, sığ iç içe geçmiş yivler ve yükselti bulunmektedir. Kaideleri oldukça küçüktür. Yan kenarların eğimli en alt bölümleri, dar kaide halkası veya dar, kalın ve yüksek biçimli kaide ile desteklenir³⁸⁷. Bu tip kandillerde geniş yatay kulplar ve uzun, dar ve üst kısmı düzleştirilmiş burun vardır.

³⁸⁴ Bailey, 1975, 50, pl.14 – 15; no: Q 68.

³⁸⁵ Broneer, 1977, 14, pl. 2, 16, no: 85.

³⁸⁶ Howland, 1958, tip 23 C, 58, pl. 8, 36, no: 230.

³⁸⁷ Howland, 1958, 66.

Resim 63 : Yuvarlak ve Sığ Yivli Omuzlu Kandil Örneği³⁸⁸.

Burun ve omuz yapısından dolayı 39 katalog numaralı kandil bu gruba dahil edilmiştir.

39. Tiyatro; 1990 – 1993; **Uz.:** 4,8 cm.; **Gen.:** 5,9 cm.; **Yük.:** 3 cm.; Kil D 9 renktedir. Kalker katkılı, ince kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis burnun arka kısmında görülmektedir.

Burnun eklendiği gövde ve omuz parçası ile burundan oluşur. Yuvarlak omuzda iki tane konsantrik sığ yivle süsleme yapılmıştır³⁸⁹. Buruna şekil verilirken burun hizasındaki yivler düzleştirilmiştir. Uzun burnun üzeri düzdür³⁹⁰. Yuvarlak ve dar fitil deliğine sahiptir. Kandil parçasında omuz içe doğru eğilimlidir. Basık, küresel bir gövde profili vardır³⁹¹. Burunda yanma izi belirgindir.

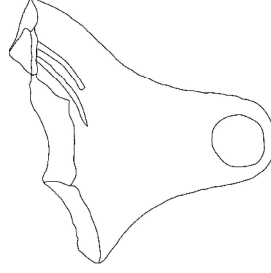
Tarihlendirme: M.Ö. 5. yüzyılın sonlarından M.Ö. 4. ilk çeyreğine doğru.

³⁸⁸ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 68, no: 157.

³⁸⁹ Scheibler, 1976, 32, Taf. 24 – 25, no: 128.

³⁹⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 68, no: 157.

³⁹¹ Howland, 1958, tip 24 C, 66, pl. 9, 37, no: 263.

Resim 64: 39 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

4.3.3.2. KÜRESEL GÖVDELİ, KALIN KAİDELİ

Üretimine uzun süre devam edilen, M.Ö. 5. yüzyıl sonlarında Attika'da ortaya çıkan bu tip kandillere Atina Agorası³⁹², Kerameikos³⁹³ ve Thorikos'da³⁹⁴ M.Ö. 3. yüzyıl'a kadar rastlamak mümkündür³⁹⁵. Bu tipteki kandiller yaygın olarak kullanılmış ve geniş bir alana yayılmışlardır. Bunların Korinth³⁹⁶, Delos³⁹⁷, Doğu Ege³⁹⁸ ve Batı Anadolu'da örneklerine rastlanır. Bu tip kandiller, Kıbrıs³⁹⁹, Mısır⁴⁰⁰, Levant Bölgesi⁴⁰¹ ve Kyrenaika'ya⁴⁰² kadar yayılmışlardır.

Bu form M.Ö. 5. yüzyıl düz açık gövdeli, kısa burunlu ve dar omuzlu kandillerinin gelişmesiyle oluşmuştur⁴⁰³. Çarkta şekillendirilen diğer kandillerden farklı olarak katalogda yer alan parçalar arasında birçok kandil bu formdadır. Formun yüz yılı aşkın bir zaman dilimini kapsayan kullanımına bağlı olarak bu parçalarda asıl biçim aynı olmakla birlikte kendi içinde farklılıklar gösterdiği görülmektedir.

³⁹² Howland, 1958, 67.

³⁹³ Scheibler, 1976, 26 – 35, no: 80 -165.

³⁹⁴ Blondé, 1983, 93 – 113.

³⁹⁵ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 62.

³⁹⁶ Broneer, 1930, 32, fig. 14, no: 32 -35.

³⁹⁷ Bruneau, 1965, pl. 1 A, no: 13 – 18 ve 21.

³⁹⁸ Isler, 1978, taf. 63, no: 439; Anderson, 1954, 174, fig. 7, 135.

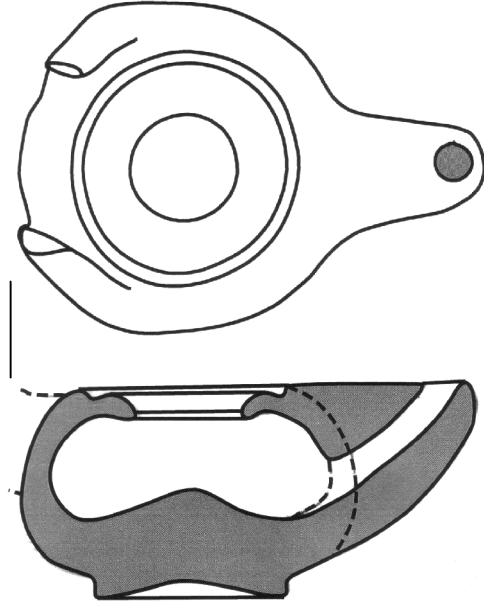
³⁹⁹ Oziol, 1977, pl. 5, no: 50, 52, 63, 64.

⁴⁰⁰ Bailey, 1975, 286, no: Q 624, Q 625.

⁴⁰¹ Baur, 1947, 5, tip 1.

⁴⁰² Bailey, 1975, 57 – 58, pl. 16 – 17, no: Q 89 ve Q 91.

⁴⁰³ Broneer, 1977, 15.

Resim 65: Yuvarlak Omuzlu, Küresel Gövdeli kalın Kaideli Kandil Örneği⁴⁰⁴

Bu tip kandiller daima içbükey ya da düz yüksek kaideye sahiptir⁴⁰⁵. Kaide halkası bulunmamaktadır. Kaidenin kalın bir profilinin olması bu tip kandillerin önemli karakteristik özelliklerinden biridir. Buna bağlı olarak yağ haznesinin tabanında dışbükey bir yükseltiye sahiptir. Eğimli kenarlar, omuz kısmından derin bir yivle ayrılır. Omuz genellikle küçük bir doldurma deliğini çevreler. Erken örneklerde omuz içe doğru eğimli ve tam içbükey olup, M.Ö. 4. yüzyılın sonlarındaki geç örneklerde omuz daha yatay ya da dışbükey bir görünüm sergiler⁴⁰⁶.

Küçük bir fitil deliği ile sonlanan kandillerin burunları uzun, dar ve en üst kısmı düzdür. Bu tipin geç Atina örneklerinde, daha çok M.Ö. 330'dan sonraya tarihlendirilenlerde, burnun daha dar yapılmasına doğru bir eğilim vardır⁴⁰⁷. Kalın yatay kulp bazı kandillere eklenmiştir. Katalogda yer alan bu tipe ait kandil parçalarında kulp ele geçmemiştir. Kulplar, kaidelerin ağırlığına ve büyüklüğüne bağlı olarak oluşan dengesizlikten dolayı sıklıkla kullanım anında da kırılmış olabilir.

⁴⁰⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 61, 134.

⁴⁰⁵ Howland, 1958, 68.

⁴⁰⁶ Howland, 1958, 68.

⁴⁰⁷ Howland, 1958, 68.

M.Ö. 4. yüzyılın sonlarından itibaren çarkta üreilmeye başlanan bazı kandil gövdelerine delinmiş tutamak eklenmeye başlamıştır. Kil parçası, gövde çarkta şekillendirildikten sonra kandil kurumadan önce eklenmiştir. Kalın kaideli kandillerin bu formunda tutamak kulpun yerine kullanılmıştır. Tutamaklar, kandillerin ağır hacimleri için oldukça yetersiz dizayn edilmiş ince yatay kulplara oranla kandilden daha geç kopmaktadır. Kandili taşıma amacıyla kullanılan bu tutamak daima sol tarafta yer almaktadır⁴⁰⁸. Kandil kullanılmadığında duvar ya da sütun gibi bir yüzeye asabilmek için bazen tutamaklarda bulunan deliklere ip geçirilmiştir⁴⁰⁹. Bazı durumlarda ise bu delikli tutamaklara fitili karıştırmak için bronz, kemik ya da ahşap çubuk sokulabilmektedir⁴¹⁰. Bununla birlikte daha sonraki yıllarda deliksiz tutamaklar, kulplarla birlikte kandil gövdesine eklenmiştir.

Küresel gövdeli, kalın kaideli ve tutamaklı olarak yapılan kandillerde eğimli yan kenarlar, belirgin bir ya da çift yivle dar omuzlardan ayrılmaktadır. Daha geç döneme tarihlendirilen kandil örneklerinde yiv zor algılanır duruma gelmektedir⁴¹¹. Bu tip kandiller içinde dikeye yakın profile sahip yan kenarları, geniş ve düz omuzu olan örnekler dikkate değer bir öneme sahiptir. Geç kandillerin geniş dışbükey omuzla birlikte küçük gövdeye ve küresel bir forma doğru eğilimi vardır⁴¹². Burunlar uzun, dar ve en üstleri düzdür. Erken kandillerin daha geniş burunlara sahip olduğu görülmektedir⁴¹³.

Kandillerde kaide haricinde iç ve dış kısımda siyah firnis kullanılmıştır. Bununla birlikte bu formun Atina örneklerinde, kaidelerde siyah firnisin kullanıldığı örnekler bulunmaktadır. Bazı örneklerde süsleme amacıyla, omuzdaki yivlerin üzerindeki firnis pişmeden önce kazınmıştır.

40 – 74 katalog numaralı kandiller bu grup içine dahil edilmiştir.

⁴⁰⁸ Broneer, 1977, 17.

⁴⁰⁹ Broneer, 1977, 17.

⁴¹⁰ Howland, 1958, 72.

⁴¹¹ Howland, 1958, 73.

⁴¹² Howland, 1958, 73.

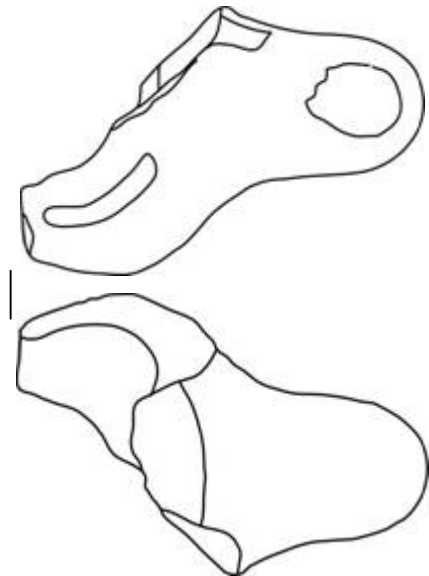
⁴¹³ Howland, 1958, 73.

40. Nekropol; 1981-1989; **Uz.:** 5,4 cm.; **Gen.:** 3,6 cm.; **Yük.:** 2,8 cm.; **Çap:** 5 cm; F 9 renkte yoğun kalker katkılı kil, orta sertliktedir. A 12 renkte parlak siyah firnis iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

Kandilin sol tarafı ile burundan oluşan bir parçadır. Uzun burnun üzeri düzdür⁴¹⁴. Uca doğru gittikçe daralır. Burun ucu yuvarlaktır. Oval ve dar bir fitil deliğine sahiptir. Burun gövdeye sonradan eklenmiştir. Geniş gövdenin dışbükey omuz üzerinde bir yiv ile süsleme yapılmıştır⁴¹⁵. Ağız kenarı içe doğru eğimli olup dışbükeydir⁴¹⁶. Kaide düzdür.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 66: 40 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

41. Nekropol K IX; 1991; **Uz.:** 6,4 cm.; **Gen.:** 6,3 cm.; **Yük.:** 2,6 cm.; **Çap:** 3,6 cm.; E 8 renginde çok seyrek kalker katkılı, ince kilin orta sertlikte bir yapısı vardır. A 12 renkte firnisin iç kısımda kullanıldığına dair iz vardır.

Gövdenin alt kısmından oluşan bir parçadır. Kaidesinde küçük kırıklar vardır. Basık küresel gövdeye sahiptir⁴¹⁷. Yüksek kaidenin tabanı içbükeydir ve buna bağlı

⁴¹⁴ Bailey, 1975, 56, pl. 16 – 17, no: Q 87.

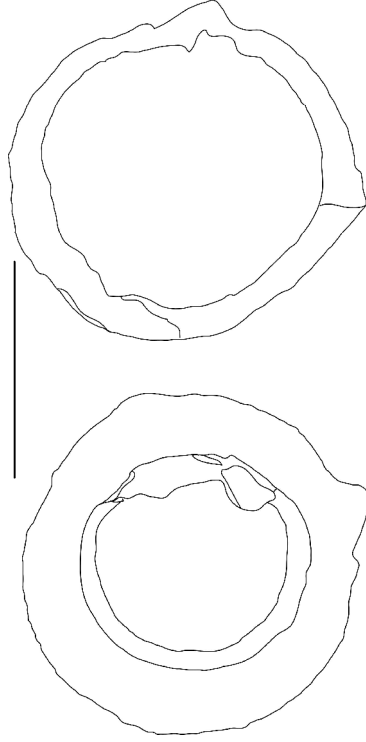
⁴¹⁵ Scheibler, 1976, 28, Taf. 18 – 19, no: 94.

⁴¹⁶ Howland, 1958, 69, tip 25 A, pl. 9, 38, no: 271.

⁴¹⁷ Bailey, 1975, 54, pl. 16 – 17, no: Q 81; Howland, 1958, tip 25 A, 68, pl. 9, 38, no: 269.

olarak yağ haznesinde belirgin bir şişkinlik vardır⁴¹⁸. İç kısımda fitilin yerleştiği oluk görülebilmektedir.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 67: 41 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

42. Belirsiz; **Uz.:** 6,2 cm.; **Gen.:** 5 cm.; **Yük.:** 3,3 cm.; **Çap:** 3,9 cm.; E 8 renginde katkısız, ince ve yoğun kil, sert bir yapıya sahiptir. Hatalı pişmeden dolayı C 5 tonunda renk değişimi olmuştur. A 12 renkte iç ve dış kısmı parlak firnisle kaplıdır. Kaidede kırmızı renkte boya izleri görülmektedir.

Gövdenin alt kısmından oluşan bir parçadır. Küresel gövde yapısına sahiptir⁴¹⁹. Kaide yüksek ve tabanı içbükeydir⁴²⁰. İç kısımda dışbükey bir tümsek vardır⁴²¹.

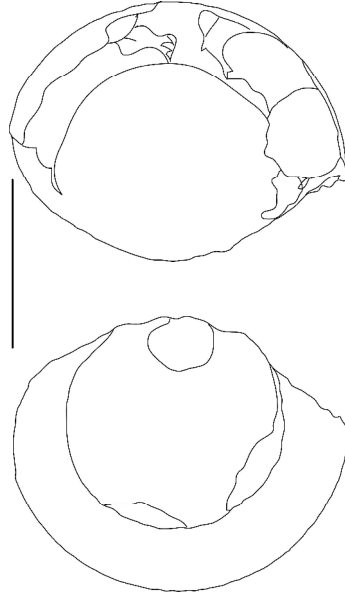
⁴¹⁸ Broneer, 1977, 15, pl. 16, no: 109.

⁴¹⁹ Bailey, 1975, 54, pl. 16 – 17, no: Q 83.

⁴²⁰ Howland, 1958, tip 25 A, 68, pl. 9, 38, no: 271; Scheibler, 1976, 29, Taf. 20 – 21, no: 103.

⁴²¹ Broneer, 1977, 15, pl. 16, no: 109.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 68: 42 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

43. Nekropol; 1990; **Uz.:** 4,5 cm.; **Gen.:** 5,5 cm.; **Yük.:** 3,6 cm.; **Çap:** 4 cm.; E 8 renkteki katkısız kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. İçinde hatalı pişmeden dolayı A 7 renkte şerit vardır. A 12 renkte parlak firnis kandilin iç ve dış kısmı ile birlikte kaidede kullanılmıştır.

Gövdenin burun tarafındaki alt yarısıdır. Burnun uç kısmı kırıktır. Omuzda yivin başlangıcı görülmektedir. Uzun burnun üzeri düzdür⁴²². Fital deliği dardır. Basık küresel şekilde gövde formuna sahiptir⁴²³. Yüksek kaidenin⁴²⁴ altı düz, yağ haznesinin iç kısmında hafif şişkinlik yapan bir çıkıntı yer alır. Kaide gövdeden bir çizgiyle ayrılmaktadır.

⁴²² Howland, 1958, tip 25 A, 68, pl. 9, 38, no: 269.

⁴²³ Scheibler, 1976, 29, Taf. 20 – 21, no: 103.

⁴²⁴ Bailey, 1975, 54, pl. 16 – 17, no: Q 81.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 69: 43 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

44. Belirsiz; **Uz.:** 7 cm.; **Gen.:** 5,4 cm.; **Yük.:** 3,1 cm.; **Çap:** 4,6 cm.; F 8 renkte yoğun kalker katkılı kil, orta sertlikte olup gözenekli bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis kaide, iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

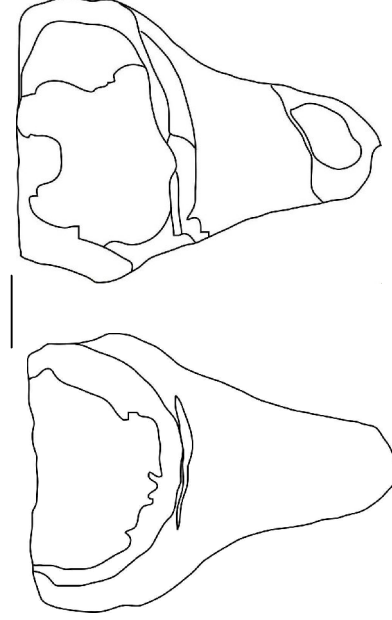
Kandilin burun tarafındaki bölümüne ait bir parçadır. Burnun uç kısmı kırıktır. Uzun burnun üzeri düzleştirilmiştir⁴²⁵. Dar fitil deliği vardır. Küresel gövdeye bağlı yuvarlak omuzu çevreleyen yiv bulunmaktadır⁴²⁶. Yüksek kaide içbükey olup geniş yağ haznesinde dışbükey tümsek vardır⁴²⁷.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

⁴²⁵ Howland, 1958, tip 25 A, 68, pl. 9, 38, no: 272.

⁴²⁶ Scheibler, 1976, 29, Taf. 20 – 21, no: 102.

⁴²⁷ Broneer, 1977, pl. 3, 16; no: 116.

Resim 70: 44 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

45. Bouleuterion 326 /E-F-G/ VI-VII-VIII; 18.03.2003; **B. No:** 17; **Uz.:** 6,1 cm.; **Gen.:** 2,7 cm.; **Yük.:** 2,3 cm.; E 9 renkteki katkısız, ince ve yoğun kil orta sertlikte ve pürüzsüz bir yapıya sahiptir. A 12 renkteki parlak firnis iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

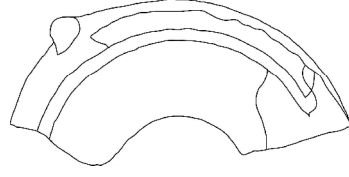
Omuzun yarısı ile gövdenin omuza bağlı olduğu küçük bir bölümden oluşur. Düze yakın bir profil gösteren yan kenar, omuzla keskin bir açı yaparak birleşir⁴²⁸. Geniş omuz üzerinde firmislenmemiş yivle süsleme yapılmıştır. Ağız kenarı içe doğru eğimli olup omuz dışbükeydir⁴²⁹. Gövdeye yatay olarak bağlanan kulp ya da tutamak olduğuna dair kırık izleri vardır⁴³⁰.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

⁴²⁸ Broneer, 1977, 15, pl. 3, 16, no: 113.

⁴²⁹ Howland, 1958, tip 25 A, 68, pl. 9, 38, no: 272.

⁴³⁰ Scheibler, 1976, 28, 30, Taf. 18 – 19, 22 – 23, no: 92, 118.

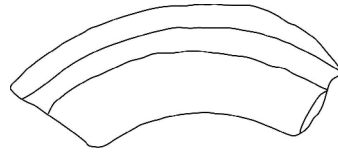

Resim 71: 45 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

46. Tiyatro; 1990 – 1993; **Uz.:** 4,2 cm.; **Gen.:** 1.3 cm.; **Yük.:** 2,5 cm.; E 8 renkteki ince kil, katkısızdır. Kandil parçası orta sertlikte ve pürüzsüz bir yapıya sahiptir. A 12 renkte parlak firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Omuz ve gövdenin küçük bir bölümünden oluşan kandil parçasıdır. Düzeye yakın bir profil gösteren yan kenar, omuzla keskin bir açı yaparak birleşir⁴³¹. Yuvarlak doldurma deliğini çevreleyen geniş, omuz üzerinde yiv ile süsleme yapılmıştır⁴³².

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 72: 46 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

47. Bouleuterion yüzey; 31.08.2003; **B. No:** 64; **Uz.:** 5,3 cm.; **Gen.:** 4,5 cm.; **Yük.:** 2,8 cm.; D 9 renkteki katkısız, ince ve yoğun kil yumuşak bir yapıya sahiptir. A 12 parlak firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Burun ve çevresinden oluşan bir parçadır. Burun ucunda küçük kırıklar vardır. Üzeri düz burunda fitil deliği yuvarlak ve dardır⁴³³. Burun uca doğru gittikçe daralır. Omzunda sivri kesitli bir yiv vardır⁴³⁴. Yiv üzerinde firnis boş bırakılarak süsleme yapılmıştır⁴³⁵. Omuz dışbükeydir.

⁴³¹ Broneer, 1977, 15, pl. 3, 16, no: 113.

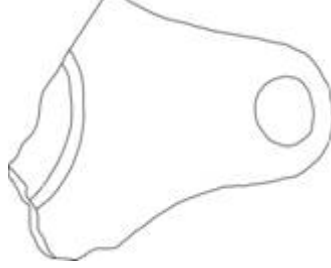
⁴³² Howland, 1958, tip 25 A, 68, pl. 9, 38, no: 272.

⁴³³ Howland, 1958, tip 25 A veya B, 68, 73, pl. 9 – 10, 38, no: 269, no: 310.

⁴³⁴ Bailey, 1975, pl. 16 – 17, no: Q 83.

⁴³⁵ Broneer, 1977, 15 – 16, pl. 3, 16, 17, no: 110, 127.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

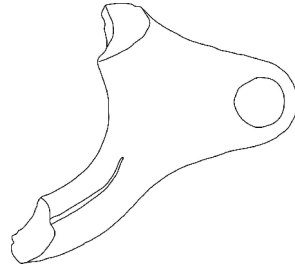

Resim 73: 47 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

48. Tiyatro; 1990 – 1993; **Uz.:** 4,9 cm.; **Gen.:** 5,7 cm.; **Yük.:** 2,6 cm.; A 12 renkteki kil katkısızdır. Sert yapıdaki kilin içinde hatalı pişmeden kaynaklanan H 10 renginde şerit vardır. A 12 renkteki firnis kullanılmıştır.

Burnun sol kısmı ile buruna ait bir parçadır. Kısa olan burun uca doğru daralır⁴³⁶. Üzeri düzdür⁴³⁷. Küçük olan fitil deliği yuvarlaktır. Omuzda sığ yiv ağız kenarını çevrelemektedir. Dar omuzu ve açık yağ haznesi vardır. Küresel bir gövde yapısına sahiptir⁴³⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 74: 48 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

49. Bouleuterion 326/ E.F.G/ VI-VII-VIII; 24.08.2003; **B. No:** 29; **Uz.:** 4,8 cm.; **Gen.:** 4 cm.; **Yük.:** 2,9 cm.; D 9 renkteki kil, az mika ve kalker katkılı olup orta sertlikte yapıdadır. A 12 renkte parlak firnis iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

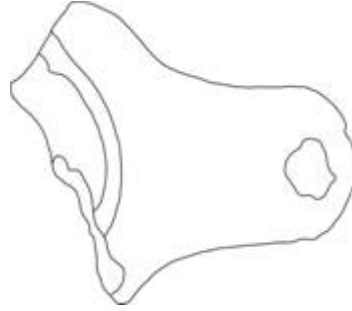
⁴³⁶ Scheibler, 1976, 29, Taf. 20 – 21, no: 107.

⁴³⁷ Scheibler, 1976, 29, Taf. 20 – 21, no: 107.

⁴³⁸ Scheibler, 1976, 29, Taf. 20 – 21, no: 106.

Burun ve çevresinden oluşan bir parçadır. Burun ucu kırıktır. Uzun ve geniş burnun üzeri düzdür⁴³⁹. Burundan daha yüksek seviyede olan dışbükey omuz, içe doğru eğimli⁴⁴⁰ ağız kenarından 3 mm. genişliğinde sivri kesitli bir yivle ayrılmaktadır⁴⁴¹.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 75: 49 no.lu kandilin üstten görünümünün çizimi.

50. Tiyatro doğu parados kuzey duvarı üzeri toprağı; 31.03.1996; **Uz.:** 4,4 cm.; **Gen.:** 2,4 cm.; **Yük.:** 1 cm.; C 7 renkteki kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı A 7 rengi görülmektedir. Katkısız kil sert bir yapıya sahiptir. A 11 renkte iç ve dış kısım firnislidir.

Omuz parçasıdır. Omuz üzerinde 3 mm. genişliğinde sivri kesitli yiv vardır⁴⁴². Yiv üzerinde siyah firnis kullanılmıştır⁴⁴³. Ağız kenarı içe doğru eğimli olup dışbükeydir⁴⁴⁴.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

⁴³⁹ Howland, 1958, tip 25 A, 69, pl. 9, 38, no: 271.

⁴⁴⁰ Bailey, 1975, 55, pl. 16 – 17, no: Q 83.

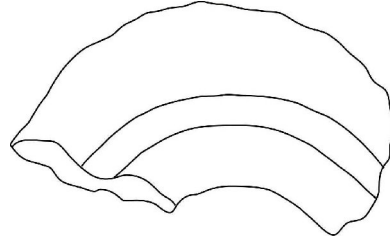
⁴⁴¹ Howland, 1958, tip 25 A veya B, 68, 73, pl. 9 – 10, 38, no: 269, no: 310.

⁴⁴² Howland, 1958, tip 25 A veya B, 68, 73, pl. 9 – 10, 38, no: 269, no: 310.

⁴⁴³ Bailey, 1975, 54, pl. 16 – 17, no: Q 82.

⁴⁴⁴ Broneer, 1977, 15, pl. 3, 16, no: 109; Scheibler, 1975, 29, Taf. 20 – 21, no: 101.

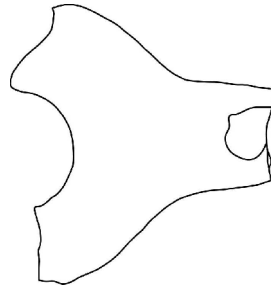

Resim 76: 50 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

51. Tiyatro batı sınırı 7.sıra önü; 08.11.1995; **B. No.:** 144; **Uz.:** 5 cm.; **Gen.:** 5,4 cm.; **Yük.:** 2,4 cm.; F 8 renkte, ince ve yoğun kil, katkısızdır. Yumuşak bir yapıya sahiptir.

Burun ile gövde ve omuzun bir kısmından oluşur. Burun ucu kırıktır. Küresel profildeki gövdenin ⁴⁴⁵ alt kısmı kırıktır. Uzun ve geniş olan burnun üstü düzleştirilmiştir⁴⁴⁶. Dar bir fitil deliğine sahiptir. İçe doğru eğim yapan ağız kenarı, yuvarlak omuzdan sığ bir yivle ayrılmıştır⁴⁴⁷.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 77: 51 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

52. Agora D IV a-e / 5-7.5; 26.06.1999; **B. No:** 62; **Uz.:** 4,9 cm.; **Gen.:** 3,8 cm.; **Yük.:** 3 cm. D 8 renkte, ince kil, seyrek kalker katkılıdır. Orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte iç ve dış kısmı firnislidir.

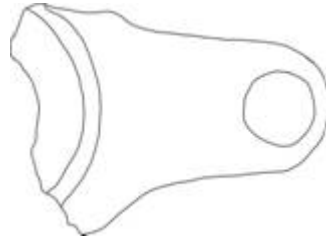
⁴⁴⁵ Bailey, 1975, 54, pl. 16 – 17, no: Q 81.

⁴⁴⁶ Howland, 1958, tip 25 A, 68, pl. 9, 38, no: 269.

⁴⁴⁷ Broneer, 1977, 15, pl. 3, 16, no: 109; Scheibler, 1975, 29, taf. 20 – 21, no: 100.

Burun ve küçük bir omuz parçasından oluşur. Üzeri düz burnun uç kısmı yuvarlaktır⁴⁴⁸. Yuvarlak ve dar bir fitil deliğine sahiptir. Burun ile aynı seviyede olan dışbükey omuzda 3 mm. genişliğinde yiv vardır⁴⁴⁹. Ağız kenarı hafifçe içe eğim yapar⁴⁵⁰.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

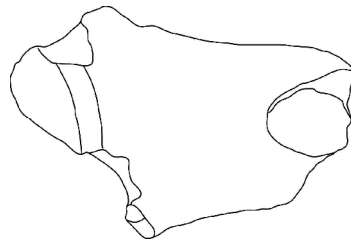

Resim 78: 52 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

53. Nekropol A IV ?; 1981; **Uz.:** 4,5 cm.; **Gen.:** 3,3 cm.; **Yük.:** 2,6 cm.; D 6 renginde seyrek kalker katkılı ince kil, sert yapıdadır. Kilde hatalı pişmeden kaynaklanan A 5 rengi oluşmuştur. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır

Burun ve buruna bağlı küçük bir omuz parçasından ibarettir. Burnun ucu kırıktır. Üzeri düz olan burun, uca doğru gittikçe daralır⁴⁵¹. Yuvarlak fitil deliğine sahiptir. Dışbükey omuzda üzeri siyah firnisli bir yiv yer alır⁴⁵².

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 79: 53 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁴⁴⁸ Howland, 1958, tip 25 A veya B, 68, 73, pl. 9 – 10, 38, no: 269, no: 310.

⁴⁴⁹ Scheibler, 1975, 29, Taf. 20 – 21, no: 101.

⁴⁵⁰ Bailey, 1975, 55, pl. 16 – 17, no: Q 83.

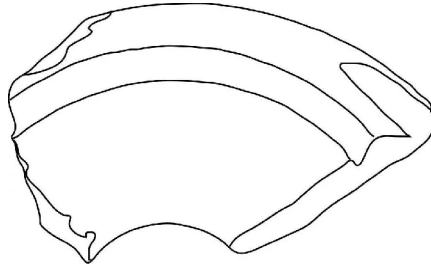
⁴⁵¹ Howland, 1958, tip 25 A, 69, pl. 9, 38, no: 272.

⁴⁵² Broneer, 1977, 15 – 16, pl. 3, 16, 17, no: 110, no: 127; Scheibler, 1976, 30, Taf. 22 – 23, no: 116.

54. Nekropol H V; 1985-1986; **Uz.:** 3,8 cm.; **Gen.:** 1,9 cm.; **Yük.:** 3,3 cm. E 7 rengindeki kilin içinde hatalı pişmeden kaynaklanan gri bir şerit yer alır. Katkısız, ince ve yoğun olan kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte parlak firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Omuz ve yan kenarın dörtte birine ait parçadır. Yan kenar dikeye yakın eğime sahiptir⁴⁵³. Omuz ile yan kenar keskin açı yaparak birleşir⁴⁵⁴. Geniş ve düz omuzda geniş bir yiv yer alır. Omuz dışbükeydir. Yuvarlak ve dar bir doldurma deliği vardır⁴⁵⁵.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 80: 54 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

55. Nekropol H VI f-k/6-10; 27.08.1997; **B. No:** 184; **Uz.:** 3,7 cm.; **Gen.:** 4,2 cm.; **Yük.:** 3,2 cm.; D 5 rengindeki kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı E 6 renginde bir dokuya sahiptir. Kil seyrek kalker katkılı olup, orta sertliktedir. A 12 iç ve dış kısımda firnis kullanılmıştır.

Burnun gövdeye bağlı olduğu kısma ait bir parçadır. Burun kırıktır. Yuvarlak ve dışbükey omuzda geniş bir yiv yer almaktadır⁴⁵⁶. Yiv üzerinde siyah firnis kullanılmıştır. Geniş burnun üzeri düzdür⁴⁵⁷.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

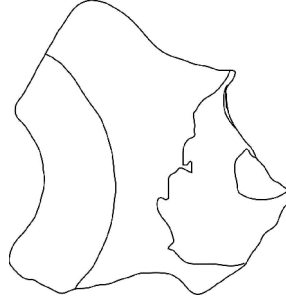
⁴⁵³ Howland, 1958, tip 25 A veya B, 69, 72, pl. 9 – 10, 38, no: 272, no: 307.

⁴⁵⁴ Scheibler, 1976, 30, Taf. 22 – 23, no: 116.

⁴⁵⁵ Broneer, 1977, 15 – 16, Pl. 3, 16, 17, no: 110, no: 126.

⁴⁵⁶ Broneer, 1977, 15 – 16, pl. 3, 16, 17, no: 110, no: 126.

⁴⁵⁷ Howland, 1958, tip 25 A veya B, 69, 73, pl. 9 – 10, 38, no: 272, no: 310.

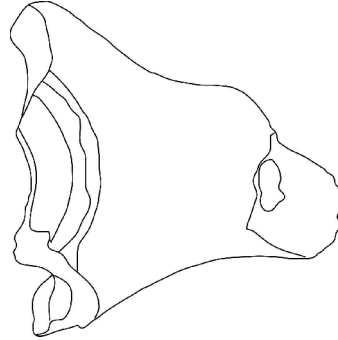

Resim 81: 55 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

56. Nekropol; 1995; **Uz.:** 4,6 cm.; **Gen.:** 5 cm.; **Yük.:** 3 cm.; E 8 renginde kalker katkılı kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte parlak firnis iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

Burun ve omuzun küçük bir bölümüne aittir. Burun ucu kırıktır. Geniş olan burnun üzeri düzleştirilmiştir⁴⁵⁸. Üzerinde yiv olan dar, içbükey ve yuvarlak omuz, burundan daha yüksektir⁴⁵⁹. Ağız kenarı içe doğru eğimlidir⁴⁶⁰.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 82: 56 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

57. Nekropol; 1981 – 1989; **Uz.:** 3,9 cm.; **Gen.:** 3,8 cm.; **Yük.:**2,5 cm.; F 9 renkteki seyrek kalker katkılı, ince kil orta sertliktedir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

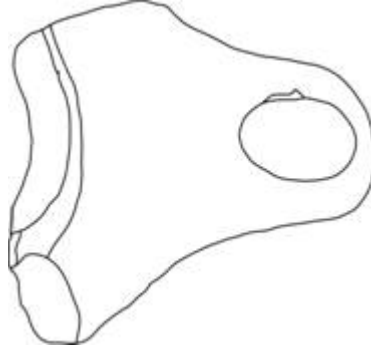
⁴⁵⁸ Scheibler, 1976, 28, Taf. 18 – 19, no: 88.

⁴⁵⁹ Howland, 1958, tip 25 A, 68, pl. 9, 38, no: 267.

⁴⁶⁰ Scheibler, 1976, 28, Taf. 18 – 19, no: 86; Howland, 1958, tip 25 B, 73, pl. 10, 38, no: 301.

Omuzun küçük bir parçası ile burundan oluşan bir parçadır. Kısa burnun üst kısmı düzdür⁴⁶¹. Uca doğru gittikçe daralır. Dar ve yuvarlak omuzda yiv yer alır⁴⁶². Yuvarlak ve geniş doldurma deliğine sahiptir.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

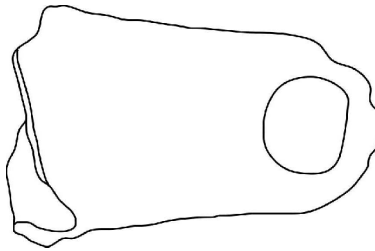

Resim 83: 57 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

58. Nekropol I VII a-e / 6-10; 1992; **B. No:** 554; **Env. No:** I VII - 22; **Uz.:** 6,2 cm.; **Gen.:** 3,8 cm.; **Yük.:** 4,2 cm.; E 8 renkte katkısız, ince ve yoğun kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte parlak firnisle iç ve dış kısmı kaplıdır.

Burun parçasıdır. Uzun ve geniş bir buruna sahiptir⁴⁶³. Burnun üst kısmı düzdür⁴⁶⁴. Burun ucu ve fitil deliği yuvarlaktır. Omuz üzerindeki yivden kırıktır.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 84: 58 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁴⁶¹ Scheibler, 1976, 32, Taf. 24 – 25, no: 138.

⁴⁶² Broneer, 1977, 17, pl. 3, 17, no: 132; Scheibler, 1976, 29, taf. 20 – 21, no: 106.

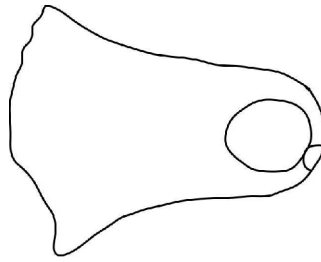
⁴⁶³ Bailey, 1975, 54 – 56, 58, pl. 16 -19, no: Q 81 – Q 87, Q 92.

⁴⁶⁴ Broneer, 1977, 15, 17, pl. 3, 16 -17, no: 109, 127.

59. Tiyatro; 1993; **Uz.:** 3,7 cm.; **Gen.:** 3,6 cm.; **Yük.:** 3,1 cm.; E 8 renkte taşcık katkılı, ince kil, yumuşak yapıdadır.

Burun parçasıdır. Burnun üzeri düz, burun ucu ve fitil deliği yuvarlaktır⁴⁶⁵. Dar bir fitil deliğine sahiptir. Omuzda, burnun bitiminde sıg bir yiv vardır. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

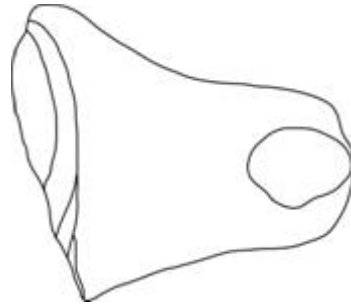

Resim 85: 59 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

60. Tiyatro 7. sıra önü; 11.11.1995; **Uz.:** 3,6 cm.; **Gen.:** 3 cm.; **Yük.:** 2,4 cm.; D 8 renkteki katkısız, ince kil yumuşak yapıdadır. A 12 renkteki firnis burnun iç ve dış kısmında kullanılmıştır. Firnis büyük oranda dökülmüştür.

Omuza ait küçük bir bölüm ile burundan oluşan bir parçadır. Burnun üzeri düzdür ve uca doğru gittikçe daralır⁴⁶⁶. Dar bir fitil deliği vardır⁴⁶⁷. Burun parçasına ekli küçük omuz parçası üzerinde yiv bulunmaktadır⁴⁶⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 86: 60 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁴⁶⁵ Scheibler, 1976, 28 – 29, Taf. 18 – 21, no: 92 – 105.

⁴⁶⁶ Scheibler, 1976, 32, Taf. 24 – 25, no: 138.

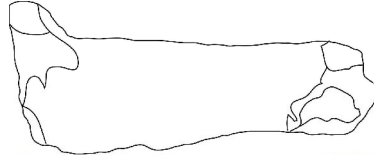
⁴⁶⁷ Scheibler, 1976, 29, Taf. 20 – 21, no: 107.

⁴⁶⁸ Howland, 1958, tip 25 A, 68, pl. 9, 38, no: 269.

61. Sondaj; 1992 ?; **Uz.:** 5,6 cm.; **Gen.:** 2,1 cm.; **Yük.:** 4,2 cm.; D 8 renkte katkısız kil orta sertlikte bir yapıdadır. İç ve dış kısmı A 12 renkte firnislidir.

Burnun yarısına ait bir parçadır. Uzun ve geniş bir burundur⁴⁶⁹. Üzeri düz olan burnun omuz ile birleştiği kısımda yiv bulunmaktadır⁴⁷⁰.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

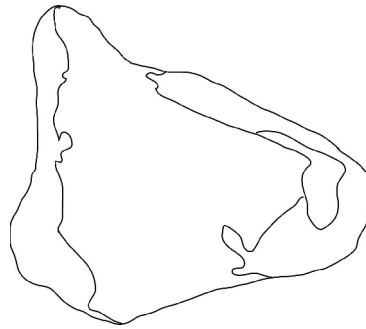

Resim 87: 61 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

62. Nekropol C X Açması güneybatı köşesi ?; 22.10.2001; **Uz.:** 4,7 cm.; **Gen.:** 4,1 cm.; **Yük.:** 3,8 cm.; D 9 renkteki kil katkısız, ince ve yoğun olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte parlak firnis iç ve dış kısımda görülmektedir.

Burnun parçasıdır. Burun ucu kırıktır. Uzun ve geniş burnun üstü düzdür⁴⁷¹. Burun ile omuzun birleştiği kısımda yiv görülmektedir⁴⁷².

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 88: 62 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁴⁶⁹ Bailey, 1976, 54, pl. 16 – 17, no: Q 81.

⁴⁷⁰ Scheibler, 1976, 28 – 29, Taf. 18 – 21, no: 92 – 105.

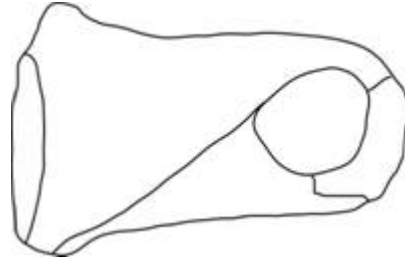
⁴⁷¹ Scheibler, 1976, 28 – 29, Taf. 18 – 21, no: 92 – 105.

⁴⁷² Howland, 1958, 68, pl. 9, 38, no: 269.

63. Sondaj H X a-e / 1-5; 12.09.1995; **B. No:** 26; **Uz.:** 5,7 cm.; **Gen.:** 3,7 cm.; **Yük.:** 4,5 cm.; F 9 renkteki katkısız ve ince kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. İç ve dış kısımda A 12 renkte firnislidir.

Burun parçasıdır. Ucunda küçük kırıklar vardır. Burun üzeri düz, burun ucu ve fitil deliği yuvarlaktır⁴⁷³. Uzun ve geniş buruna sahiptir⁴⁷⁴. Omzunda sivri kesitli bir yiv bulunmaktadır. Yiv üzerinde firnis boş bırakılarak süsleme yapılmıştır.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

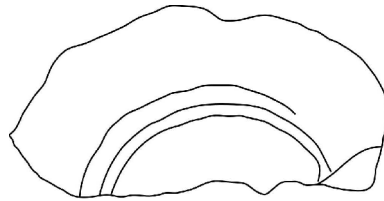

Resim 89: 63 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

64. Nekropol K VIII; 1990; **Uz.:** 4 cm.; **Gen.:** 2,1 cm.; **Yük.:** 1 cm; F 10 renkte kil, az mika ve kalker katkılı olup orta sertlikte bir yapı gösterir.

Omuz parçasıdır. Omuzda yuvarlak derin olmayan yiv vardır⁴⁷⁵. Kısa omuz içbükeydir⁴⁷⁶.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 90: 64 no.lu kandilin üstten görünümünün çizimi.

⁴⁷³ Scheibler, 1976, 29, Taf. 20 – 21, no: 102.

⁴⁷⁴ Bailey, 1975, 54 – 56, 58, pl. 16 -19, no: Q 81 – Q 87, Q 92.

⁴⁷⁵ Scheibler, 1976, 28, Taf. 18 -19, no: 90.

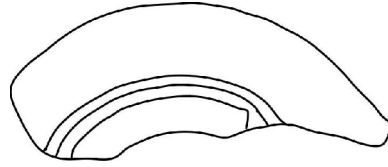
⁴⁷⁶ Scheibler, 1976, 28, Taf. 18 -19, no: 84.

65. Nekropolis kulenin güneyi köy girişi surların batısı; 1-2.12.2004; **Uz.:** 5,6 cm.; **Gen.:** 1,4 cm.; **Yük.:** 2,9 cm; E 9 renkteki kil, katkısız ve ince olup yumuşak bir dokuya sahiptir. A 12 renkte parlak firnis oldukça aşınmış olmasına karşın iç kısımda görülmektedir.

Gövdenin sağ tarafına ait bir parçadır. Yuvarlak omuzda sığ bir yiv bulunmaktadır⁴⁷⁷. Ağız kenarı içbükeydir⁴⁷⁸. Küresel gövde yapısına sahiptir⁴⁷⁹.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 91: 65 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

66. Tiyatro; 14.10.2001; **B. No:** 173; **Uz.:** 6,2 cm.; **Gen.:** 2,1 cm.; **Yük.:** 3 cm.; A 7 renkteki kil, katkısızdır. Sert bir yapıya sahiptir. İç ve dış kısım A 12 renkte firnislidir.

Burun, omuz ve gövdenin sol kısmından oluşan bir parçadır. Uzun burnun, üzeri düzdür⁴⁸⁰. Yuvarlak omuz, eğimli yan kenarların devamı niteliğindedir. Omuzda derin bir yiv vardır. Ağız kenarı dışbükeydir⁴⁸¹. Küresel gövde profili görülmektedir⁴⁸².

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

⁴⁷⁷ Scheibler, 1976, 28, Taf. 18 -19, no: 90.

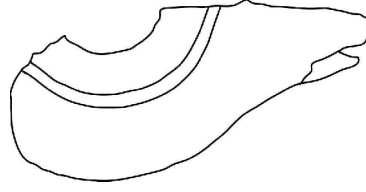
⁴⁷⁸ Scheibler, 1976, 28, Taf. 18 – 19, no: 84.

⁴⁷⁹ Bailey, 1975, 54 – 56, 58, pl. 16 -19, no: Q 81.

⁴⁸⁰ Scheibler, 1976, 29, Taf. 20 – 21, no: 107.

⁴⁸¹ Howland, 1958, tip 25 A, 69, pl. 9, 38, no: 271.

⁴⁸² Scheibler, 1976, 29, Taf. 20 – 21, no: 105.

Resim 92: 66 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

67. Tiyatro; 1990 – 1993; **Uz.:** 4,5 cm.; **Gen.:** 2,6 cm.; **Yük.:** 1,1 cm.; D 8 renkteki katkısız kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. İç ve dış kısım A 12 renkte parlak firnislidir. Yiv üzerinde firnis yoktur.

Gövde ve omuzun dörtte bir parçasından oluşur. Küresel bir gövde yapısına sahiptir⁴⁸³. Gövdede kulpun eklendiği bölüm bulunmaktadır. Omuz dışbükey olup daire şeklinde bir yivle çevrilidir⁴⁸⁴.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 93: 67 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

68. Tiyatro caveanın batı kısmı ikinci dilim temizlik çalışması sırasında; 30.09.1989; **Uz.:** 4,3 cm.; **Gen.:** 4,3 cm.; **Yük.:** 3 cm.; E 9 renkteki orta sertlikteki kil, seyrek kalker katkılı olup gözenekli bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

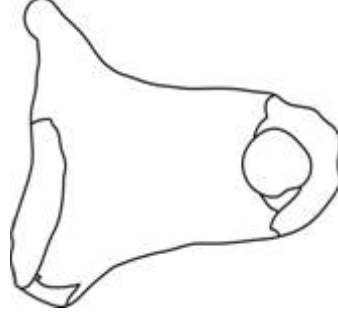
Burun parçasıdır. Burun ucunda küçük kırık vardır. Üzeri düz, burun ucu ve fitil deliği yuvarlaktır⁴⁸⁵. Fitil deliği küçüktür. Burun ile omuzu, birbirinden ayıran bir yive sahiptir.

⁴⁸³ Bailey, 1975, 55, pl. 16 – 17, no: Q 82.

⁴⁸⁴ Howland, 1958, 68, pl. 9, 38, no: 269; Scheibler, 1976, 29, Taf. 20 – 21, no: 97.

⁴⁸⁵ Scheibler, 1976, 29, Taf. 20 – 21, no: 104.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 94: 68 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

69. Batı Surları batı cephesi kuzey kulesi dibi; 22.10.2003; **B. No:** 5; **Uz.:** 8 cm.; **Gen.:** 4,5 cm.; **Yük.:** 3,1 cm.; **Çap:** 4,6 cm. E 8 renkteki seyrek kalker ve mika katkılı kil, gözenekli orta sertlikte bir yapıdadır. İç ve dış kısım A 11 renkte firnislidir.

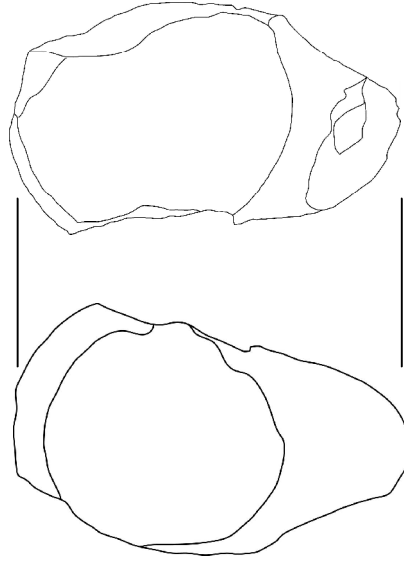
Kaide, kaideye bağlı burun ve gövdenin küçük bir bölümüne ait parçadır. Burun ucu kırıktır. Geniş burnun üzerinin düz olduğu görülmektedir⁴⁸⁶. Küresel biçimli gövdeye sahiptir⁴⁸⁷. Yüksek kaidenin tabanı içbükeydir⁴⁸⁸. Yağ haznesi tabanında bunun yansıması olarak konik bir şişkinlik yer alır.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

⁴⁸⁶ Broneer, 1977, 16, pl. 3, 16, no: 116.

⁴⁸⁷ Howland, 1958, tip 25 A veya B, 68, 73, pl. 9 – 10, 38, no: 269, no: 307.

⁴⁸⁸ Scheibler, 1976, 29, Taf. 20 – 21, no: 97.

Resim 95: 69 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

70. Tiyatro; 1993; **Uz.:** 4,4 cm.; **Gen.:** 2,8 cm.; **Yük.:** 4,1 cm.; **Çap:** 4 cm.; Kil C 7 rengindedir. Hatalı pişmeden dolayı iç kısımda A 4 rengi oluşmuştur. Katkısız ve ince kil, orta sertlikte yapıdadır. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda görülmektedir.

Kandil gövdesinin dörtte birinden oluşan parçasıdır. Yüksek kaidenin⁴⁸⁹ tabanında derin bir içbükeylik vardır. Küresel formda gövdeye sahiptir⁴⁹⁰. Yuvarlak kenarlar, üzerinde yiv bulunan yuvarlak omuzla birleşir⁴⁹¹. Omuz dışbükeydir⁴⁹². Gövdede, tutamağa ya da kulpa ait kırık izi vardır.

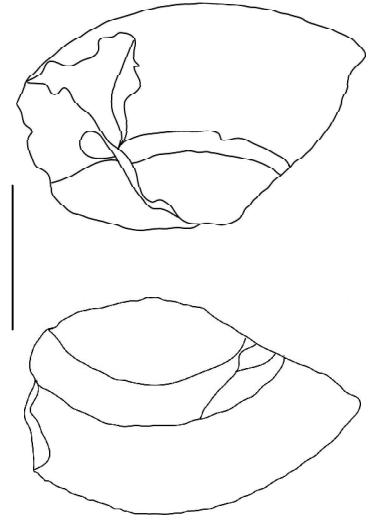
Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

⁴⁸⁹ Broneer, 1977, 17, pl. 3, 17, no: 126.

⁴⁹⁰ Scheibler, 1976, 29, Taf. 20 – 21, no: 108.

⁴⁹¹ Howland, 1958, tip 25 B, 73, pl. 10, 38, no: 302.

⁴⁹² Sezer – Kassab-Tezgör, 62, no: 135.

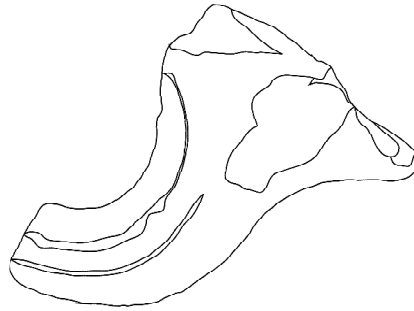

Resim 96: 70 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

71. Tiyatro 1990 - 1993; **Uz.:** 7,4 cm.; **Gen.:** 5,3 cm.; **Yük.:** 3,1 cm.; E 8 renkteki çok seyrek kalker katkılı ince ve yoğun kil, yumuşak bir dokuya sahiptir.

Burun ile burnun sol kısmına ait gövdeye ve omuz parçadır. Uç kısmı kırık burnun üzeri düzdür⁴⁹³. Eğimli yan kenarla birleşen yuvarlak omuzda 4 mm. aralıkla iki tane derin olmayan yivle süsleme yapılmıştır⁴⁹⁴. Ağız kısmı içe doğru eğimlidir. Küresel gövde profiline sahiptir⁴⁹⁵. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 97: 71 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁴⁹³ Scheibler, 1976, 33, Taf. 26 – 27, no: 149.

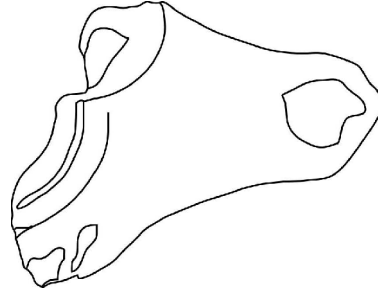
⁴⁹⁴ Howland, 1958, tip 25 B, 73, pl. 10, 38, no: 304.

⁴⁹⁵ Scheibler, 1976, 32, taf. 24 – 25, no: 137.

72. Nekropol K IX; 1991; **Uz.:** 5,3 cm.; **Gen.:** 4,7 cm.; **Yük.:** 3,9 cm.; A 8 rengindeki kil, katkısızdır. Sert bir yapıya sahiptir. İç ve dış kısımda 12 A renkte firnis kullanılmıştır.

Burun ve burnun sol tarafındaki omuz ile gövde kısmına ait parçadır. Burun ucunda kırıklar vardır. Üzeri düz olan uzun burun, uca doğru gittikçe daralır⁴⁹⁶. Oval bir fitil deliğine sahiptir. Omuzda iki adet yiv bulunmaktadır⁴⁹⁷. Dıştaki burun seviyesinde olup sığdır. Diğeri daha alt seviyededir. Ağız kenarı dışbükeydir⁴⁹⁸. Küresel bir gövde yapısı vardır. Sol omuzda tutamağa ait olabilecek bir kırık vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 98: 72 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

73. Tiyatro; 1990; **Uz.:** 3,7 cm.; **Gen.:** 5,1 cm.; **Yük.:** 2,3 cm.; **Çap:** 6 cm.; F 10 renkteki mika katkılı kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkteki parlak firnis iç ve dış kısımda, kulp eklentilerinin arasında kullanılmıştır.

Omuz ve gövdenin yarısı, kaidenin küçük bir bölümüne ait bir parçadır. Gövde dikey profillidir⁴⁹⁹. Gövdede birbirine yakın aralıkta kulpun takıldığı yerlere ait kırık izi vardır. Düz omuzda belirgin bir yiv süsleme olarak kullanılmıştır. Dışbükey omuz içe doğru eğilidir⁵⁰⁰. Yuvarlak ve dar bir doldurma deliğine sahiptir. Büyük oranda kırık kaide, düzdür.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

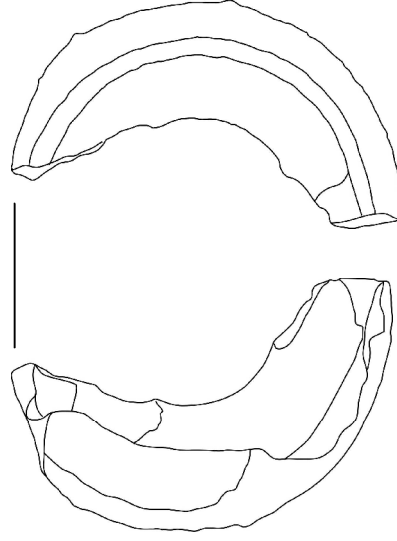
⁴⁹⁶ Howland, 1958, tip 25 B, 73, pl. 10, 38, no: 302.

⁴⁹⁷ Howland, 1958, tip 25 B, 76, pl. 11, 39, no: 321.

⁴⁹⁸ Scheibler, 1976, 33, Taf. 26 – 27, no: 149.

⁴⁹⁹ Scheibler, 1976, 39, Taf. 34 – 35, no: 196.

⁵⁰⁰ Howland, 1958, tip 25 B, 73, pl. 9, 38, no: 309.

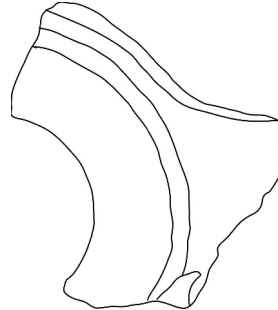

Resim 99: 73 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

74. Nekropol; 1994; **Uz.:** 3,4 cm.; **Gen.:** 3,8 cm.; **Yük.:** 1,7 cm.; F 10 renkteki kil, katkısız ve orta sertliktedir. A 12 renkte parlak firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Burun çevresi ve burnun sağ kısmından oluşan bir parçadır. Burun büyük oranda kırıktır. Üzeri düzdür⁵⁰¹. Dikey profilli bir gövdeye sahiptir⁵⁰². Omuz üzerinde yiv süsleme olarak kullanılmıştır⁵⁰³. Yuvarlak ve dar ağız kenarı içe doğru hafif eğimlidir.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 100: 74 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

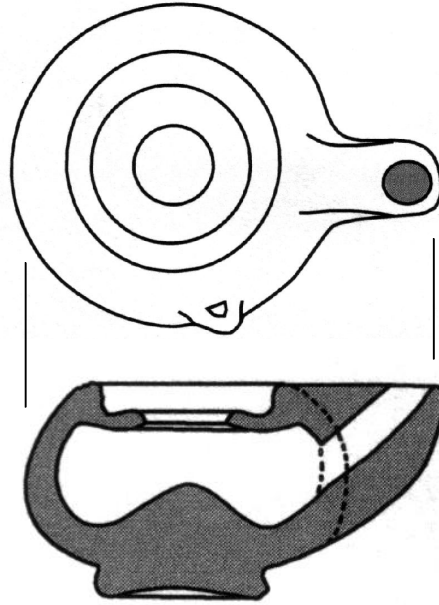
⁵⁰¹ Scheibler, 1976, 39, Taf. 34 – 35, no: 195.

⁵⁰² Scheibler, 1976, 39, Taf. 34 – 35, no: 196.

⁵⁰³ Howland, 1958, tip 25 B, 73, pl. 9, 38, no: 309.

4.3.3.3. DÜŞÜK SEVİYEDE AĞIZ KENARLI

Rhodos ve Knidos'da benzer örneklerine rastlanan bu çeşit kandiller, çarkta yapılmıştır. Küresel profil gösteren gövde, yuvarlak biçimli omuza sahiptir. Burundan daha alt seviyede olan omuz, doldurma deliği etrafında yatay olarak uzanır. Bu formdaki kandiller, genellikle küresel gövdeli, kalın kaideli, tutamaklı kandillere yakın benzerlik gösterir. Fakat çukur, düz omuz Atina kandillerinde görülmez⁵⁰⁴. Bazı örneklerde bu yatay omuzda yer alan bir kanal, kandilin üzerine kapak yerleştirildiğini düşündürmüştür⁵⁰⁵. Bu tip kandillerde kalın kaide genellikle yüksek ve dar olup alt kısmı içbükeydir. Yağ haznesinin ortasında konik bir çıkıntı vardır. Bazı örneklerde gövdenin sol yanında üzeri delinmiş bir kulakçık yer alır⁵⁰⁶. Kulp kullanılmamıştır. Burnun üzeri düzleştirilmiş olup yuvarlak şekilde sonlanır.

Resim 101: Yuvarlak Omuzlu Düşük Seviyede Ağız Kenarlı Kandil Örneği⁵⁰⁷.

İç ve dış kısımda kullanılan siyah firnis metalik bir görünüm sağlanmasına yardımcı olmuştur. 75 ve 76 katalog numaralı kandil parçaları bu gruba dahil edilmiştir.

⁵⁰⁴ Bailey, 1975, 188.

⁵⁰⁵ Sezer - Kassab-Tezgör, 1995, 68.

⁵⁰⁶ Sezer - Kassab-Tezgör, 1995, 68.

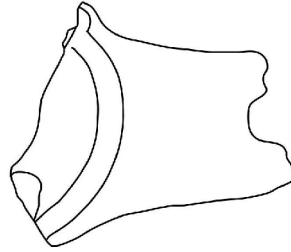
⁵⁰⁷ Sezer - Kassab-Tezgör, 1995, 68, no:158.

75. Sur dolgu toprağı; 24.09.2002; **B. No:** 9; **Uz.:** 5,7 cm.; **Gen.:** 3,7 cm.; **Yük.:** 4,5 cm.; E 9 renkte kil, kalker ve mika katkılı olup orta sertlikte bir yapıdadır. A 12 renkte büyük oranda dökülmüş firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Burun ve küçük bir omuz kısmına ait bir parçadır. Burun ucu kırıktır. Uzun burnun üzeri düzdür⁵⁰⁸. Küresel yapıdaki gövdenin içe doğru yatay olarak uzanan omzu, burundan daha alt seviyede yer alır⁵⁰⁹. Yuvarlak ve dar bir doldurma deliğine sahiptir.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı ile M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 102: 75 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

76. Tiyatro doğu *parados* başlangıcı destek duvarı önü; 24.03.1996; **B. No:** 571; **Uz.:** 4,7 cm.; **Gen.:** 4,1 cm.; **Yük.:** 4 cm.; 10 E renkteki kil, katkısız olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte iç ve dış kısmı iyi kalitede firnisle kaplıdır.

Burun parçasıdır. Burun ucu kırıktır. Üzeri düz olan uzun ve geniş bir buruna sahiptir⁵¹⁰. Burun ile omuz arasında devamı kırık olan 0,5 cm. genişliğinde içe doğru eğim yapan ve içbükey olan bir omuz parçası görülmektedir⁵¹¹.

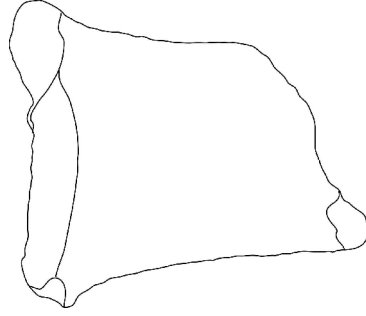
Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı ile M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

⁵⁰⁸ Bailey, 1975, 188, pl. 82 – 83, no: Q 435.

⁵⁰⁹ Sezer - Kassab-Tezgör, 1995, 68, no:158.

⁵¹⁰ Sezer - Kassab-Tezgör, 1995, 68, no: 158.

⁵¹¹ Bailey, 1975, 188, pl. 82 – 83, no: Q 435.

Resim 103: 76 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

4.3.3.4. BORU ASKI DELİKLİ

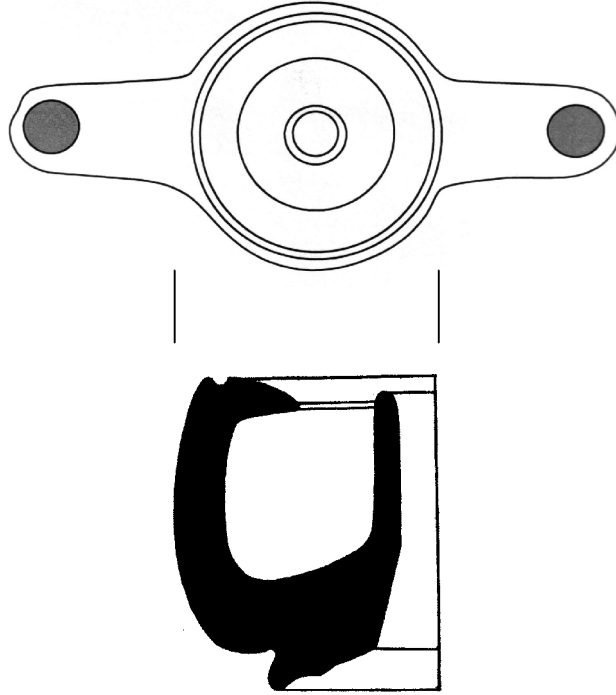
Bu tip kandiller doldurma deliği etrafındaki yivlerden, uzun, düz kenarlı, üst kısmı düz burunlarından dolayı kalın kaideli, küresel gövdeli kandillere yakın benzerlikler göstermektedir⁵¹². Yaklaşık olarak aynı tarihlerdedir. Bununla birlikte kandilin ortasında dikey olarak yükselen boş bir deliğe sahip olmaları karakteristik özellikleri arasındadır.

Kaideleri daima yüksek ve oldukça kalındır. Bu kaide biçimi kalın kaideli, küresel gövdeli kandillerde görülen ağır kaidenin bir devamı olarak düşünülmektedir⁵¹³. Belki de kandil yapımcıları M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinde bazen geniş kaidelerle birlikte merkezi çıkıntı yapmayı denemişlerdir⁵¹⁴. Bu merkezi askı deliklerinin başlıca özelliği içlerindeki çapın yukarıya doğru azalması ve yaklaşık olarak ağız kenarı seviyesine yükselmesidir. Boru askı deliğinin dikkate değer bir şekilde ağız kenarından daha yüksek olduğu durumlarda askı deliğinin son noktası tokmak gibi olabilmektedir. Puro şeklindeki erken örneklerin devamı olan bu boru askı delikleri, kaidedeki merkezi açıklığa parmağın kolayca yerleştirilmesine yardımcı olur.

⁵¹² Howland, 1958, 82.

⁵¹³ Howland, 1958, 82.

⁵¹⁴ Howland, 1958, 82.

Resim 104: Yuvarlak Omuzlu Boru Askı Delikli Kandil Örneği⁵¹⁵.

Kandiller, tek burunlu olabileceği gibi simetrik olarak biri diğerinin karşısında iki burunlu da olabilmektedir⁵¹⁶. Kulpları ve tutamakları bulunmamaktadır.

Parlak siyah firnis kandillerin iç ve dış kısımlarında kullanılmıştır. Kaideler genellikle firnissiz olmakla birlikte firnisli örnekler görülebilmektedir. Omuzdaki yiv yaygın olarak boş bırakılmış ya da firnislendikten sonra kazınmıştır.

Burun yapısından dolayı 77 – 78 katalog numaralı kandil bu form altında incelenmiştir.

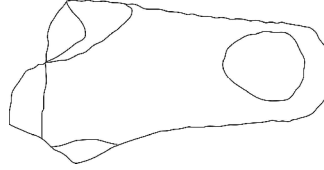
77. Nekropol A IX; 1992; **Uz.:** 5,9 cm.; **Gen.:** 2,8 cm.; **Yük.:** 3,1 cm.; A 8 renkteki taşçık katkılı kil, sert bir yapıya sahiptir. A 12 renkteki firnis, burnun iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

⁵¹⁵ Howland, 1958, tip 26 A, 82, pl. 13, 40, no: 366.

⁵¹⁶ Scheibler, 1976, 47, Taf. 43, no: 247.

Burun parçasıdır. Ayrıca burnun gövdeye bağlandığı kısımda yiv görülmektedir⁵¹⁷. İnce ve uzun bir yapıya sahip olan burnun, üst ve yan kısımları düzdür⁵¹⁸. Dar bir fitil deliğine sahiptir.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin sonlarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk yıllarına doğru.

Resim 105: 77 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

78. Nekropol; 1992; **Uz.:** 5,3 cm.; **Gen.:** 5,6 cm.; **Yük.:** 3,5 cm.; **Çap:** 4,4 cm. E 8 renkte orta sertlikte kil mika ve taşçık katkılıdır. 11 A Siyah firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır. Kaide hamur renginde astar kullanılmıştır.

Burun, burun tarafındaki gövde ve kaidenin bir kısmından oluşur. Burun ucu kırıktır. Üzeri düz olan uzun burun, gövde ile aynı seviyededir⁵¹⁹. Fitil deliği oldukça dardır. Üst gövde omuzdaki yivin başlangıcından itibaren kırıktır. Küresel bir gövde yapısına sahiptir⁵²⁰. Yüksek halka kaide içbükeydir⁵²¹.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci çeyreğinin sonlarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk yıllarına doğru.

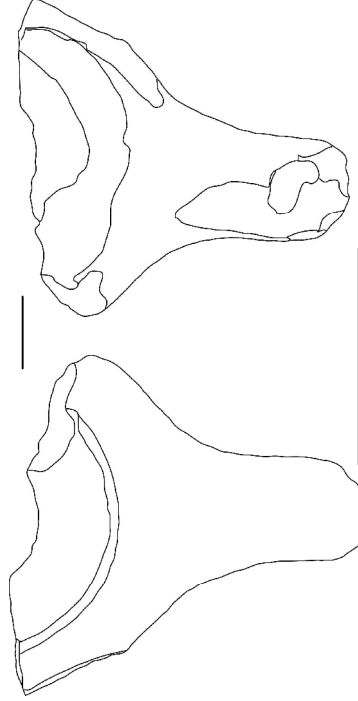
⁵¹⁷ Scheibler, 1976, 47, Taf. 43, no: 247.

⁵¹⁸ Howland, 1958, tip 26 A, 82, pl. 13, 40, no: 366.

⁵¹⁹ Scheibler, 1976, 47, Taf. 43, no: 247.

⁵²⁰ Scheibler, 1976, 47, Taf. 42 – 43, no: 246.

⁵²¹ Howland, 1958, tip 26 A, 82, pl. 13, 40, no: 366.

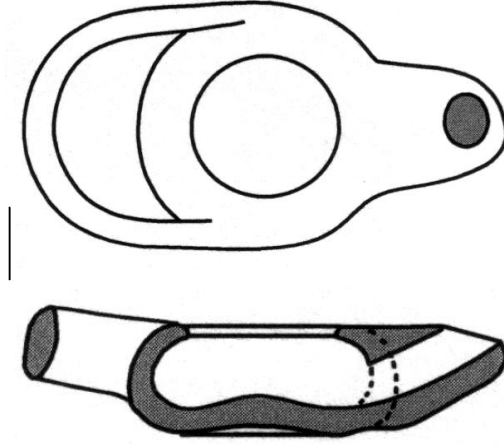
Resim 106: 78 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

4.3.3.5. AÇIK GÖVDELİ

Çarkta yapılan yuvarlak profilli açık gövdeli kandil geleneği Hellenistik dönemin başlarına kadar devam etmekle birlikte bu tip kandillerin azaldığı görülmektedir. Açık gövdeli kandillerin alt kısımları düz ya da yükseltilmiş olabilmektedir. Eğimli yan kenarlar ya eğimli omuzla ya da içe doğru eğimli dar düz omuzla birleşir⁵²². Bu kandillerde keskin profil yoktur. Bazı örneklerde kulp bulunmamakla birlikte kulp, kalın kaideli küresel gövdeli kandil tipindeki gibi yatay biçimli olarak karşımıza çıkmaktadır⁵²³. Üst kısımları düz burunlar, genellikle elle kandil gövdesine eklenmektedir. Burunların uç kısımları yuvarlak olarak sonlanır.

⁵²² Howland, 1958, 98.

⁵²³ Howland, 1958, 98.

Resim 107: Açık Gövdeli Kandil Örneği⁵²⁴.

Firnis, kaide haricinde kandillerin iç ve dış kullanılmıştır. 79 katalog numaralı kandil bu gruba dahil edilmiştir.

79. Tiyatro 4. alt dilim 7. sıra önü; 07.04.1996; **B. No:** 607; **Uz.:** 5,8 cm.; **Gen.:** 5,5 cm.; **Yük.:** 2,8 cm.; **Çap:** 4,8 cm. D 8 renkte ince kil, katkısız olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. İç kısmı A 12 renkte firnislidir.

Gövdenin sol kısmı ile kaide ve burundan oluşan bir parçadır. Omuz kısmı kırıktır. Dışbükey profilli açık gövde, derince bir hazneye sahiptir⁵²⁵. Kaide yuvarlak ve içbükeydir⁵²⁶. Yağ haznesinin tabanında yer alan hafif bir tümsekle kaide kalınlaşmıştır⁵²⁷. Kısa ve geniş burnun ortası uç kısmına göre daha incedir. Burnun üstü düzdür⁵²⁸. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

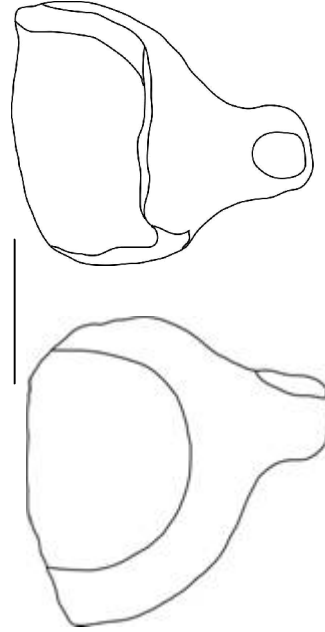
⁵²⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 67, no: 154.

⁵²⁵ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 67, no: 152.

⁵²⁶ Scheibler, 1976, 25, Taf. 14 – 15, no: 69.

⁵²⁷ Howland, 1958, tip 30 B, 98, pl. 15, 41, no: 421.

⁵²⁸ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 67, no: 154.

Resim 108: 79 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

4.4. HELLENİSTİK DÖNEM KANDİLLERİ

Hellenistik dönemde ise Attika kandil üretimi konusunda gerilemeye başlamış, bununla birlikte Anadolu'da üretim ilerlemiştir. Bu konuda önemli bir yere sahip olan Ephesos kandil üretiminde bir merkez haline gelmiş ve geniş bir yayılım elde etmiştir. Ayrıca yine bu dönemde Knidos bir kandil üretim merkezidir. Pergamon ise kalp yapraklı olarak kandiller olarak bilinen kandilleri üretmiştir.

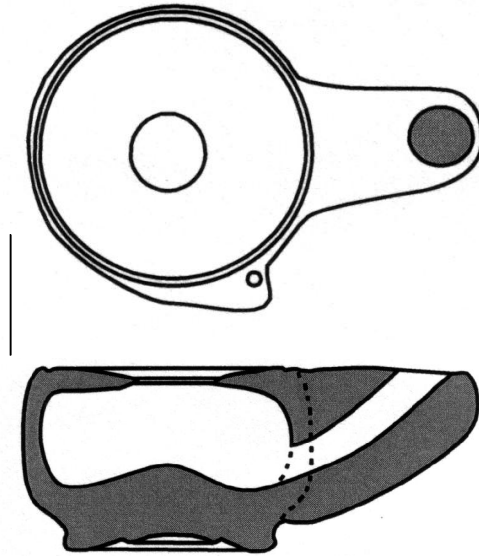
Assos Hellenistik dönem kandilleri arasında yer alan kapalı gövdeli, boru askı delikli, yuvarlak omuzlu, içbükey omuzlu ve Knidos tipi olarak gruplanan kandiller çarkta yapılmıştır. Ephesos tipi ve kalp yapraklı kandiller ise kalıpta üretilmişlerdir.

4.4.1. KAPALI GÖVDELİ

Kapalı gövdeli Assos kandilleri geniş gövdeli geniş omuzlu ve eğimli profilli, olmak üzere iki alt grup altında incelenmiştir.

4.4.1.1. GENİŞ GÖVDELİ, GENİŞ OMUZLU

Çarkta şekillendirilen bu tip kandillerde yüksek kaide; içbükey, ince ve yükseltilmiş halka ile birlikte içbükey ya da düz olabilmektedir. İç kısımda geniş bir kil kütesinin yükselmesine bağlı olarak ağır bir kaideye sahip olan örnekler vardır. Yan kenarlar, kaideden itibaren hafifçe dışa doğru bir çıkıntıyla birlikte dikeydir⁵²⁹. Gövde, geniş omuzla birleşme yerinde keskin bir açı yapar. Genellikle geniş profilli gövdenin en üstü, etrafı bir ya da iki tane kazıma daire ile çevrili olan, dışbükey ve geniş omuzla örtülüdür⁵³⁰. Yuvarlak doldurma delikleri bazen oldukça küçük yapılmıştır.

Resim 109: Kapalı ve Geniş Gövdeli, Geniş Omuzlu Kandil Örneği⁵³¹.

⁵²⁹ Howland, 1958, 79.

⁵³⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 73.

⁵³¹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 71, no: 166.

Kandillerde kulp bulunmamakla birlikte genellikle sol tarafa delikli tutamaklar eklenmektedir. Burunlar kalın kaideli küresel gövdeli kandillerle aynı karakteristik özelliklere sahiptir. Üst kısmı düzleştirilmiş burunlar, uzundur.

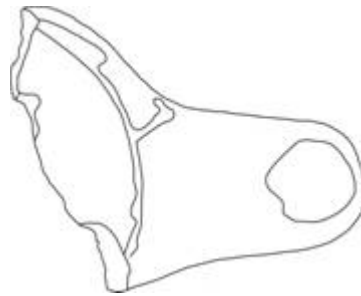
Bu formda yapılan Atina örneklerinin iç kısımları siyah ya da kırmızımsı kahve renklerinde firnislidir. Dekoratif yivler haricindeki dış kısımları firnissiz olarak bırakılmıştır⁵³². Bununla birlikte Doğu Ege üretimi olan yakın örneklerin dış kısımları siyah firnislidir⁵³³.

80 ve 81 katalog numaralı kandiller bu gruba dahil edilmiştir.

80. Nekropol A VIII e-10; 25.08.1993; **B. No:** 572; **Uz.:** 4,6 cm.; **Gen.:** 4,3 cm.; **Yük.:** 2,5 cm.; E 8 renkte katkısız ve ince kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. G 10 renginde firnis iç kısımda görülmektedir.

Burun ve burnun sağ kısmına ait gövde ve omuz parçasından oluşur. Dikeye yakın yan kenar, etrafı derin olmayan kazıma bir daire ile çevrili omuzla birleşir⁵³⁴. Düz ve içe doğru eğimli omuz, geniştir⁵³⁵. Üzeri düz, ucu yuvarlak bir buruna sahiptir⁵³⁶. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın üçüncü çeyreğinin sonları – M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 110: 80 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁵³² Howland, 1958, 79.

⁵³³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 73, no: 170.

⁵³⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 71, no: 166.

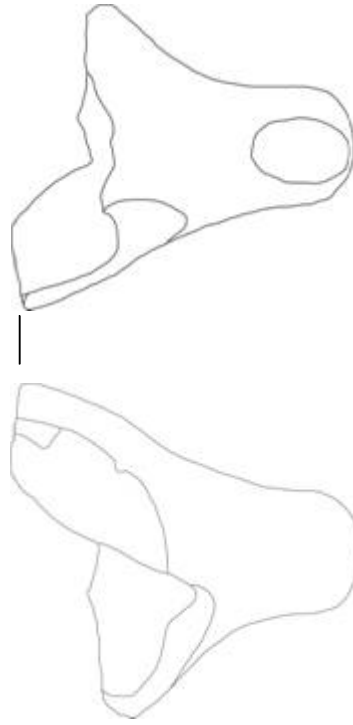
⁵³⁵ Scheibler, 1976, 39, Taf. 34 – 35, no: 197.

⁵³⁶ Howland, 1958, tip 25 D Prime, 80, pl. 12 – 39, no: 354.

81. Nekropol I VII - 1; 1992; **Uz.:** 6,6 cm.; **Gen.:** 5,4 cm.; **Yük.:** 3,1 cm.; **Çap:** 5 cm.; F 10 rengindeki kil, seyrek mika katkılıdır. İnce kil, orta sertlikte bir yapıdadır. A 11 renkte firnis kandilin iç ve üst kısmında kullanılmıştır. Burnun altına boya akıntısı vardır.

Burun ve burnun sol tarafına ait gövde parçasından oluşmaktadır. Üzeri düzleştirilmiş burun uca doğru daralır⁵³⁷. Oval bir fitil deliğine sahiptir. Burundan ince bir yivle ayrılan omuz kısmının devamı kırık olup içe doğru eğimlidir⁵³⁸. Burunda yanma izi vardır. Gövde dışbükey profil göstermektedir⁵³⁹. Hafif yükseltilmiş kaide içbükeydir⁵⁴⁰.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın üçüncü çeyreğinin sonları – M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru.

Resim 111: 81 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

⁵³⁷ Howland, 1958, tip 25 D Prime, 80, pl. 12 – 39, no: 354.

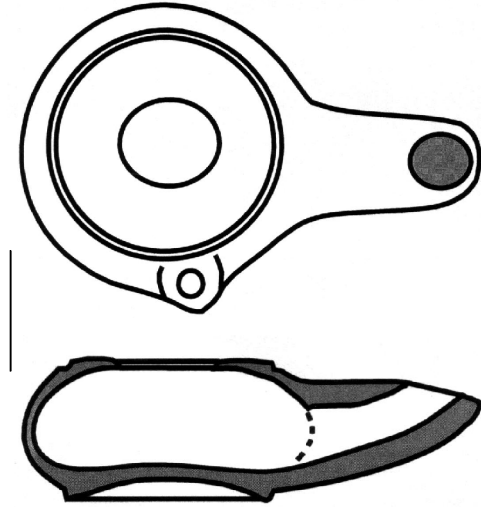
⁵³⁸ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 73, no: 171.

⁵³⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 73, no: 171.

⁵⁴⁰ Scheibler, 1976, 39, Taf. 34 – 35, no: 196.

4.4.1.2. EĞİMLİ PROFİLLİ

Küresel gövdeli, kalın kaideli kandil tipi ile benzer olmakla birlikte onlardan daha alçak ve geniş bir profile sahiptir⁵⁴¹. Kaide dar halka şeklinde ya da içbükeydir. Eğimli yan kenarlar ile omuzun birleşme yerinde, omuzun en dış kısmı dairesel bir yivle çevrilidir. Geniş omuz neredeyse düz olup dışbükey bir profile sahiptir. Çevresinde yiv ya da kabartma daire olmayan küçük bir doldurma deliği vardır. Yaklaşık olarak M.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru yapılmış bu tip kandillerde daima delinmiş tutamak görülmektedir⁵⁴². Tutamaklara ek olarak bu tip bazı kandillerde dikey bant kulp bulunmaktadır. El yapımı burunlar uzun, dar ve üst kısımlara düze yakındır. Küçük oval fitil deliğine sahip burunların uç kısımları yuvarlak olarak sonlanır.

Resim 112: Kapalı Gövdeli Eğimli Profilli Kandil Örneği⁵⁴³.

Bu tip kandillerin kili ince, kumlu, yoğun fakat bazen kırılığandır⁵⁴⁴. Pişirme koşullarındaki farklılıklardan dolayı gri ya da daha açık renklere kil görülmektedir⁵⁴⁵. Bu formdaki birçok kandilin Korinth’de bulunmuş olması ve bu kil

⁵⁴¹ Broneer, 1977, 19.

⁵⁴² Howland, 1958, 92.

⁵⁴³ Broneer, 1977, 19, pl. 3, 17, no: 138.

⁵⁴⁴ Howland, 1958, 91.

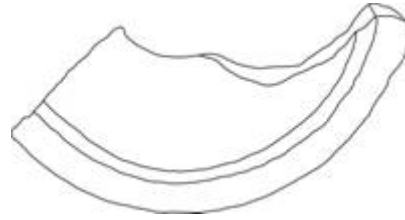
⁵⁴⁵ Broneer, 1977, 19.

çeşidinin çeşitli seramiklerde kullanılmasından dolayı ana üretim merkezinin Korinth olmasını mümkün kılmaktadır⁵⁴⁶.

82. Nekropol K IX; 1991; **Uz.:** 4,5 cm.; **Gen.:** 2,6 cm.; **Yük.:** 1,1 cm.; F 8 renkteki kil kalker katkılı olup iç ve dış kısım A 12 renkte firnislidir.

Gövde ve omuz kısmının bir bölümünden oluşan bir parçadır. Basık ve geniş gövdenin yan kenarları dışbükeydir⁵⁴⁷. Üst kısımda yan kenar ile omuzun birleştiği bölümde, omuzu çevreleyen bir yiv vardır⁵⁴⁸. Kapalı omuz kısmı yuvarlak ve küçük bir doldurma deliğine sahiptir⁵⁴⁹.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 3. yüzyılın ikinci çeyreğine doğru.

Resim 113: 82 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

4.4.2. MİNYATÜR KANDİLLER

Bu küçük kandiller, hazneye çok az yağ konması, yağın kolayca dökülebilecek olması, doldurmasının zor olması, son derece kullanışsız olmasına rağmen oldukça popüler olmuş ve uzun süre kullanılmıştır.

Merkezde yan kenarların yüksekliğinde ya da yan kenarlardan daha yüksek boru askı deliği bulunması karakteristik bir özelliktir. Çarkta üretilen küçük gövdenin yan kenarları hafif eğimlidir. Kaide, daima yüksek olup düz ya da içbükey bir profile

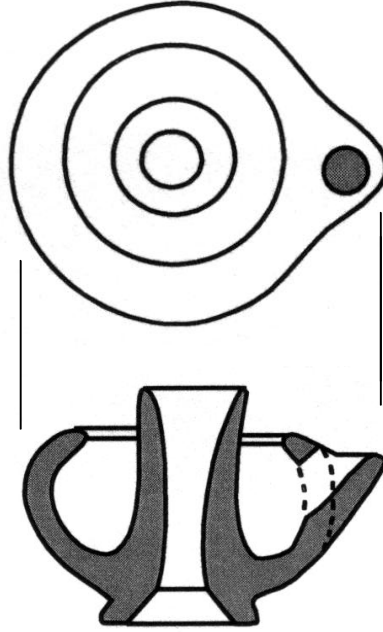
⁵⁴⁶ Howland, 1958, 92.

⁵⁴⁷ Broneer, 1977, 19, pl. 3, 17, no: 138.

⁵⁴⁸ Scheibler, 1976, 33, Taf. 28 – 29, no: 154.

⁵⁴⁹ Howland 1958, tip 28 A, 92, pl. 14 – 41, no: 398.

sahiptir. Kaideleri boru askı deliğinin formu ile büyüklüğüne ve kandilin yapısına uygun olarak dizayn edilirler⁵⁵⁰. Boru askı delikli minyatür kandillerde omuz iki farklı şekilde görülmektedir. Üst kısmı düz olan küçük kandillerin omuzları genellikle yivle çevrelenmiş olup yan kenarları yüksektir⁵⁵¹. Bazı küçük kandiller ise eğimli omuzlu bir profile sahiptir. Bu tip kandillerde, kaidede yer alan deliğin genişliğine uygun bir çubukla⁵⁵² ya da parmak deliğe geçirilerek taşımada kolaylık sağlanmıştır. Kulpa ya da tutamağa sahip olmayan bu kandil tipinde tek burun bulunmaktadır. Geniş ve sığ burun genellikle yarım dairesel bir profilde olup küçük bir fitil deliğine sahiptir. Kandillerin her tarafı siyah firnisle kaplanmıştır. Bununla birlikte kaidenin ve omuzdaki yivlerin boş bırakıldığı örnekler bulunmaktadır⁵⁵³.

Resim 114: Minyatür Kandil Örneği⁵⁵⁴.

Minyatür boru askı delikli kandiller⁵⁵⁵ olarak adlandırılan bu kandiller Atina'da bol miktarda üretilmiştir⁵⁵⁶. Howland, boru askı delikli kandillerin kökeni

⁵⁵⁰ Scheibler, 1976, 179.

⁵⁵¹ Howland, 1958, 86.

⁵⁵² Scheibler, 1976, 179.

⁵⁵³ Howland, 1958, 86.

⁵⁵⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 87, no: 223.

⁵⁵⁵ Scheibler, 1976, Taf. 44, no: 179.

⁵⁵⁶ Howland, 1958, tip 27 A – C, 85 – 89; Agora dışında Kerameikos'da da ortaya çıkmıştır. Scheibler, 1976, 48 – 49, taf. 46 – 47, no: 255 – 266.

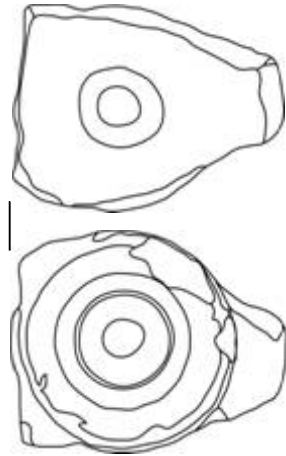
olarak Samos'u kabul eder⁵⁵⁷. Bununla birlikte Smyrna'da yapılan kazılarda boru askı delikli kandillerin ilk örneklerinden biri bulunmuştur⁵⁵⁸. Eğimli omuzlu boru askı delikli çok sayıda kandil Priene'de de bulunmuş olup bunlar M.Ö. 3. yüzyıla tarihlendirilmiştir⁵⁵⁹. Ayrıca Delos⁵⁶⁰, Kıbrıs⁵⁶¹, Filistin⁵⁶², Suriye⁵⁶³, Mısır ve Sicilya'da bu tip kandillere rastlamak mümkündür.

83 – 87 katalog numaralı kandiller bu gruba dahil edilmektedir.

83. Tiyatro; 17.04.1996; **B. No:** 650; **Uz.:** 5,1 cm.; **Gen.:** 4,1 cm.; **Yük.:** 3 cm.; **Çap:** 4 cm; E 8 renkteki, ince ve yoğun kil, orta sertlikte bir yapıya sahip olup katkısızdır. A 12 renkte firnis iç ve dış kısmı kullanılmıştır.

Kaide ve kaideye bağlı küçük bir gövde parçasından oluşur. Yukarıya doğru gittikçe daralan askı deliği yan kenarlar ile aynı seviyeden itibaren kırıktır. Gövde dışbükey bir profile sahiptir⁵⁶⁴. İçbükey kaide yüksek ve kalındır⁵⁶⁵.

Tarihlendirme: M.Ö. 4. yüzyılın üçüncü çeyreğinin sonları M.Ö. 3. yüzyılın ikinci çeyreğine doğru.

Resim 115: 83 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

⁵⁵⁷ Howland, 1958, 88.

⁵⁵⁸ Akurgal, 1981, pl. E 1.

⁵⁵⁹ Howland, 1958, 87.

⁵⁶⁰ Bruneau, 1965, 31 – 32.

⁵⁶¹ Oziol, 1977, pl. 5, 56, no: 66 – 67.

⁵⁶² Dunand, 1958, 561, fig. 561.

⁵⁶³ Waagé – Stillwell, 1941, 75, fig. 76.

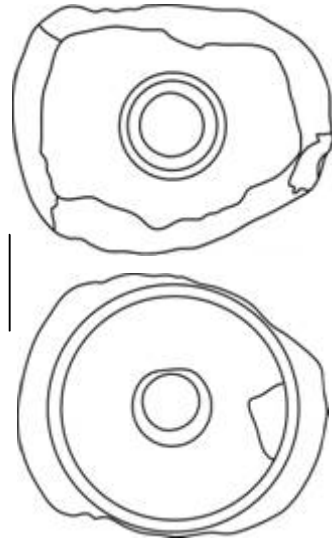
⁵⁶⁴ Howland, 1958, tip 27 A, 85, pl. 13, 40, no: 380.

⁵⁶⁵ Scheibler, 1976, 48, Taf. 46 – 47, no: 254.

84. Nekropol; 1989; **Uz.:** 4,9 cm.; **Gen.:** 3,8 cm.; **Yük.:** 3,2 cm.; **Çap:** 3,8 cm.; E 8 renkteki kalker katkılı kil orta sertliktedir. A 12 renkte parlak firnisle kaide, iç ve dış kısmı kaplıdır.

Kaide ve kaideye bağlı boru askı deliği ile gövdenin küçük bir bölümünden oluşur. Dışbükey gövdenin merkezinde yukarıya doğru çapı azalan boru askı deliği vardır⁵⁶⁶. Yüksek kaide içbükeydir⁵⁶⁷.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. 2. yüzyıla doğru.

Resim 116: 84 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

85. Nekropol; 1989; **Uz.:** 4,3 cm.; **Gen.:** 3,6 cm.; **Yük.:** 2 cm.; **Çap:** 3,6 cm.; F 7 renkteki katkısız kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. İç ve dış kısım A 12 renkte firnislidir.

Gövdenin küçük bir bölümü ile kaideye ait bir parçadır. Askı deliğinin ve yan kenarların başladığı bölümden kırıktır. Dışbükey profilli gövdenin merkezinde ucu kırık askı deliğinin çapı yukarıya doğru daralır⁵⁶⁸. Yüksek kaideye sahiptir⁵⁶⁹.

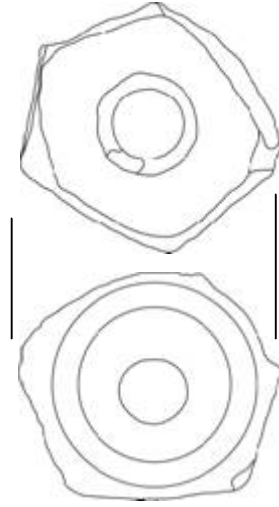
Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. 2. yüzyıla doğru.

⁵⁶⁶ Howland, 1958, tip 27 C, 89, pl. 13, 40, no: 385 – 386.

⁵⁶⁷ Bruneau, 1965, 32, pl. 8, no: 1679. Bu kandil M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısı veya M.Ö. 1. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilir.

⁵⁶⁸ Howland, 1958, tip 27 C, 89, pl. 13, 40, no: 385 – 386.

⁵⁶⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 87, no: 224.

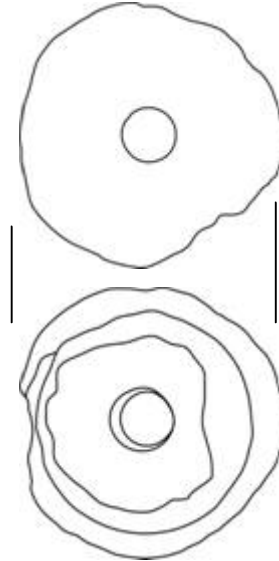

Resim 117: 85 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

86. Sondaj H VII; 1993; **Uz.:** 5 cm.; **Gen.:** 4,9 cm.; **Yük.:** 2,4 cm.; **Çap:** 3, 8 cm.; D 8 renkteki kil kalker katkılı olup orta sertlikte, gözenekli bir yapıya sahiptir. A 12 renkte parlak firnis iç ve dış kısımda görülmektedir.

Kaide parçasıdır. Yan kenarların başladığı bölümden itibaren kırıktır. Dışbükey gövdenin ortasında ucu kırık bir boru askı deliği vardır⁵⁷⁰. Yüksek kaide oldukça kalındır⁵⁷¹.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. 2. yüzyıla doğru.

Resim 118: 86 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

⁵⁷⁰ Howland, 1958, tip 27 C, 89, pl. 13, 40, no: 386.

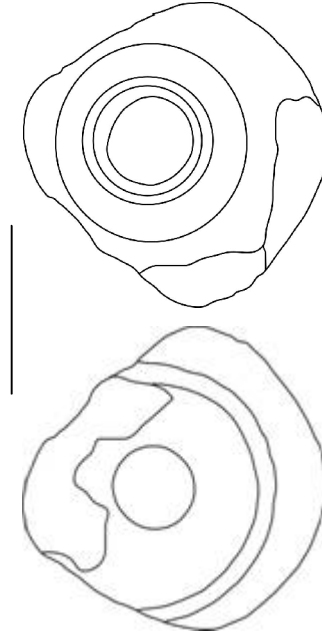
⁵⁷¹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 87, no: 224.

87. Nekropol; 1992?; **Uz.:** 3,6 cm.; **Gen.:** 3,2 cm.; **Yük.:** 2,3 cm.; **Çap:** 3 cm.; D 7 renkteki kalker katkılı, ince kil yumuşak yapıdadır. A 12 renkteki firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Kaide parçasıdır. Yan kenarların başladığı bölümden itibaren kırıktır. Dışbükey gövdenin ortasında ucu kırık olan, uca doğru çapı daralan bir boru askı deliği vardır⁵⁷². Fakat ucu kırık olduğundan yüksekliğini belirlemek mümkün değildir. Gövdeden bir çizgiyle ayrılan aşınmış yüksek kaide, boru askı deliğini çevreler⁵⁷³.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısından M.Ö. 2. yüzyıla doğru.

Resim 119: 87 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

4.4.3. YUVARLAK PROFİLLİ

Bu tip kandillerin en karakteristik özelliği kaideden omuza kadar eğimli bir profile sahip olmalarıdır. Çarkla üretilen gövde profilinin sıklıkla yarım daire formunda olduğu görülür. Birçok örnekte eğimli yan kenarlar kandilin en üst noktasına kadar devam eder. Buna bağlı olarak omuz bu en üst seviyeden içe doğru

⁵⁷² Howland, 1958, tip 27 C, 89, pl. 13, 40, no: 386.

⁵⁷³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 87, no: 224.

eğim gösterir. Bazı örneklerde doldurma deliğinin etrafı çok sığ yiv veya yükseltiyle çevrelenmiştir. Yüksek kaide içbükeydir⁵⁷⁴. Yağ haznesinin tabanında kalın kaideli küresel gövdeli kandillerde olduğu gibi haznenin kapasitesini azaltan ek kil kütlesi yoktur. Gövdenin sol tarafında tutamak yer alır. Daha önceleri delinmiş olarak yapılmış tutamaklar, bu formda deliksiz olarak görülmektedir. M.Ö. 3. yüzyılın ikinci çeyreğine kadar tutamaklardaki delikler küçülerek devam eder⁵⁷⁵. M.Ö. 3. yüzyılın ortaları bu tutamakların delik olması bakımından *terminus post quem* olarak kabul edilir. Önceleri geniş olan bu tutamağın, zamanla dışa olan taşkınlığı azalmıştır. Bazen omuza bazı durumlarda ise gövdenin ortasına yerleştirilmiştir.

En önemli ayırt edici özelliklerinden biri burunlarıdır. Geniş ve uzun burun profili vardır. Burunların, oval fitil deliği ve yeterli genişlikteki fitil yoluyla birlikte geniş ve uzun bir görünümü vardır. Burunlar, keskin köşe ya da açılara sahip değildir⁵⁷⁶. Profilde bazen gövdeden daha yüksek seviyede olan burnun üst kısmı düzleştirilmiştir. Gövdeye eklendiği kısım, geniş ve basık olup uca doğru daralmaktadır. Bu tür kandillerden Atina'da iki adet bulunmuştur⁵⁷⁷. Agora'da bulunmuş olanı⁵⁷⁸, Pergamon kandilleri ile olan benzerliğinden dolayı, bir ithal malı olduğu fikrini verir⁵⁷⁹. Bu modeldeki kandilin Pergamon yapımı olduğu, bulunan birçok örnekten anlaşılır⁵⁸⁰. Aynı şekilde, Antiokheia'da bulunmuş bir kandilin Pergamon'dan ithal edilmiş olma ihtimali vardır⁵⁸¹. Bu tip kandiller, Ege'nin çeşitli bölgelerindeki atölyelerde üretilmişlerdir. Pergamon'da bu gruba giren kandiller, M.Ö. 275 – 225 yıllarına tarihlenir⁵⁸².

⁵⁷⁴ Howland, 1958, 99.

⁵⁷⁵ Howland, 1958, tip 29'da bu gelişim izlenebilmektedir.

⁵⁷⁶ Barr, 1996, 174.

⁵⁷⁷ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84.

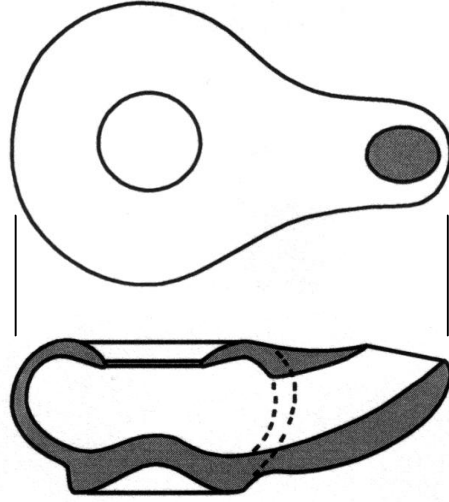
⁵⁷⁸ Howland, 1958, 91, pl. 15, 41, no: 424; Bailey, 1976, 61, pl. 18 – 19, no: Q 100.

⁵⁷⁹ Schäfer, 1968, 126.

⁵⁸⁰ Schäfer, 1968, 126 -127, Taf. 52 -53.

⁵⁸¹ Waagé – Stillwell, 1941, pl. 75, 10: 33; Schäfer, 1968, 126.

⁵⁸² Schäfer, 1968, 127.

Resim 120: Yuvarlak Profilli Kandil Örneği⁵⁸³.

88 – 105 katalog numaralı kandiller yuvarlak omuzlu ve küresel gövdeli form özelliklerine sahiptir. Bu kandiller arasında 88 – 102 katalog numaralı kandiller daha basık bir gövde yapısına sahiptir. 88, 94, 97 – 98 katalog numaralı kandillerin doldurma delikleri etrafında derin olmayan yiv bulunmaktadır.

88. Nekropol A IX 22; 1992; **Uz.:** 8 cm.; **Gen.:** 7,4 cm.; **Yük.:** 3,3 cm.; **Çap:** 4,6 cm.; E 8 renkteki katkısız, ince ve yoğun kil, orta sertlikte yapıdadır. İç, dış ve kaide kısmı A 12 renkte firnislidir.

Kandilin burun tarafındaki bölümünden oluşur. Basık küresel bir gövde yapısına sahiptir⁵⁸⁴. Gövdenin sol yanında üzerinde delik olmayan bir başparmak tutamağı yer alır⁵⁸⁵. Doldurma deliği ince bir yivle çevrilidir⁵⁸⁶. Yağ haznesi çarka ait 0,4 cm. eşit uzaklıkta yivle kademelere ayrılmıştır. Yüksek kaide, içbükeydir⁵⁸⁷. Yayvan burun, uzun ve gittikçe daralan bir profil gösterir⁵⁸⁸. Oval ve dar bir fitil deliğine sahiptir. Gövde ile aynı seviyededir.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

⁵⁸³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 212.

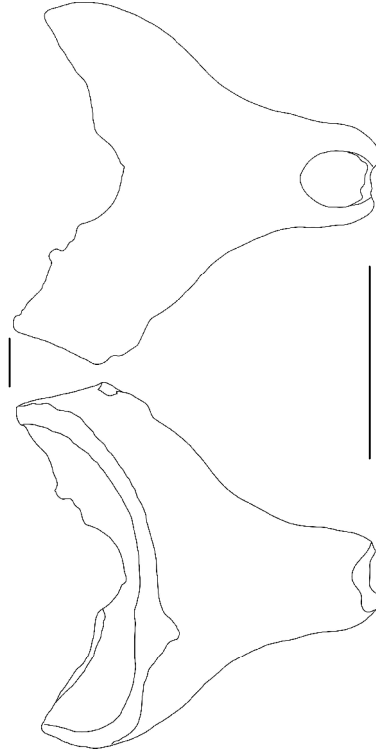
⁵⁸⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 210.

⁵⁸⁵ Howland, 1958, tip 31, 99, pl. 15, 41, no: 424.

⁵⁸⁶ Bailey, 1875, 61, pl. 18 -19; no: Q 100.

⁵⁸⁷ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 209.

⁵⁸⁸ Schäfer, 1968, tip K, 26, Taf. 53, no: 6.

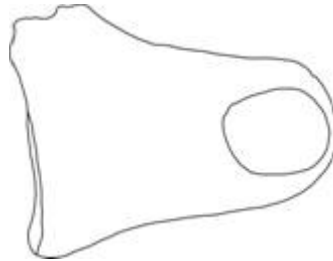

Resim 121: 88 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

89. Nekropol IX a-e / 6-10; 1993; **Uz.:** 4,2 cm.; **Gen.:** 3,5 cm.; **Yük.:** 2,6 cm.; E 8 renkte seyrek kalker katkılı kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

Burun parçasıdır. Geniştir ve uca doğru gittikçe daralan bir yapıya sahiptir⁵⁸⁹. Oval bir fitil deliği vardır⁵⁹⁰.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

Resim 122: 89 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

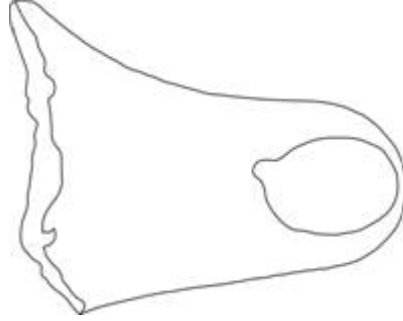
⁵⁸⁹ Schäfer, 1968, tip K, 26, Taf. 53, no: 6; Howland, 1958, tip 31, 99, pl. 15, 41, no: 424.

⁵⁹⁰ Sezer – Kassab-Tezgor, 1995, 84, no: 211; Bailey, 1875, 61, pl. 18 -19; no: Q 100.

90. Nekropol; **Uz.:** 4,9 cm.; **Gen.:** 4 cm.; **Yük.:** 2,7 cm.; E 8 renkteki kalker katkılı kil, orta sertliktedir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Burun parçasıdır. Uca doğru gittikçe daralan burnun üstü düzleştirilmiştir⁵⁹¹. Oval bir fitil deliği vardır⁵⁹². Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

Resim 123: 90 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

91. Nekropol A IX c-e / 9-10 -10 cm; 02.08.1992; **Uz.:** 5,1 cm.; **Gen.:** 5,7 cm.; **Yük.:** 2,6 cm.; E 7 renkteki kil az taşçık katkılıdır. Orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 İç ve dış kısım siyah firnislidir.

Burun ve gövdeye bağlandığı kısımdan oluşan bir kandil parçasıdır. Burun ucu kırıktır. Yayvan bir profile sahip olan burnun üzeri düzleştirilmiştir⁵⁹³. Omuz, burun ile aynı seviyede olup doldurma deliğine yakın derin olmayan bir yiv vardır⁵⁹⁴. Doldurma deliği hafif içe doğru eğilimlidir⁵⁹⁵. Basık küresel bir gövde yapısına sahiptir⁵⁹⁶.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

⁵⁹¹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 211; Bailey, 1875, 61, pl. 18 -19; no: Q 100.

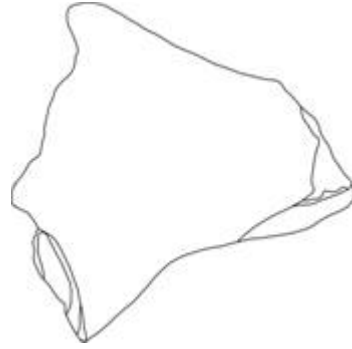
⁵⁹² Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 53, no: 7; Howland, 1958, tip 31, 99, pl. 15, 41, no: 424.

⁵⁹³ Bailey, 1875, 61, pl. 18 -19; no: Q 100.

⁵⁹⁴ Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 53, no: 4.

⁵⁹⁵ Howland, 1958, tip 31, 99, pl. 15, 41, no: 424.

⁵⁹⁶ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 210.

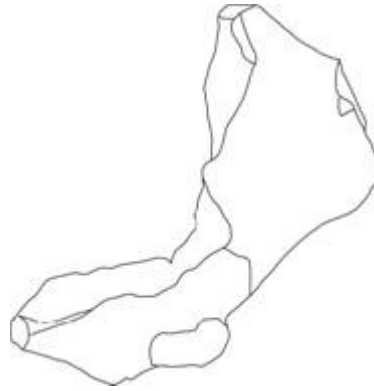

Resim 124: 91 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

92. Nekropol A IX , 22; 1992; **Uz.:** 6 cm.; **Gen.:** 5,7 cm.; **Yük.:** 3,2 cm. E 8 renkte katkısız, ince ve yoğun kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. İç ve dış kısımları A 12 renkte parlak firnisle kaplıdır.

Gövdenin sol kısmı ile burnun gövdeye eklendiği bölüme ait bir parçadır. Burnun üzeri düzleştirilmiştir⁵⁹⁷. Basık ve küresel bir gövde yapısına sahiptir⁵⁹⁸. Yan kenarda başparmak tutamağına ait kırık vardır⁵⁹⁹. Omuz kısmı içe doğru eğimlidir⁶⁰⁰.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

Resim 125: 92 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

93. Nekropol; 1993 ?; **Uz.:** 6,2 cm.; **Gen.:** 4,6 cm.; **Yük.:** 3,2 cm.; **Çap:** 3,8 cm. E 8 renkteki kil, katkısızdır. Orta sertlik bir yapıya sahiptir. İç kısımda gövdenin

⁵⁹⁷ Bailey, 1875, 61, pl. 18 -19; no: Q 100.

⁵⁹⁸ Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 53, no: 6.

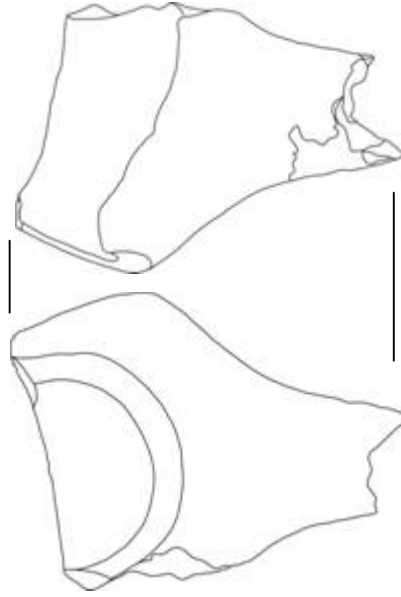
⁵⁹⁹ Howland, 1958, tip 31, 99, pl. 15, 41, no: 424.

⁶⁰⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 212.

üst kısmında hatalı pişmeden kaynaklanan A 7 renginde bir şerit yer alır. A 12 renkteki firnis kaide, iç ve dış kısımda kullanılmıştır

Kaide ve gövde parçasının buruna bağlandığı kısımdan oluşur. Burnun uç kısmı kırıktır. Gövde ile aynı seviyedir ve üzeri düzleştirilmiştir⁶⁰¹. Yuvarlak gövde, içbükey profil gösteren omuza bağlıdır⁶⁰². Omuz kısmı kırıktır. Yüksek halka kaide içbükeydir⁶⁰³. Yağ haznesinin tabanında yüksek bir çıkıntısı vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

Resim 126: 93 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

94. Nekropol A IX; 1994; **Uz.:** 4,4 cm.; **Gen.:** 2,3 cm.; **Yük.:** 0,8 cm.; H 7 renkteki kil, kalker katkılıdır. Orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 11 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Omuz parçasıdır. Doldurma deliğinin etrafı derin olmayan bir yivle çevrelenmiştir⁶⁰⁴. Omuzda üzeri delinmemiş olan kulakçık şeklinde bir başparmak tutamağı vardır⁶⁰⁵.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

⁶⁰¹ Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 52 – 53, no: 4.

⁶⁰² Bailey, 1875, 61, pl. 18 -19; no: Q 100.

⁶⁰³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 212.

⁶⁰⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 211; Bailey, 1875, 61, pl. 18 -19; no: Q 100.

⁶⁰⁵ Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 52 – 53, no: 7.

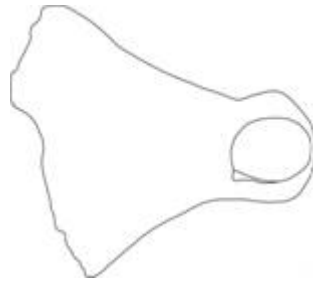

Resim 127: 94 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

95. Nekropol; 1981-1989; **Uz.:** 5,4 cm.; **Gen.:** 5,2 cm.; **Yük.:** 2,5 cm.; D 8 renkteki kilin büyük bölümü hatalı pişmeden dolayı A 11 rengindedir. Kil, kalker katkılı olup sert bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Gövdenin sol kısmına ait küçük bir bölüm ile burundan oluşan kandil parçasıdır. Yayvan bir profil gösteren burnun üzeri düzleştirilmiştir⁶⁰⁶. Burun uca doğru gittikçe daralır. Omuz, burundan daha düşük seviyede olup içbükeydir⁶⁰⁷. Yuvarlak bir doldurma deliği vardır. Basık küresel bir gövde yapısına sahiptir⁶⁰⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri

Resim 128: 95 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi

96. Nekropol A VIII e-10; 25.08.1993; **B. No:** 573; **Uz.:** 7,2 cm.; **Gen.:** 6,5 cm.; **Yük.:** 3,6 cm; **Çap:** 3, 7 cm.; H 5 rengindeki kalker katkılı ince ve yoğun kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç, dış ve kaidede kullanılmıştır.

Burnun karşısındaki gövde ve omuz bölümü kırıktır. Uca doğru daralan geniş ve yayvan burnun üstü düzdür⁶⁰⁹. Ucunda küçük kırıklar vardır. Oval bir fitil deliğine

⁶⁰⁶ Bailey, 1875, 61, pl. 18 -19; no: Q 100.

⁶⁰⁷ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 209.

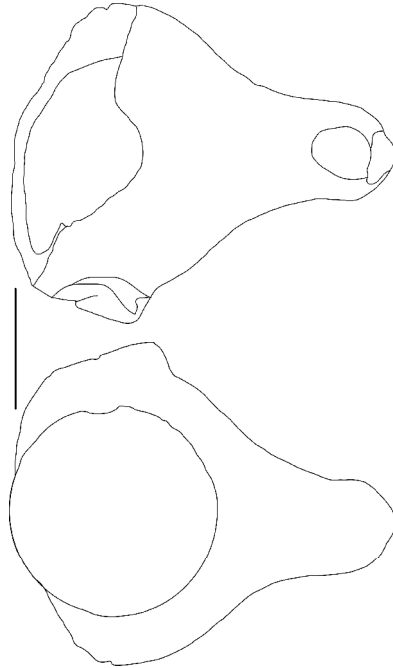
⁶⁰⁸ Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 53, no: 6.

⁶⁰⁹ Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 53, no: 6.

sahiptir. Omuz ile burun aynı seviyededir. Doldurma deliğinin etrafında çok belirgin olmayan bir yiv vardır⁶¹⁰. Basık küresel gövdenin solunda kendi üzerinde kıvrım yapan kanatçık şeklinde, deliksiz bir başparmak tutamağı vardır⁶¹¹. Yüksek kaidesi içbükey⁶¹² olup kaidenin tabanında çarka ait belirgin olmayan izler görülmektedir. Yağ haznesinin kalın tabanında, merkezde dışbükey bir yükselti yer almaktadır. Burada çarka ait kademeli kabartmalar vardır. Burunda yanma izi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

Resim 129: 96 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi

97. Nekropol J VII g-h / 9-10; 30.07.1995; **B. No:** 2; **Uz.:** 6,2 cm.; **Gen.:** 2,7 cm.; **Yük.:** 2,5 cm.; E 8 renkteki kalker katkılı ince kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 İç ve dış kısımda da siyah firnis kullanılmıştır.

Gövdenin ve burnun sağ üst kısmına ait bir parçadır. Burun ucu kırıktır. Burnun üzeri düzdür⁶¹³. Doldurma deliği etrafında derin olmayan bir yiv vardır⁶¹⁴. Basık küresel bir gövde yapısına sahiptir⁶¹⁵.

⁶¹⁰ Bailey, 1875, 61, pl. 18 -19; no: Q 100.

⁶¹¹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 210 – 211.

⁶¹² Howland, 1958, tip 31, 99, pl. 15, 41, no: 424.

⁶¹³ Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 53, no: 6.

⁶¹⁴ Bailey, 1875, 61, pl. 18 – 19; no: Q 100.

⁶¹⁵ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 211.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

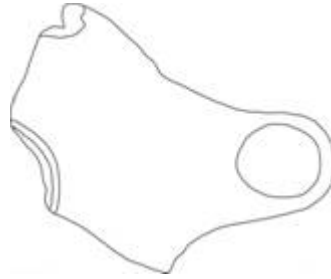

Resim 130: 97 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

98. Tiyatro; 1990; **Uz.:** 5,8 cm.; **Gen.:** 4,8 cm.; **Yük.:** 2,6 cm.; D 7 renkteki katkısız, ince kil, yumuşak bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısmında yer yer dökülmüş olarak bulunmaktadır.

Burun ve burnun sağ tarafındaki gövdenin üst kısmından oluşan kandil parçasıdır. Gövde ile aynı seviyede olan burun uca doğru daralır⁶¹⁶. Burnun uç kısmı yuvarlaktır. Burunda yanma izi vardır. Oval bir fitil deliğine sahiptir. Yuvarlak doldurma deliği, derin olmayan bir yivle çevrelenmektedir⁶¹⁷. Basık küresel bir gövde yapısına sahiptir⁶¹⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

Resim 131: 98 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

99. Batı surları kuzey kulesi yanı döşeme üstü; 25.10.2003; **B. No:** 12; **Uz.:** 4,5 cm.; **Gen.:** 3,1 cm.; **Yük.:** 2,7 cm.; E 6 renkteki kalker katkılı kil, orta sertlikte bir yapıdadır. A 12 firnis iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

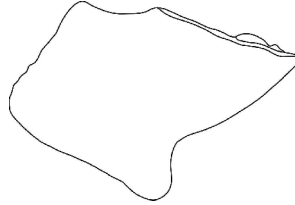
⁶¹⁶ Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 53, no: 7.

⁶¹⁷ Bailey, 1875, 61, pl. 18 – 19; no: 100.

⁶¹⁸ Sezer – Kassab-Tezgor, 1995, 84, no: 209, 210.

Gövdenin sol üst kısmına ait bir kandil parçasıdır. Ortada yuvarlak doldurma deliği vardır. Basık küresel gövdenin⁶¹⁹ sol tarafında üzeri delinmemiş bir tutamak bulunmaktadır⁶²⁰.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

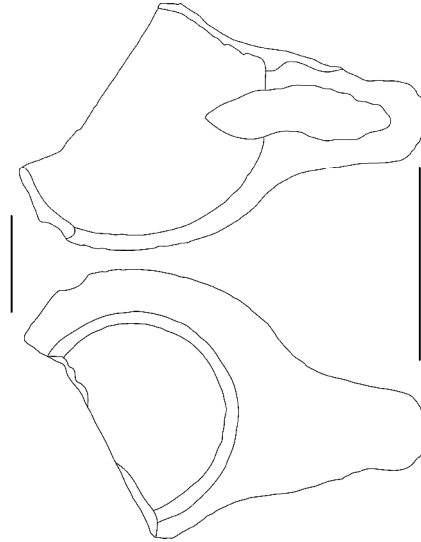

Resim 132: 99 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

100. Nekropol; 1993; **Uz.** 8,4 cm.; **Gen.:** 5,2 cm.; **Yük.:** 1,8 cm.; **Çap:** 3,8 cm.; F 8 renkteki seyrek taşçık katkılı kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. Kandil parçasının iç ve dış kısmı A 12 renkte firnislidir.

Kaide ve gövdenin sol kısmıyla burundan oluşan bir parçadır. Burnun ve gövdenin üst kısmı kırıktır. Geniş burun uca doğru gittikçe daralır⁶²¹. Yuvarlak profilli bir gövdeye sahiptir⁶²². Yüksek kaide içbükeydir⁶²³.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

Resim 133: 100 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

⁶¹⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 210; Bailey, 1875, 61, pl. 18 – 19; no: Q 100.

⁶²⁰ Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 53, no: 7.

⁶²¹ Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 52 – 53, no: 4.

⁶²² Bailey, 1875, 61, pl. 18 – 19; no: Q 100.

⁶²³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 210.

101. Nekropol; 1993; **Uz.:** 4,7 cm.; **Gen.:** 6,1 cm.; **Yük.:** 2,7 cm.; E 8 renkteki katkısız kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Burun parçasıdır. Geniş burun uca doğru gittikçe daralır⁶²⁴. Yanma izi görülmektedir. Basık bir profile sahiptir⁶²⁵. Ucu yuvarlak olan burnun oval bir fitil deliği bulunmaktadır.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

Resim 134: 101 no. lu kandilin üst görünümünün çizimi.

102. Nekropol A IX 22; 1992; **Uz.:** 5,4 cm.; **Gen.:** 5,3 cm.; **Yük.:** 2,5 cm.; **Çap:** 3,3 cm.; E 8 renkteki katkısız, ince ve yoğun kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkteki parlak firnis kaide ile gövdenin iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

Kaide ve gövdenin alt bölümüne ait bir parçadır. Burnun başlangıcı olan fitilin yerleştiği bölümden itibaren kırıktır. Basık küresel bir gövdeye sahiptir⁶²⁶. Gövdenin iç kısmında eşit aralıklarla çarka ait kademeler vardır. Yüksek kaide içbükeydir⁶²⁷. Kandil parçasının iç kısmında içbükey kaideden kaynaklanan konik bir çıkıntı mevcuttur⁶²⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

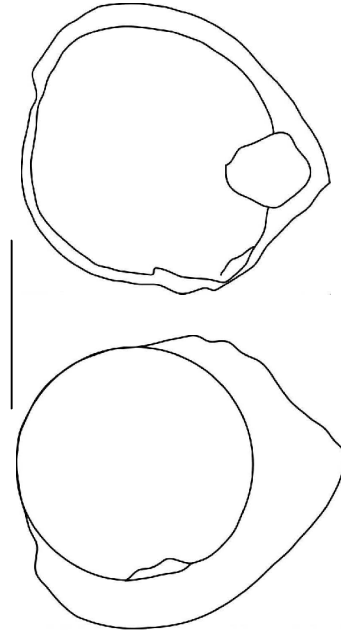
⁶²⁴ Bailey, 1875, 61, pl. 18 – 19, no: Q 100; Howland, 1958, tip 31, 99, pl. 15, 41, no: 424.

⁶²⁵ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 211; Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 52 – 53, no: 6.

⁶²⁶ Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 52 – 53, no:4.

⁶²⁷ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 208.

⁶²⁸ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 212.

Resim 135: 102 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

103. Batı surları kuzey kulesi yanı döşeme üstü; 23.10.2003; **B. No:** 6; **Uz.:** 8,9 cm.; **Gen.:** 6,1 cm.; **Yük.:** 3,5 cm.; **Çap:** 4 cm.; E 8 renkteki ince kil, katkısız olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç, dış ve kaidede kullanılmıştır.

Tümdür. Burnun uç kısmı kırıktır. Geniş ve uzun burnun yüksekliği gövde seviyesini aşar⁶²⁹. Küt olan burun ucunda geniş ve oval bir fitil deliği yer alır. Yanma izi görülmektedir. Basık küresel gövde profiline sahiptir⁶³⁰. Omuz içbükeydir⁶³¹. Gövdenin solunda üzerinde deliği olmayan başparmak tutamağı bulunmaktadır⁶³². Yüksek kaide içbükeydir. Yağ haznesinin yüksek çıkıntılı tabanında, çarka ait izler vardır.

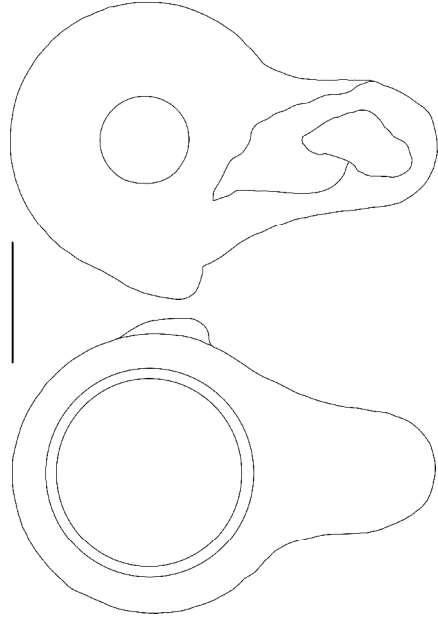
Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

⁶²⁹ Bailey, 1875, 61, pl. 18 – 19; no: Q 100.

⁶³⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 83, no: 209.

⁶³¹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 212.

⁶³² Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 52 – 53, no: 7.

Resim 136: 103 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

104. Nekropol H VII 9/1; 08.08.1995; **B. No:** 9; **Uz.:** 8,6 cm.;**Gen.:** 4,5 cm.; **Yük.:** 2,9 cm.; **Çap:** 4,2 cm.; E 9 renkteki seyrek kalker katkılı kil, ince bir yapıya sahiptir. A 12 renkteki firnis iç, dış ve kaide kısmında kullanılmıştır.

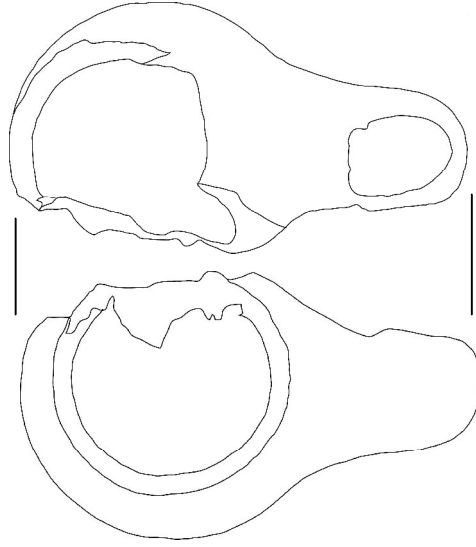
Gövdenin sağ kısmı kırıktır. Geniş burnun üzeri düz ve gövde ile aynı seviyededir⁶³³. Ucu küt olan burun, geniş ve oval bir fitil deliğine sahiptir. Omuz içe doğru hafif eğimlidir. Doldurma deliğinin etrafında çizgi şeklinde şerit vardır. Kaideden doldurma deliğine kadar eğimli bir gövde profiline sahiptir⁶³⁴. Yüksek kaide içbükeydir⁶³⁵. Yağ haznesinin tabanında tam olarak şekillendirilememiş konik çıkıntı vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

⁶³³ Schäfer 1968, tip K, 126, Taf. 52 – 53, no: 4.

⁶³⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 210.

⁶³⁵ Bailey, 1875, 61, pl. 18 – 19; no: Q 100.

Resim 137: 104 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

105. Nekropol K IX d-3; 1990; **Uz.:** 8,4 cm.; **Gen.:** 6,8 cm.; **Yük.:** 3,4 cm.; **Çap:** 4 cm. E 9 renkteki kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı A 6 renğinde bir şerit vardır. Kil, kalker katkılı olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkteki firnis iç, dış ve kaide kısmında kullanılmıştır.

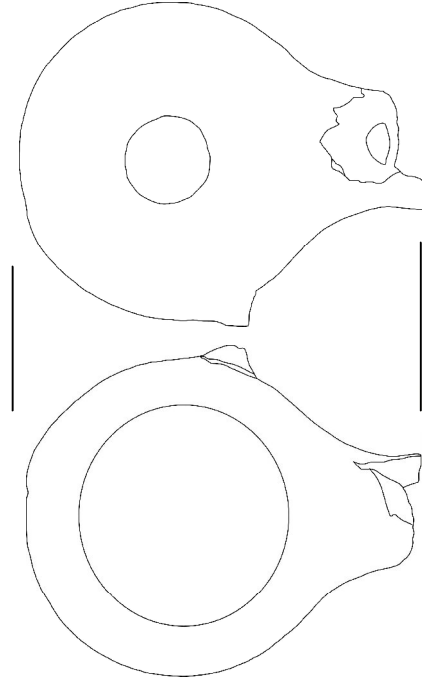
Burun ucu kırıktır. Üzeri düz burun gövdeden daha yüksek seviyededir. Yuvarlak doldurma deliği vardır. Ağız kenarı içe doğru eğimlidir. Basık küresel bir gövde yapısına sahiptir⁶³⁶. Gövdenin sol kısmını saran plastik yükselti ile birlikte üzeri delinmemiş kanatçık şeklindeki başparmak tutamağına sahiptir⁶³⁷. Yüksek kaide, içbükeydir⁶³⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyrekleri.

⁶³⁶ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84, no: 211.

⁶³⁷ Schäfer, 1968, tip K, 126, Taf. 52 – 53, no: 7.

⁶³⁸ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 83, no: 208.

Resim 138: 105 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

4.4.4. İÇBÜKEY OMUZLU

Yan kenarlarının köşeli bir profile sahip olması, alt ve üst gövdenin aynı ağırlıkta olması önemli karakteristik özellikleri arasındadır⁶³⁹. Bu tip kandiller yaygın olarak kullanılmıştır. Çarkla şekillendirilen çift konik gövdeye sahip bu kandiller, doldurma deliğinin bulunduğu içbükey bir omuza sahiptir. Bu içbükey üst kısım, daha sonraki dönemlerde belirgin bir şekil alıp önemli bir özellik haline gelecek diskusun erken örnekleri olarak sayılır.⁶⁴⁰ Kandilin üst gövdesinde bazen omuzu çevreleyen sığ bir yiv bulunmakla birlikte üst gövde ile omuz arasında kesin bir ayırım yoktur⁶⁴¹. Erken örneklerde burunların üst kısımları düz olup sonrakiler yuvarlak profile sahiptir⁶⁴². Burunların uç kısımları yuvarlak ya da M.Ö. 3. yüzyıla özgü küt biçimlidir⁶⁴³ Gövdenin sol yanında delinmiş ya da delinmemiş olarak tutamak yer alır. Tutamak bulunmayan kandillerde geniş dikey bant şeklinde kulp

⁶³⁹ Howland, 1958, 104.

⁶⁴⁰ Howland, 1958, 100.

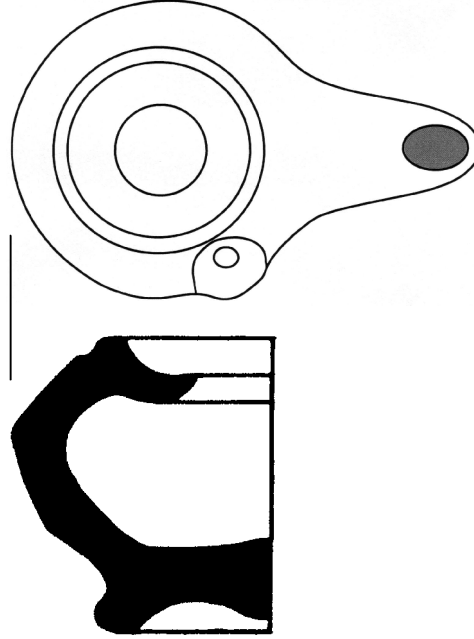
⁶⁴¹ Howland, 1958, 105.

⁶⁴² Howland, 1958, 105.

⁶⁴³ Howland, 1958, 100.

vardır⁶⁴⁴. Kaideler yüksek ve içbükey profil göstermekle birlikte düz ya da çok az içbükey halka şeklinde olabilmektedir. Kaideye eklenen halka, kaidenin etrafını çevreyerek burada bir yiv oluşturur.

Resim139: İçbükey Omuzlu Kandil Örneği⁶⁴⁵.

106 – 107 katalog numaralı kandiller bu gruba dahildir.

106. Nekropol E III f-a/1-5; 1985; **Uz.:** 7,2 cm.; **Gen.:** 3,6 cm.; **Yük.:** 1,3 cm.; A 7 renkteki kil katkisızdır. A 12 renkte firnis kullanılmıştır.

Gövdenin ve burnun sağ üst bölümünden oluşan kandil parçasıdır. Gövde, çift konik profillidir⁶⁴⁶. Üzeri düz olan burun, uca doğru genişler⁶⁴⁷. Omuz içbükeydir⁶⁴⁸. Omuzun etrafı şişkin bir kenarla çevrilidir. Yuvarlak bir doldurma deliği vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın sonları M.Ö. 2. yüzyılın başı.

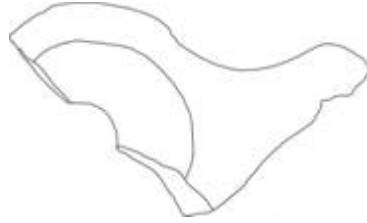
⁶⁴⁴ Howland, 1958, 105.

⁶⁴⁵ Howland, 1958, tip 34 A, 104, pl. 16, 42, no: 448.

⁶⁴⁶ Scheibler, 1976, 52, Taf. 50 – 51, no: 285.

⁶⁴⁷ Howland, 1958, tip 34 A, 108, pl. 16, 42, no: 465.

⁶⁴⁸ Howland, 1958, tip 34 A, 104, pl. 16, 42, no: 448.

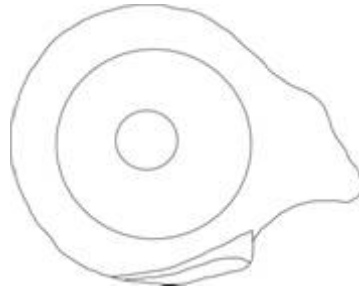

Resim 140: 106 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

107. Nekropol; 1992?; **Uz.:** 7,5 cm.; **Gen.:** 6 cm.; **Yük.:** 1,4 cm.; 11 A rengindeki kalker katkılı kil, sert bir yapıya sahiptir. 12 A İç ve dış kısımda siyah firnis kullanılmıştır.

Üst gövde parçasıdır. Burun ucu kırıktır. Gövde, çift konik profillidir⁶⁴⁹. Yuvarlak profilli burnun üst kısmı düzdür⁶⁵⁰. Doldurma deliği çevresi yan kenarlardan daha alt seviyede ve içbükeydir. Omuzu çevreleyen kabartma bir daire bulunmaktadır. Çift konik gövdenin üzerinde sol tarafa eklenmiş tutamak vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın sonları, M.Ö. 2. yüzyılın başı.

Resim 141: 107 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

4.4.5. KNİDOS TİPİ

Knidos'da Newton tarafından 1858'de yapılan kazılar sırasında aynı formda çok sayıda bulunmuş olmaları nedeniyle, buluntu yerlerinden dolayı Knidos tipi⁶⁵¹ olarak adlandırılırlar. Yapılan araştırmalar sonucunda, Knidos'da bu kandillerin üretildiği iki atölyenin bulunmuş olması bunu doğrular niteliktedir. Renklerinden ve

⁶⁴⁹ Scheibler, 1976, 52, Taf. 50 – 51, no: 285.

⁶⁵⁰ Howland, 1958, tip 34 A, 104, pl. 16, 42, no: 448.

⁶⁵¹ Howland, 1958, tip 40 A, 126.

formlarından dolayı metal tiplerin taklitleri olarak ortaya çıkmışlardır⁶⁵². İki aşamalı fırınlama tekniği ile oksidasyon azaltılmış, bunun sonucunda da Hellenistik dönem Knidos kandillerinde çoğunlukla donuk gri renk oluşmuş ve böylece gri üretim meydana gelmiştir⁶⁵³. Çift konik gövdeli, küçük ve çukur diskuslu, erken örnekleri keskin omuz profili vermektedir⁶⁵⁴. Birbirinden farklı çeşitleri vardır. Çarkta üretilen gövdenin yanı sıra kalıpla üretilen Knidos kandilleri bulunmaktadır. Çift konik gövdeden farklı olarak yuvarlak omuzlu, düz ve yüksek ya da konik kaideli örnekler görülmektedir.

Kalıp dekorasyonunun ve çark yapımı kandillerin ilginç biçimde birleşimi, Knidos tipi kandillerde görülebilmektedir. Tiyatro maskları, kalp şeklinde yaprak motifi⁶⁵⁵, kabartma daireler gibi birbirinden bağımsız kalıpla yapılmış dekoratif özellikler tercih edilmiştir. Kandil üzerinde kullanılan applike süslemeler gövdenin yapımı bittikten sonra kalıpla şekillendirilip omuza applike ediliyordu. Applike bezemelerden kalp şeklinde yaprak bezemesi, Pergamon kandillerinde görülen kulakçık motifi ile benzerlik gösterir. Ayrıca Pergamon kandilleri ile diğer ortak bir özelliği şerit bağ ile bağlanmış kulpun, diskus etrafında iki kola ayrılarak gövdeye bağlanmasıdır. Kandillerde üç kabartma ile iki yive ayrılmış kulp da görülebilmektedir. Kısa ve geniş burunlar yine elde ve kalıpla şekillendirilerek gövdeye applike edilmekteydi. Burnun uç kısmının yanlara doğru kıvrık olup çapa şeklinde olması bu tip kandillerin karakteristik özelliğidir⁶⁵⁶. Bir ya da daha fazla buruna sahip olabilirler. Fitolin yerleştirildiği bölüm ovaldir. Kandillerde parlak ve metalik firnis görülmektedir. Kaliteli üretimlerin yanısıra mat kalitesiz üretilmiş örnekler de bulunmaktadır. Fakat genellikle bu tip kandillerde sert, iyi pişmiş yapıda olup gri, siyah ya da renkli tonlara sahiptir.

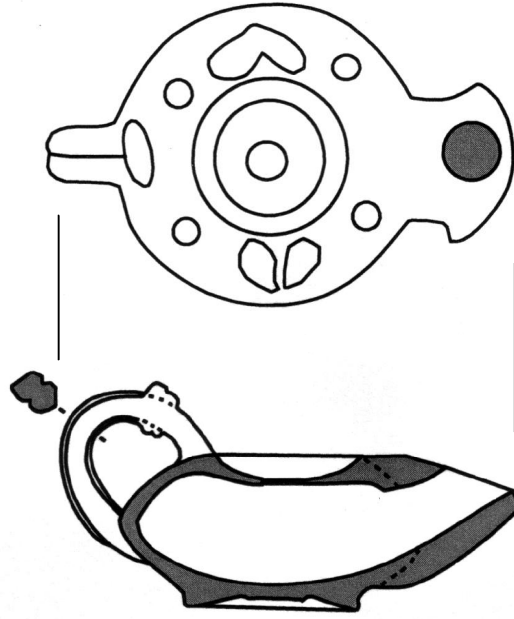
⁶⁵² Howland, 1958, 126.

⁶⁵³ Bailey, 1975, 128.

⁶⁵⁴ Howland, 1958, 126.

⁶⁵⁵ Bailey, 1975, 130.

⁶⁵⁶ Howland, 1958, 126.

Resim 142: Knidos Tipi Kandil Örneği⁶⁵⁷.

Bu tip kandiller üretildiği yıllarda büyük ihracat kapasitesine ulaşmıştır⁶⁵⁸. Doğu Ege ve Yunanistan'da örneklerine rastlanmaktadır. Korinth⁶⁵⁹, Delos⁶⁶⁰, Mısır, Rhodos, Levant⁶⁶¹ ve İtalya gibi birçok yerleşimde bulunan kandillerin M.Ö. 2. yüzyılda Attika'ya⁶⁶² ihracı yapılmıştır. Geniş çapta olmamakla birlikte Knidos kandillerinin yerel üretimleri geç döneme kadar devam etmiştir. Kalıpta yapılan kandillerin ön planda olduğu zamanlarda bile üretilen bu kandillerin tarihlendirilmesi için kazı konteksine gereksinim duyulmaktadır. Newton tarafından Knidos'daki Demeter Tümülüsü'nden ele geçen Knidos tip kandiller, Bailey tarafından M.Ö. 2. yüzyıl ile M.Ö. 1. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmiştir⁶⁶³.

108 – 111 katalog numaralı kandiller bu gruba dahil edilmiştir.

⁶⁵⁷ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 93, no: 241.

⁶⁵⁸ Howland, 1958, 126.

⁶⁵⁹ Broneer, 1930, 53, pl. IV, no: 190.

⁶⁶⁰ Bruneau, 1965, 33 – 37.

⁶⁶¹ Crowfoot – Kenyon, 1957, 368, fig. 86, no: 1.

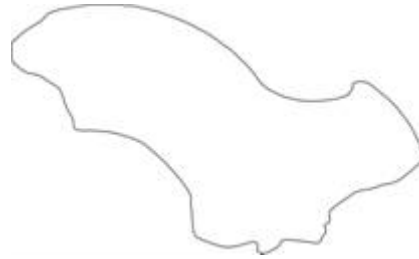
⁶⁶² Howland, 1958, tip 40 A, 127, pl. 20, 45, no: 521; Scheibler, 1976, 95, Taf. 85, no: 586.

⁶⁶³ Bailey, 1975, Q 335, Q 343 – Q 346.

108. Nekropol ?; **Uz.:** 6,4 cm.; **Gen.:** 5,3 cm.; **Yük.:** 3,8 cm.; **Çap:** 4 cm.; A 8 renkte ince ve katkısız kil, sert yapıdadır. A 12 renkte mat firmise sahiptir.

Kaide, gövde ve burnun sağ kısmından oluşan bir kandil parçasıdır. Orta uzunluktaki burnun ucu, çapa şeklindedir⁶⁶⁴. Çift konik gövdenin üst kısmı, applike edilmiş kalp şeklinde yaprak motifleriyle bezenmiştir⁶⁶⁵. Gövdenin iç kısmında 0,5 cm. aralıkla çarka ait kabartma daireler görülmektedir. Yüksek kaidenin tabanı içbükeydir⁶⁶⁶.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyıl – M.Ö. 1. yüzyılın ilk çeyreği.

Resim 143: 108 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

109. Nekropol ?; **Uz.:** 4,2 cm.; **Gen.:** 4,5 cm.; **Yük.:** 2,9 cm.; A 11 renkteki kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı A 10 renginde şerit vardır. Seyrek mika katkılı ince kil, sert yapıdadır. A 12 renkte firmis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Burun ve burnun gövdeye bağlandığı küçük bir kısımdan oluşur. Kısa olan burnun uç kısmı kırıktır. Çapa şeklindedir⁶⁶⁷. Oval bir fitil deliğine sahiptir⁶⁶⁸. Çift konik profilli gövdenin üst kısmında nokta ? kabartması vardır⁶⁶⁹.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyıl – M.Ö. 1. yüzyılın ilk çeyreği.

⁶⁶⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 93, no: 242.

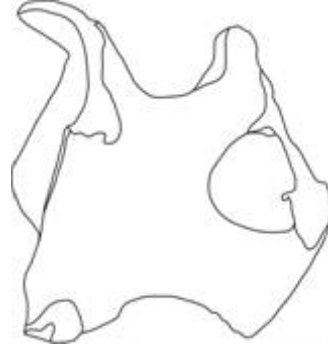
⁶⁶⁵ Howland, 1958, tip 40 A, 127, pl. 20, 45; no: 521.

⁶⁶⁶ Scheibler, 1976, 95, Taf. 84 – 85, no: 586.

⁶⁶⁷ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 93, no: 241; Howland, 1958, tip 40 A, 127, pl. 20, 45; no: 521.

⁶⁶⁸ Scheibler, 1976, 95, Taf. 84 -85, no: 586.

⁶⁶⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 94, no: 250.

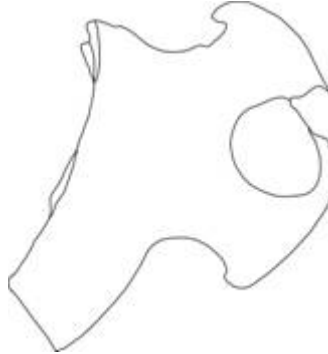

Resim 144: 109 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

110. Nekropol; 1981 – 1989; **Uz.:** 4,5 cm.; **Gen.:** 5,3 cm.; **Yük.:** 2,9 cm.; A 8 renkteki ince ve yoğun kil, az mika katkılı olup sert bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımlarda kullanılmıştır

Burun ve burnun gövdeye bağlandığı sol kısımdan oluşan kandil parçasıdır. Burun ucu çapa şeklindedir⁶⁷⁰. Gövde, çift konik profillidir⁶⁷¹. Üst konik gövdede burnun yakınına kabartma daire applike edilmiştir⁶⁷².

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyıl – M.Ö. 1. yüzyılın ilk çeyreği.

Resim 145: 110 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

111. Tiyatro An.duvarı önü; 25.01.1996; **B. No:** 310; **Uz.:** 3,9 cm.; **Gen.:** 2 cm.; **Yük.:** 2,7 cm.; A 7 renkteki sert yapıdaki kil, seyrek mika katkılıdır. A 12 renkte firnis burnun iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

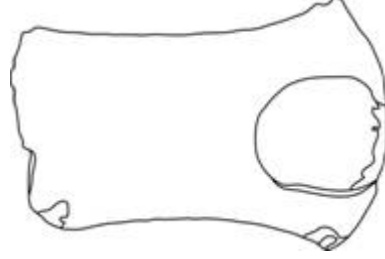
⁶⁷⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 93, no: 242.

⁶⁷¹ Scheibler, 1976, 95, Taf. 84 -85, no: 586; Howland, 1958, tip 40 A,127, pl. 20, 45, no: 521.

⁶⁷² Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 94, no: 250.

Burun parçasıdır. Uzun, çapa şeklinde bir profile sahiptir⁶⁷³.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyıl.

Resim 146: 111 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

4.5.6. EPHEOSOS TİPİ

Belirgin özellikleriyle diğer kalıpta üretilen kandillerden kolaylıkla ayırt edilen Ephesos tipi kandiller ilk olarak Wood tarafından Ephesos kazılarında ortaya çıkartılmıştır⁶⁷⁴. Yapılan kazılarda Ephesos'da çok sayıda kalıbın bulunmasıyla birlikte ilk olarak burada üretildikleri düşüncesi desteklenmiştir.

Ephesos kandilleri Anadolu'da M.Ö. 2. yüzyılın başlarından itibaren üretilmeye başlamıştır⁶⁷⁵. Bu tip kandiller oldukça geniş bir alana yayılmıştır. Atina'da bulunan örnekler M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği ile M.Ö. 1. yüzyıla tarihlendirilmektedir⁶⁷⁶. Korinth'de M.Ö. 1. yüzyılın ikinci yarısında görülmeye başlamıştır⁶⁷⁷. Ephesos kandilleri Delos, Notion ve Sardes'de yoğun olarak bulunmuştur. Sardes'de figürinlerle birlikte bulunan bir kandil, M.Ö. 2. yüzyılın sonları ile M.Ö. 1. yüzyıla tarihlendirilmiştir⁶⁷⁸. Bu dönemde birçok yabancı malzemeyle birlikte aktif ticaret aracılığı ile Delos'a ihraç edilmişlerdir. Delos'da bulunan çok çeşitli Ephesos tipi kandiller M.Ö. 2. yüzyılın sonu ile M.Ö. 1. yüzyıla tarihlendirilir. Yakın geçmişte Thasos adasında bulunan bir kalıptan yola çıkarak

⁶⁷³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 93, no: 246.

⁶⁷⁴ Walters, 1914, 46.

⁶⁷⁵ Howland, 1958, 166.

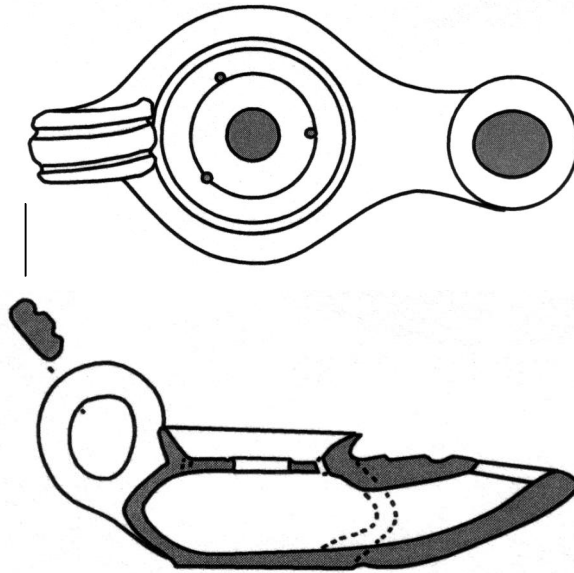
⁶⁷⁶ Howland, 1958, 166.

⁶⁷⁷ Broneer, 1930, 70.

⁶⁷⁸ Broneer, 1930, 70.

Yunanistan'ın başka yerlerinde de çeşitli kopyaların yapıldığı görülmektedir⁶⁷⁹. Pergamon'da Ephesos tipinde çok sayıda kandil bulunmuştur. Bulunan bir kalıp⁶⁸⁰, Ephesos tipi kandillerin Pergamon'da da üretildiğini ortaya koymaktadır. Bu örnek M.Ö. 125 – M.S. 25 yılları arasına tarihlendirilmiştir. Pergamon'da üretilen diğer kalıpla üretilen kandiller gibi, Ephesos tip kandillerde de iki bölümlü kulpun diskus üzerinde iki yana ayrılarak omuza bağlandığı görülmektedir⁶⁸¹.

Delos'da bulunan Ephesos kandilleri onbir grup altında incelenmiştir. Bununla birlikte genel olarak değerlendirildiğinde iki temel form ortaya çıkmaktadır. İlk olarak çift konik profilli, kalıbın iki bölümü arasında keskin açıları olan, ince ve uzun burunlu, burnun uç kısmı ok ucu şeklinde olanlar görülmektedir. Bu formda yapılanlar Ephesos tipi kandillerin M.Ö. 2. yüzyılda Anadolu'da üretilmiş ilk örneklerdir. Daha sonra aynı formda bununla birlikte burun ucu yuvarlak, burun ucunun üzeri düz bir plastik bantla çevrili örnekler üretilmiştir. Burnunları yuvarlak profilli kandillerin üretilmesiyle, ok ucu burunlu kandil formundakiler ortadan kalkmamış, yuvarlak burunlu kandillerle üretilmeye devam etmiştir.

Resim 147: Ephesos Tipi Kandil Örneği⁶⁸².

⁶⁷⁹ Daux, 1966, pl. 979, fig. 23.

⁶⁸⁰ Schäfer, 1968, 147, Taf. 69, no: T 4.

⁶⁸¹ Schäfer, 1968, 147, Taf. 69, no: T 3.

⁶⁸² Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 114, 294.

Ephesos kandillerinin en ayırıcı özelliklerden biri, diskusu çevreleyen yüksek kenarın yapılmasıdır⁶⁸³. Bu yüksek kenar yağın hazneye boşaltılmasına yardımcı olmaktadır. Kandil doldurulduğu sırada yağın diskus üzerinden akmasını önlemek gibi faydalı bir amaç için⁶⁸⁴ çarkta hazırlanmış bu bölüm, kandil kalıptan çıkarıldıktan sonra eklenmiştir. Ayrıca doldurma deliğinin çevresinde bulunan küçük delikler Ephesos kandilleri için ayırıcı özelliklerden biridir. Bu delikler, hazneye yağ doldurulduğu esnada haznedeki havanın dışarıya çıkması ve yüzeyde biriken yağın içeriye akmasını sağlamaktadır. Doldurma deliği etrafında simetrik olarak açılan bu hava delikleri kandilin asılmasına yardımcı olmak amacıyla da açılmış olabilir. Genellikle üç adet olan bu delikler, bazı örneklerde bir tane ya da üçten fazla olabilmektedir. Diskusu çevreleyen kenarın yüksek olmaması durumunda dökülen yağın akmasını önlemek amacıyla, diskusu çevreleyen plastik bant burun üzerine kanal oluşturarak fitil deliğine ulaşmaktadır. Böylece diskusa taşan yağın, burundaki kanal yardımıyla fitil deliğinden hazneye akması sağlanmıştır.

Ephesos kandilleri yüksek kaideye sahip olup daireden çok oval bir profil gösterir. Halka şeklindeki kulplar, dikey biçimde gövdeye eklenmiş olup iki ince yivle üç bölüme ayrılmıştır. Kulplar ayrı olarak yapılmış daha sonra süslemeli omuzun üst bölümüne eklenmiştir. Kulp, kandile sonradan eklendiği için, omuzu çevreleyen bezemeyi bölmektedir.

Kandillerde genel olarak iyi pişmiş, sert, gözeneksiz, içinde fazla katkı maddesi bulunmayan kil kullanılmıştır. Haznedeki yağı sızdırmayan bu kil, gri tonlarındadır. Kandiller gri tonlarında ya da siyah firmisli olup sıklıkla oldukça parlak metalik kalitede kandiller görülmektedir. Firmis, daldırma tekniği ile yapılmış, kaide genellikle boş bırakılmıştır.

Ephesos tipi kandillerde omuzda ve burun üzerinde süslemeler görülmektedir. Gövde ve burunda genelde farklı süslemeler kullanılmıştır⁶⁸⁵. Motifler omuzun iki

⁶⁸³ Broneer, 1930, 66.

⁶⁸⁴ Howland, 1958, 166.

⁶⁸⁵ Bruneau, 1965, 55 – 56.

yanında, yatay bir şekilde simetrik olarak yer alır⁶⁸⁶. Omuzda kullanılan süslemeler bazen burun üzerinde de kullanılmış ya da burun ve omuz için farklı süsleme elemanları tercih edilmiştir. Bazı durumlarda bezeme dizisi kulbun alt kısmında kesintiye uğrar, bazen ise kesintisiz devam eder. Omuzlarda yer alan geometrik ya da bitkisel çeşitli kabartma motifleri, pişirilmeden önce süslemenin kil kalıplara mühürlenmesiyle uygulanmıştır. Bazı süsleme öğeleri ise kalıba kazınarak hazırlanmıştır. Çömlekçinin elinde bulunan baskıları değişik şekillerde uygulamasıyla süslemeler çeşitlenmiştir. Omuzlar üzerinde görülen süslemelerdeki çeşitlilik mühürlerin kandiller üzerine farklı şekilde uygulanmasından kaynaklanmıştır.

Çoğunlukla bitkisel motiflerin tercih edildiği Ephesos kandillerinin erken dönemlerinde simetrik, birbirini takip ederek sıralanmış ve bütün omuzu çevreleyen çeşitli bitkilere ait yaprak motifleri kullanılmıştır (Çizim 1, 1 – 10). Bazı yaprak motifleri ise kalıp yapımı Hellenistik dönem kâselerinden alınmıştır⁶⁸⁷.

Yan yana yapılmış bitkisel ya da geometrik bezemeler tercih edilmiştir. Çeşitli süslemelerin kullanıldığı kandil tipinde genellikle rozetler, özenle oluşturulmuş üçlü mersin yaprakları(Çizim 2, 26 – 30), palmetler, çiçekli defne dalları, rüzgar gülü, lotus çiçeğini andıran motifler(Çizim 2, 25), yapraklar(Çizim 2, 23 – 24) kare görünümlü çiçek motifleri ve çeşitli bitkisel motifler yaygın olarak kullanılan süslemeler arasındadır. Uygulanan bitkisel bezemelerden, meyve taneli mersin yaprağı dışındakiler, stilize bir şekilde gösterilmiş olduklarından asıllarına uygun bir görünüm vermezler⁶⁸⁸. İon kymationu dizileri(Çizim 1, 11- 14), dil dizileri (Çizim 1, 15 – 16), halka, spiral (Çizim 3, 33 – 36), örgü (Çizim 2, 22), nokta dizisi (Çizim 2, 20 – 21), inci dizisi, konsantrik daire (Çizim 2, 17), baklava (Çizim 3, 39) ve dalga motifleri, yarım aylar, dikey çubuklar (Çizim 3, 40), ok ucu (Çizim 3, 37) gibi geometrik bezemelerden oluşan süslemelerle omuz kaplanmıştır. Ayrıca burun üzerinde de bezemeler görülür. Bunlar genellikle yunus, rozet, nokta (Çizim 4, 46 –

⁶⁸⁶ Sezer - Kassab - Tezgör, 1995, 108.

⁶⁸⁷ Courby, 1922, 379, fig. 79.

⁶⁸⁸ Sezer - Kassab - Tezgör, 1995, 108.

47), lotus, palmet (Çizim 4, 45) sakallı *satyr* (Çizim 4, 41, 42) ve maske bezemesi, kurdela ile bağlanmış *thyrsos* (sarmaşık asa) (Çizim 4, 44) gibi simgesel bezemeler olarak karşımıza çıkar. Ephesos kandillerinde bazen düğüm şeklinde kulakçıklar kullanıldığı görülmektedir⁶⁸⁹.

Ephesos tipi kandiller, genel olarak aralarında tarihsel farklılıklar bulunmamakla birlikte yuvarlak ve süslemeli omuzlular, ok ucu burunlular, fitil deliğinin etrafı geniş kenarla çevrili, yuvarla burunlular, gövdesi plastik bantla çevrili olanlar, diskusu plastik bantla buruna bağlı kandiller olmak üzere beş gruba ayrılmıştır.

4.4.6.1. YUVARLAK VE SÜSLEMELİ OMUZLU

Form olarak Ephesos tipi kandillerin en erken örneği olan üzerinde üzerinde yaprak bezemesi olan bir kalıbın Ephesos'da bulunması⁶⁹⁰ bu tipteki kandillerin Ephesos'da üretilmiş olabileceği fikrini desteklemektedir⁶⁹¹. Simetrik ve birbirini takip eden değişik bitkilere ait yaprakların uyumlu şekilde omuzda yer alması en karakteristik özelliğidir⁶⁹². Bu süslemeler aynı yapraklardan olabileceği gibi farklı yapraklardan da oluşabilmektedir. Süsleme olarak palmet, lotus taç yaprağı, asma filizleri, sarmaşık yaprakları, meyveli sarmaşıklar, damarlı küçük yapraklar, sivri uçlu, küçük tek damarlı yapraklar, kazayağı motifleri bu kandiller üzerinde görülmektedir. Ayrıca İon kymationu dizileri, dalga motifleri ve daireler kullanılan süslemeler arasındadır. Delos'da bulunan bu tip kandillerde⁶⁹³ sıklıkla görülen bezeme çeşitleri, kalıp yapımı kâselerin genellikle ağız kısmında kullanılan süslemelerle oldukça benzerdir. Süslemede kullanılan motiflerin kalıp yapımı kâselerle benzer olmasından dolayı kandil yapımcılarının kullanmak istedikleri motifi kalıp yapımı kâselerden kopyalayarak almış oldukları düşünülmektedir. Bu tip

⁶⁸⁹ Sezer - Kassab - Tezgör, 1995, no: 363.

⁶⁹⁰ Mitsopoulos – Leon, Taf. XXVIII, 3.

⁶⁹¹ Sezer - Kassab-Tezgör, 1995, 127.

⁶⁹² Sezer - Kassab-Tezgör, 1995, 127.

⁶⁹³ Bruneau, 1965, pl. 13, no: 2469.

kandillerin tarihlendirilmesi için bezemenin biçimine göre hareket edilmesi oldukça zordur. Süslemelerdeki çeşitlilik, aynı süsleme elemanlarının farklı çeşitlerde kullanılmış olması, biçiminin popüler oldukları bir yüzyıl ve çeyrek dönem süresince çok az değişmiş olması, ayrıca beğenilen örneklerden alınan kalıplardan kopyaların üretilmesi gibi sebepler tarihlendirmeyi ve üretim yerini belirlemeyi güçlendirmektedir.

Ephesos tipi kandillerin erken örnekleri olarak kabul edilen yuvarlak ve süslemeli omuzlu kandillerde diskus kısmı belirgin olarak yapılmamıştır. Dışbükey omuzlu kandillerin diskusu, plastik bir bantla çevrilidir. Çift konik gövde profiline sahiptir. Kaide, yüksek ve oval biçimlidir. İnce uzun burun ok ucu ya da yuvarlak uçlu olabilmektedir. Burunların üzeri süslemesiz olduğu gibi mask kabartma dekorasyonu da görülür. Kandiller kulpsuz olabileceği gibi kulplu örnekler de bulunmaktadır.

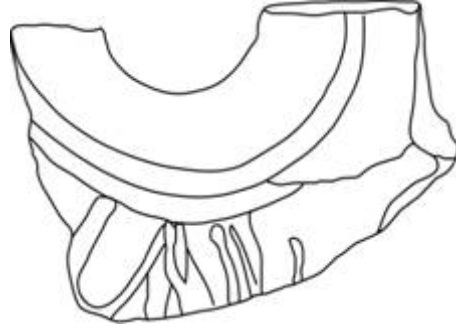
112 – 124 katalog numaralı kandiller diskus ve omuz özelliklerine bağlı olarak bu gruba dahil edilmiştir.

112. Nekropol; 1994; **Uz.:** 4,1 cm.; **Gen.:** 2,8 cm.; **Yük.:** 1,2 cm; A 8 renkteki ince kil, seyrek mika katkılıdır. Orta sertlikte bir yapıdadır. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Üst gövdenin burunla bağlandığı sol kısmına ait bir parçadır. Burnun üzeri düzdür. Doldurma deliği yuvarlak ve küçüktür. Küçük diskusun etrafı geniş plastik bantla çevrilidir⁶⁹⁴. İçeride doğru hafif eğimlidir. Omuzda damarlı geniş yaprak süslemesi yer alır. Çift konik profile sahip bir gövde yapısı vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

⁶⁹⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 127, no: 346.

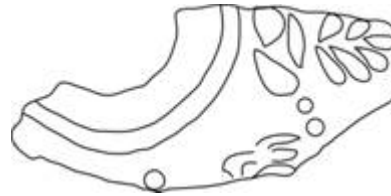

Resim 148: 112 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

113. ? **Uz.:** 4,1 cm.; **Gen.:** 1,9 cm.; **Yük.:** 0,7 cm.; A 8 renkteki kil, mika katkılı olup sert bir yapıdadır. A 12 renkte firnis görülmektedir.

Üst gövdenin buruna bağlandığı bölüme ait bir kandil parçasıdır. Burun üzerinde aşınmış durumda kabartma süsleme vardır. Omuzda bitki ve nokta bezemesine ait olabilecek kabartma süslemeler görülmektedir. Küçük diskusun etrafı, içe doğru eğimli bir plastik bantla çevrilidir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 149: 113 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

114. Nekropol A III Sondajı; 09.08.1989; **Uz.:** 5,1 cm.; **Gen.:** 2,5 cm.; **Yük.:** 1,6 cm.; B 12 renkteki mika katkılı kil, sert bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnislidir.

Üst gövde ve burnun sağ üst bölümüne ait bir parçadır. Üzeri düz olan burnun ucu kırıktır. Burnun üst kısmında, palmete benzer süsleme⁶⁹⁵ ile iki adet yatay çizgi kabartması vardır. İçe doğru eğimli geniş plastik bant, diskus deliğini çevreler⁶⁹⁶. Omuzda üçgen biçimli yaprak bezemesi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

⁶⁹⁵ Broneer, 1930, 68, fig. 30, no: 12.

⁶⁹⁶ Scheibler, 1976, 86, Taf. 78, no: 519.

Resim 150: 114 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

115. Nekropol I VII . 19; 1992; **Uz.:** 3,1 cm.; **Gen.:** 2,7 cm.; **Yük.:** 0,6 cm.; A 8 renkteki kil, az mika katkılıdır. Orta serlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte parlak firnislidir.

Omuz parçasıdır. Omzunda üstte içbükey nokta dizisi alt kısmında dil dizisi⁶⁹⁷ yer alır. İçe doğru eğimli geniş plastik bant, diskus deliğini çevreler⁶⁹⁸. Gövde çift konik bir profillidir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 151: 115 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

116. Nekropol C X – N 50 m.; 29.07.1992; **B. No:** 154; **Uz.:** 5,8 cm.; **Gen.:** 2,6 cm.; **Yük.:** 1,2 cm.; A 11 renkteki ince kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı F 10 renginde bir şerit var. Kil, sert yapıdadır. A 12 renkte parlak firnis kullanılmıştır.

Üst gövdenin yarısına ait bir parçadır. Diskus deliğinin etrafı plastik bantla çevrili olup içe doğru eğimlidir. Omuzda, lotus taç yaprağı, palmet dizisi süsleme olarak kullanılmıştır⁶⁹⁹. Çift konik profilde bir gövdeye sahiptir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

⁶⁹⁷ Bailey, 1975, 101, pl. 32 – 33, no: Q 166.

⁶⁹⁸ Scheibler, 1976, 86, Taf. 78, no: 519.

⁶⁹⁹ Bruneau, 1965, pl. 13, no: 2449; Scheibler, 1976, 85, Taf. 78, no: 515.

Resim 152: 116 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

117. Nekropol C X 9/10 –N 50 m.; 29.07.1992; **B. No:** 154; **Uz.:** 6 cm.; **Gen.:** 2,6 cm.; **Yük.:** 1,5 cm.; F 10 renkteki ince kil, mika ve taşcık katkılı olup orta sertlikte bir yapıdadır. A 11 renkte firnisle kaplıdır.

Omuz parçasıdır. İnce plastik bant, diskus deliğini çevrelemektedir. Omuzda lotus taç yaprağı, palmet ve asma filizi dizisi yer alır⁷⁰⁰. Çift konik profilli gövdeye sahiptir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 153: 117 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

118. Nekropol; 1981 -1986; **Uz.:** 6,3 cm.; **Gen.:** 4,1 cm.; **Yük.:** 2,8 cm.; F 9 renkteki kilin içinde hatalı pişmeden dolayı B 10 rengi görülmektedir. Kil, kalker katkılı olup sert yapıdadır. A 12 renkte firnis kullanıldığına dair iz vardır. Yüzeyi oldukça aşınmıştır

Omuz parçasıdır. Dar olan diskus deliğini çevreleyen ince plastik bir banta sahiptir. Omuzda lotus taç yaprağı, palmet dizisi yer alır⁷⁰¹. Çift konik gövde profiline sahiptir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

⁷⁰⁰ Bruneau, 1965, pl. 13, no: 2449; Scheibler, 1976, 85, Taf. 78, no: 515.

⁷⁰¹ Bruneau, 1965, pl. 13, no: 2449; Scheibler, 1976, 85, Taf. 78, no: 515.

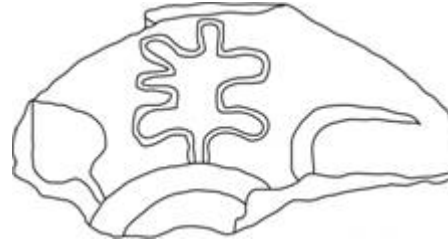

Resim 154: 118 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi

119. Antik yol; 10.09.2003; **B. No:** 28; **Uz.:** 4,7 cm.; **Gen.:** 2,7 cm.; **Yük.:** 2,5 cm.; E 9 renkteki kandil parçasında hatalı pişmeden dolayı A 11 rengi görülür. Katkısız ve pürüzsüz kil, sert yapıdadır. A 12 renğinde firnis kullanılmıştır.

Omuz kısmına ait kandil parçasıdır. Yuvarlak diskus deliğini çevreleyen ince bir banta sahiptir. Omuzda sivri ve yuvarlak uçlu çeşitli yapraklardan oluşan süsleme vardır⁷⁰². Gövde, çift konik profildedir. Çift konik gövdenin birleşme yerinde kulpa ait kırık vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 155: 119 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

120. Batı surları kuzey kulesi yanı döşeme üstü; 25.10.2003; **B. No:** 12; **Uz.:** 1,9 cm.; **Gen.:** 2 cm.; **Yük.:** 0,5 cm.; A 11 rengindeki kil, iç kısmında hatalı pişmeden kaynaklanan E 11 renğinde bir şerit oluşmuştur. Katkısız kil, sert yapıdadır. A 12 renkte firnis kullanılmıştır.

Omuz parçasıdır. Omuzda lotus taç yaprağı ve palmet süslemesi vardır⁷⁰³.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

⁷⁰² Sezer – Kassab-Tezgör 1995, 126, no: 341; Bruneau, 1965, pl. 14, no: 2601.

⁷⁰³ Bruneau, 1965, pl. 13, no: 2449; Scheibler, 1976, 85, Taf. 78, no: 515.

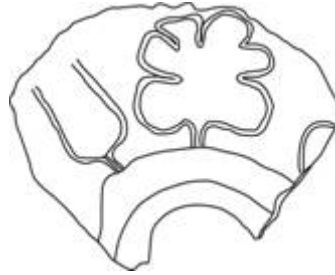

Resim 156: 120 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

121. Nekropol C I; 26.07.1989; **Uz.:** 3,6 cm.; **Gen.:** 2,6 cm.; **Yük.:** 0,7 cm.; A 12 renkteki kil, mika katkılı olup sert bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis kullanılmıştır.

Omuz parçadır. Diskus deliğinin etrafında kabartma bant ile çevrilidir. Omuzda biri geniş diğeri dar iki tane yaprak motifi vardır. Gövde çift konik profillidir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 157: 121 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi

122. Şehiriçi sondaj G VIII d-g -6.84 m.; 29.09.1993; **Uz.:** 3,8 cm.; **Gen.:** 4,2 cm.; **Yük.:** 1 cm.; A 8 ve C 9 karışımı renkte mika katkılı orta sertlikte kil. A 12 renkte firnis dış kısımda kullanılmıştır. İç kısımda boya akıntısı görülmektedir.

Omuz ile burnun birleştiği kısma ait üst gövde parçasıdır. Sarmaşık dizisi? omuz üzerinde yer alır. Omuz ile burun arasında kabartma bitki bezemesi vardır. Çift konik gövde profiline sahiptir

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 158: 122 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

123. Nekropol; 1990; **Uz.:** 3,9 cm.; **Gen.:** 2,5 cm.; **Yük.:** 0,8 cm.; A 8 renkte seyrek mika katkılı, orta sertlikte kile sahiptir. A 12 renkte firnislidir.

Omuz parçasıdır. Yuvarlak diskus deliği etrafında çizgi şeklinde bir yiv bulunmaktadır. İçe doğru eğimlidir. Omuzda aynı şerit üzerinde kalp şeklinde yaprak⁷⁰⁴ ve geniş yaprak süslemesi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 159: 123 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi

124. Nekropol J VII a-e/1-5; 05.08.1995; **B. No:** 14; **Uz.:** 4,8 cm.; **Gen.:** 2,9 cm.; **Yük.:** 1,3 cm.; A 11 renkteki mika katkılı kil, orta sertlikte yapıdadır. A 12 renkte firnislidir.

⁷⁰⁴ Kalp şeklinde yaprak için: Schäfer, 1968, 139, Taf. 64 – 65, no: Q 49.

Omuz kısmının yarısından oluşan kandil parçasıdır. Diskus deliğinin etrafı içe eğim yapan yuvarlak ince bir plastik bantla çevrilidir. Omuzda iki spiral⁷⁰⁵ süslemesinin arasında sarmaşık dalına benzer motifi yer almaktadır. Çift konik profile sahip bir gövde yapısı vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 160: 124 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

4.4.6.2. OK UCU BURUNLU

Üretilen ilk Ephesos kandil örnekleri ok ucu burunlu olarak yapılmıştır. M.Ö. 2. yüzyılın başında üretilmeye başlayan kandillerin burunları genel olarak uzun, üst kısmı düz bir profil göstermektedir. Bazı örneklerde burnun üst kısmında kanal oluşturan iki kabartma çizgi vardır. Ok ucu profilli buruna sahip kandiller farklı özellikte diskuslara sahiptir. Diskusun etrafı plastik bir bantla çevrili ya da çukur diskusu çanak şeklinde olanlar olmak üzere iki ana form karşımıza çıkmaktadır. Çanak şeklinde bir diskus elde edebilmek için kandil deri sertliğine ulaştığında kalıptan çıkarılıyor, daha önceden çarkla şekillendirilen yüksek kenar kandile applike ediliyordu. Plastik bantla çevrili diskusa sahip kandillere ise kalıptan çıkarıldıktan sonra bir uygulama yapılmamıştır. Kalıp içinde diskus bölümüne açılan iki yivle diskusu çevreleyen kenar oluşturulmuştur. Fakat kandillerin bu farklı diskus yapısına sahip olmaları tarihlendirme için ölçüt sayılmadığından dolayı ayrı olarak gruplandırılmamışlardır. Bu formdaki Ephesos kandillerinin diskuslarının içinde bir, üç ya da dört adet hava deliği bulunabilmektedir.

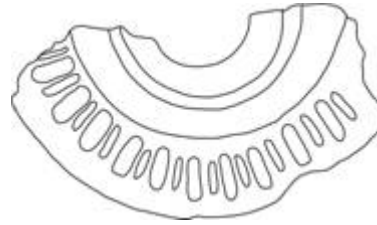
⁷⁰⁵ Spiral süsleme için: Bailey, 1975, 108, pl. 36 – 37, no: Q 192.

125 – 186 katalog numaralı kandiller ok ucu burunlu kandiller tipi içinde incelenmiştir. 125 – 131, 133 – 163 katalog numaralı kandiller ok ucu burunlu kandiller grubunda incelenmekle birlikte burunlarının kırık olmasından dolayı kesin bir yargıya varılamamaktadır. Tiyatro’da bulunmuş olan 183 katalog numaralı kandil, diğer ok ucu burunlu kandillere oranla büyük bir yapıya sahiptir.

125. Tiyatro; 1993; **Uz.:** 5 cm.; **Gen.:** 2,4 cm.; **Yük.:** 0,9 cm.; A 11 renkteki kilin içinde hatalı pişmeden dolayı iç kısmında H 10 rengi görülmektedir. Kil sert yapıdadır. A 12 renkte firnis dış kısmında görülmektedir.

Omuzun yarısına ait kandil parçasıdır. Diskus deliğinin etrafı içe doğru eğimli yüksek ince plastik bantla çevrilidir. Omuzda dil motifi vardır⁷⁰⁶. Çift konik gövdelidir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 161: 125 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

126. Nekropol H V; 1985 – 1986; **Uz.:** 4,9 cm.; **Gen.:** 5,2 cm.; **Yük.:** 1,4 cm.; F 10 renkteki taşcık ve mika katkılı kil, sert yapıdadır. Siyah renkte firnislidir. 11 A

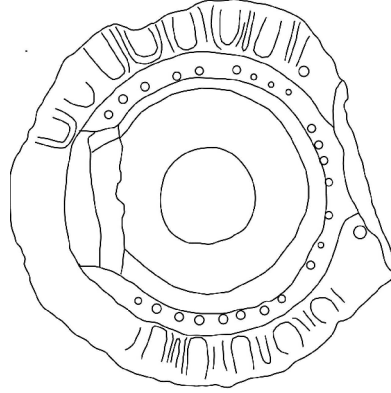
Üst gövde parçasıdır. İçe doğru eğimli geniş plastik bant, diskus deliğini çevreler⁷⁰⁷. Omzunda, üstte kabartma nokta motifi altta dil⁷⁰⁸ motiflerinden oluşan süsleme yer alır. Çift konik profilli gövde yapısına sahiptir. Diskus deliğini çevreleyen kenarla gövdenin ortasına dikey olarak bağlanan kulpa ait kırık izleri vardır.

⁷⁰⁶ Bailey, 1975, 103, pl. 32 – 33, no: Q 173.

⁷⁰⁷ Scheibler, 1976, 86, Taf. 78, no: 519.

⁷⁰⁸ Bailey, 1975, 103, pl. 32 – 33, no: Q 173.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

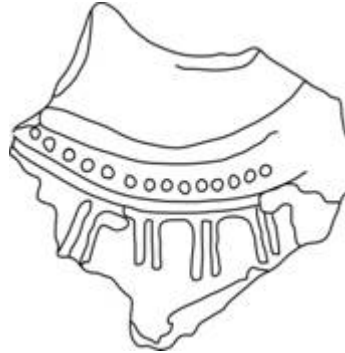

Resim 162: 126 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

127. Nekropol VI f-k/1-5 f/1 ; 14.10.1996; **B. No:** 228; **Uz.:** 1,2 cm.; **Gen.:** 2,9 cm.; **Yük.:** 3,1 cm.; E 9 renkteki kil, katkısız olup sert bir yapıya sahiptir. Hatalı pişmeden dolayı iç kısım A 6 renktedir. A 12 renkte firnislidir.

Omuz parçasıdır. İçe doğru eğimli diskus deliğini çevreleyen yüksek ince bir bantla çevrilidir. Omuzda içbükey nokta⁷⁰⁹ motifinin altında dil motifi simetrik olarak yer alır⁷¹⁰. Gövde çift konik profillidir⁷¹¹.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 163: 127 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

128. Tiyatro skene; 22.08.1996; **B. No:** 1275; **Uz.:** 3 cm.; **Gen.:** 2,6 cm.; **Yük.:** 1,2 cm.; A 11 renkteki seyrek mika katkılı kil, orta sertlikte yapıdadır. A 12 renkte firnis kullanılmıştır.

⁷⁰⁹ Bailey, 1975, 101, pl. 32 – 33, no: Q 167.

⁷¹⁰ Bailey, 1975, 103, pl. 32 – 33, no: Q 173.

⁷¹¹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 127, no: 344.

Omuz parçasıdır. Plastik bant, küçük ve düz diskusu çevrelemektedir. Omuzda İon kymationu⁷¹² dizisi ve bitiminde nokta kabartması bulunmaktadır. Çift konik gövde profiline sahiptir⁷¹³.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

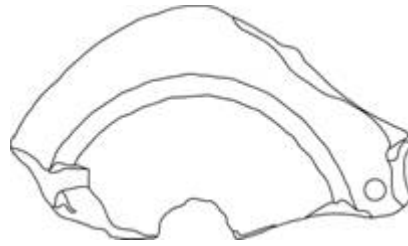

Resim 164: 128 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi

129. Nekropol H VI f-k / 6-10; 09.08.1997; **B. No:** 60; **Uz.:** 5,5 cm.; **Gen.:** 2,9 cm.; **Yük.:** 1,6 cm.; A 8 renkteki taşcık katkılı kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnislidir.

Üst gövdenin burunla bağlandığı sağ kısma ait bir parçadır. Gövde, çift konik profillidir⁷¹⁴. Diskusu çevreleyen plastik bir bantta sahiptir. Diskus içe doğru eğimlidir. Burun üzerinde nokta kabartması vardır. Omuz süslemesizdir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 165: 129 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

130. Tiyatro; 1993; **Uz.:** 3,7 cm.; **Gen.:** 3,2 cm.; **Yük.:** 1 cm.; A 7 renkteki çok seyrek kalker katkılı ince kil, sert yapıdadır. A 12 renkte firnislidir.

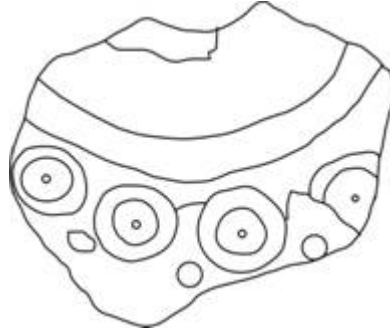
⁷¹² Bailey, 1975, 101, pl. 32 – 33, no: Q 166.

⁷¹³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 127, no: 344.

⁷¹⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 127, no: 344.

Omuz parçasıdır. Düz diskusu plastik bantla çevrilidir⁷¹⁵ Omuzda iç içe geçmiş konsantrik daireler⁷¹⁶ ve bunların alt kısımlarında iki motif arasında kabartma nokta dizisi vardır. Gövde çift konik profile sahiptir⁷¹⁷.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 166: 130 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

131. Nekropol C X; 1989; **Uz.:** 5,8 cm.; **Gen.:** 4,1 cm.; **Yük.:** 2,8 cm.; **Çap:** 4,4 cm.; A 9 renkteki katkısız, ince ve yoğun kil, orta sertlikte bir yapıdadır. A 11 renkte firnislidir.

Gövdenin sol kısmına ait bir kandil parçasıdır. İnce ve yüksek bir plastik bantla çevrelenmiş diskus, düzdür⁷¹⁸. Alt alta iki sıra kabartma nokta motif dizisi görülmektedir⁷¹⁹. Çift konik profilli bir gövdeye sahiptir⁷²⁰. Kaidesi düzdür. Gövdeye dikey olarak bağlanmış olan kulp, üst gövdeye bağlı olduğu yerden kırıktır.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

⁷¹⁵ Radt, 1978, 61, Taf. 24, 33, no: 158.

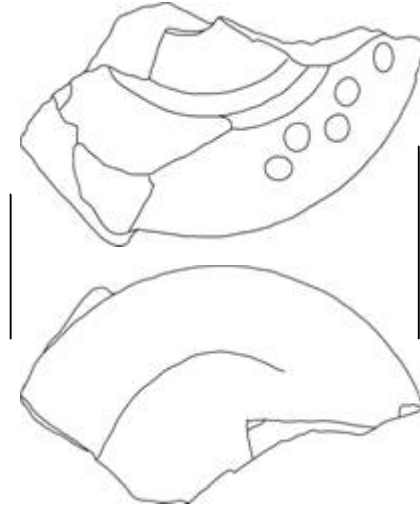
⁷¹⁶ Walters, 1914, 47, no: 329.

⁷¹⁷ Scheibler, 1976, 98 – 99, Taf. 888, no: 608, 610.

⁷¹⁸ Heres, 1969, 46, Taf. 11, no: 107.

⁷¹⁹ Schäfer, 1968, 141, Taf. 65, no: Q 55. Burada üç sıra nokta süslemesi vardır.

⁷²⁰ Radt, 1978, 61, Taf. 24, 33, no: 158.

Resim 167: 131 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

132. Batı Nekropol Arkaik sur önü; 10.09.2005; **Uz.:** 5,6 cm.; **Gen.:** 3,6 cm.; **Yük.:** 2,1 cm.; F 10 renkteki kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı A 10 renginde bir şerit vardır. Seyrek mika katkılı, ince kil, sert bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnislidir.

Üst gövdenin sol kısmına ait kandil parçasıdır. Kandilin yüzeyi aşınmıştır. Diskus kısmı düzdür. Üçgen şeklinde diskus deliğine sahiptir. Çanak biçimindeki diskusu ince ve yüksek bir kenarla çevrelenmiştir⁷²¹. Omuzda kabartma iki dikey çift çizgi arasında çift konturlu şematik İon kymationu⁷²² motifi bulunmaktadır. Süsleme dizisinin sonu iki kabartma nokta ile son bulur. Çift konik gövde profiline sahiptir⁷²³. Burnun üst kısmı düzdür. Burnun üst kısmının iki yanını çevreleyen kabartma çizginin başlangıcı görülmektedir⁷²⁴.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

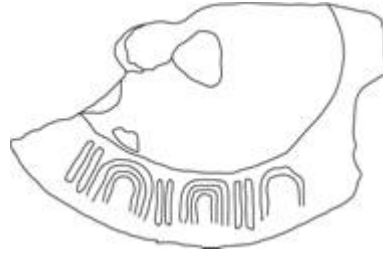
⁷²¹ Broneer, 1930, pl. VI, no: 329.

⁷²² Meriç, 119, taf. 73, no: L 15.

⁷²³ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 610, 613 ya da 615.

⁷²⁴ Radt, 1978, 61, Taf. 24, 33, no: 158.

Resim 168: 132 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

133. Agora F X e-k / 1-5; 08.09.1999; **B. No:** 370; **Uz.:** 3,6 cm.; **Gen.:** 2,3 cm.; **Yük.:** 0,9 cm.; A 7 renkteki mika katkılı kil, orta sertlikte, yoğun ve ince bir yapıya sahiptir. A 11 renkte firnislidir. Bkz.

Omuz kısmına ait bir parçadır. Kandilin yüzeyi aşınmıştır. Çanak biçimindeki diskusu ince ve yüksek bir kenarla çevrelenmiştir⁷²⁵. Omzunda çift kontürlü şematik İon kymationu dizisi yer alır⁷²⁶. Çift konik profilli bir gövde yapısına sahiptir⁷²⁷.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 169: 133 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

134. Nekropol B IX.7 ?; 1992; **Uz.:** 4,5 cm.; **Gen.:** 2,8 cm.; **Yük.:** 1,9 cm.; A 7 renkte mika katkılı, ince kil sert yapıdadır. A 12 renkte firnislidir.

⁷²⁵ Bailey, 1975, 102, pl. 32 – 33, no: Q 170; Heres, 1969, 46, taf.11, no: 107.

⁷²⁶ Meriç, 119, Taf. 73, no: L 15.

⁷²⁷ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 610, 613 ya da 615.

Omuz parçasıdır. Çanak biçimindeki diskusu ince ve yüksek bir kenarla çevrelenmiştir⁷²⁸. Omuzda altta ve üstte birer nokta bulunan üçlü mersin yaprağından oluşan dizi yer alır⁷²⁹. Gövde çift konik profillidir⁷³⁰.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

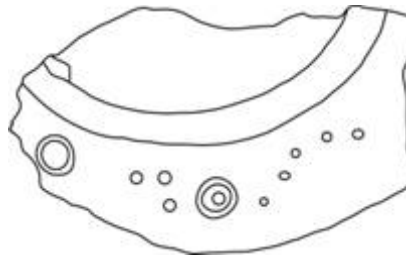

Resim 170: 134 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

135. Tiyatro üst diazoma üzeri; 06.02.1996; **B. No:** 368; **Uz.:** 4,1 cm.; **Gen.:** 2,5 cm.; **Yük.:** 1,8 cm.; F 10 renkteki katkısız kil, sert yapıdadır. A 11 renkte firnislidir.

Omuz parçasıdır. Omuzda kabartma nokta motiflerin arasında kabartma daire içinde nokta süslemesi⁷³¹ yer almaktadır. Düz diskusu plastik bantla çevrilidir⁷³². Çift konik gövdelidir⁷³³.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 171: 135 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

136. Nekropol Bizans duvarı; 09.09.1996; **B. No:** 126; **Uz.:** 6,4 cm.; **Gen.:** 3 cm.; **Yük.:** 2,1 cm.; A 8 renkteki katkısız, ince kil, sert yapıdadır. A 11 renkte firnislidir.

⁷²⁸ Heres, 1969, 46, Taf.11, no: 107; Bailey, 1975, pl. 36 – 37, no: Q 198.

⁷²⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 117, no: 205.

⁷³⁰ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 610, 613 ya da 615.

⁷³¹ Heres, 1969, 46, Taf. 11, no: 107.

⁷³² Radt, 1978, 61, Taf. 24, 33, no: 158.

⁷³³ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 610, 613 ya da 615.

Omuz kısmına ait bir kandil parçasıdır. Düz diskusu plastik bantla çevrilidir⁷³⁴. Çift konik profilli gövdeye sahiptir⁷³⁵. Omuzda ortadan ikiye ayrılmış yaprak motifi, süsleme olarak kullanılmıştır⁷³⁶.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 172: 136 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

137. Nekropol E IV; 1985; **Uz.:** 5,7 cm.; **Gen.:** 3 cm.; **Yük.:** 2,5 cm.; **Çap:** 4 cm.; 8 A renkteki seyrek kalker katkı, ince kil, sert yapıdadır. A 11 renkte firnislidir.

Gövdenin yarısına ait kandil parçasıdır. Diskus kısmı kırıktır. Çanak şeklindeki diskus, yüksek plastik bantla çevrelenmiştir⁷³⁷. Lotus çiçeğine benzer bir motif omuzda yatay olarak yer alır. Çift konik profilli bir gövde yapısına sahiptir⁷³⁸. Yüksek kaide, düzdür.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

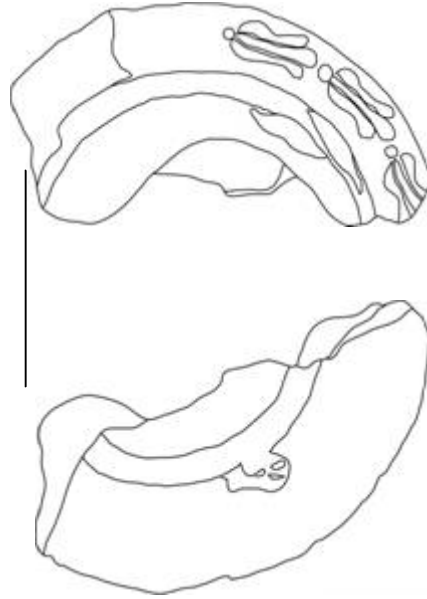
⁷³⁴ Radt, 1978, 61, Taf. 24, 33, no: 158.

⁷³⁵ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 610, 613 ya da 615.

⁷³⁶ Thompson, 1934, 352, no: C 18.

⁷³⁷ Bailey, 1975, 102, 110, pl. 32 – 33, 36 – 37, no: Q 170, Q 198.

⁷³⁸ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 610, 613 ya da 615.

Resim 173: 137 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

138. Nekropol D X batı kesit; -3.20 m.; 23.10.1989; **Uz.:** 3,9 cm.; **Gen.:** 2,4 cm.; **Yük.:** 1 cm.; D 9 renkteki ince ve yoğun kil, mika katkılıdır.

Omuz parçasıdır. Diskusu plastik bantla çevrilidir⁷³⁹. Omuzda çift kontürlü oval yaprak motifi vardır. Gövde çift konik profillidir⁷⁴⁰.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 174: 138 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

139. Nekropol IX; 1992; **Uz.:** 4,2 cm.; **Gen.:** 5,2 cm.; **Yük.:** 2,6 cm.; C 9 renkteki yoğun mika katkılı, ince ve yoğun kil, orta sertliktedir. D 10 renginde boyalıdır. Büyük oranda dökülmüştür.

⁷³⁹ Radt, 1978, 61, Taf. 24, 33, no: 158.

⁷⁴⁰ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 610, 613 ya da 615.

Üst gövdeye ait kandil parçasıdır. Yayvan ve dışa taşkın bir plastik bantla çevrili çanak şeklinde düz bir diskusa sahiptir⁷⁴¹. Ortasında kabartma kenarla çevrili diskus deliği vardır. Gövde, çift konik profillidir⁷⁴². Üst gövdeye dikey olarak bağlanan kulp, kırıktır.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

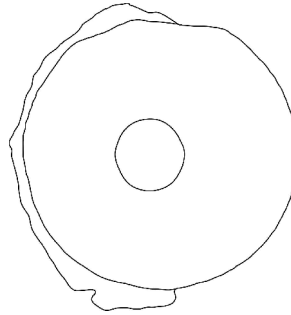

Resim 175: 139 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

140. Nekropol; 1981 – 1989; **Uz.:** 4,6 cm.; **Gen.:** 4,7 cm.; **Yük.:** 1,2 cm.; 10 B renkteki mika katkılı kil, orta sertlikte yapıdadır. 12 A Siyah renkte firnislidir.

Diskus parçasıdır. Çanak şeklindeki düz diskus, ortasında yuvarlak diskus deliğine sahiptir⁷⁴³. Gövde, çift konik profillidir⁷⁴⁴.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 176: 140 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

141. Batı Nekropol Arkaik sur önü 1.teras; 01.10.2005; **B. No:** 209; **Uz.:** 5,5 cm.; **Gen.:** 3,3 cm.; **Yük.:** 1,7 cm. C 10 renkteki seyrek kalker katkılı, ince ve yoğun kil, sert bir yapıya sahiptir.

⁷⁴¹ Bailey, 1975, 101, 110, pl. 32 – 33, 36 – 37, no: Q 168, Q 198.

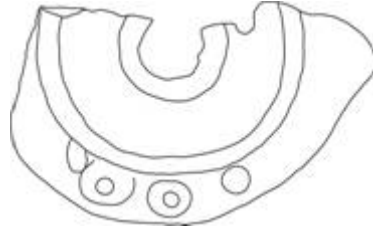
⁷⁴² Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 613 ya da 615.

⁷⁴³ Bailey, 1975, 101, 110, pl. 32 – 33, 36 – 37, no: Q 168, Q 198.

⁷⁴⁴ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 613 ya da 615.

Üst gövdenin yarısına ait bir parçadır. Çanak şeklindeki diskusun ortasında, kabartma daire ile çevrili diskus deliği vardır. Diskusta, burun hizasında bir adet delik vardır. Omuz üzerinde kabartma daire içinde nokta süslemesinden oluşan bir dizi yer alır⁷⁴⁵. Süsleme aşınmış durumdadır. Gövde çift konik profil yapısına sahiptir⁷⁴⁶.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

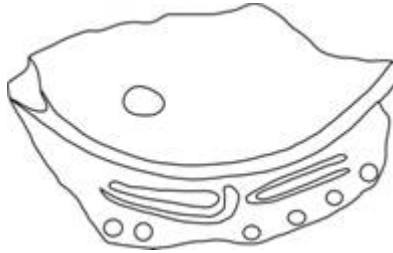

Resim 177: 141 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

142. ?; **Uz.:** 3,9 cm.; **Gen.:** 2,8 cm.; **Yük.:** 1,5 cm.; B 5 renkteki mika katkılı kil, yumuşak bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnislidir.

Omuz parçasıdır. Çanak şeklindeki diskusta bir tane hava deliği vardır. Omuzda stilize yaprak motifi ? altta nokta motifi süsleme olarak kullanılmıştır. Çift konik profilli gövde yapısına sahiptir⁷⁴⁷.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 178: 142 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

143. Sondaj; 1993 veya Nekropol I VII. 19; 1992; **Uz.:** 4,3 cm.; **Gen.:** 2,9 cm.; **Yük.:** 1,6 cm.; A 7 renkteki yoğun ve ince kil katkısız olup sert bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

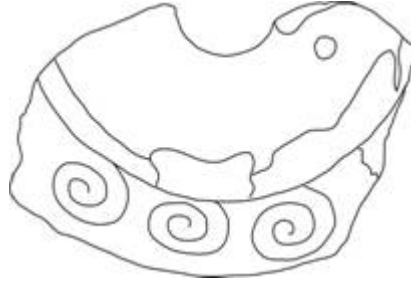
⁷⁴⁵ Meriç, 2004, 119, Taf. 75, no: L 30.

⁷⁴⁶ Bailey, 1975, 100, pl. 32 – 33, no: Q 164.

⁷⁴⁷ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 612 ya da 615.

Omuz kısmına ait bir parçadır. Çift konik bir gövdeye sahiptir⁷⁴⁸. Çanak şeklindeki düz diskusda tam olarak delinmemiş küçük hava deliği vardır. Omzunda spiral şeklinde bezeme dizisi yer alır⁷⁴⁹.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

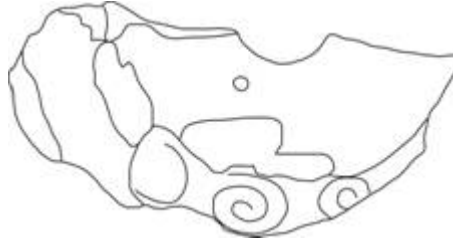

Resim 179: 143 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

144. Sondaj; 1993; **Uz.:** 5,8 cm.; **Gen.:** 2,2 cm.; **Yük.:** 2,3 cm.; A 7 renkteki seyrek taşıcık katkılı ince kil, sert bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis dış kısmında kullanılmıştır. Diskus deliğinden iç kısmına boya akıntısı vardır.

Omuz parçasıdır. Çanak şeklindeki diskusta hava deliği vardır. Üst gövdeye bağlı olan kulp, kırıktır. Omzunda spiral şeklinde bezeme dizisi yer alır⁷⁵⁰. Çift konik gövde profiline sahiptir⁷⁵¹.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 180: 144 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

145. Nekropol; 1981 – 1989; **Uz.:** 5 cm.; **Gen.:** 2,3 cm.; **Yük.:** 1,2 cm.; A 8 renkteki ince ve yoğun kil, sert yapıdadır. A 12 renkte parlak firnis kullanılmıştır.

Omuz parçasıdır. Dar olan diskusun ortasında, kabartma daire ile çevrili diskus deliği bulunur. Çanak şeklindeki diskusda küçük bir hava deliği yer alır.

⁷⁴⁸ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 612 ya da 615.

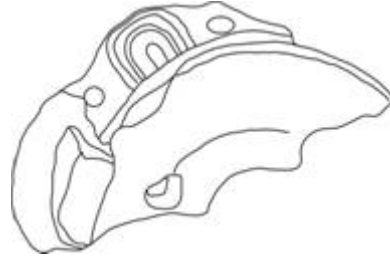
⁷⁴⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 113, no: 290.

⁷⁵⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 113, no: 290.

⁷⁵¹ Howland, 1958, tip 49 A, 166, pl. 49.

Omuz ile diskusu çevreleyen yüksek kenara bağlanmış olan kulp, kırılmıştır. Omzunda çift kontürlü şematik İon kymationu dizisi yer alır⁷⁵². Motiflerin arasında kabartma noktalar vardır. Çift konik gövde profiline sahiptir⁷⁵³.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

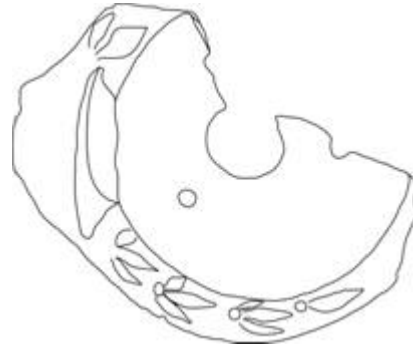

Resim 181: 145 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

146. Nekropol H V; 1985 – 1986; **Uz.:** 6,3 cm.; **Gen.:** 4,8 cm.; **Yük.:** 2,1 cm.; A 8 renkteki ince kil, orta sertlikte bir yapıda olup katkısızdır. A 7 renkte firnislidir.

Üst gövde parçasıdır. Çanak şeklindeki diskusda iki tane hava deliği görülmektedir. Omzunda, bir tarafında dört adet olan üçlü mersin yapraklarından oluşan bir motif yer almaktadır⁷⁵⁴. Çift konik gövdelidir⁷⁵⁵.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 182: 146 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁷⁵² Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 120, no: 321; Meriç, 2004, 119, Taf. 73, no: L 15.

⁷⁵³ Bailey, 1875, 104, 106, pl. 32 – 35, no: Q178, Q 183.

⁷⁵⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 114, no: 295; Walters, 1914, 47, no: 328.

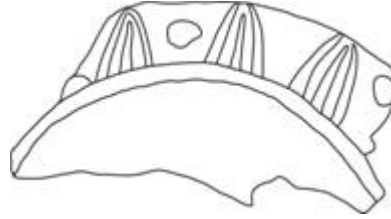
⁷⁵⁵ Bailey, 1875, 104, 106, pl. 32 – 35, no: Q178, Q 183.

147. Nekropol H VI f-k/6-10 j-8 -/104; 10.08.1997; **B. No:** 81; **Uz.:** 4,2 cm.; **Gen.:** 2,5 cm.; **Yük.:** 1,5 cm.; A 8 renkteki kil, yoğun mika ve seyrek taşcık katkılı olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis dış kısımda kullanılmıştır.

Omuz kısmına ait bir kandil parçasıdır. Çift konik gövdelidir⁷⁵⁶. Çanak şeklindeki diskusun iç kısmında hava deliğine ait bir adet kırık vardır. Omuzda aralarında kabartma nokta motifi bulunan ok ucu süsleme dizisi yer alır⁷⁵⁷.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 183: 147 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

148. Nekropol C IX 57- 66; 1992; **Uz.:** 4 cm.; **Gen.:** 5,2 cm.; **Yük.:** 3 cm.; Çap: 4 cm.; A 8 renkteki çok seyrek taşcık katkılı ince kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Kulpun eklendiği bölüme ait gövde parçasıdır. Çanak şeklindeki dar diskusun ortasında, kabartma daire ile çevrili diskus deliği bulunur. Diskusta iki adet hava deliği vardır. Omuzda her iki tarafta da ikişer tane İon kymationu süslemesi bulunmaktadır⁷⁵⁸. Çift konik profile sahiptir⁷⁵⁹. Omuz ve diskusu çevreleyen yüksek kenara eklenmiş dikey kulp kırıktır. Kaide düzdür.

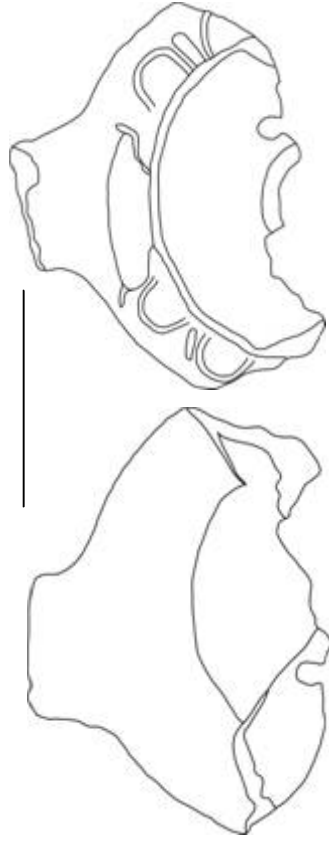
Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

⁷⁵⁶ Bailey, 1875, 104, 106, pl. 32 – 35, no: Q178, Q 183.

⁷⁵⁷ Walters, 1914, 47, pl. 34, no: 334; Bailey, 1975, 106, Pl. 34 -35, no: Q 183.

⁷⁵⁸ Isler, 1978, 135, Taf. 64, no: 452; Thür, 2005, Taf. 165, 212, no: K 273.

⁷⁵⁹ Bailey, 1875, 104, 106, pl. 32 – 35, no: Q178, Q 183.

Resim 184: 148 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

149. Nekropol Bizans duvarı; 05.09.1996; **B. No:** 113; **Uz.:** 2,7 cm.; **Gen.:** 4,5 cm.; **Yük.:** 2,8 cm.; A 8 renkteki mika katkılı ince ve yoğun kil, sert yapıdadır. A 8 dan biraz daha koyu renkte firnislidir. İç kısımda ve gövdenin alt kısmında boyanın aktığına dair izler vardır.

Gövde parçasıdır. Çanak şeklindeki diskusda bir adet hava deliği görülmektedir. Omzunda dikey çizgi motifi süsleme olarak kullanılmıştır. Çift konik profile sahip bir gövde yapısına sahiptir⁷⁶⁰.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

⁷⁶⁰ Bailey, 1875, 104, 106, pl. 32 – 35, no: Q178, Q 183.

Resim 185: 149 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

150. Sondaj G X f-k/1-5 g-3; 20.09.1995; **B. No:** 36; **Uz.:** 3,3 cm.; **Gen.:** 3,9 cm.; **Yük.:** 2,7 cm.; A 11 renkteki seyrek taşçık katkılı, ince ve yoğun kil, sert bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnislidir.

Üst gövde parçadır. Çanak şeklindeki diskusda bir adet küçük hava deliği vardır. Omzunda, altta ve üstte birer nokta bulunan üçlü mersin yapraklarından oluşan süsleme dizisi yer alır⁷⁶¹. Motifler aşınmıştır. Çift konik profilli bir gövde yapısına sahiptir⁷⁶². Omuza ve diskusu çevreleyen yüksek kenara bağlı olan kulp kırıktır.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 186: 150 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

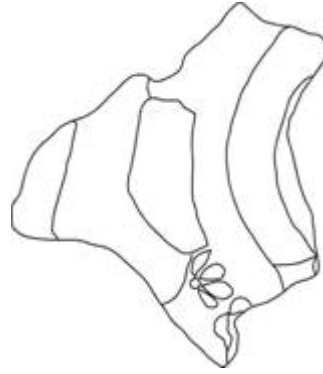
⁷⁶¹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 117, no: 305; Meriç, 2004, 119, Taf. 75, no: L 27.

⁷⁶² Bailey, 1875, 104, 106, pl. 32 – 35, no: Q178, Q 183.

151. Nekropol Bizans duvarı; 10.09.1996; **B. No:** 129; **Uz.:** 3,3 cm.; **Gen.:** 4,2 cm.; **Yük.:** 2,3 cm.; A 7 renkteki seyrek mika ve taşcık katkılı kil, sert bir yapıya sahiptir. A 7 renkte firnislidir.

Kulpun gövdeye eklendiği bölüme ait gövde parçasıdır. Alt ve üst gövdenin birleştiği kısma bağlı olan kulp kırıktır⁷⁶³. Kaidesi kırıktır. Omuzdaki süsleme kare görünümlü çiçek dizisinden oluşur. Çift konik gövde profiline sahiptir⁷⁶⁴.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 187: 151 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

152. Nekropol Bizans duvarı; 10.09.1996; **B. No:** 129; **Uz.:** 5,2 cm.; **Gen.:** 1,6 cm.; **Yük.:** 2,6 cm.; A 11 renkteki kil, seyrek taşcık katkılı olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Burnun gövdeye bağlandığı bölümün sağ tarafına ait bir parçadır. Omuzda üç adet spiral dizisi süsleme olarak kullanılmıştır⁷⁶⁵. Çift konik profilli bir gövde yapısına sahiptir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 188: 152 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁷⁶³ Bailey, 1875, 106, pl. 34 – 35, no: Q 183.

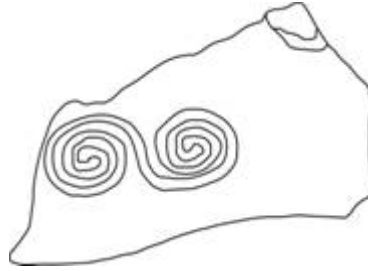
⁷⁶⁴ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, 612, 615.

⁷⁶⁵ Williams, 1981, 9, pl. 25, no: 27; Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 113, no: 290.

153. Nekropol Bizans duvarı; 10.09.1996; **B. No:** 129; **Uz.:** 4 cm.; **Gen.:** 2,6 cm.; **Yük.:** 1,9 cm.; A 8 renkteki kil, mika katkılı olup sert bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Burnun gövdeye bağlandığı bölümün sol kısmına ait bir parçadır. Omuzda birbirine bağlı spiral bezemesi vardır⁷⁶⁶. Çift konik profilli bir gövde yapısına sahiptir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

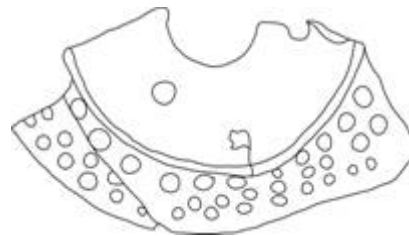

Resim 189: 153 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

154. Sondaj G/X; 1994; **Uz.:** 5,9 cm.; **Gen.:** 3,2 cm.; **Yük.:** 2,6 cm.; C 9 renkteki kilin içinde hatalı pişmeden dolayı A 9 rengi görülmektedir. Mika ve çok seyrek kalker katkılı kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 11 renkte firnis büyük oranda aşınmasına rağmen kullanıldığına dair izler vardır.

Üst gövdenin sol kısmına ait bir parçadır. Çanak şeklindeki küçük bir diskusu vardır. Diskusda iki adet küçük hava deliği bulunmaktadır. Omuzda üç sıra kabartma nokta motifi süsleme olarak kullanılmıştır⁷⁶⁷. Çift konik profilli bir gövde yapısına sahiptir⁷⁶⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 190: 154 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁷⁶⁶ Williams, 1981, 9, Pl. 25, no: 27, 39; Broneer, 1930, 67, tip XIX, fig. 29, no: 44.

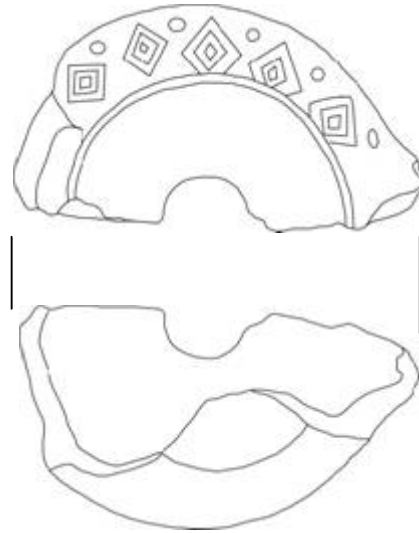
⁷⁶⁷ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 117, no: 306.

⁷⁶⁸ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, 612, 615.

155. Nekropol G IV ; 1993 ; **B. No:** 983; **Uz.:** 6,4 cm.; **Gen.:** 3,3 cm.; **Yük.:** 2,8 cm.; **Çap:** 3,6 cm. A 7 renkteki kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı C 8 rengi görülmektedir. Seyrek mika ve kalker katkılı ince kil, yumuşak yapıdadır. A 8 renkte firnislidir.

Gövdenin yarısına ait bir kandil parçasıdır. Çanak şeklindeki diskus, düzdür. Omuzda kabartma nokta bezemeler arasında üçlü eşkenar dörtgen süsleme olarak kullanılmıştır⁷⁶⁹. Her eşkenar dörtgen, altta ve üstte bulunan kabartma noktalar tarafından ayrılmıştır. Bu süsleme burun ve kulpun eklendiği kısımda yapılmamıştır. Çift konik profildeki gövdenin düz bir kaidesi vardır⁷⁷⁰. Üst gövdeye bağlanan dikey kulp, kırıktır.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 191: 155 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

156. Sondaj; 1993; **Uz.:** 4,6 cm.; **Gen.:** 2,3 cm.; **Yük.:** 3,3 cm.; B 12 renkteki ince kil, kalker katkılı olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 11 renkte firnislidir.

Omuz parçasıdır. Omuzda sekiz tane kabartma dikey püskül süslemesi yer alır⁷⁷¹. Gövde çift konik profil yapısına sahip olup iç kısımda alt ve üst gövdenin birleşme yerleri bulunmaktadır⁷⁷².

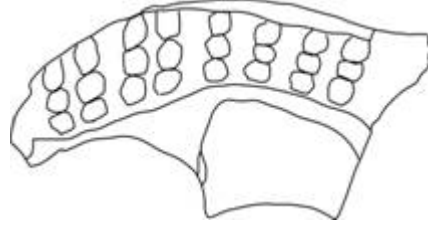
⁷⁶⁹ Bailey, 1975, 102, pl. 32 – 33, no: Q 171; Walters, 1914, 46, no: 326.

⁷⁷⁰ Bailey, 1975, pl. 32 – 33, 36 – 37, no: Q 170, Q 198.

⁷⁷¹ Bailey, 1975, 109, pl. 36 – 37, no: Q 194; Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 117, no: 307.

⁷⁷² Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, 612, 615.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

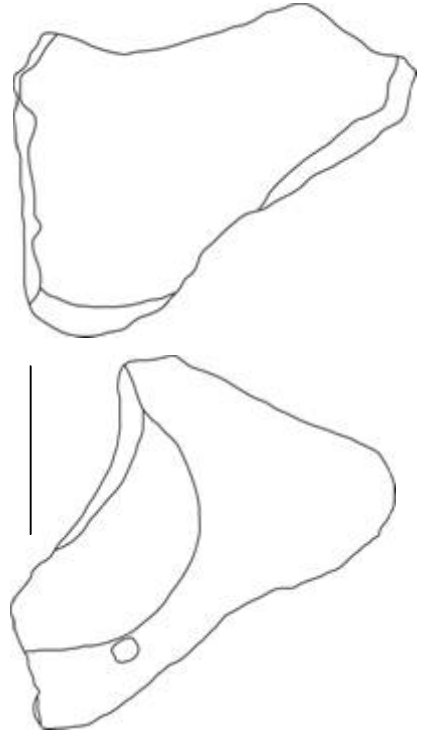

Resim 192: 156 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

157. F X e-k /1-5; 08.09.1999; **B. No:** 370; **Uz.:** 2,5 cm.; **Gen.:** 4,7 cm.; **Yük.:** 1,8 cm.; A 7 renkteki kil, mika katkılı olup orta sertlikte bir yapıdadır. A 12 renkte firnislidir.

Kaidenin ve gövdenin alt bölümüne ait bir parçadır. Burun ucu kırıktır. Hafif yükseltilmiş kaide düzdür. Çift konik gövde profiline sahiptir⁷⁷³.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

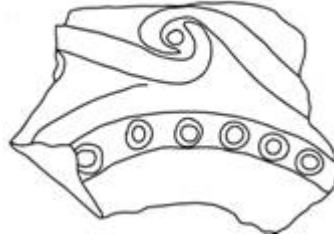
Resim 193: 157 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

⁷⁷³ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, 612, 615.

158. Nekropol C X K/3 NN-3.66 m.; 15.08.1990; **Uz.:** 2,9 cm.; **Gen.:** 2,3 cm.; **Yük.:** 1,1 cm.; E 9 renkteki ince ve yoğun kil, katkısız olup sert bir yapıya sahiptir. H 11 renkte firnislidir.

Omuz parçasıdır. Çanak şeklindeki diskusu çevreleyen yüksek kenarın dış kısmında kabartma yatay çizgiler süsleme olarak kullanılmıştır. Bu kenarın üzerinde nokta motifleri yer alır. Omuzda birbiri içine geçmiş spiral çizgi dizisi vardır⁷⁷⁴. Spiral çizgilerin ortasında nokta motifi görülmektedir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

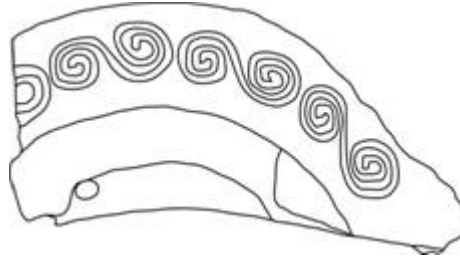

Resim 194: 158 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

159. Tiyatro; 1993; **Uz.:** 4,6 cm.; **Gen.:** 2 cm.; **Yük.:** 1,8 cm.; 8 A renkteki ince ve yoğun, katkısız kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. İç ve dış kısmı koyu gri firnislidir.

Üst gövdenin yarısına ait bir parçadır. Çanak biçimdeki diskusda hava deliği olabilecek küçük delik vardır. Omuzda yan yana ikili spiral⁷⁷⁵, spiral⁷⁷⁶, konsantrik daire motifleri süsleme olarak kullanılmıştır. Çift konik profile sahiptir⁷⁷⁷.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 195: 159 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁷⁷⁴ Radt, 1978, 57, Taf. 33, no: L 79.

⁷⁷⁵ Broneer, 1930, 67, tip XIX, fig. 29, no: 44.

⁷⁷⁶ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 113, no: 290.

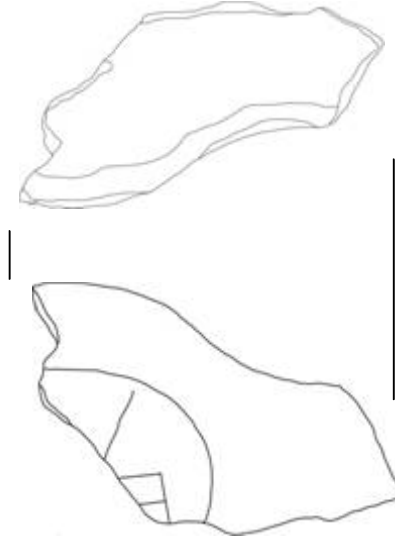
⁷⁷⁷ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, 612, 615.

160. Tiyatro doğu paradosu içi döşeme üstü; 25.03.1996; **B. No:** 545; **Uz.:** 4,6 cm.; **Gen.:** 3 cm.; **Yük.:** 1,3 cm.; **ap:** 3 cm.; A 8 renkte ince ve yoğun kil, katkısız olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnislidir.

Gövdenin alt kısmından oluşur. Burun ucu kırıktır. Çift konik profillidir⁷⁷⁸. Hafif yükseltilmiş kaide düzdür. Kaidede kabartma şeklinde yapılmış üretim yerine ait olabilecek yazı vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 196: 160 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

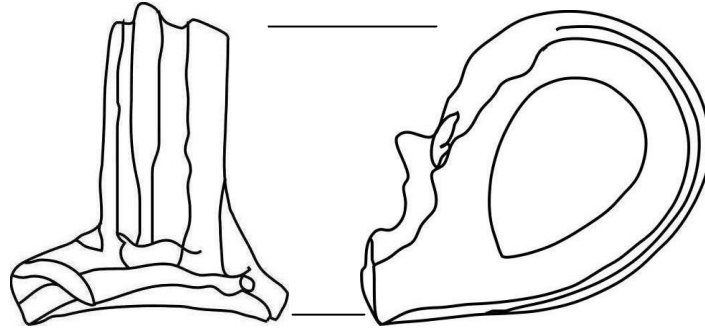
161. Sondaj H VIII; 1993; **Uz.:** 3,7 cm.; **Gen.:** 3 cm.; **Yük.:** 3 cm.; A 8 renkteki mika katkılı, ince ve yoğun kil, sert bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis kullanılmıştır.

Kulp parçasıdır. Alt ve üst gövdenin birleştiği bölüme bağlı olan kulp, üç kabartma ile iki yive ayrılmıştır⁷⁷⁹.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

⁷⁷⁸ Bailey, 1975, 99, 106, pl. 30 – 31, 34 – 35, no: Q 159, Q 183.

⁷⁷⁹ Bailey, 1975, 99, pl. 30 – 31, no: Q 159.

Resim 197: 161 no.lu kandilin ön ve yan görünümünün çizimi.

162. FX e-k /1-5; 08.09.1999; **B. No:** 370; **Uz.:** 4,7 cm.; **Gen.:** 5 cm.; **Yük.:** 1,2 cm.; E 9 renkteki mika katkılı kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. 11 A renkte firnislidir.

Diskus ve omuz kısmından oluşan bir kandil parçasıdır. Plastik bantla çevrili kademeli olarak içe doğru eğimli olan diskusta, iki adet sığ yiv bulunmaktadır. Küçük bir diskus deliğine sahiptir. Omuzda birbirine bağlı iki sıra halinde içbükey çizgi bezemesi vardır. Gövde, çift konik profillidir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 198: 162 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi

163. Nekropol B IX, 7; 1992; **Uz.:** 2,3 cm.; **Gen.:** 2,6 cm.; **Yük.:** 1,2 cm.; B 10 renkteki kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı A 9 rengi görülmektedir. Seyrek mika ve taşçık katkılı, ince ve yoğun kil, sert bir yapıya sahiptir. A 11 renkte firnislidir.

Omuz parçasıdır. Diskusu çevreleyen plastik bantın ortasında iki ince yiv vardır. Omuzda şematik İon kymationu motifi süsleme olarak kullanılmıştır⁷⁸⁰. Çift konik gövdelidir⁷⁸¹.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 199: 163 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

164. Tiyatro üst diazoma yolu önü sıra dolguları toprağı; 30.01.1996; **B. No:** 339; **Uz.:** 5,5 cm.; **Gen.:** 4 cm.; **Yük.:** 2,9 cm.; A 7 renkteki katkısız kil, sert bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnislidir.

Burnun sol tarafına ait küçük bir gövde parçası ile burundan oluşur. Ok ucu biçimindeki uzun burnun üzeri düzdür⁷⁸². Burnun üst kısmının iki yanındaki kabartma çizgi ile ortada kanal oluşturulmuştur. Yuvarlak bir fitil deliğine sahiptir. Diskus deliğini çevreleyen yüksek kenara sahiptir. Diskus içbükeydir. Gövde çift konik profillidir⁷⁸³. Omuz süslemesizdir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 200: 164 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁷⁸⁰ Sezer- Kassab-Tezgör, 1995,120, no: 321.

⁷⁸¹ Bailey, 1975, 99, 106, pl. 30 – 31, 34 – 35, no: Q 159, Q 183.

⁷⁸² Broneer, 1930, pl. VI, no: 363.

⁷⁸³ Broneer, 1930, pl. VI, no: 329.

165. Agora C III a-k/ 6-10; 18.08.1999; **B. No:** 275; **Uz.:** 3,9 cm.; **Gen.:** 2,1 cm.; **Yük.:** 0,9 cm.; E 9 renkteki kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı A 9 rengi görülmektedir. Katkısız kil, sert yapıdadır.

Omuz kısmına ait küçük bir parçadır. Diskus, plastik bant ile çevrilmiştir⁷⁸⁴. Omuzda kabartma iki dikey çift çizgi arasında çift kontürlü şematik İon kymationu⁷⁸⁵ motifi bulunmaktadır. Süsleme dizisinin sonu iki kabartma nokta ile son bulur. Çift konik gövde profiline sahiptir⁷⁸⁶. Burnun üst kısmında bulunan kanalı çevreleyen kabartma çizginin başlangıcı görülmektedir⁷⁸⁷.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 201: 165 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

166. Nekropol 7 IV; 1993; **Uz.:** 5,1 cm.; **Gen.:** 4,2 cm.; **Yük.:** 1,2 cm.; B 10 renkteki yumuşak kil, mika katkılıdır. A 12 renkte firnis kullanıldığına dair izler vardır.

Üst gövdenin burunla bağlandığı kısma ait kandil parçasıdır. Burun ucu kırıktır. Çift konik gövdeli⁷⁸⁸ kandil parçasının üst kısmında, ince ve yüksek bir kenarla çevrelenmiş çanak biçimindeki diskus düzdür⁷⁸⁹. Burnun üst kısmı düz olup üzerinde kurdele ile bağlı thyrsos(sarmaşıklı asa) motifi vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

⁷⁸⁴ Heres, 1969, 46, Taf.11, no: 107.

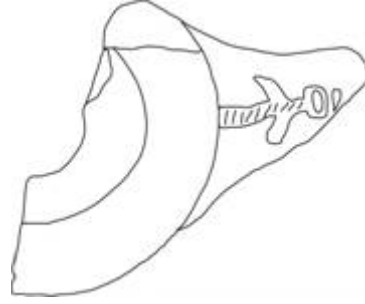
⁷⁸⁵ Meriç, 2004, 119, taf. 73, no: L 15.

⁷⁸⁶ Broneer, 1930, pl. VI, no: 363, 329.

⁷⁸⁷ Radt, 1978, 61, Taf. 24, 33, no: 158.

⁷⁸⁸ Heres, 1969, 46, Taf. 11, no: 107.

⁷⁸⁹ Broneer, 1930, pl. VI, no: 316.

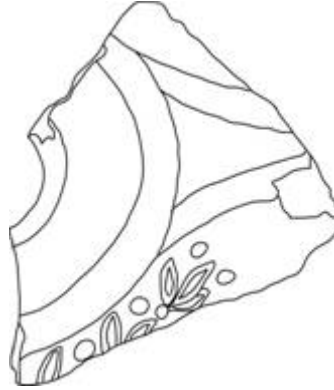

Resim 202: 166 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

167. Tiyatro 7.orta dilim devamı 5 - 8. sıra taban taşları üzeri toprağı; 07.03.1996; **B. No:** 468; **Uz.:** 3,9 cm.; **Gen.:** 3,8 cm.; **Yük.:** 1,9 cm.; A 7 renkteki katkısız, ince ve yoğun kil, sert bir yapıya sahiptir. A 12 Siyah firnislidir.

Üst gövdenin burunla birleştiği bölümden oluşan kandil parçasıdır. Burun ucu kırıktır. İki plastik çizgi burnun üst kısmının iki yanını çevreleyerek ortada kanal oluşturmuştur⁷⁹⁰. Burnun üzeri düzdür. Diskus deliğini ve diskusu yüksek olmayan plastik bant çevrelemektedir. Omuzda altta ve üstte nokta birer nokta bulunan üçlü mersin yaprağı motifi yer alır⁷⁹¹. Çift konik gövdelidir⁷⁹².

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 203: 167 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

168. Nekropol C X ?; 1992; **Uz.:** 4,5 cm.; **Gen.:** 2,8 cm.; **Yük.:** 0,8 cm.; A 7 renkteki katkısız, ince ve yoğun kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir.

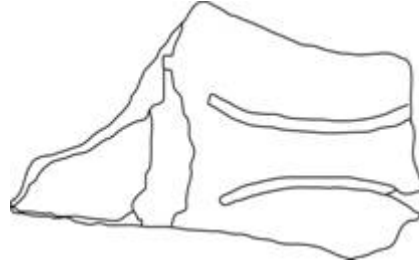
⁷⁹⁰ Broneer, 1930, pl. VI, no: 363.

⁷⁹¹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 117, no: 305.

⁷⁹² Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 610, 613 ya da 615.

Üst gövdenin burunla birleştiği kısımdan oluşan kandil parçasıdır. Burun ucu kırıktır. İki kabartma çizgi burnun üst kısmının iki yanını çevreleyerek ortada kanal oluşturmuştur⁷⁹³. Burnun üzeri düzdür. Burnun kenarında üzüm salkımı ve asma dalı? motifi vardır. Diskusu yüksek olmayan plastik bant çevrelemektedir⁷⁹⁴. Çift konik gövdelidir⁷⁹⁵.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 204: 168 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

169. Nekropol K VII a-e / 1-5 sınıırı dışı; 02.11.1996; **B. No:** 322; **Uz.:** 3,6 cm.; **Gen.:** 4,6 cm.; **Yük.:** 1,8 cm.; A 7 renkteki katkısız, ince kil, sert yapıdadır. A 12 renkte firnislidir.

Burnun diskusa bağlı olduğu kısım ile burnun üst yarısına ait bir parçadır. İki kabartma çizgi burnun üst kısmının iki yanını çevreleyerek ortada kanal oluşturmuştur⁷⁹⁶. Burnun üzeri düzdür. Düz diskusu plastik bantla çevrilidir⁷⁹⁷. Omuzda ahududuya benzeyen bir meyvenin oluşturduğu bir süsleme dizisi vardır. Çift konik profilli gövdeye sahiptir⁷⁹⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

⁷⁹³ Radt, 1978, 61, Taf. 24, 33, no: 158.

⁷⁹⁴ Schäfer, 1968, 147, Taf. 70 – 71, no: T 5.

⁷⁹⁵ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 610, 613 ya da 615.

⁷⁹⁶ Radt, 1978, 61, Taf. 24, 33, no: 158.

⁷⁹⁷ Radt, 1978, 61, Taf. 24, 33, no: 158.

⁷⁹⁸ Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 610, 613 ya da 615.

Resim 205: 169 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

170. Batı Nekropolü; 19.09.2005; **B. No:** 74; **Uz.:** 6,6 cm.; **Gen.:** 4,8 cm.; **Yük.:** 1,6 cm.; A 8 renkteki katkısız, ince ve yoğun kil, orta sertlikte bir yapıdadır. A 12 renkte firnislidir.

Üst gövdenin bir bölümü ile burnun sağ üst kısmına ait bir parçadır. Burun ucu kırıktır. Burnun üzeri düzdür. İki kabartma çizgi burnun üst kısmının iki yanını çevreleyerek ortada kanal oluşturmuştur⁷⁹⁹. Düz diskusu plastik bantla çevrilidir⁸⁰⁰. Omuzda dört taneden oluşan yatay kalp dizisi vardır⁸⁰¹. Gövde çift konik profile sahiptir⁸⁰².

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 206: 170 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁷⁹⁹ Schäfer, 1968, 147, Taf. 70 – 71, no: T 5.

⁸⁰⁰ Radt, 1978, 61, Taf. 24, 33, no: 158.

⁸⁰¹ Schäfer, 1968, 149, Taf. 70, T 14.

⁸⁰² Scheibler, 1976, 99, Taf. 88, no: 610, 613 ya da 615.

171. Nekropol K VII g/2 f-k/ 1-5; 09.08.1994; **B. No:** 35; **En. No:** K VI,102; **Uz.:** 3,4 cm.; **Gen.:** 2,7 cm.; **Yük.:** 0,8 cm.; A 9- B 12 ile karışık renkteki katkısız, ince kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 11 Siyah firnislidir.

Burun ile diskusun birleştiği bölüme ait bir parçadır. Burnun üzeri düzdür. Diskusun etrafını ortasında ince yiv bulunan plastik bant çevrelemektedir⁸⁰³. Burnun üst bölümünde kanal oluşturan ince kabartma çizgi görülmektedir⁸⁰⁴. Burnun üst kısmı düzdür. Omuzda dil dizisi süsleme olarak kullanılmıştır⁸⁰⁵. Çift konik profilli gövde yapısına sahiptir⁸⁰⁶.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

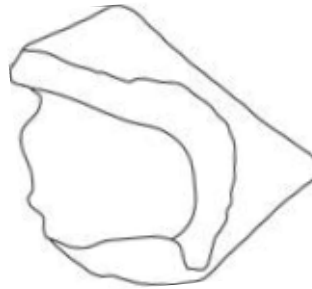

Resim 207: 171 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

172. Nekropol C X; 1989; **Uz.:** 2,9 cm.; **Gen.:** 3 cm.; **Yük.:** 1,5 cm.; 7 Arenkteki sert yapıdaki kil, katkısız, ince ve yoğundur. A 12 renkte firnislidir.

Burnun uç kısmına ait parçadır. Burnun uç kısmı ok ucu biçimindedir⁸⁰⁷.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 208: 172 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁸⁰³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 117, no: 308.

⁸⁰⁴ Radt, 1978, 61, Taf. 24, 33, no: 158.

⁸⁰⁵ Bailey, 1975, 100, pl. 32 – 33; no. 163.

⁸⁰⁶ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 116, no: 304.

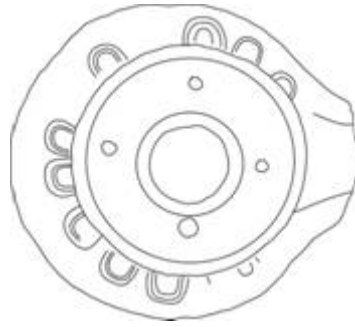
⁸⁰⁷ Howland, 1958, tip 49 A, 166, pl. 49.

173. Nekropol H V; 1985 – 1986; **Uz.:** 5,7 cm.; **Gen.:** 5,3 cm.; **Yük.:** 1,3 cm.; A 7 renkte ince ve yoğun kil, seyrek kalker katkılı olup sert bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Üst gövde parçasıdır. Burun, gövdeye bağlandığı kısımdan itibaren kırıktır. Düz olan diskusun ve diskus deliğinin etrafı plastik bantla çevrilidir. Diskusta dört adet delik vardır. Omuzda İon kymationu motifi vardır⁸⁰⁸. Süsleme aşınmıştır. Çift konik gövdelidir⁸⁰⁹.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 209: 173 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

174. Nekropol; 15.09.1996; **B. No:** 152; **Uz.:** 4,8 cm.; **Gen.:** 4,9 cm.; **Yük.:** 0,9 cm.; A 7 renkte mika katkılı ince kil, sert bir yapıya sahiptir. A 11 renkte firnislidir.

Kandil gövdesinin üst kısmına ait bir parçadır. Çanak şeklindeki diskus kısmında üç tane delik vardır. Omuzda kabartma çizgilerden oluşan bezeme burnun üzerinde atlama yapar⁸¹⁰. Burnun gövdeye bağlandığı kısımda üç adet nokta kabartması vardır. Çift konik profile sahiptir⁸¹¹.

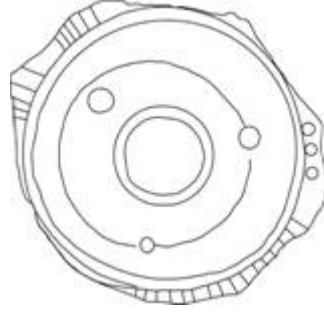
Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

⁸⁰⁸ Bailey, 1975, 101, pl. 32 – 33, no: Q 166.

⁸⁰⁹ Heres, 1969, 46, Taf. 11, no: 107.

⁸¹⁰ Yakın benzerlikte süsleme için: Broneer, 1930, tip XIX, 67, fig. 29, no: 53.

⁸¹¹ Bailey, 1875, 104, 106, pl. 32 – 35, no: Q178, Q 183.

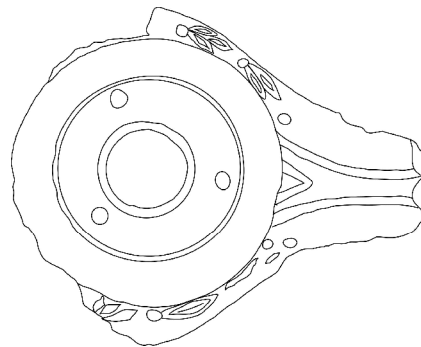

Resim 210: 174 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

175. Nekropol; 1990; **B. No:** 113; **Uz.:** 7,3 cm.; **Gen.:** 6 cm.; **Yük.:** 2,3 cm.; **Çap:** 5 cm.; A 8 renkteki mika katkılı, ince ve yoğun kil, orta sertlikte yapıdadır. A 11 renkte firnis iç ve dış kısımda kullanılmıştır.

Üst gövdeden oluşan bir kandil parçasıdır. Burnun uç kısmı kırıktır. Uzun burnun üst kısmının iki yanında ince kabartma çizgi, kanal oluşturmuştur⁸¹². Bunun içinde, üçgen şeklinde süsleme görülür. Çanak şeklindeki diskusun iç kısmında üç adet küçük hava deliği bulunmaktadır. Omuzda üçlü mersin yapraklarından oluşan kabartma bir dizi ve süslemenin sonunda, üç kabartma nokta motifi yer alır⁸¹³. Mersin yapraklarının bazıları aşınmıştır. Çift konik gövdelidir⁸¹⁴.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 211: 175 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁸¹² Broneer, 1930, pl. VI, no: 363.

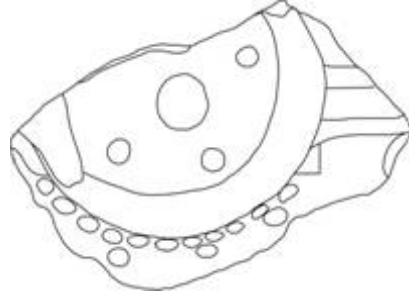
⁸¹³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 114, no: 295; Broneer 1930, 67, tip XIX, fig. 29, no: 15.

⁸¹⁴ Bailey, 1975, 99, pl. 30 – 31, no: Q 159.

176. Nekropol A IX f-k /1-5; 03.08.1995; **B. No:** 7; **Uz.:** 5,8 cm.; **Gen.:** 3,9 cm.; **Yük.:** 1,8 cm.; A 9 renkteki mika katkılı, ince ve yoğun kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnislidir.

Üst gövde parçasıdır. Burun ucu ve gövdenin sağ kısmı kırıktır. Burnun üst kısmının iki yanında ince kabartma çizgi, kanal oluşturmuştur⁸¹⁵. Çanak şeklindeki diskusun iç kısmında üç adet küçük hava deliği görülmektedir. Doldurma deliği küçüktür. Çift konik gövdelidir⁸¹⁶. Omuzda, birbirine bitişik nokta dizisi ile altında simetrik olarak küçük ve büyük nokta dizisi yer alır⁸¹⁷.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 212: 176 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

177. Tiyatro; 09.07.1996; **B. No:** 941; **Uz.:** 4,1 cm.; **Gen.:** 3,5 cm.; **Yük.:** 1,6 cm.; A 8 renkteki ince ve yoğun kil, katkısız olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 Siyah renkte firnislidir.

Burnun uç kısmına ait bir parçadır. Burun ok ucu biçimindedir⁸¹⁸.

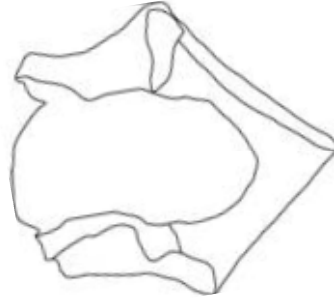
Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

⁸¹⁵ Broneer, 1930, pl. VI, no: 363.

⁸¹⁶ Bailey, 1975, 99, pl. 30 – 31, no: Q 159.

⁸¹⁷ Meriç, 2004, 119, Taf. 74, no: L 24.

⁸¹⁸ Heres ,1969, 45, Taf. 11, no: 105.

Resim 213: 177 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

178. Batı Nekropolü Arkaik sur önü 1.Teras; 01.10.2005; **B. No:** 211; **Uz.:** 3,5 cm.; **Gen.:** 3 cm.; **Yük.:** 0,8 cm.; A 8 renkteki ince kil, orta sertlikte yapıya sahip olup katkısızdır. A 11 renkte firmise ait izler vardır.

Burun ucuna ait bir parçadır. Burnun ucu, ok ucu biçimindedir⁸¹⁹. Yuvarlak bir fitil deliğine sahiptir. Üst kısmı düz olan burnun üzerinde iki kabartma nokta motifi vardır⁸²⁰.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 214: 178 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

179. Nekropol ?; 1981 - 1989 ?; **Uz.:** 7 cm.; **Gen.:** 3,6 cm.; **Yük.:** 3,3 cm.; **Çap:** 4,4 cm. C 8 renkteki kalker katkılı kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 11 renkte firmislidir.

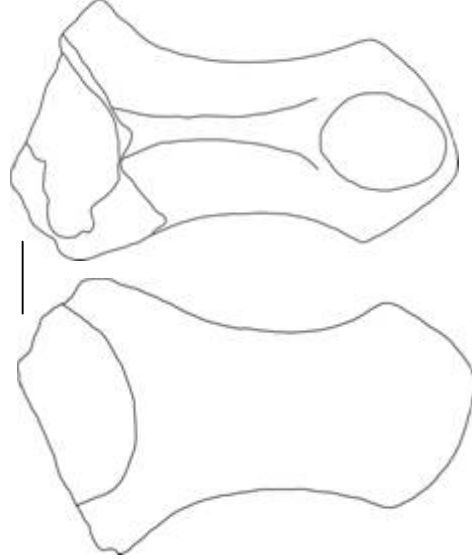
Burun, burnun gövdeye bağlandığı bölümden oluşan kandil parçasıdır. Uzun burnun ucu, ok ucu biçimindedir. Oval bir fitil deliğine sahiptir. Burun üzerinde fitil

⁸¹⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 116, no: 301.

⁸²⁰ Bailey, 1975, 104, pl. 32 – 33; no: 177.

deliğine kadar uzanan bir kanal vardır. Çok hafif yükseltilmiş kaide içbükeydir. Çift konik gövde profiline sahiptir⁸²¹.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

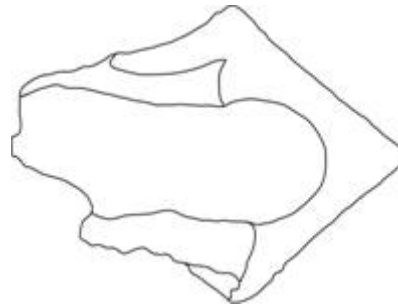

Resim 215: 179 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

180. Sondaj şehir alanı yüzey buluntusu (Taş çekilen bölge); 18.09.1993; **Uz.:** 5 cm.; **Gen.:** 3,9 cm.; **Yük.:** 1,5 cm.; A 8 renkteki katkısız, ince ve yoğun kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnislidir.

Burnun uç kısmına ait bir parçadır. Üst kısmı kırıktır. Burnun ucu, ok ucu şeklindedir⁸²². Fital deliğinin etrafı düzleştirilmiştir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 216: 180 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

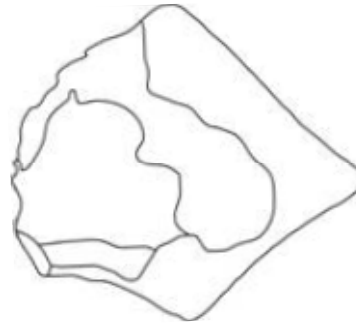
⁸²¹ Heres, 1969, 46, Taf. 11, no: 106.

⁸²² Heres 1969, 45, Taf. 11, no: 105.

181. Batı Nekropol Arkaik sur önü 1.Teras; 01.10.2005; **B. No:** 210; **Uz.:** 3,9 cm.; **Gen.:** 3,5 cm.; **Yük.:** 1,5 cm.; A 8 renkteki katkısız, ince ve yoğun kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 11 renkte büyük oranda aşınmış firnisle kaplıdır.

Burnun uç kısmına ait bir parçadır. Üst kısmı kırıktır. Burnun ucu, ok ucu şeklindedir⁸²³.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

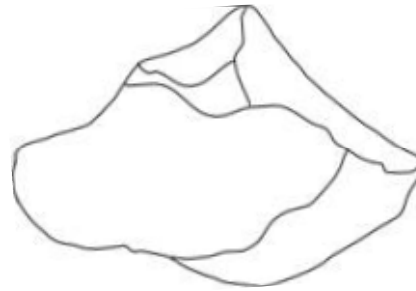

Resim 217: 181 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

182. Nekropol; 26.09.1996; **B. No:** 186; **Uz.:** 4,4 cm.; **Gen.:** 2,8 cm.; **Yük.:** 1,2 cm.; A 11 renkteki ince ve yoğun kil, taşcık katkılı olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte iç ve dış kısmında firnis kullanılmıştır.

Burnun uç bölümüne ait bir parçadır. Üst ve yan kısmı kırıktır. Ucu, ok ucu biçimindedir⁸²⁴.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 218: 182 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

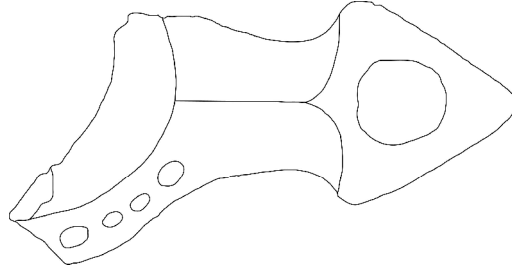
⁸²³ Heres, 1969, 45, Taf. 11, no: 105.

⁸²⁴ Williams, 1981, 8, pl. 22, no: 22; Heres 1969, 45, Taf. 11, no: 105.

183. Tiyatro yüzey buluntusu; 05.09.1996; **B. No:** 1456; **Uz.:** 7,4 cm.; **Gen.:** 4 cm.; **Yük.:** 2 cm.; E 9 renkteki taşcık katkılı, ince ve yoğun kil, orta sertlikte kil yapısına sahiptir.

Gövdenin bir bölümü ile burundan oluşan bir parçadır. Büyük boyuttaki kandilin uzun burnunun üstünde diskusla burnu birbirine bağlayan sivri kesitli bir şerit vardır. Burnun ucu, ok ucu şeklindedir. Burunda yanma izi görülmektedir. Yuvarlak fitil deliğinin etrafı, üçgen bir kenarla çevrilidir. Omuzda, ortadakilerin daha küçük çapta olduğu dört tane nokta motifi süsleme olarak kullanılmıştır⁸²⁵. Çift konik profilidir⁸²⁶. Diskus kalın bir plastik kenarla çevrilidir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

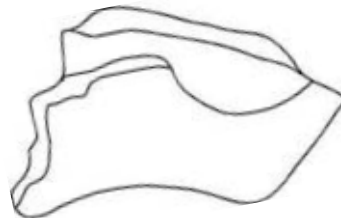

Resim 219: 183 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

184. Nekropol; 1990; **Uz.:** 2,9 cm.; **Gen.:** 1,5 cm.; **Yük.:** 2,3 cm.; A 7 renkteki kil, gözenekli olup sert bir yapıya sahiptir. A 8 renkte firnislidir.

Burnun uç kısmına ait bir parçadır. Uç kısmının yarısı kırıktır. Ok ucu şeklindedir⁸²⁷.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 220: 184 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁸²⁵ Meriç, 2004, 119, Taf. 75, no: 119.

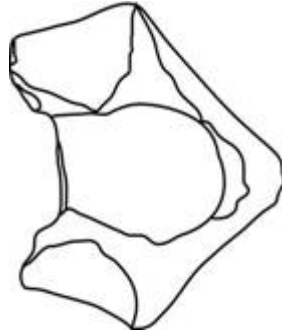
⁸²⁶ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, no: 292.

⁸²⁷ Bailey, 1975, 100, pl. 32 – 33; no: Q 164.

185. Bouleuterion kuzeybatı köşesi (yüzey); 04.09.2003; **Uz.:** 2,7 cm.; **Gen.:** 3,7 cm.; **Yük.:** 2,3 cm.; A 7 renkteki ince ve yoğun kil, sert yapıda ve katkısızdır. A 11 renkte firnis, burnun iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

Burnun uç kısmına ait bir kandil parçasıdır. Üstü kırıktır. Burun, ok ucu biçimindedir⁸²⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 221: 185 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

186. Tiyatro 7. orta dilim devamı 15. sıra diazoma duvarı önü; 23.03.1996; **B. No:** 527; **Uz.:** 6,1 cm.; **Gen.:** 2,7 cm.; **Yük.:** 2,4 cm.; D 10 renkteki mika katkılı kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 11 renkte firnislidir.

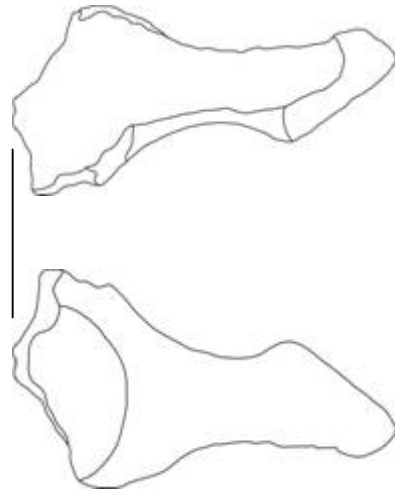
Burnun sol alt kısmı ile kaidenin bir bölümüne aittir. Uç kısmı, ok ucu şeklindedir⁸²⁹. Burunda yanma izi vardır. Fitol deliğinin etrafı üçgen bir kenarla kaplıdır. Kaidesi yüksektir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. yüzyılın son çeyreği M.Ö. 1. yüzyıl.

⁸²⁸ Bailey, 1975, 100, pl. 32 – 33, no: Q 164; Heres, 1969, 46, Taf. 11, no: 107.

⁸²⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 126, no: 340.

Resim 222: 186 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

4.4.6.3. YUVARLAK BURUNLU, BURUN UCU PLASTİK BANTLA ÇEVİRİLİ

Yuvarlak burunlu kandiller, Ephesos tipi kandiller içinde ok ucu burunlulardan daha sonra ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte form açısından burun haricinde bir değişiklik yoktur. Yuvarlak burunlu kandillerin burun ucunda bulunan fitil deliğinin etrafı plastik bir bantla çevrilidir. Bu tip kandillerin diskusları, ok ucu burunlularda olduğu gibi çanak şeklinde ya da plastik bantla çevrili olabilmektedir. Yuvarlak uçlu buruna sahip kandiller M.Ö. 1. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

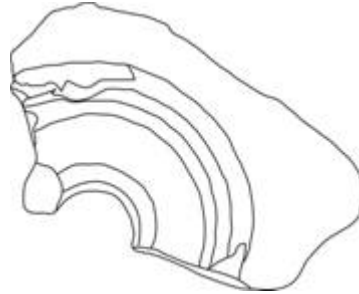
187 – 192 katalog numarasına sahip kandiller bu gruba dahil edilmektedir. 189 numaralı kandil büyük bir burun profiline sahiptir. 189 katalog numaralı kandil parçası büyük burun profili ile diğerlerinden farklıdır.

187. Nekropol Bizans duvarı; 26.09.1996; **B. No:** 187; **Uz.:** 4,9 cm.; **Gen.:** 3 cm.; **Yük.:** 1,9 cm.; 10 B ve 8 C karışımı renkteki kil, mika ve taşçık katkıdır. Kil, yumuşak yapıdadır. 11 A Siyah renkte firnislidir.

Omuz parçasıdır. Buruna eklendiği kısım bulunmaktadır. Burnun üzeri düzleştirilmiştir. Ortasında yiv bulunan iki kabartma daire diskusu

çevrelemektedir ⁸³⁰ . Diskus düzdür. Diskus deliği etrafında kabartma daire bulunmaktadır. Çift konik profilli bir gövde yapısı vardır. Omuz süslemesizdir.

Tarihlendirme: M.Ö. 1. yüzyıl.

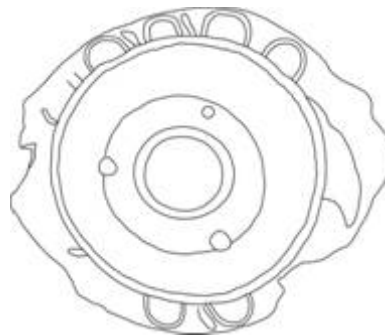

Resim 223: 187 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

188. Nekropol H V; 1985 – 1986; **Uz.:** 6,4 cm.; **Gen.:** 5,6 cm.; **Yük.:** 1,9 cm.; A 8 renkteki mika katkılı, ince ve yoğun kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 7 renkte firnislidir.

Üst gövde parçasına aittir. Çanak şeklindeki diskusda üç adet küçük delik yer alır. Omzunda kabartma nokta dizisinin altında İon kymationu süslemesi yer alır ⁸³¹ . Çift konik gövdelidir ⁸³² . Kulp, omuz ile diskusu çevreleyen yüksek kenara bağlı olup kırılmıştır.

Tarihlendirme: M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 224: 188 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁸³⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 116, 118, no: 304 ya da no: 309.

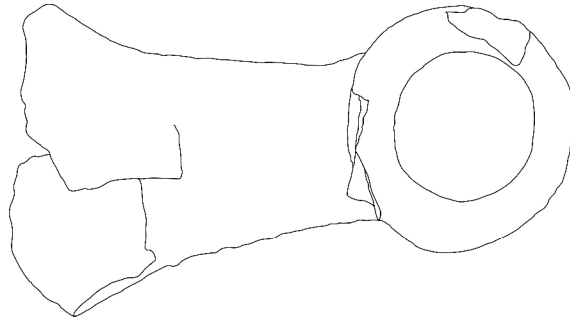
⁸³¹ Isler, 1978, 135, Taf. 64, no: 452.

⁸³² Bailey, 1975, 106, pl. 34 – 35, no: Q 183.

189. Nekropol K VIII g / 6; 1990; **Uz.:** 10,07 cm.; **Gen.:** 5,5 cm.; **Yük.:** 4,8 cm.; E 9 renkteki kilin iç kısmında hatalı pişmeden kaynaklanan A 7 rengi görülmektedir. Kil, kalker ve mika katkılı olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 11 renkte firnislidir.

Burun parçasıdır. Uzun ve geniş burunda, etrafı geniş bir kenarla çevrili yuvarlak fitil deliği vardır⁸³³. Burnun üst kısmı yuvarlak olup üzerinde yer alan meşale? motifinden itibaren kırıktır.

Tarihlendirme: M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 225: 189 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

190. Nekropol Bizans duvarı; 10.09.1996; **B. No:** 129; **Uz.:** 6,4 cm.; **Gen.:** 5 cm.; **Yük.:** 1,3 cm.; A 6 renkteki ince kil, kalker ve mika katkılı olup sert bir yapıya sahiptir. A 7 renkte firnislidir.

Üst gövde parçasıdır. Üst gövdede kulpun eklendiği kısım ile burun ucu kırıktır. Doldurma deliğinin etrafı yuvarlak bir kenarla çevrilidir. Çanak biçimindeki disküsde üç adet tam delinmemiş küçük hava deliği bulunmaktadır. Burnun üzerinde yunus kabartması vardır⁸³⁴. Omuzda, spiral şeklinde motif süsleme olarak kullanılmıştır⁸³⁵. Çift konik gövdelidir⁸³⁶.

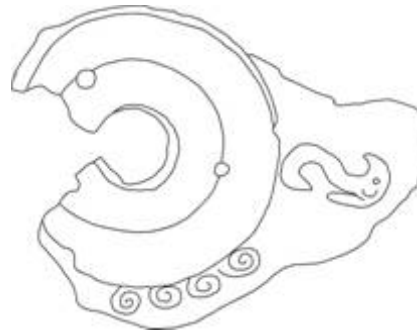
Tarihlendirme: M.Ö. 1. yüzyıl.

⁸³³ Bailey, 1975, 110, pl. 36 – 37, no: 196; Heres 1969, 46, Taf. 11, no: 108.

⁸³⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 117, no: 307.

⁸³⁵ Williams, 1981, 9, pl. 25, no: 27, 39.

⁸³⁶ Bailey, 1875, 106, pl. 34 – 35, no: Q 183.

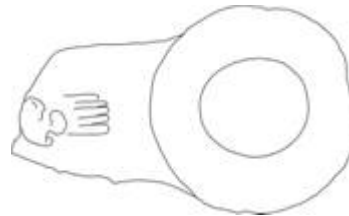

Resim 226: 190 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

191. Nekropol; 1981 – 1989; **Uz.:** 6,3 cm.; **Gen.:** 3,9 cm.; **Yük.:** 3,3 cm.; A 7 renkteki mika katkılı kil, sert yapıdadır. İç ve dış kısımda A 8 renkte firnis kullanılmıştır.

Burnun uç kısmına ait bir parçadır. Etrafı geniş kenarla çevrili büyük ve oval bir fitil deliğine sahiptir⁸³⁷. Burun üzerinde uzun sakallı *satyr* kabartması vardır⁸³⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 1. yüzyıl.

Resim 227: 191 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

192. Nekropol; 1981 – 1989; **Uz.:** 5,7 cm.; **Gen.:** 3,8 cm.; **Yük.:** 2,3 cm.; A 7 renkteki kalker ve mika katkılı kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte iç ve dış kısım firnislidir.

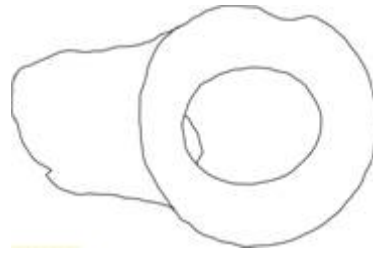
Burnun uç kısmına ait bir parçadır. Etrafı geniş kenarla çevrili büyük ve oval bir fitil deliğine sahiptir⁸³⁹.

Tarihlendirme: M.Ö. 1. yüzyıl.

⁸³⁷ Bailey, 1975, 110, pl. 36 – 37, no: 196.

⁸³⁸ Thompson, 1934, 359, fig. 44, no: C 26.

⁸³⁹ Heres, 1969, 46, Taf. 11, no: 108.

Resim 228: 192 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

4.4.6.4. GÖVDESİ PLASTİK BANTLA ÇEVİRİLİ

Ephesos tipi kandiller arasında yer alan bu kandiller, diskussuz olarak yapılmıştır. Diğer Ephesos kandillerine göre plastik bant kandile farklı bir şekilde eklenmiştir. Üst gövdeyi çevreleyen plastik bant⁸⁴⁰ burunu da kapsamaktadır. Diskus delikleri de ince bir plastik bantla çevrilidir. Üst gövdede burnun iki yanında hava delikleri bulunabilmektedir. Kesik küresel bir gövde yapısına sahiptir. Burun ok ucu ya da yuvarlak biçimli olabilmektedir. Kulp omuza eklenmektedir. Burunda bulunan kabartma çizgiler genelde diskus önünde volüt oluşturmaktadır. Omuzda dil motifleri, halat ya da kabartma noktacıklar süsleme olarak kullanılmıştır.

Katalog no. 193 - 196 bu tip kandillerden oluşmaktadır.

193. Nekropol; 1981 – 1986; **Uz.:** 5,1 cm.; **Gen.:** 3,2 cm.; **Yük.:** 0,7 cm.; E 9 renkteki taşçık ve mika katkılı kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir.

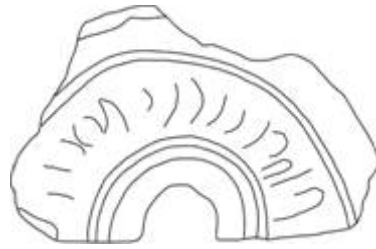
Omuz kısmının yarısına ait bir parçadır. Üst kısmı düz olan gövdenin etrafı plastik bir bantla çevrilmiştir⁸⁴¹. Küçük diskus deliğinin etrafında ince plastik bant vardır⁸⁴². Omuzda bulunan süsleme aşınmıştır.

Tarihlendirme: M.Ö. 1. yüzyılın ortaları – M.S. 1. yüzyıla kadar.

⁸⁴⁰ Broneer, 1930, pl. VI, no: 367.

⁸⁴¹ Schäfer, 1968, 151, Taf. 72, no: U 3.

⁸⁴² Broneer, 1930, tip XIX, pl. VI, no: 367.

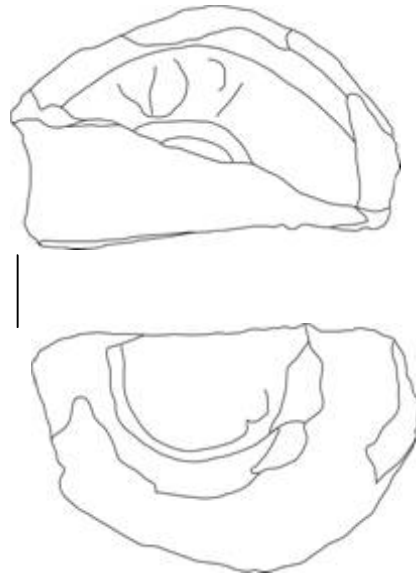

Resim 229: 193 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

194. Nekropol C X 4/2 4 – 3,82 m.; 16.08.1990; **Uz.:** 5,3 cm.; **Gen.:** 6 cm.; **Yük.:** 3 cm.; **Çap:** 3,5 cm.; F 10 renkteki ince kil, sert yapıdadır. A 12 renkte firnislidir.

Gövde parçadır. Dışbükey üst gövdenin etrafı plastik bir bantla çevrilmiştir⁸⁴³. Küçük diskus deliğinin etrafında ince plastik bant vardır⁸⁴⁴. Omuzda bulunan süsleme aşınmıştır. Yuvarlak kaidede iç kısmında ince kabartma daire ile bir yiv oluşturulmuştur.

Tarihlendirme: M.Ö. 1. yüzyılın ortaları – M.S. 1. yüzyıla kadar.

Resim 230: 194 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

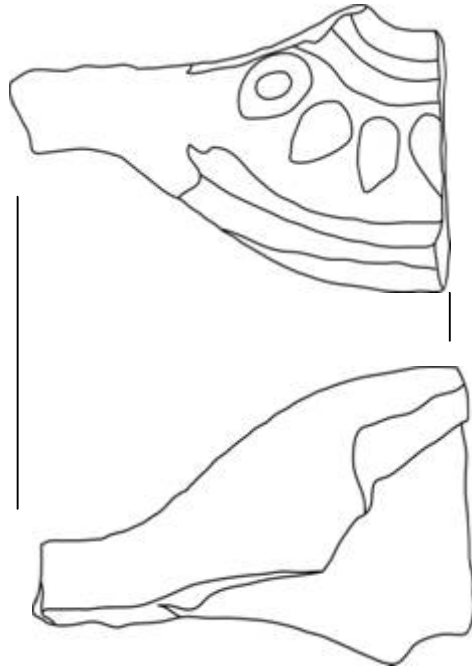
⁸⁴³ Schäfer, 1968, 151, Taf. 72, no: U 3.

⁸⁴⁴ Broneer, 1930, tip XIX, pl. VI, no: 367.

195. Nekropol C X 1-5/ a-e; 27.08.1991; **B. No:** M 3 /N 4; **Env. No:** C X, 35; **Uz.:** 4 cm.; **Gen.:** 2,3 cm.; **Yük.:** 2,8 cm.; **Çap:** 4 cm. ; E 10 renkteki kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı A 11 rengi görülmektedir. Seyrek mika katkılı ince kil, sert yapılıdır. A 12 renkte firnislidir.

Gövdenin dörtte birine ait kandil parçasıdır. Üst kısmı düz olan gövdenin etrafı plastik bir bantla çevrilmiştir⁸⁴⁵. Küçük diskus deliğinin etrafında iki ince plastik bantla yiv oluşturulmuştur. Omuzda yaprak motifi yer alır. Dışbükey profilli gövdeye sahiptir. Kaide düzdür. Gövdenin üst kısmında omuz ile birleştiği noktaya bağlanan kulp, kırıktır.

Tarihlendirme: M.Ö. 1. yüzyılın ortaları – M.S. 1. yüzyıla kadar.

Resim 231: 195 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

196. Nekropol H VI f - k /6 - 10 g – 9; 11.08.1997; **B. No:** 95; **Uz.:** 5,2 cm.; **Gen.:** 3,4 cm.; **Yük.:** 1,4 cm.; D 10 renkteki kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı C 9 rengi görülmektedir. Mika katkılı, ince ve yoğun kil, sert bir yapıya sahiptir. A 11 renkte firnislidir.

⁸⁴⁵ Schäfer, 1968, 151, Taf. 72, no: U 3; Broneer, 1930, tip XIX, pl. VI, no: 367.

Üst gövdenin yarısına ait bir kandil parçasıdır. Üst kısmı düz olan gövdenin etrafı plastik bir bantla çevrilmiştir⁸⁴⁶. Küçük diskus deliğinin etrafında ince plastik bant vardır⁸⁴⁷. Omuzda kabartma yaprak ? motifi süsleme olarak kullanılmıştır.

Tarihlendirme: M.Ö. 1. yüzyılın ortaları – M.S. 1. yüzyıla kadar.

Resim 232: 196 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

4.4.6.5. BURNU KANALLI

Ephesos tipinin farklı bir çeşidi olan bu tip kandiller çift konik gövde yapısına sahiptir. Diskusu çevreleyen plastik bant burun üzerini de çevreleyerek diskus ile burun arasında bir kanal oluşturmaktadır. Diskus düz olarak yapılmıştır. Bu plastik bant yağın diskustan aşağıya taşmasını önlemek, diskusta bulunan fazla yağın tekrar kandilin haznesine boşaltmak gibi işlevsel bir amaç için yapılmıştır. Genelde oval kaide düz bir profil göstermektedir. Omuzda Diğer Ephesos tipi kandillerde de görülen İon kymationu, dil motifleri, sivri uçlu, damarlı yaprak motifleri görülebilmektedir. Bu form özelliklerine sahip katalogda bir örnek yer almaktadır.

197. Nekropol; 1981 – 1989; **Uz.:** 7 cm.; **Gen.:** 5,9 cm.; **Yük.:** 2,7 cm.; A 11 renkteki ince kil, sert yapıdadır. A 12 renkte firnislidir.

Üst gövde parçasıdır. Geniş diskusu burun ucuna dar bir kanalla bağlanır⁸⁴⁸. Diskus ve buruna bağlanan kanalı, plastik bir bant sınırlar. Bu kenar, burun ucunda volüt şeklini alır. Ok ucu şeklinde bir burun ucuna sahiptir. Gövdede kalp şeklinde saplı bir çiçeğe benzer motifin çevresinde kabartma nokta motifi yer alır.

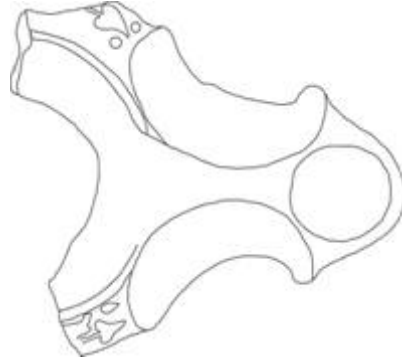
⁸⁴⁶ Schäfer, 1968, 151, Taf. 72, no: U 3; Broneer, 1930, tip XIX, pl. VI, no: 367.

⁸⁴⁷ Broneer, 1930, tip XIX, pl. VI, no: 367; Bailey, 1975, 112, pl. 38, no: Q 205.

⁸⁴⁸ Schäfer, 1968, 150, Taf. 72, no: T 18; Heres, 1969, 46, Taf. 12, no: 111.

Tarihlendirme: M.Ö. 1. yüzyıl M.S. 1. yüzyıla kadar.

Resim 233: 197 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

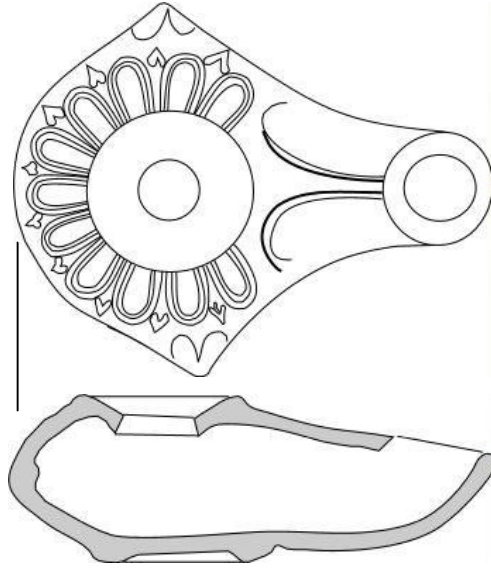
4.4.7. KALP YAPRAKLI KANDİLLER

Kandil gövdesinin her iki yanına stilize olmuş yaprak biçiminde tutamakların bulunmasından dolayı “kalp yapraklı kandiller” olarak tanımlanmışlardır. Bu kulakçıklar kandili tutmaya yardımcı olmak gibi işlevsel özelliğinin yanı sıra süs amaçlı olarak da kandiller üzerinde kullanılmışlardır. Çeşitli yerlerde bulunan bu tip örneklerde, yaprak süslemesine ek olarak volüt, fiyonk, dikdörtgen biçiminde kulakçıklar kandillere applike edilmiştir. Pergamon’da bu tip kandillere ait kalıplar bulunmuştur. Buna bağlı olarak formun Anadolu’daki çıkış merkezi Pergamon olarak gösterilmiştir. Burada özellikle kalp yapraklı kandiller çoğunluktadır. Aynı tipte fiyonk şeklinde kulakçıklı kandillerin Ephesos’a özgü olduğu görüşü yaygındır⁸⁴⁹. Kalp yapraklı kandiller Pergamon’da M.Ö. 3. yüzyılın sonlarından, M.Ö. 1. yüzyıla kadar sürmüştür. Korinth’de bu tip kandiller M.Ö. 146’dan önceye tarihlendirilmektedir. Delos⁸⁵⁰, Kıbrıs, Levant⁸⁵¹ ve İtalya’da bu tipte üretilmiş kandil örneklerine rastlanmaktadır.

⁸⁴⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 106.

⁸⁵⁰ Bruneau, 1965, pl. 21 – 22, no: 4202 – 4219.

⁸⁵¹ Waagé – Stillwell, 1941, fig. 75, 19 b.

Resim 234: Kalp Yapraklı Kandil Örneği⁸⁵².

Bu tip kandillerde, genellikle bitkisel süslemeler kullanılmıştır. Bazı örneklerde kullanılan süsleme burun üzerinde atlama yapar, bazı örneklerde ise kesintisiz devam eder. Meyveli sarmaşık dalları, İon kymationu dizileri, çelenkler, spiraller, gırlan, dil motifi, süsleme olarak tercih edilmiştir. Burun üzerinde ise uzun ya da kısa sakallı masklar görülür. Kandillerde görülen kabartma bir bantla çevrili diskusta küçük hava deliklerinin yer alması Ephesos, iki şerit halinde ve gövde üzerinde ikiye ayrılan kulp ise Pergamon kandillerine özgü bir özelliktir⁸⁵³. İki üretim merkezinin özelliklerinin aynı kandil üzerinde görülmesi, bu iki üretim merkezinin birbirinden etkilendiklerini açıklar niteliktedir. Pergamon'da kalp yapraklı kandillere ait çok sayıda kalıbın⁸⁵⁴ ve modelin⁸⁵⁵ bulunmasına rağmen Ephesos bu tip kandillerin fazla bulunmaması formun üretim merkezinin Pergamon olduğunu doğrular niteliktedir.

Başlangıçta özenle yapılan kalp yapraklı kulakçıkların zamanla bozularak omuz ile birleşmeye başladığı, kandil gövdesinin yarım ay biçimini aldığı

⁸⁵² Tuluk, 1996, çiz. 36 b.

⁸⁵³ Schäfer, 1968, 143, Taf. 66, no: Q 63.

⁸⁵⁴ Schäfer, 1968, 143, Taf. 66, Q 65.

⁸⁵⁵ Schäfer, 1968, 138, Taf. 60 – 61, Q 34.

görülmektedir. Gövde yapısı genellikle küresel ya da çift konik profilde olan kalp yapraklı kandillerin diskus deliği etrafı plastik bantla çevrilidir. Diskus içbükey ya da dışbükey olabilmektedir. Burun, uzun yuvarlak uçlu ya da ok ucu biçiminde, bazı örneklerde ise kısa ve kalındır. Dikdörtgen biçimli kulakçıkları olan kandillerde ise düz olan diskuslarının plastik bantla çevrilmiş olması ortak özellikleri arasında yer alır. İnce, kısa ve yuvarlak uçlu burunlara sahip olmaları, çoğu zaman halka şeklinde kaidelerinin bulunması ve genellikle ortadan bir yivle ikiye ayrılmış kulplarının olması karakteristiktir.

198. Nekropolis ? ; **Uz.:** 6,9 cm.; **Gen.:** 6,3 cm.; **Yük.:** 2,6 cm.; **Çap:** 3,8 cm.; A 8 renkteki seyrek taşcık katkılı, ince ve yoğun kil, sert bir yapıya sahiptir. A 11 renkte firnislidir.

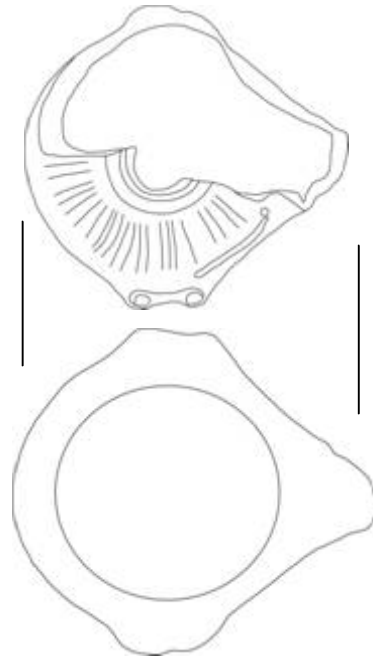
Üst gövdenin sağ kısmı ile burun kırıktır. Boru şeklinde burun yapısı vardır. Yuvarlak ve küçük diskus deliğinin etrafı, iç içe iki plastik bantla çevrilidir⁸⁵⁶. Küresel gövdeye sahip olup omuz dışbükeydir. Omuz süslemesi aşınmıştır. Yanlarda fiyonk şeklinde kulakçıklar yer alır⁸⁵⁷. Yuvarlak kaide, yükseltilmiş olup, çok belirgin olmayan kaide halkasına sahiptir⁸⁵⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın sonları – 1. yüzyıl.

⁸⁵⁶ Schäfer, 1968, 132, Taf. 57, no: Q 3.

⁸⁵⁷ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 133, no: 366.

⁸⁵⁸ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 132, no: 362.

Resim 235: 198 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

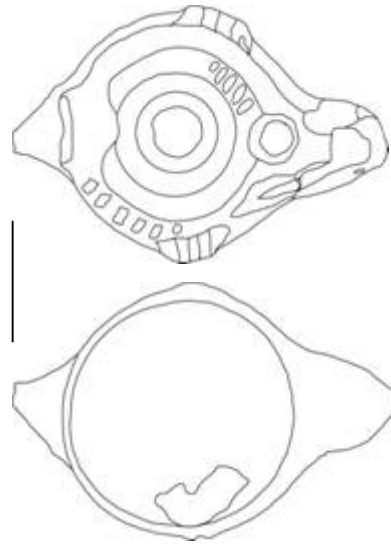
199. Nekropol K IX; 1991; **B. No:** 401; **Uz.:** 6,6 cm.; **Gen.:** 4,4 cm.; **Yük.:** 2,6 cm.; **Çap:** 3,5 cm.; D 11 renkteki mika katkılı, ince ve yoğun kil, sert yapıdadır. A 11 Siyah renkte firnislidir.

Burun ucu kırıktır. Çukur olan düz diskusun etrafı plastik bantla çevrilidir⁸⁵⁹. Gövdenin yan tarafında dikdörtgen şeklinde kulakçık bulunmaktadır. Kaide düzdür. Basık küresel bir gövde profiline sahiptir. Üst gövdeye bağlı olan dikey kulp kırıktır⁸⁶⁰. Burnun üzerinde mask motifi aşınmış durumdadır. Omuzda nokta dizisi bezemesi süsleme olarak kullanılmıştır.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın sonları – 1. yüzyıl.

⁸⁵⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 123, no: 331.

⁸⁶⁰ Schäfer, 1968, 143, Taf. 66, no: Q 62.

Resim 236: 199 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

200. Tiyatro; 1993; **Uz.:** 4,1 cm.; **Gen.:** 5,4 cm.; **Yük.:** 3,4 cm.; **Çap:** 3,6 cm.; D 10 renkteki kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı A 10 rengi görülmektedir. Seyrek mika katkılı, ince ve yoğun kil, sert bir yapıya sahiptir. A 11 renkte firnislidir.

Gövde parçasıdır. Küresel bir gövde yapısına sahiptir⁸⁶¹. Diskusun etrafını çevreleyen plastik bantın ortasında bir yiv vardır⁸⁶². Diskus içbükeydir. Diskus deliği küçük ve yuvarlaktır. Dışbükey omuzda İon kymationu dizisi süsleme olarak kullanılmıştır⁸⁶³. Yuvarlak kaidesi düzdür. Kulp, alt ve üst gövdenin birleşme noktasında gövdeye dikey olarak bağlanmıştır.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın sonları – 1. yüzyıl.

⁸⁶¹ Radt, 1978, 55, Taf. 20 – 32, no: L 44.

⁸⁶² Sezer – Kassab-Tezgör, 1995,136, no. 377.

⁸⁶³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995,136, no. 378; Schäfer, 1968, 132, Taf. 57 – 58, no: Q 21.

Resim 237: 200 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

201. Nekropol yüzey; 1999; **Uz.:** 3,6 cm.; **Gen.:** 3,1 cm.; **Yük.:** 1,2 cm.; E 10 renkteki kilin içinde pişmeden dolayı A 9 renğinde şerit oluşmuştur. Katkısız, ince ve yoğun kil, sert yapıdadır. A 12 renkte firnislidir.

Burun parçasıdır. Boru şeklinde uzun burnun üzerinde uzun sakallı *satyr* kabartması vardır⁸⁶⁴.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın sonları – 1. yüzyıl.

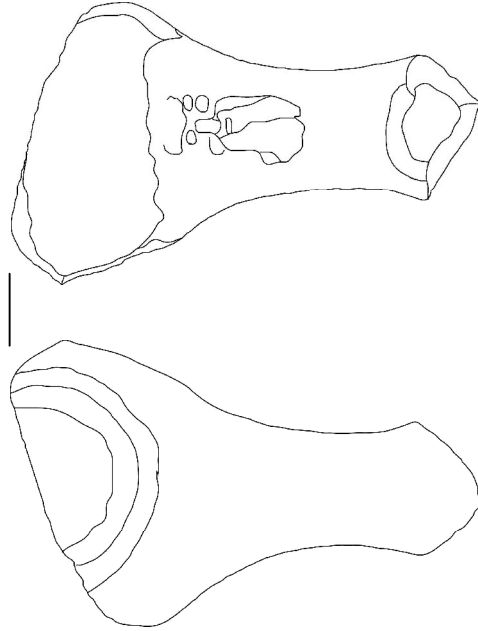
Resim 238: 201 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁸⁶⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 129, no: 354.

202. Nekropol; 1993 ?; **Uz.:** 7,8 cm.; **Gen.:** 4,4 cm.; **Yük.:** 3,8 cm.; **Çap:** 4 cm; D 12 renkteki kilin iç kısmında hatalı pişmeden dolayı A 11 rengi görülmektedir. İnce ve yoğun, katkısız kil,sert yapıdadır. Kandilin iç ve dış kısmı A 12 renkte firnislidir.

Burnun gövdeye bağlandığı kısma ait kandil parçasıdır. Burun ucu kırıktır. Yuvarlak profilli uzun bir buruna sahiptir⁸⁶⁵. Burun üzerinde uzun sakallı *satyr* kabartması vardır. Gövde, çift konik profillidir⁸⁶⁶. Yüksek ve yuvarlak halka kaidelidir⁸⁶⁷. Kaidenin tabanında kaide halkasının iç kısmında kabartma daire vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın sonları – 1. yüzyıl.

Resim 239: 202 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi.

203. Nekropol;1992; **Uz.:** 3,2 cm.; **Gen.:** 3 cm.; **Yük.:** 1,8 cm.; D 10 renkteki kil, çok ince taşcık katkılı, ince ve yoğun olup orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnis iç ve dış kısmında kullanılmıştır.

Burun ucunun üst kısmına ait bir parçadır. Boru şeklindeki uzun burnun üzerinde *mask* kabartması vardır.

Tarihlendirme: M.Ö. 3. yüzyılın sonları – 1. yüzyıl.

⁸⁶⁵ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 129, no: 352.

⁸⁶⁶ Tuluk, 2003, 24, pl. 24, no:2.

⁸⁶⁷ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 129, no: 3520.

Resim 240: 203 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

204. Nekropol; 1981 – 1989; **Uz.:** 6,5 cm.; **Gen.:** 4,2 cm.; **Yük.:** 1,5 cm. E 10 renkte katkısız kil, orta sertlikte yapıdadır. A 11 renkte firnislidir.

Üst gövde parçasıdır. Diskusu çevreleyen plastik burun üzerinde kanal oluşturur. Gövdenin her iki yanında sivri uçlu yaprak şeklinde kulakçıkları vardır. Omuzda *girland* dizisi, *girland*ların içinde ve burnun üstünde nokta motifi süslemesi vardır⁸⁶⁸.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. - 1 yüzyıl.

Resim 241: 204 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

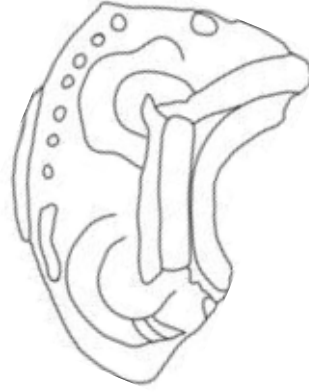
205. Nekropol; 1993; **Uz.:** 2,3 cm.; **Gen.:** 4,3 cm.; **Yük.:** 2,5 cm.; E 11 renkteki kilin iç kısmında hatalı pişmeden kaynaklanan A 11 rengi görülmektedir. Sert yapıdaki ince ve yoğun kil, mika katkılıdır. A 11 firnis kullanılmıştır.

⁸⁶⁸ Schäfer, 1968, 140, Taf. 65, no: Q 52; Radt, 1978, 57, Taf. 21,33, no: L 76; Heres, 1969, 59, Taf. 20, no: 199.

Kulpun eklendiği bölüme ait gövde parçasıdır. Diskusun etrafı plastik bant ile çevrilidir. Plastik bant ile gövdenin ortasına bağlı olan dikey kulp kırıktır. Omuzda *girland* dizisi, *girland*ların içinde ve burnun üstünde nokta motifi süslemesi vardır⁸⁶⁹. Gövde çift konik profildedir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. - 1 yüzyıl.

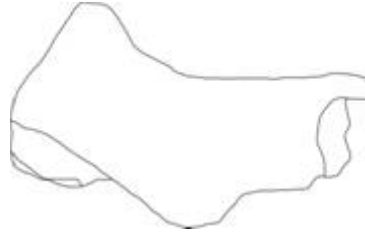

Resim 242: 205 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

206. Nekropol; 1993; **Uz.:** 6,8 cm.; **Gen.:** 4,2 cm.; **Yük.:** 3,1 cm.; **Çap:** 2,5 cm.; A 9 renkteki katkısız kil, orta sertlikte bir yapıya sahiptir. A 12 renkte firnislidir.

Burun ucu ve gövdenin sol kısmı kırıktır. Boru şeklindeki burnun uç kısmı yuvarlaktır. Fital deliği yuvarlaktır. Yuvarlak gövde üst kısmı düzleştirilmiştir. Sol kısımda üzeri delinmemiş bir kulakçık vardır. Kaide düzdür. Doldurma deliği yapılmamıştır.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. - 1 yüzyıl.

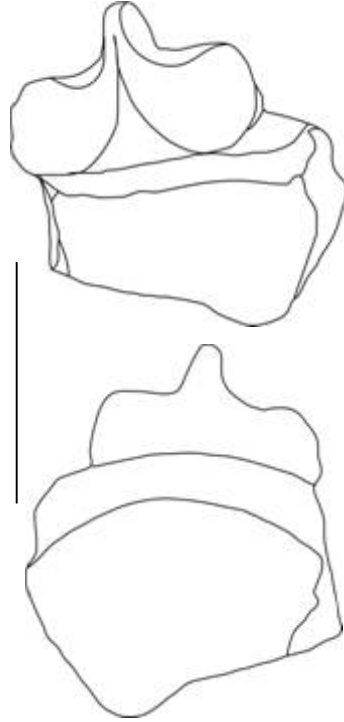
Resim 243: 206 no.lu kandilin üst görünümünün çizimi.

⁸⁶⁹ Schäfer, 1968, 140, Taf. 65, no: Q 52; Radt, 1978, 57, Taf. 21,33, no: L 76; Heres, 1969, 59, Taf. 20, no: 199.

207. Tiyatro güney An.duvarı önü döşeme üzeri toprağı; 20.05.1996; **B. No:** 728; **Uz.:** 3,5 cm.; **Gen.:** 3,5 cm.; **Yük.:** 3,4 cm.; **Çap:** 4 cm.; A 7 renkte ince ve yoğun kil, seyrek kalker katkılı olup sert bir yapıya sahiptir. A 11 renkte firnis kullanılmıştır.

Gövde parçasıdır. Çift konik profilli gövdenin ortasına kalp şeklinde yaprak motifi tutamak olarak applike edilmiştir. Yüksek olan kaide içbükeydir.

Tarihlendirme: M.Ö. 2. - 1 yüzyıl

Resim 244: 207 no.lu kandilin üst ve alt görünümünün çizimi

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmamıza konu olan Assos kandilleri form özellikleri göz önüne alınarak benzer ya da yakın benzerlikteki kandillerle karşılaştırma yapıp, bir kronoloji oluşturmaya çalışılmıştır. Kandillerle birlikte ele geçirilen diğer konteks buluntuların olmaması nedeniyle kandilleri kronolojik olarak tarihlendirmede alt ve üst tarihler verilebilmiştir. Bununla birlikte çalışılan çok sayıdaki malzemenin incelenmiş olması Assos kandil kronolojisinin ortaya çıkarılması için oldukça önemlidir. Yapım tekniklerini ve farklı tipteki kandillerin incelemesi yerel ve ithal özelliklerin farkedilmesine yardımcı olmuştur. Kentler arası kültürel ilişkilerin, ticaretin ve etkileşimlerin açıklanabilmesi, kendine özgü ya da ortak özelliklerin tespit edilebilmesi için çok sayıda malzemenin incelenmesi gerekmiştir. Bu nedenle Broneer⁸⁷⁰, Bailey⁸⁷¹, Howland⁸⁷², Scheibler⁸⁷³, Heres⁸⁷⁴ ve Sezer – Kassab-Tezgör'ün⁸⁷⁵ hazırlamış oldukları kataloglar incelenerek tarihlendirme yapılmıştır.

Assos'da 1981 – 2005 yılları arasında yapılan kazı ve sondaj çalışmalarında bulunan Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlere ait 309 adet kandil arasından 207 adeti için katalog hazırlanmış, yapılan kütüphane çalışması ve gerekli kaynakların incelenmesi sonucu bu kandiller tiplere ayrılmıştır. Buna göre kandiller Arkaik dönem içinde köprülü burunlu; Klasik dönemde eğimli omuzlu, geniş gövdeli, yuvarlak omuzlu; Hellenistik dönemde kapalı gövdeli, minyatür kandiller, yuvarlak profilli, içbükey omuzlu, Knidos tipi, Ephesos tipi, kalp yapraklı kandiller olmak üzere onbir ana başlık altında sınıflandırılmıştır.

Nekropol ve Tiyatro'da bulunan Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlere ait kandillerin, Çizim 17 – 22'de hazırlanan planlar üzerinde, ait olduğu katalog numarası ile buluntu yerleri belirtilmiştir. Katalog içinde yer alan kandillerin ait oldukları dönemler içindeki sayısal dağılımı ise aşağıda verilmiştir:

⁸⁷⁰ Broneer, 1930, 31 – 340.

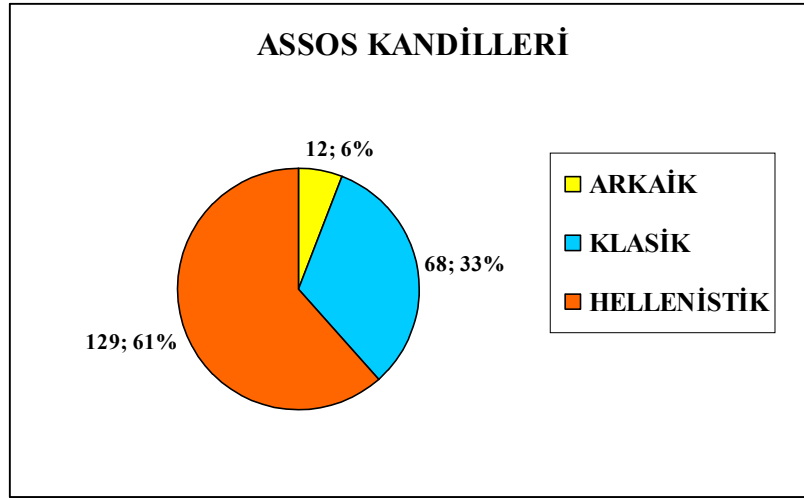
⁸⁷¹ Bailey, 1975, 29 – 112.

⁸⁷² Howland, 1958, 7 – 173.

⁸⁷³ Scheibler, 1976, 16 – 139.

⁸⁷⁴ Heres, 1969, 1 – 61.

⁸⁷⁵ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 16 vd.

Resim 245 : Assos Kandillerinin Dönemlere Göre Sayısal Dağılımı.

Arkaik dönemde doğu ile batı arasında yapılan ticari ilişkilere bağlı olarak Attika'da üretilen kandiller Ege Adaları vasıtasıyla Yunan dünyasına dağılmıştır. Diğer taraftan bu ticari ilişkiler neticesinde doğudan gelen etkilerin daha ağır bastığı gözlenir⁸⁷⁶. Bu etkileşim sonucunda Atina Agorası'nda doğudan gelen bazı kandil kopyalarının bulunduğu görülür. Sığ kâse formulu kandiller yerine Arkaik dönemle birlikte çarkta üretilmiş olan köprülü burunlu ve askı deliği olan kandiller görülmeye başlar. Doğu kökenli bu öğelerin ilk örneklerini Smyrna kandillerinde görmek mümkündür⁸⁷⁷. Genel olarak Arkaik dönem kandillerinde kulp yaygın bir özellik değildir. Gövdeleri sığ olan kandillerin erken örneklerinde kaideler düz olarak yapılmıştır. Bazı örneklerde ise kaidenin ortasına kandili sabitlemek amacıyla geniş bir açıklık yapıldığı görülmektedir.

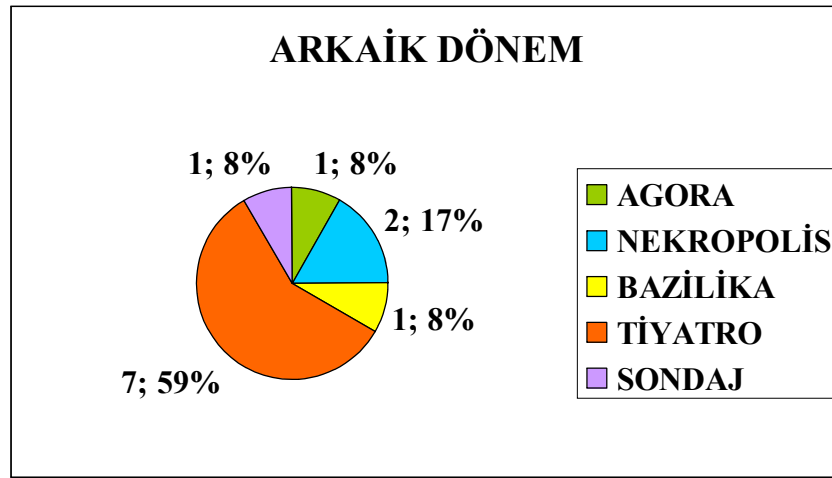
Assos'ta bulunan Arkaik dönem kandilleri gösterdikleri profil özelliklerine göre açık gövdeli, boru askı delikli, gövde ve omuz arasında keskin açılı olmak üzere üç form altında incelenmiştir. Formlarının sığ olmasından dolayı evlerde aydınlatma için güçlkle kullanıldığı düşünülmektedir. Bununla birlikte buruna sahip 1 – 2, 8 –

⁸⁷⁶ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 40.

⁸⁷⁷ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 40.

12 katalog numaralı kandiller arasında 1, 8 – 12 katalog numaralı kandillerle 6 katalog numaralı gövde parçasında yanma izine rastlanmıştır. Bu, kandillerin kullanılmış olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Arkaik Dönem kandilleri içinde Tiyatro en büyük buluntu grubunu vermektedir. Aşağıdaki grafikte kandillerin buluntu yerlerine tasnif sonuçları görülmektedir:

Resim 246: Arkaik Dönem Assos Kandillerinin Buluntu Yerlerine Göre Sayısal Dağılımı.

Köprülü burunlu açık gövdeli kandiller, düz kaidelidir. Yayvan görünümdeki gövde, düz bir omuzla birleşir. Küçük burunlara sahiptir. Batı Anadolu'da Ephesos⁸⁷⁸, Doğu Ege'de Rhodos⁸⁷⁹ bu tip kandillerin en çok üretildiği yerler olarak tanınır⁸⁸⁰. Yakın profil özelliği gösteren benzer örneklerine Smyrna ve Attika'da rastlamak mümkündür.

Köprülü burunlu boru askı delikli kandiller, geniş ve sığ bir profile sahip olup düz kaidelidir. Kandillerin ortasında, asılma ya da bir çubuk yardımıyla taşınma

⁸⁷⁸ Önen, 1983, 44, no:18, 118, no: 2 – 5.

⁸⁷⁹ Jacopi, 1933, 364, fig. 113.

⁸⁸⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 47.

amacına yönelik olabilecek askı delikleri bulunmaktadır. Bu tip kandillerin kökeni, Doğu Ege’de Rhodos veya Samos olarak kabul edilir⁸⁸¹. Yapılan kaynak taraması sonucunda katalogdaki kandillerin benzer örneklerine Lindos ve Atina’da rastlanmıştır. Attika kronolojisine göre, M.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı ile M.Ö. 480 yılları arasına tarihlendirilirler⁸⁸².

Köprülü burunlu ve gövde ile omuz arasında keskin açılı kandillerde, yassı hazneli gövdeye dik açı ile bağlanan omuz düz ve içe doğru eğimlidir. Kaide düz olup burunlar kısa ve yayvandır. Bu tip kandiller, Rhodos’da en iyi örnekleriyle temsil edilirler⁸⁸³. İlk çıkış yeri Doğu Ege, muhtemelen Rhodos olarak kabul edilmektedir. Tarihlendirme, Atina Agorası ve Symrna’daki örnekler göre, M.Ö. 6. yüzyıl sonu ile M.Ö. 5. yüzyıl başı veya biraz daha geç olarak kabul edilir⁸⁸⁴.

Klasik dönem Atina’nın kültürel ve sanatsal anlamda en parlak olduğu dönemdir. Bu durum, en seçkin ve en kaliteli örneklerini verdiği kandillere de yansımıştır⁸⁸⁵. M.Ö. 5. yüzyılda yapılan ticari ilişkilerde Attika, etkin bir rol oynamıştır. Doğu Ege’nin Attika’dan kandelithal etmesinin yanı sıra, buradaki yerel atölyelerde ithal edilen kandillerin aslına uygun kopyaları da üretilmiştir.

Assos’da bulunan Klasik döneme ait kandiller eğimli omuzlu, geniş gövdeli ve yuvarlak omuzlu kandiller olmak üzere üç ana grupta incelenmiştir. Klasik döneme tarihlendirilen bu tiplerin sayısal değerleri aşağıdaki grafikte verilmiştir:

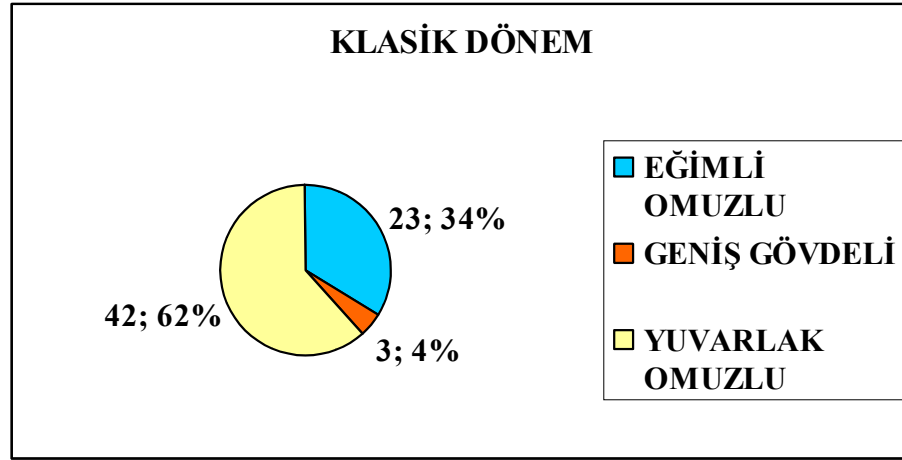
⁸⁸¹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 53.

⁸⁸² Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 53.

⁸⁸³ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 54.

⁸⁸⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 54.

⁸⁸⁵ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 56.

Resim 247: Klasik Dönem Assos Kandillerinin Tiplere Göre Sayısal Dağılımı.

Eğimli omuzlu kandiller düz kaideli, yüksek kaideli, uzun ve geniş burunlu, süslemeli omuzlu, yüksek kaideli ve boru askı delikli olmak üzere beş alt grupta incelenmiştir. Eğimli omuzlu kandiller benzer özellikler göstermektedir. Erkenden geçe doğru çeşitli özelliklerine göre biçim değişikliklerini ayırmak zordur. Omuzda hissedilir bir farklılık yoktur. Burun yapısı omuzdan daha açık bir değişim göstermektedir. Erken örneklerde kısa ve düz olup fitil deliği omuza daha yakındır⁸⁸⁶. Gövdenin derinleşmesine bağlı olarak burun da uzamaya başlamıştır. Eğimli omuzlu kandillerde yüksek olmayan kaide M.Ö. 500'den önceye tarihlendirilmektedir⁸⁸⁷. Yunan dünyasında çok uzun bir süre popüler olan eğimli omuzlu kandillerin katalogda yer alan örnekleri M.Ö. 6. yüzyılın sonu ile M.Ö. 4. yüzyılın başları arasında tarihlendirilmiştir.

Eğimli omuzlu kandiller arasında yer alan süslemeli omuzlular, eğimli omuzlu yüksek kaideli kandillerle benzer omuz profiline sahiptir. Kaidede boru askı deliğinin bulunması ve omuzda firnisin boş bırakılmasıyla oluşturulan iç içe geçmiş dairelerin süsleme amacıyla kullanılması gibi karakteristik özelliklere sahip bu tip kandiller Assos'da bulunmuştur.

⁸⁸⁶ Broneer, 1830, 40.

⁸⁸⁷ Broneer, 1930, 41.

Eğimli omuzlu kandiller arasında yer alan 16 ve 30 katalog numaralı kandillerin ince, yoğun, katkısız kil yapısı ve metalik görünümlü firnisleri ithal olduklarını düşündürmektedir. Bununla birlikte eğimli omuzlu düz kaideli kandillerin Attika örneklerinde kaide firnissiz yapılmıştır. Eğimli omuzlu yüksek kandillerde ise kaide firnislidir. Elimizdeki örneklerde düz kaidenin firnisli olduğu gözlenmiştir.

Eğimli omuzlu yüksek kaideli kandil grubunda yer alan kandiller, burun profillerinden dolayı bu tip içinde incelenmiştir. Bununla birlikte diğer bölümlerine ait parça olmamasından dolayı bu tip kandiller, uzun ve geniş burunlu kandillerin erken örnekleri olabileceği gibi düz kaideli kandillerin geç örnekleri de olabilir. Tiyatro’da bulunan 35 katalog numaralı kandil, diğer eğimli omuzlu kandillerden boru askı deliğine sahip olması bakımından farklıdır. Süslemeli omuzlu kandillere profil olarak benzer olmakla birlikte omuzda iç içe geçmiş dairelerden oluşan süsleme bulunmamaktadır.

Geniş gövdeli kandiller, düz omuzlu ve yivli omuzlu olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. Aşamalı olarak M.Ö. 5. yüzyıl sonlarından M.Ö. 4. yüzyıl başlarına doğru çarkta şekillendirilen gövdeler, çaplarına orantılı bir şekilde daha yüksek yapılmaya ve yağ hazneleri daha geniş omuzla örtülmeye başlamıştır⁸⁸⁸. Burunlar daha uzun ve dar yapılmıştır. Burun yapısına uygun olarak fitil deliği küçük ve omuzdan daha fazla uzaklaşmış olup⁸⁸⁹ burnun uç noktasında sonlanır. Bu tip kandillerin yakın benzerlerine Atina, Kerameikos ve Korinth’de rastlanmıştır. Bu gruba dahil edilen 36 katalog numaralı kandilin kil ve firnis özelliklerine bağlı olarak ithal olabileceği düşünülmüştür.

Klasik Dönem’e tarihlenen Assos kandilleri içinde yuvarlak omuzlu kandiller sıg yivli omuzlu, küresel gövdeli kalın kaideli, düşük seviyede ağız kenarlı, boru askı delikli, açık gövdeli olmak üzere beş farklı tipe ayrılmıştır. Bunlar arasında en geniş grubu küresel gövdeli kalın kaideli kandiller oluşturmaktadır. Kapalı gövde yapısına

⁸⁸⁸ Howland, 1958, 59.

⁸⁸⁹ Broneer, 1977, 14.

sahip olup omuzda yiv yapılması ve burnun üst kısmının düz olması gibi karakteristik özelliklere sahiptir. Yüksek ve kalın kaidelerinin olması diğer bir karakteristik özellikleridir. Bu kandillerin üretimi bir yüzyıldan daha fazla sürmüştür. M.Ö. 5. yüzyıl sonlarında Attika'da ortaya çıkan bu kandillere Atina Agorası ve Kerameikos'da M.Ö. 3. yüzyıla kadar rastlamak mümkündür⁸⁹⁰. Ayrıca Korinth⁸⁹¹ ve Delos'da⁸⁹², Doğu Ege'de, Trakya'da, Batı Anadolu'da örneklerine rastlanmaktadır. Kazı konteksi olmadan bu tip kandilleri kronolojik bir sıraya koymak pek mümkün olmamıştır. Kandildeki öğeler tarihlendirmede bize her zaman yardımcı olamazlar⁸⁹³. Bundan dolayı bu formdaki kandillerin ait olabilecekleri en alt ve en üst tarih verilmiştir. Bununla birlikte doldurma deliği etrafında içbükey kenar, göbeğinde hafif konik çıkıntı, yatay olarak bağlanan kulpla, gövde arasında, geniş hilal şeklinde boşluk bırakan küresel gövdeli, kalın kaideli kandiller, bu tipin en eski örneklerinden sayılır⁸⁹⁴. Göbeğinde herhangi bir şişkinlik olmayan düz tabanlı kandillere M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısında rastlanabilir⁸⁹⁵. Küresel gövdeli kalın kaideli kandillerde M.Ö. 4. yüzyılın sonlarına doğru başparmak tutamağı görülmeye başlamıştır. Katalogda yer alan burun parçalarının gövdelerinde tutamak bulunabileceği ihtimali bulunmaktadır. Ek olarak 45, 70, 72, 73 katalog numaralı kandillerin tutamağa ya da kulpa ait kırık izi vardır. 42, 45, 47, 58, 62 katalog numaralı kandillerin katkısız ince ve yoğun kil yapıları ile firnis yapılarından dolayı ithal oldukları düşünülmektedir. Ayrıca Nekropolis'de H VI çalışma alanında bulunan 55 katalog numaralı kandil parçasının seramik, cam parçaları ve bir diş ile birlikte bulunması kesin olmamakla birlikte mezar buluntusu olabileceğini düşündürmesi bakımından söz etmeğe değer niteliktedir.

Yuvarlak omuzlu, düşük seviyede ağız kenarlı kandiller, genellikle küresel gövdeli, kalın kaideli, tutamaklı kandillere yakın benzerlik gösterir. Bu özellikte Assos'da iki adet kandil parçası bulunmuştur. Benzer örneklerine bağlı olarak M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı ile M.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine doğru tarihlendirilmiştir.

⁸⁹⁰ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 62.

⁸⁹¹ Broneer, 1930, 32, fig. 14, no: 32 – 35.

⁸⁹² Bruneau, 1965, pl. 1 A, no: 13 – 14, 21.

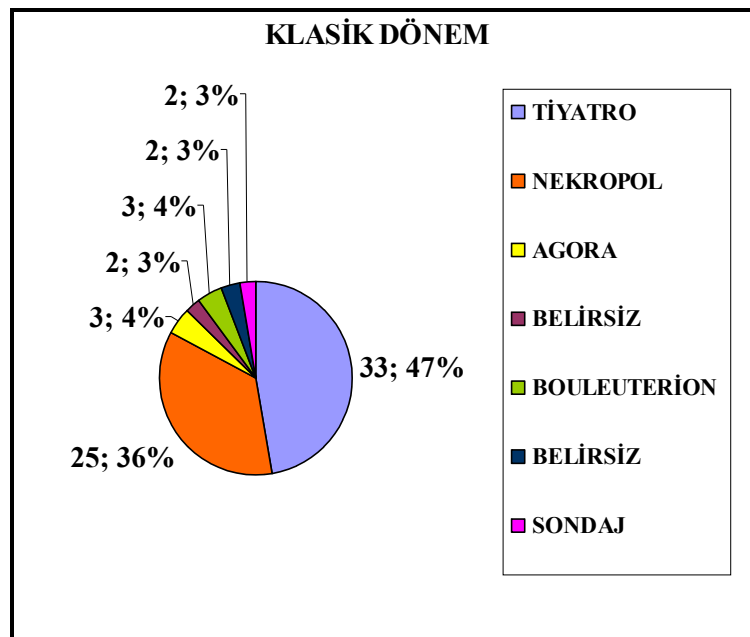
⁸⁹³ Blondé, 1983, 20 -24.

⁸⁹⁴ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 61.

⁸⁹⁵ Blondé, 1983, 104.

Bu örneklerden 76 katalog numaralı kandil büyük bir buruna sahip olup pürüzsüz, iyi pişmiş ve katkısız, ince ve yoğun kil yapısıyla farklı bir görünümüdür. Kullanılan siyah firnis, parlak ve metalik bir görünüme sahip olmasını sağlamıştır.

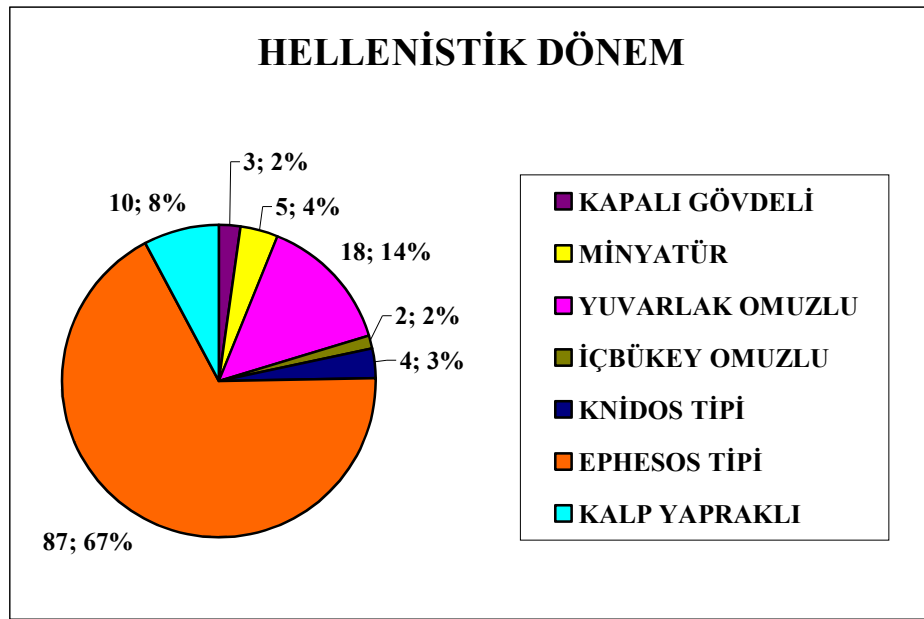
Klasik dönem içine tarihlendirilen Assos kandillerinin buluntu yerlerine göre değerlendirilmesi aşağıdaki grafikte belirtilmiştir:

Resim 248: Klasik Dönem Assos Kandillerinin Buluntu Yerlerine Göre Sayısal Dağılımı.

Hellenistik dönemde Attika kandil üretimi konusunda gerilemeye başlamış, bununla birlikte Anadolu'da üretim ilerlemiştir. Bu konuda önemli bir yere sahip olan Ephesos, kandil üretiminde bir merkez haline gelmiş ve üretilen kandiller geniş bir yayılım elde etmiştir. Ayrıca yine bu dönemde Knidos, bir kandil üretim merkezidir. Pergamon ise kalp yapraklı olarak bilinen kandilleri üretmiştir.

Assos'ta bulunan Hellenistik dönem kandilleri gösterdikleri form özelliklerine göre kapalı gövdeli, minyatür kandiller, yuvarlak profilli, içbükey omuzlu, Knidos tipi, Ephesos tipi, kalp yapraklı kandiller olmak üzere yedi grupta incelenmiştir. Aşağıdaki tabloda bu gruplandırma istatistiksel olarak değerlendirilmiştir:

Resim 249: Hellenistik Dönem Assos Kandillerinin Tiplere Göre Sayısal Dağılımı.

Kapalı gövdeli, minyatür kandiller, yuvarlak profilli, içbükey omuzlu ve Knidos tipi kandiller çarkta üretilmiştir. Ephesos tipi ve kalp yapraklı kandiller ise kalıpta şekillendirilmiştir. Hellenistik dönemde kandil grupları içinde en erken örnekleri çarkta üretilenler oluşturmaktadır. Kalıpta üretimin başlamasıyla birlikte çarkta üretilen kandiller son bulmamış olup belirli bir süre birlikte üretilmişlerdir. M.Ö. 4. yüzyılın sonlarından itibaren çarkta üretilen kandillerde tutamaklar eklenmeye başlamıştır. İşlevsel bir amaç için kullanılan tutamakların başlangıçta ortaları delik yapılmıştır. M.Ö. 3. yüzyılın birinci ve ikinci çeyreğinde bu delik küçüldüğü ve zamanla deliksiz olarak yapıldığı görülmektedir.

Kapalı gövdeli kandiller grubunda yer alan geniş gövdeli geniş omuzlu kandiller ile eğimli profilli kandiller, M.Ö. 4. yüzyılda çarkta üretilen kandillerin devamı niteliğindedir. Nekropolis’de bulunan bu tip kandillerin benzerlerine 2007 yılında Nekropolis’deki Lorichos Aile Mezarlığı’nda yapılan çalışmalarda rastlanılmıştır.

Atina M.Ö. 3. yüzyıl ile M.Ö. 2. yüzyılda ürettiği kandillerle birlikte ihracat merkezi olmaya devam etmiştir. Bazı antik kentler, bunların aslına uygun kopyalarını imal etmiştir. Attika’da çarkta üretilen ortası boru askı delikli küçük boyutlu kandiller, M.Ö. 3. yüzyıl ile M.Ö. 2. yüzyıl başında, Doğu Ege’de çok tercih edilmiştir. Yerel atölyelerde imal edilen bu tip kandiller tüm Yunan dünyasına yayılmıştır⁸⁹⁶. Bunlar arasında, başta Attika olmak üzere, Delos ve doğuda Filistin gibi bölgeler sayılabilir⁸⁹⁷. Assos, Troia ve Pergamon’da da bu tip kandiller bulunmuştur. 83 katalog numaralı kandil parlak firnisi, kaide formu, ince ve yoğun, katkısız kil yapısıyla diğer boru askı delikli kandil örneklerinden farklıdır.

Ayrıca M.Ö. 3. yüzyılda Attika’ya az çok bağımlı bir üretimin yanı sıra, Doğu Ege ve Anadolu’da kendine özgün kandil tiplerinin ortaya çıkmaya başladığı görülür⁸⁹⁸. Basık küresel gövdeli, içe doğru eğimli omuzlu, doldurma deliği etrafında yiv olan veya olmayan, omuzda başparmak tutamağı bulunan kandiller katalogda yuvarlak omuzlu olarak gruplandırılmıştır. Bu özelliklere sahip kandillerden Atina’da iki adet bulunmuştur⁸⁹⁹. Agora’da bulunmuş olanı⁹⁰⁰, Pergamon kandilleri ile olan benzerliğinden dolayı, bir ithal malı olduğu fikrini verir⁹⁰¹. Bu modeldeki kandilin Pergamon yapımı olduğu, bulunan birçok örnekten anlaşılmaktadır⁹⁰². Aynı şekilde, Antiokheia’da bulunmuş bir kandilin Pergamon’dan ithal edilmiş olma ihtimali vardır⁹⁰³. Bu tip kandiller, Ege’nin çeşitli bölgelerindeki atölyelerde

⁸⁹⁶ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 71.

⁸⁹⁷ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 71.

⁸⁹⁸ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 71.

⁸⁹⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 84.

⁹⁰⁰ Howland, 1958, 91, pl. 15, 41, no: 424; Bailey, 1976, 61, pl. 18 – 19, no: Q 100.

⁹⁰¹ Schäfer, 1968, 126.

⁹⁰² Schäfer, 1968, 126 -127, Pl. 52 -53.

⁹⁰³ Waagé – Stillwell, 1941, pl. 75, 10: 33; Schäfer, 1968, 126.

üretmişlerdir. Pergamon'da bu gruba giren kandiller, M.Ö. 275 – 225 yıllarına tarihlenir⁹⁰⁴. Assos'da bulunan bu tipteki kandiller, Pergamon'da bulunmuş kandillere oldukça yakın profil özellikleri göstermektedir.

İçbükey omuzlu kandiller olarak gruplandırılan kandil tipinde yer alan üst kısım, daha sonraki dönemlerde belirgin bir şekil alıp önemli bir özellik haline gelecek diskusun erken örnekleri olarak sayılır⁹⁰⁵. İçbükey omuza sahip bu tip kandillerden Assos'da iki adet bulunmuştur. 107 katalog numaralı kandilin sol tarafında yer alan delinmemiş tutamaktan dolayı M.Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısından sonraya tarihlendirilmiştir.

Çarkta yapılmış olmakla birlikte kalıpla yapılmış örnekleri de bulunan, ilk olarak Knidos'da yoğun olarak bulunmuş olmasından dolayı Knidos kandilleri olarak anılan kandiller Assos'da da karşımıza çıkmaktadır. Çift konik profile sahip gövde yapıları, kısa çapa şeklinde burunları, kalıpla yapıldıktan sonra kandile eklenen süslemeleri ile farklı bir grubu oluştururlar. 111 katalog numaralı burun parçasının uzun ve ince yapısı Assos'da bulunan diğer örneklerden farklıdır. M.Ö. 2. yüzyıl ile M.Ö. 1. yüzyıl olarak tarihlendirilen bu kandillerin Korinth⁹⁰⁶, Delos⁹⁰⁷, Atina, Mısır ve Rhodos'a ihraç edilmiş örnekleri bulunmaktadır.

Hellenistik dönemde kalıpta yapılan kandiller arasında Ephesos tipi olarak bilinen kandiller yoğunluk olarak ilk sırada yer almaktadır. Ephesos kandilleri uzun süre popüler olarak kullanılmış, ticaret yoluyla çeşitli yerlere de ihraç edilmiştir. Bunun yanında yerli üreticiler tarafından çeşitli kopyaları da yapılmıştır. M.Ö. 2. yüzyılda görülmeye başlamış olan Ephesos kandillerinin en belirgin özellikleri ok ucu şeklinde burunlarının olması ve çanak şeklindeki diskusun plastik bir bantla çevrilmesidir. Ephesos tipi kandillerin ilk örnekleri ok ucu şeklinde buruna sahiptir. Daha sonra fitil deliğinin etrafı plastik bantla çevrilmiş yuvarlak uçlu buruna sahip kandiller görülmektedir. Ephesos tipi kandillerin en önemli özelliklerinden biri de

⁹⁰⁴ Schäfer, 1968, 127.

⁹⁰⁵ Howland, 1958, 100.

⁹⁰⁶ Broneer, 1930, pl. V, no: 190.

⁹⁰⁷ Bruneau, 1965, 33 – 37.

yağı sızdırmayan gri tonlarındaki ince ve yoğun kilin, iyi pişmiş ve sert yapıda olmasıdır.

Kalıpta yapılan Ephesos tipi kandillerin ilk örnekleri olan yuvarlak omuzlu, ince, uzun burunlu kandiller içinde bitkisel yaprak motifleriyle süslü omuzlular büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Damarlı geniş yaprak, üçgen biçimli yaprak, lotus taç yaprağı ve palmet, sivri ve yuvarlak uçlu yaprak, kalp şeklinde yaprak ve dil motifleri kullanılan süslemeler arasındadır. Kandiller üzerinde görülen bu süslemeler, kalıpta yapılan kâselerden etkilenildiğini belki de aynı süslemelerin kullanıldığını düşündürmektedir. Ephesos tipi kandillerin % 15'ini oluşturan bu formdaki kandillerin Delos'da çok sayıda bulunması, yayılım alanını göstermesi açısından önemlidir.

Diğer Ephesos kandillerinde iç içe geçmiş daireler, daire içinde nokta motifi, dil motifi, İon kymationu, nokta, spiral, birbirine bağlı spiral, ok ucu, dikey çizgi, eşkenar dörtgen, birbirine bağlı spiral çizgi, kalp motifleri gibi geometrik süslemeler tercih edilmiştir. Bununla birlikte üçlü mersin yaprağı, ortadan ikiye ayrılmış yaprak, oval yaprak, lotus çiçeği, kare görümlü çiçek, ahududuya benzer bitki ve üzüm salkımı gibi bitkisel süslemelerin omuz üzerinde süsleme olarak kullanıldığı görülmektedir. Burun üzerinde ise kurdele ile bağlı *thyrsos*(sarmaşıklı asa), nokta, üç nokta, üçgen ve yunus motifleri süsleme olarak kullanılmıştır.

M.Ö. 3. yüzyılda üreilmeye başlanan kalp yapraklı kandiller, kalıpta üretilen kandiller içinde önemli bir yer tutar. Gövdenin yanlarındaki çıkıntıların kalp şeklindeki yaprağa benzemesinden dolayı bu şekilde adlandırılmışlardır. Önceleri özenle yapılmış olan yaprak şeklindeki kulakçıklar, zamanla özelliğini kaybetmiştir. Şekil değiştirerek gövde ile kaynaşmış çıkıntılara sahip olan örnekler daha geç dönemlerde üretilmiştir. Pergamon'da yapılan kazılarla birlikte bu gruba dahil edilebilen kandil ve kalıpların bulunmasıyla üretim yerinin Pergamon olduğu kabul edilmiştir. Bu tip kandiller de genellikle bitkisel bezemelerle süslenmiştir. İon *kymationu*, *girlandlar* bu grupta sık karşılaşılan süslemeler arasında yer alır. Gövdesinde fiyonk ve dikdörtgen biçiminde tutamağı olan 198 – 199 katalog

numaralı kandillerin yakın benzeri⁹⁰⁸ Sezer – Kassab-Tezgör tarafından M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısı ile M.Ö. 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilerek bunların Ephesos'a atfedildiğini öne sürülmektedir⁹⁰⁹. Schäfer ise benzer örnekleri⁹¹⁰ M.Ö. 3. yüzyılın sonları – 1. yüzyıla tarihlendirilmiş olup elimizdeki örneklerin konteks buluntusu olmamasından dolayı bu tarih önerilmektedir. Burunda kabartma maske ve *satyr* motifinin bulunması Pergamon kandillerinde görülen bir özellik⁹¹¹ olması ve gövdeye ait parça olmamasından dolayı 201 – 203 katalog numaralı kandil parçaları kalp yapraklı kandiller grubu içinde incelenmiştir. Bununla birlikte yuvarlak ve süslemeli omuzlu Ephesos tipi kandillerin bazılarının burunları üzerinde de kabartma maske ya da *satyr* motifinin yer aldığı görülmektedir⁹¹².

Kalıpta yapılan kandiller üzerinde kullanılan omuz ve burun süslemelerinin çizimleri yapılarak bu çizimler Çizim 1 - 4'de sırayla verilmiştir. Birbiriyle aynı olan süslemelerin dışında bütün kandillerin üzerinde kullanılan süslemeler çizilmiştir. Kandil motiflerini tanımlamak amacıyla yayınlarda kullanılan isimler kullanılmıştır. Ayrıca yayınlarda olmayan örneklerdeki motifler benzerleriyle karşılaştırılarak tanımlama yapılmaya çalışılmıştır. Kandillerde kullanılan süslemeler omuzun iki yanında yer almakta burun üzerinde de bazı durumlarda farklı süslemeler kullanılmaktadır. 141 katalog numaralı kandilde olduğu gibi omuzda yer alan süslemelerin doğal etkenler dışında aşınmış olması, kandilin yapıldığı kalıbın uzun süre kullanıldığını göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca bezemedeki bu bozulma, kullanılmakta olan kandilin model olarak alınmış olabileceğini de işaret edebilir.

Hellenistik dönem kalıpta üretilen kandillere bakıldığında bitkisel motiflerin yoğunlukta olduğu gözlenmektedir. Genellikle sarmaşık ya da asma dalları, filizler, üzüm motifleri, kalp biçiminde yaprakların betimlendiği söylenebilir. Ayrıca kandillerin burunları üzerinde *satyr* ya da *thyrsos*(sarmaşıklı asa) gibi figürler yer almaktadır. Bu figürlerin doğa tanrısı Dionysos ile bağlantılı olabileceği

⁹⁰⁸ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 132, no: 362.

⁹⁰⁹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 132.

⁹¹⁰ Schäfer, 1968, 132, Taf. 57, no: Q 3.

⁹¹¹ Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 125.

⁹¹² Sezer – Kassab-Tezgör, 1995, 129, no: 352.

düşünülmektedir. Bununla birlikte tiyatro ve sanatçıların tanrısı sayılan Dionysos'un kandillerin burunları üzerinde yer alan masklarla da ilgisi olabilir.

Ephesos kandilleri arasında yer alan 175 katalog numaralı kandilin omzundaki motiflerin bitiminde kullanılan üçgen şeklinde kabartma üç nokta bulunmaktadır. Ephesos tipi kandillere has bu özelliğin kandilleri üreten atölyeye ait olduğu görüşü vardır⁹¹³. Form ya da süsleme ayrımı olmadan bütün Ephesos kandillerinde görülebilen bu özellik, Aphrodisias Müzesi'nde yer alan ok ucu burunlu bir kandilin omzunda görülmektedir⁹¹⁴.

Kandillerin burunlarında bulunan yanma izleri, kullanılıp kullanılmadıkları hakkında önemli ölçüde bilgi vermektedir. Bu nedenle katalog bölümünde yanma izi bulunan kandiller özellikle belirtilmiştir. Yanma izine rastlanmaması ve kandilin iyi korunmuş durumda olması, günlük yaşamda kullanılmadığını, sunu için veya mezar hediyesi olarak işlev gördüğünü düşünmemize yol açar. Bazilika'da bulunmuş 2 katalog numaralı ve Nekropolis'de bulunmuş 199 katalog numaralı kandiller, minyatür yapısı ve burunda yanma izinin olmamasından dolayı ev içi ihtiyacını karşılamaktan çok mezar hediyesi olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

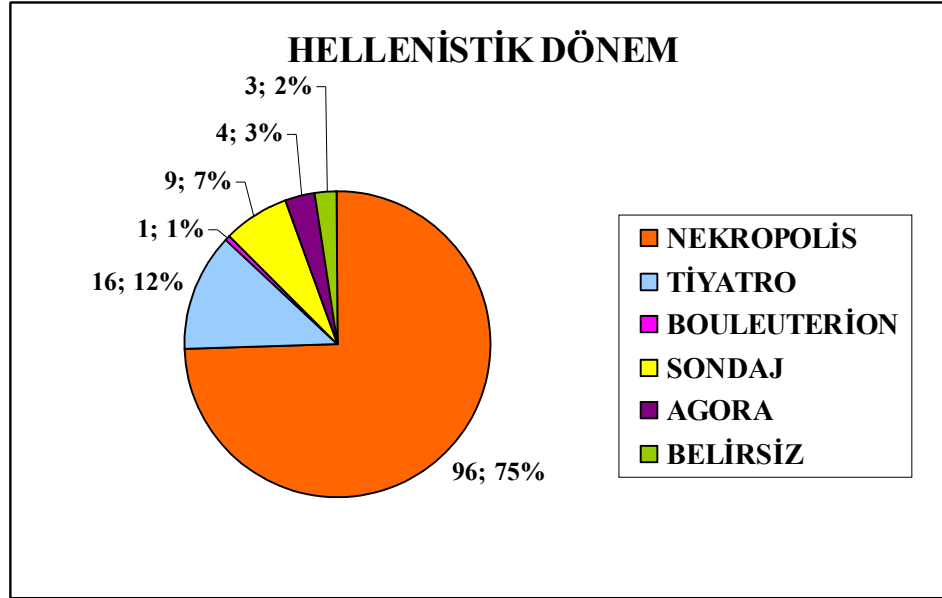
Hellenistik dönem kandillerinin buluntu yerlerine göre tasnif edilerek aşağıdaki tabloda sayısal değerleri verilmiştir:

---

⁹¹³ Tuluk, 1996, 66.

⁹¹⁴ Tuluk, 1996, 66.

Resim 250: Hellenistik Dönem Assos Kandillerinin Buluntu Yerlerine Göre Sayısal Dağılımı.

Hellenistik dönem kandillerinin % 75'i Nekropolis'de bulunmuştur. Buna bağlı olarak kandillerin bu dönemde mezar hediyesi ya da adak amacıyla kullanılmasının önem kazanmış olduğu düşünülebilir. Ayrıca 1981 – 2005 yılları arasında yapılan kazıların çoğunluğunun Nekropolis'de gerçekleşmesi bu sayının artmasının nedeni olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Değerlendirme sonunda katalogda derlediğimiz kandillerin çoğunluğunun benzerlerini saptamak mümkün olmuştur. Aynı tipteki kandillerin bir yerde çok olması oranın üretim merkezi olduğunu kesin olarak kanıtlamasa da bu göz önünde tutulması gereken önemli bir husustur. Assos'da olabilecek atölyeler ile ilgili konuların önümüzdeki yıllarda yapılacak kazılarda ortaya çıkacak kandillerle aydınlığa kavuşması mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

Antik kaynaklar, süreli yayınlar ve başvuru kitapları için Archaeologische Bibliographie 1993 ve Archaeologische Anzeiger 1992’de belirtilen kısaltmalar kullanılmıştır.

Antik Kaynaklar

- Athen. Athenaeus, Deipnosophistae, ed. T.H. Page, Loeb Classical Library, 1957.
- Amm. Ammianus Marcellinus, I, ed. T.E. Page Loeb Classical Library, 1963.
- Hdt. Heredotos, Heredot Tarihi, Çev. M. Ökmen, 1973.
- Hom. Il. Homeros, İlyada, çev. A. Erhat- A. Kadir, 1975.
- Hom. Od. Homeros, Odysseia, çev. A. Erhat- A. Kadir, 1981.
- Lucr. Lucretius, De Rerum Natura, ed. T.E. Page, Loeb Classical Library, 1931.
- Martial. Martialis, Epigrams, II, ed. T.E. Page, Loeb Classical Library, 1961.
- Macro. Sat. Macrobius, Saturnalia.
- Paus. Pausanias, Descriptio Graeciae, ed T.E. Page, Loeb Classical Library, 1960.
- Plin. Nat. Plinius, Naturalis Historia, ed. T.E. Page, Loeb Classical Library, 1960
- Strb. Strabon, Geographika, çev. A. Pekman, 2000.
- Thuc. Thuckydides, History of the Peloponnesian War, ed. T.E. Page, Loeb Classical Library, 1965.

Modern Kaynaklar

- AKURGAL, E.
1983 *Eski İzmir, I, Yerleşme Katları ve Atina Tapınağı.*
- 1889 *Bayraklı, Erster Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Alt Smyrna.*
- ANDERSON, J.K.
1954 “Excavations on the Kofiná Ridge, Chios”, *BSA* 49, 128 – 182.
- AŞKIDİL, A.
1952 “Mylasa’da Hellenistik Bir Mezar”, *Belleten* XVI, 63, 367 – 381.
- BAILEY, D.M.
1960 “Roman Lamps-Reproductions and Forgeries”, *MusJ* 60, 39 – 46.
- 1962 “Lamps from Tharros in the British Museum”, *BSA* 57, 35 – 45.
- 1963 *Greek and Roman Pottery Lamps,*
- 1965 “Lamps in the Victoria and Albert Museum”, *OpAth* 6, 1 – 83.
- 1971–72 “Some Recent Lamp Acquisitions in the Department of Greek and Roman Antiquities”, *BMQ* 36, 101 - 107.
- 1975 *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, I, Greek, Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps.*
- 1977 *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, II, Roman Lamps made in Italy.*
- 1987 “The Roman Terracotta Lamp Industry. Another View About Exports”, *Les Lampes de Terre cuite, Maison de l’Orient*, 59 – 63.
- 1988 *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, III, Greek, Roman Provincial Lamps.*

- 1991 "Aegina, Aphaia Tempel. The Lamps", *AA* XIV, 1991, 31 – 68.
- BALIL, A.
1968 *Lucernae Singulares, Collection Latomus* Vol: XCIII.
- BARR, R.L.
1996 "Grek and Hellenistik Lamps from Ilion", *Studia Troica* 6, 159 –200.
- BASSET, S.E.
1903 "The Cave at Vari, The Terracotta Lamps", *AJA* 7, 338 – 349.
- BAUR, P. V. C.
1947 *The Excavations at Dura-Europos, Final Report IV. 3, The Lamps.*
- BELLINGER, A.R.
1961 *Troy: The Coins. Troy-Supplementary monograph 2.*
- BERNHARD, M.L.
1955 *Lampki Starożytnie.*
- BLINKENBERG, C.
1931 *Lindos: Fouilles de l'Acropole 1902 – 14, Vol 1, Les petits objets.*
- BLONDÉ, F.
1983 *Greek Lamps from Thorikos, Miscellanea Graeca* 6.
- BOARDMAN, J.
1967 "Excavations in Chios 1952 – 1955", *Greek Emporio. BSA, Supl.* 6.
1989 *Athenian Red Figure Vases, The Classical Period.*
- BOEHLAU, J.ve SCHEFOLD, K.
1942 *Larisa am Hermos, III, Die Kleinfunde.*
- BOITANI, F.
1971 "Gravisca", *NSc* 25, 262 – 285.
- BOURAST, L.
1982 "Byzantine Ligting Devices" *jbÖByz* 32, 479 – 491.

- BOUZEK, J.
1990 *Studies of Greek Pottery in the Black Sea Area.*
- BOVON, A.,
1966 *Lampes d'Argos, Études Péloponnésiennes V.*
- BRANDS, J.
1913 *Antieke Terra-Cotta Lampen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.*
- BRECCIA, E.,
1912 *La Necropoli di Sciatbi, Catalogue général des antiquités égyptiennes du Musée du Caire.*
- BRONEER, O
1927 "A late Type of Wheelmade Lamp from Corinth", *AJA* 31, 328 – 350.
- 1930 *Terracotta Lamps, Corinth, Vol. IV, Part II.*
- 1977 *Isthmia III, Terracotta Lamps.*
- BRUNEAU, P.
1965 *Les Lampes, Exploration Archeologique de Delos XXVI.*
1980 "Les lampes et l'histoire économique et sociale de la Grèce", *Céramiques hellénistiques et romaines, Annales littéraires de l'Université de Besançon*, 19–54.
- CAHN-KLAIBER, E.M.
1977 *Die Antiken Tonlampen des archäologischen Institutes der Universität Tübingen, Tübinger Studien zur Archäologie und Kunstgeschichte, 2.*
- CLARKE, J.Th., BACON, F.H. ve KOLDEWEY, R.
1902-1921 *Investigations at Assos*
- COURBY, F.
1922 *les vases grecs à reliefs.*
- CONZE
1903 *Die Kleinfunde aus Pergamon.*
- 1912 *Gräber, Stadt und Landschaft, AvP I, 2.*

- CROWFOOT, G. W. ve KENYON, K. M.
1957 *Samaraia-Sebaste, III, The Objects from Samaraia.*
- ÇOKAY, S.
1998 *Antikçağ'da Aydınlatma Araçları.*
- DAUX, G.
1966 "Chroniques des Fouilles", *BCH XC*, 979.
- DAVIDSON, G.R. ve THOMSON D.B.
1943 "Small Objects from the Pnyx: 1", *Hesperia Supplements*, Vol 7, 1 –107.
- DAY, F. E.
1942 "Islamic and Christians Lamps", *Berytus* 7, 65–80.
- DENEAUVE, J.
1969 *Lampes de Carthage.*
- DJURIC, S.
1995 *The Anawati Collection Catalog I, Ancient Lamps from the Mediterranean.*
- DUNAND, M.
1958 *Fouilles de Byblos 1933 – 1938*, II, 2.
- DUPONT, P.
1987 "Lampes ioniennes archaïques". *Les lampes de terre cuite en Méditerranée*, *TMO* 13, 47 – 50.
- DUYURAN, R.
1960 "Çanakkale'de Eski Dardanos Şehri Yakınında Bulunan Tümüls Hakkında Ön Rapor", *TAD X*, 1, 64 – 70.
- EDWARDS, G. R.
1956 "Small Objects from the Pnyx II" , *Hesperia Supplement* 10
1975 *Corinthian Hellenistic Pottery, Corinth*, Vol. VII, Part III.
- FORBES, R.J.
1958 *Studies in Ancient Technology*, Vol. VI,
- FREMERSDORF, F.
1922 *Romische Bildlampen.*

- FURTWÄNGLER, A. E.
1980 “Heraion von Samos. Grabungen im Südtemenos 1977, I Schicht und Baubefund, Keramik”, *AM* 95, 149 – 224.
- GALLING, K.
1923 “Die Beleuchtungsgeräte im israelistisch-judischen Kulturgebiet”, *Zeitschrift des deutschen Palastina - Vereins* 46.
- GOLDMAN, H. ve JONES, F. F.
1950 *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus I, The Hellenistic and Roman Period*, 84–134.
- GOLDSTEIN, S. M.
1969 “A Terracotta Lamp in the Mc Daniel Collection”, *HarvStClPhil* 73, 291 – 303.
- GRAEVE, V.
1994 “1993 Milet Çalışmaları”, *16. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 405 – 420.
- GRAHAM, J. W.
1933 *Mosaics, Vases and Lamps of Olynthus found in 1928 and 1931, Olynthus V*, 263 – 284.
- GRIEPENTROG, M.
1986 “Die antiken Lampen im Museum für Kunst-und Kulturgeschichte der Stadt Dortmund”, *Boreas* 9, 196 – 204.
- GRIMAL, P.
1997 *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*.
- GULH, E.ve KOHLER, W.
1961 *The Greeks and Romans. Their Life and Customs*.
- GÜRLER, B.
2003 “Hellenistic Ceramic of Metropolis in Ionia: Chronology, Production and Related Cities” *Varia Anatolica* XV, 9 – 16.
- GRANDJOUAN, C.
1961 “Terracottas and Plastic Lamps”, *The Athenian Agora* VI.
- HANFMANN
1972 *Letters from Sardis*.

- HARRIS, W. V.
1980 "Roman Terracotta Lamps. The Organisation of an Industry", *JRS* 70, 126 – 146.
- HAUSMANN, U.,
1996 *Hellenistische Keramik, OF 27.*
- HAYES, J. W.
1976 *Lamps and Terracotta Figurines Excavations at Carthage 1975, conducted by the University of Michigan I.*
1980 *Ancient Lamps in the Royal Ontario Museum, I: Greek and Roman Clay Lamps.*
1991 "The Hellenistic and Roman Pottery", *Paphos* 3.
- HELD, W.
1990 *Kunstliche Beleuchtung und Architectur.*
- HELLSTRÖM, P.
1965 "Pottery of Classical and Later Date, Terracotta Lamps and Glass", *Labraunda* 2/1, 49 – 52.
- HELLMANN, M. C.
1985 *Lampes antiques de la Bibliothèque Nationale, I, Collection Froehner.*
- HERES, G.
1969 *Die punischen und griechischen Tonlampen der Staatlichen Museen zu Berlin.*
1972 *Die römischen Bildlampen der Berliner Antiken-Sammlung.*
- HOWLAND, R. H.
1958 *The Athenian Agora IV, Greek Lamps and Their Survivals.*
- HUG, A.
1924 "Lanterna", *RE* XII, 2, 693 – 694.
1927 "Lucerna", *RE* XIII, 2, 1566 – 1613.
- ICONOMU, C.
1967 *Opaite Greco-Romane.*
- ISLER, H. P.
1978 *Die Archaische Nordtor, Samos IV.*

- IVÁNYI, D.
1935 *Die Pannonischen Lampen: Eine typologisch-
chronologische Übersicht, DissPan, ser. 2, no. 2.*
- JACOBI, G.
1933 *Esplorazione Archeologica di Camiro II, Nisiro CIRh VI-
VII, 2, Rhodos, 1932 – 1933.*
- JENKINS, G. K. ve KUTHMANN, H.
1972 *Münzen der Griechen.*
- KABAAĞAÇ, A. ve ALOVA, E.
1995 *Latince Türkçe Sözlük.*
- KASSAB, D.,
1988 “Un nouveau puzzle aux mille et une pièces: les lampes
grecques”, *Varia Anatolica I*, 39 – 46.
- KASSAB- TEZGÖR, D. ve SEZER, T.
1995 *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller
Katalogu, I, Protohistorik, Arkaik, Klasik ve Hellenistik
Dönemler.*
- KAZDHAN, A.P.
1992 *The Oxford Dictionary of Byzantium.*
- KEIL, J.
1926 “Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Ephesos”,
ÖJh XIII, 295
- KENNEDY, C. A.
1963 “The Development of the Lamp in Palestine”, *Berytus XIV*,
67 – 115.
- KENNER, F.
1958 *Die Antiken Tonlampen Vienne.*
- KINAL, F.
1960 “Kaunos Adak Lambaları”, *Belleten*, XXXIII/130, 151 – 159.
- KOPCKE, G.
1963 “Heraion von Samos: Die Kampagnen 1961/65 im
Südtemenos”, *AM 83*, 272 – 314.
- KUBLER
1952 “ Zum Formwandel in der spätantiken attischen Tonplastik”
Jdl 57, 99 – 145.

- KUNZE, M.,
1972 “Die Tonlampen im Ägyptischen Museum”, *FuB* 14, 91 – 103.
- KUNISCH, N.
1962 *Grabfunde aus den Stadtgebiet von Pergamon, PF 1.*
- LAPP, P.W.
1961 *Palestinian Ceramik Chronology 200 BC-AD 70.*
- LERAT, L.
1954 *Les Lampes antiques. Catalogue des collections archéologiques de Besançon.*
- LAUMONIER, A. ve DEMANGEL, R.
1925 “Fauilles de Nation 1921”, *BCH* XLIX, 343.
- LOESCHCKE, S.
1919 *Lampen aus Vindonissa. Ein Beitrag zur Geschichte von Vindonissa und des antiken Beleuchtungswesens.*
- MALAY, H.
1991 *Antik Devirde Gladyatörler.*
- MARSA, J.
1972 “Punic, Greek and Hellenistic Lamps in Prague Collections”, *GrLat Prag* 5, 43 – 86.
- MENZEL, H.
1961 “Lucerna”, *EAA* IV, 707 – 718.
1954 *Antike Lampen in Römisch Germanischen Zentralmuseum zu Mainz.*
- MERCANDO, L.
1973 “Lucerna”, *EAA Supplemento*, 419 – 442.
- MERİÇ, R.
2004 Spathellenistisch-römische Keramik und Kleinfunde aus einem Schachtbrunnen am Staatsmarkt in Ephesos, *FiE* IX/3.
- METZGER
1969 *Die hellenistische Keramik in Eretria, Eretria Ausgrabungen und Forschungen II.*
- MILTNER, F.
1929 “Die Antiken Lampen Eisenstadt”, *Jdl* 24, 145 – 180.

- 1935 *Das Cömeterium der Sieben Schlöfer, FiE 4, 2.*
- 1937 “Tonlampen”, *FiE* Band IV, Heft 2, 96 – 200.
- MITSOPOULOS-LEON, V.
“Töpferzateliers in Ephesos”, *Pro Arte Antiqua, Festschrift für Hegwig Kenner II*, 247 – 251.
- NEUBURGER, A.,
1977 *Die Technic des Altertums.*
- NILSSON, M.,
1950 “Lampen und Kerzen im Kult der Antike”, *Op Arch 6*, 98 - 111.
- NOHLEN, K. ve RADT, W.
1975 “Kapıkaya: ein Felsheiligtum bei Pergamon”, *AvP XII*.
- ORLANDINI, P.
1963 “Gela: la Stipe votiva arcaica del Predio Sola”, *MonAnt 46*, 45 – 50.
- OZIOL, T. ve POUILLOUX, J.
1969 *Les Lampes, Salamine de Chypre 1.*
- OZIOL, T.
1977 *Les lampes du Musée de Chypre, Salamine de Chypre VII.*
- ÖNDER, M.
1987 “Kandil”, *Antika ve Eski Eserler Ansiklopedisi*, 126 – 127.
- ÖNEN, Ü.
1983 *Ephesus, Ruins and Museum.*
- ÖZDOĞAN, M.
2002 “Çanak Çömlekli Neolitik Çağ”, *ArkeoAtlas*, Sayı 1, 88 – 105.
- ÖZGÜÇ, T.
1948 *Kültepe Kazı Raporu.*
- ÖZKUL, A.
1991 Patara Kandilleri (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum - 1991).

- PALAGIA, O.
1984 "A Niche for Kallimachos' Lamp?", *AJA* 88, 515 – 521.
- PARASINOÛ, E.
2000 "Lighting the World of Women: Lamps and Torches in the Hands of Women in the Late Archaic and Classical Periods", *GaR*, Vol. 47, No 1, 19 - 43.
- PERLZWIG, J.
1961 *The Athenian Agora 7, Lamps of the Roman Period.*
1963 *Lamps from the Athenian Agora.*
- PROVOST, A.,
1976 "Les Lampes antiques en terre cuite. Introduction et essai de typologie générale avec détails concernant les lampes trouvées en Italie", *AntCl* 45, 1 – 39 ve 550 – 586.
- RADT, W.
1975 "Pergamon Grabungskampagne im Herbst 1973", *TAD* XXII-1.
1986 "Lampen und Beleuchtung in der Antike", *AW* 17. Jahrgang, Heft 1, 42 – 58.
- RADT, W.- ve NOHLEN, K.
1978 Kapıkaya; ein Felsheiligtum bei Pergamon, *AvP*, 1978.
- ROBINS, F. W.
1939 "Graeco-Roman Lamps from Egypt", *JEA* 25, 48 – 51.
1970 *The Story of the Lamp.*
- ROBINSON, D. M.
1952 *Terracottas, Lamps and Coins found in 1934 and 1938, Excavations at Olynthus XIV.*
- ROBINSON, H.S.
1962 "Excavations at Corinth 1960", *Hesperia* 31, 2, 33 – 48.
- ROOVERS, I.
1993 "The Lamps", *Sagalassos I*, 53 – 162.
- ROSTOVITZ, M.I.
1941 *The Social and Economic History of the Hellenistic World.*

- RUMPF, A.
1953 *Malerei und Zeichnung der Klassischen Antike.*
- RUTKOWSKI, B.
1979 "Griechische Kandelaber", *Jdl* 94,174 – 222.
- SCHÄFER, J.
1968 *Hellenistische Keramik aus Pergamon, PF* 2, 119 – 152.
- SCHEIBLER, I.,
1976 *Griechische Lampen, Ergebnisse der Ausgrabungen, Kerameikos* XI.
- SCHÜTTE, A.
1990 "Lampen aus Assos. Ausgrabungen in Assos", *AMS* 2, 55 – 62.
- SELESNOW, W.
1988 *Lampen aus ton und Bronze, Liebeghaus-Museum alter Plastik, Bildwerke der Sammlung Kaufmann, II.*
- SERDAROĞLU
1996 *Assos.*
- SHIER, L. A.,
1978 *Terracotta Lamps from Karanis, Egypt. Excavations of the University of Michigan, Kelsey Museum of Archaeology, Studies* 3.
- SHEAR, L.T.
1922 "Sixth Preliminary Report on the American Excavations at Sardis", *AJA* XXVI, 4, 389 – 409.
- SIMON, E.,
1997 *Die Götter der Griechischen.*
- SMITH, R. H.
1964 "The Household Lamps of Palastine in Old Testament Times", *BibAr* 27, 1, 1 – 31.
- 1964 "The Household Lamps of Palastine in Intertestamental Times", *BibAr* 27, 4, 101 – 124.
- 1966 "The Household Lamps of Palastine in New Testament Times", *BibAr*, 29. 1, 1 - 27.

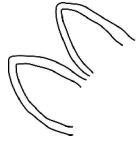
- SMITH, W.
1870 *Dictionary of Grek and Roman Antiquities.*
- SZENTLÉLEKY, T.
1969 *Ancient Lamps. Monumenta Antiquitatis Hunarica 1.*
- TECHNAU, W.
1929 “Griechische Keramik im samischen Heraion”, *AM* 54, 52 – 58.
- THOMPSON, H. A.
1933 “Terracotta Lamps”, *Hesperia* 2, 195 – 215
1934 “Two Centuries of Hellenistic Pottery”, *Hesperia* 3, 311 – 480.
- THÜR, G.
2005 *Hanghaus 2 in Ephesos, Die Wohneinheit 4, Bauefunde, Ausstattung, Funde.*
- TOUTAIN, J.
1904 “Lucerna, Lychnus”, *DarSag* III. 2, 1320 - 1339.
- TULUK, G.G.
1996 İonia Bölgesi’nde Hellenistik Dönem Kandiller, (Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi).
2003 “İonia Bölgesi’ndeki Hellenistik Döneme Ait Kandiller”, *Varia Anatolica* XV, 17 - 25.
- TÜRK DİL KURUMU
1998 *Türkçe Sözlük.*
- ULRICH, H.
1993 *Die Antiken Lampen Des Akademischen Kunstmuseums der Universität.*
- VESSBERG, O.
1953 “Hellenistic and Roman Lamps in Cyprus”, *Op Ath* 1, 115 – 129.
- VESSBERG, O. ve WESTHOLM, A.
1956 *The Hellenistic and Roman Periods in Cyprus, SCE vol IV, Part 3.*

- WAAGÉ, F.O. ve ELDERKIN, G.W.
1934 "Lamps", *Antioch on-the-Orontes I, The Excavations of 1932*, 58 – 67.
- WAAGÉ, F.O. ve STILLWELL, R.
1941 "Lamps", *Antioch on-the-Orontes III, The Excavations 1937- 1939*, 55 - 82.
- WALDHAUER, O.
1914 *Kaiserliche Ermitage: die Antiken Tonlampen.*
- WALTER, H.
1957 "Frühe samische Gefässe und ihre Fundlage", *AM* 72, 50 – 51.
- WALTERS, H. B.
1905 "Roman Lamps", *History of Ancient Pottery*, Vol II, 393 – 429.
1914 *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum.*
- WETZEL, H.
1997 *Antike Tonlampen.*
- WIEGAND, T. ve SCHRADER, H.
1903 *Priene, Ergebnisse der Ausgrabungen untersuchungen 1895 – 1898*, 449 – 456.
- WILLIAMS, H.
1981 *The Lamps. Kenchreai, Eastern Part of Corinth, V.*
- WILLIAMS, H. ve CORALINE, W.
1985 "Excavations on the Acropolis of Mytilene 1984", *Echos du monde classique. Classical Views* 29, 225 – 233.
1987 "Excavations at Mytilene 1986", *Echos du monde classique. Classical Views* 31, 247 – 262.
1991 "Excavations at Mytilene 1990", *Echos du monde classique. Classical Views* 35, 175 – 191.
- WOOD, J.T.
1877 *Discovers at Ephesos.*

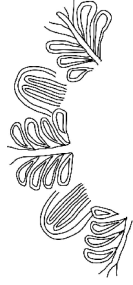
ÇİZİMLER

ÇİZİM 1

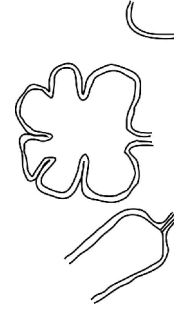
1

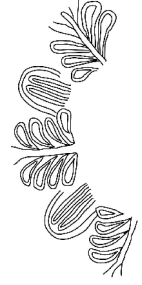
2

3

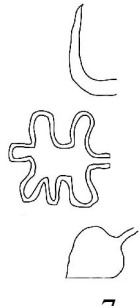
4

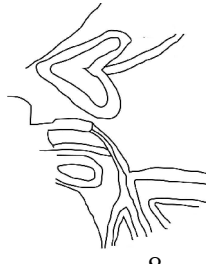
5

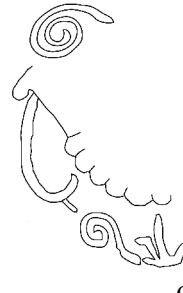
6

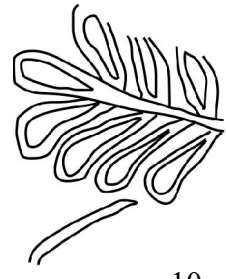
7

8

9

10

11

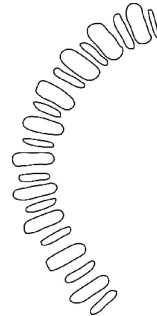
12

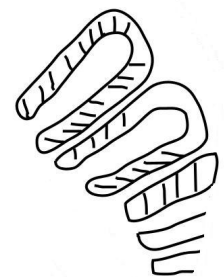
13

14

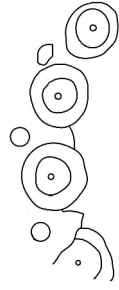
15

16

Omuzda Kullanılan Süsleme Çeşitleri

ÇİZİM 2

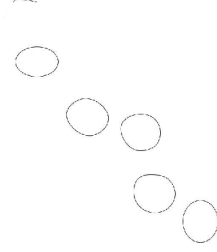
17

18

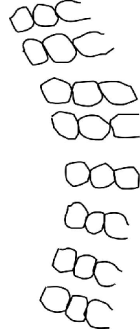
19

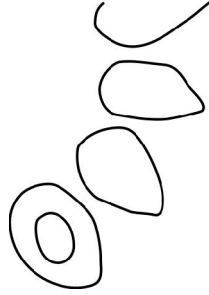
20

21

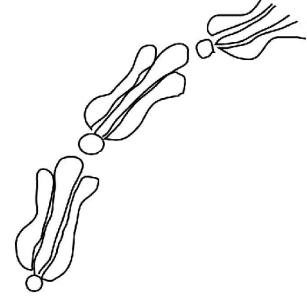
22

23

24

25

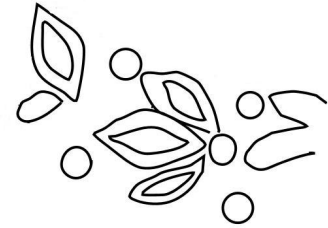
26

27

28

29

Omuzda Kullanılan Süsleme Çeşitleri

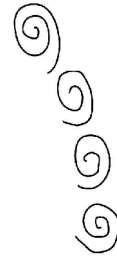
ÇİZİM 3

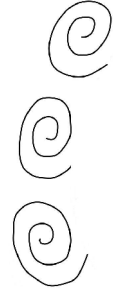
30

31

32

33

34

35

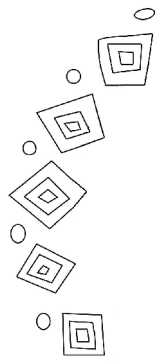
36

37

38

39

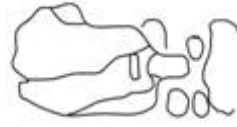
40

Omuzda Kullanılan Süsleme Çeşitleri

ÇİZİM 4

41

42

43

44

45

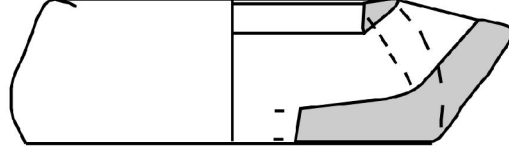
46

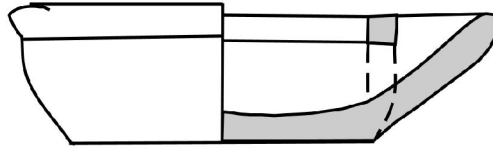
47

Burun Üstü Süsleme Çeşitleri

ÇİZİM 5

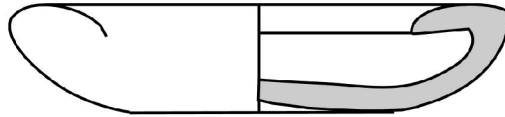
Çizim a: 1 No'lu kandil

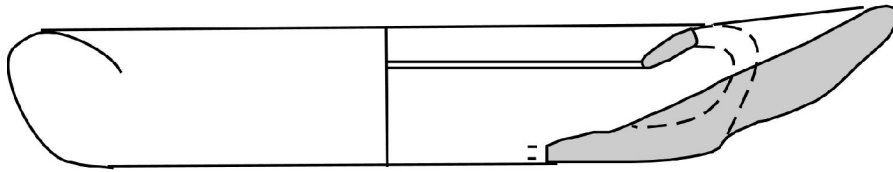
Çizim b: 2 No'lu kandil

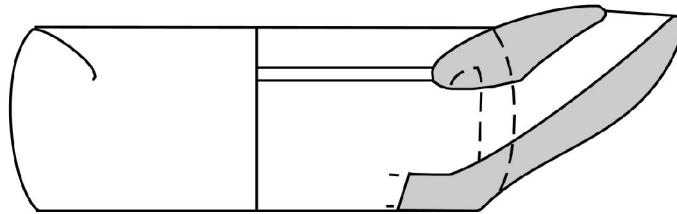
Çizim c: 3 No'lu kandil

Çizim d: 7 No'lu kandil

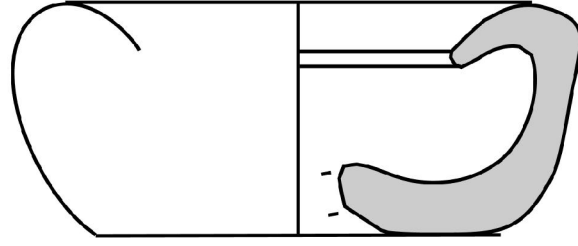

Çizim e: 8 No'lu kandil

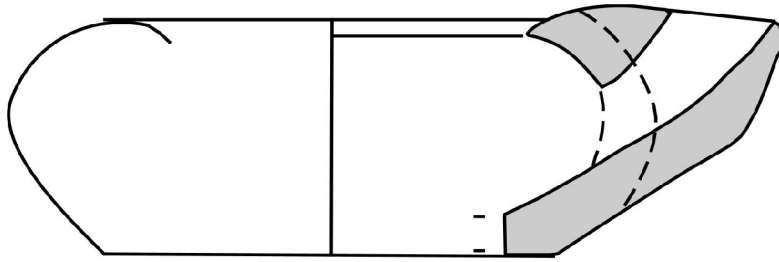

Çizim f: 13 No'lu kandil

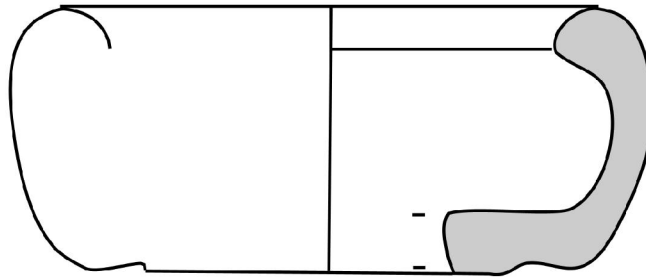
ÇİZİM 6

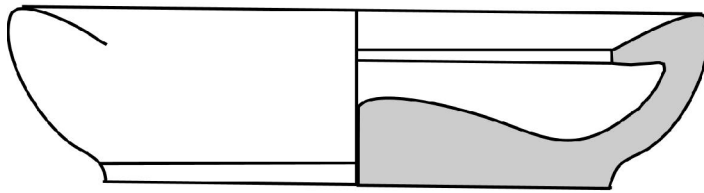
Çizim a: 16 No'lu kandil

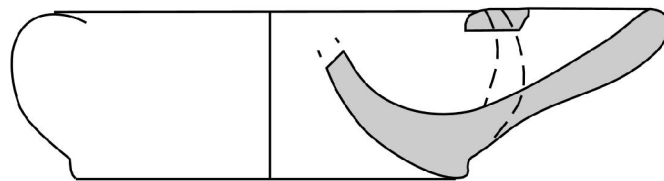
Çizim b: 17 No'lu kandil

Çizim c: 25 No'lu kandil

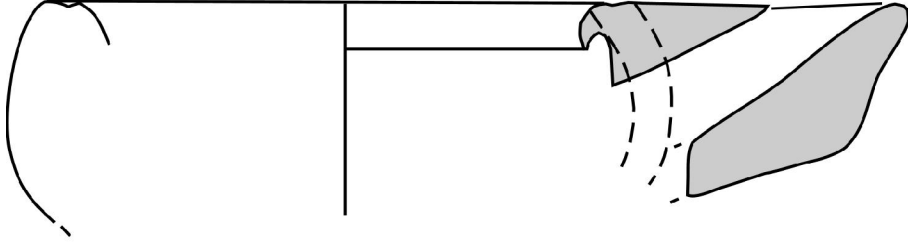

Çizim d: 30 No'lu kandil

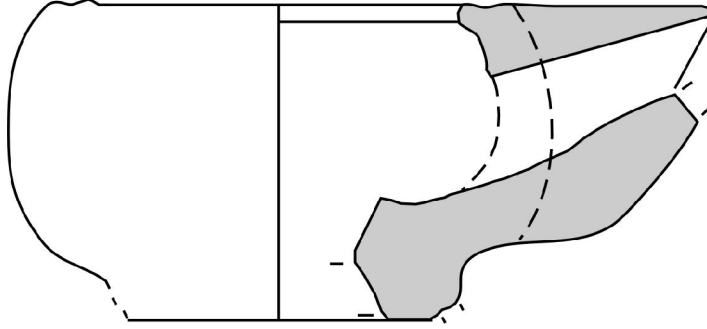

Çizim e: 35 No'lu kandil

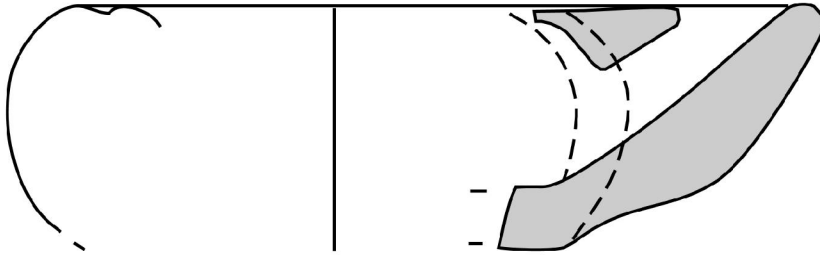
ÇİZİM 7

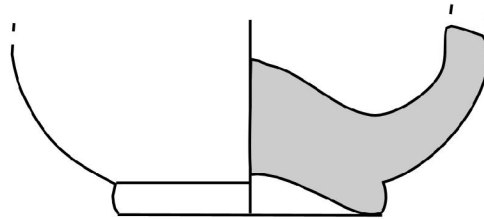
Çizim a: 36 No'lu kandil

Çizim b: 37 No'lu kandil

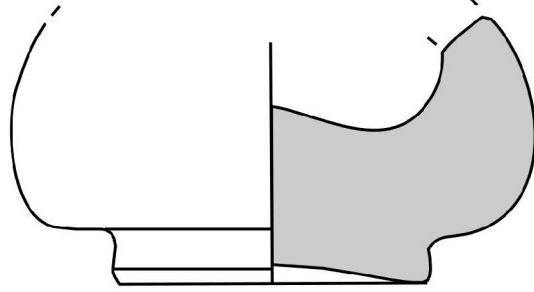

Çizim c: 40 No'lu kandil

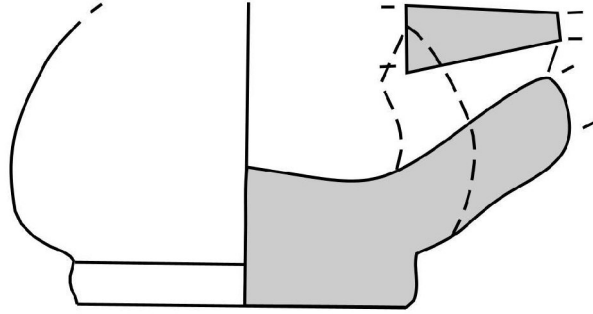

Çizim d: 41 No'lu kandil

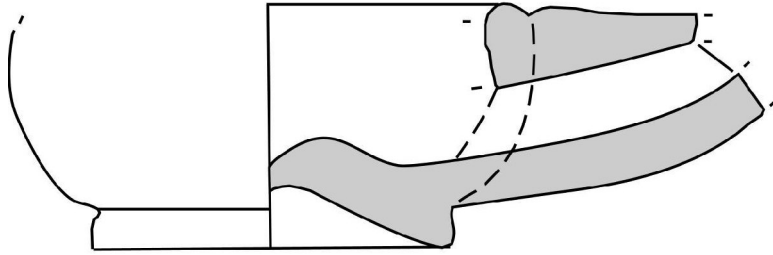
ÇİZİM 8

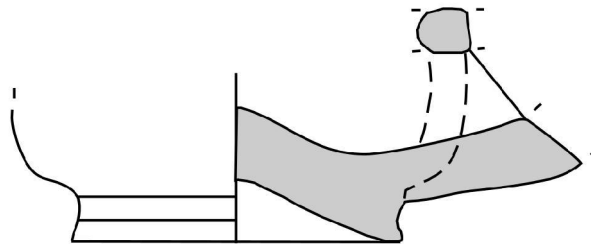
Çizim a: 42 No'lu kandil

Çizim b: 43 No'lu kandil

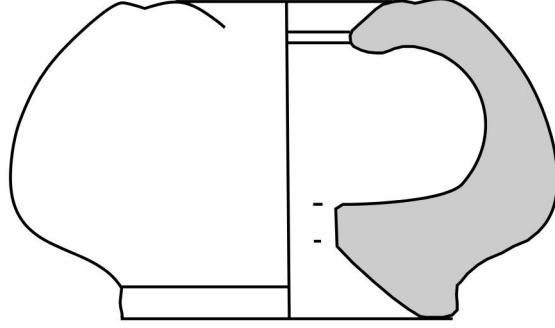
Çizim c: 44 No'lu kandil

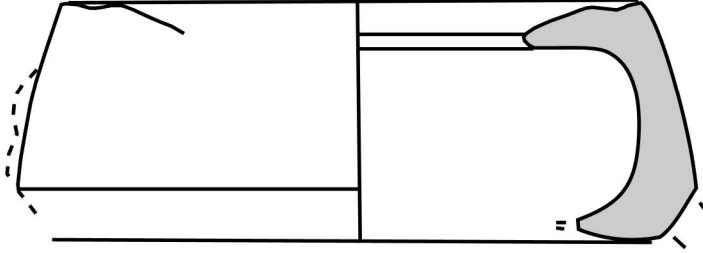
Çizim d: 69 No'lu kandil

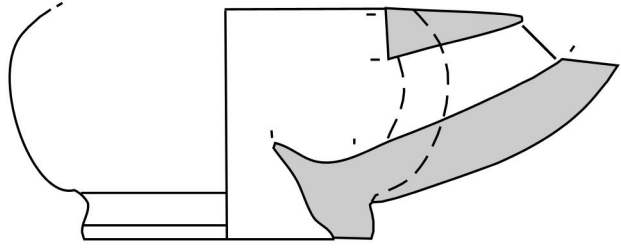
ÇİZİM 9

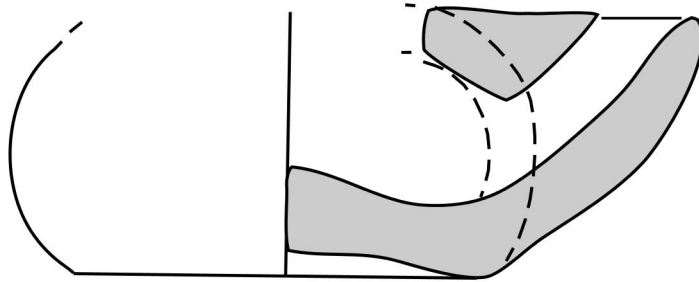
Çizim a: 70 No'lu kandil

Çizim b: 73 No'lu kandil

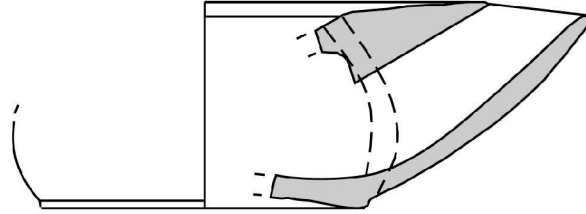

Çizim c: 78 No'lu kandil

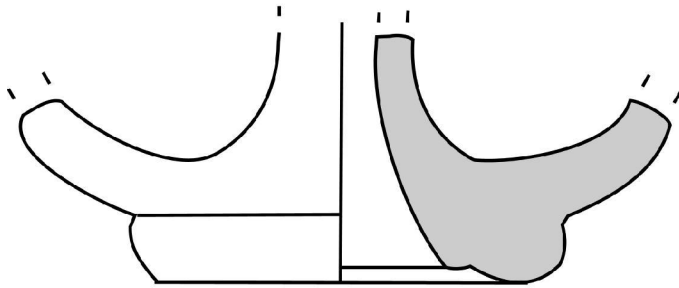

Çizim d: 79 No'lu kandil

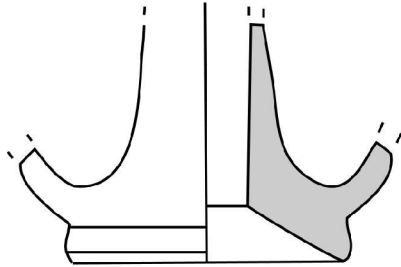
ÇİZİM 10

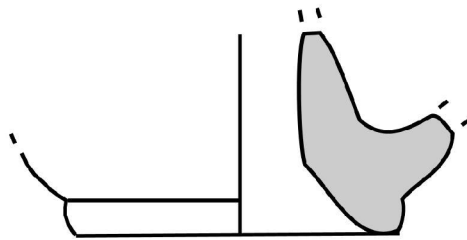
Çizim a: 81 No'lu kandil

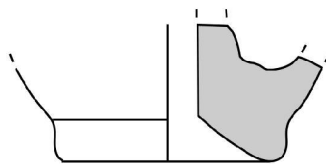
Çizim b: 83 No'lu kandil

Çizim c: 84 No'lu kandil

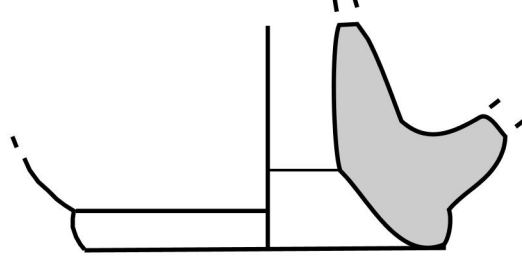

Çizim d: 85 No'lu kandil

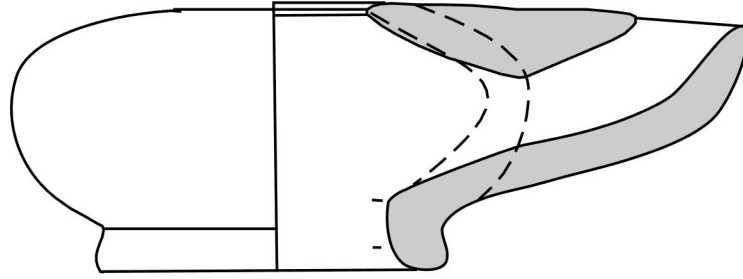

Çizim e: 86 No'lu kandil

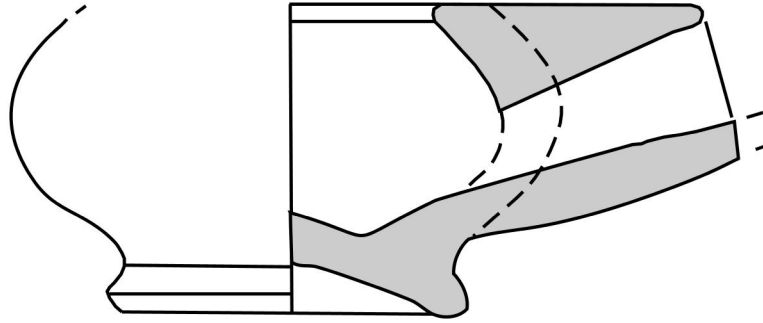
ÇİZİM 11

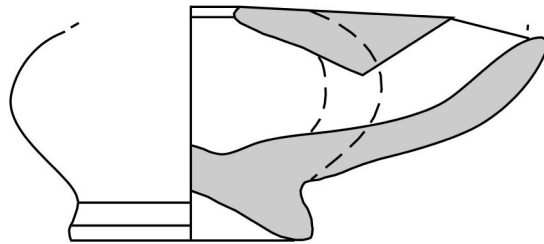
Çizim a: 87 No'lu kandil

Çizim b: 88 No'lu kandil

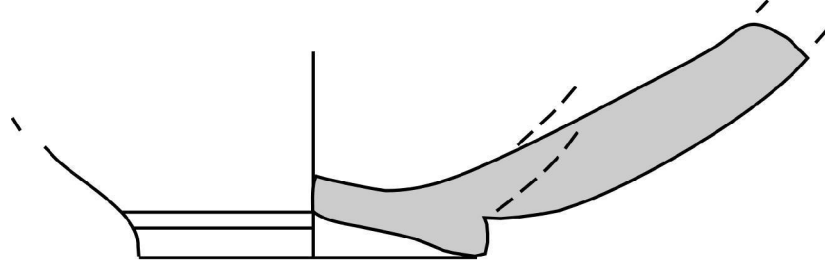

Çizim c: 93 No'lu kandil

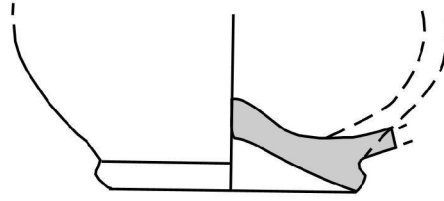

Çizim d: 96 No'lu kandil

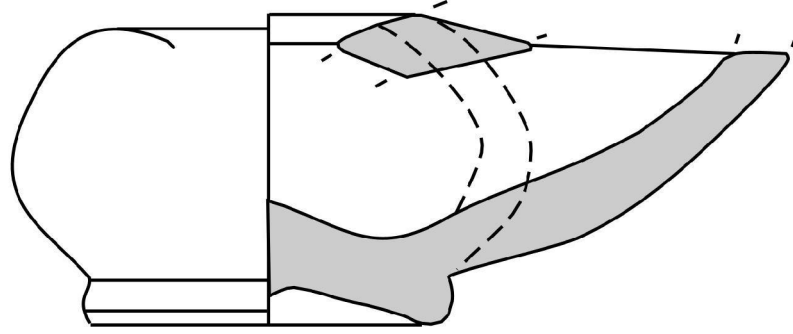
ÇİZİM 12

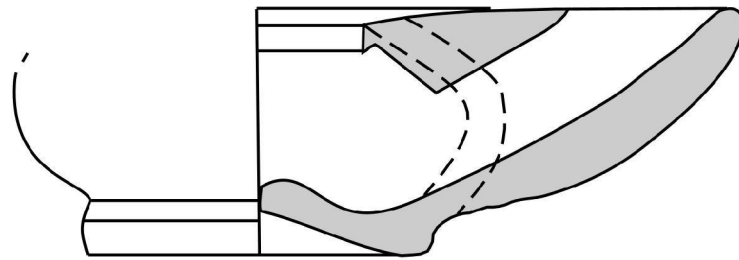
Çizim a: 100 No'lu kandil

Çizim b: 102 No'lu kandil

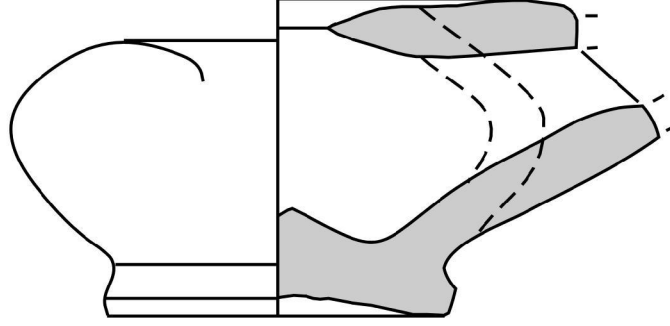

Çizim c: 103 No'lu kandil

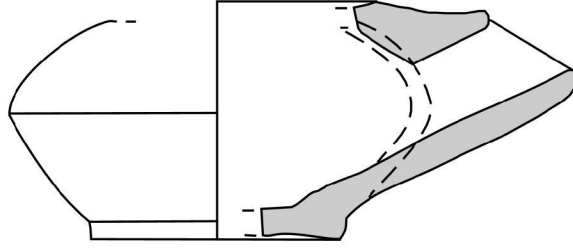

Çizim d: 104 No'lu kandil

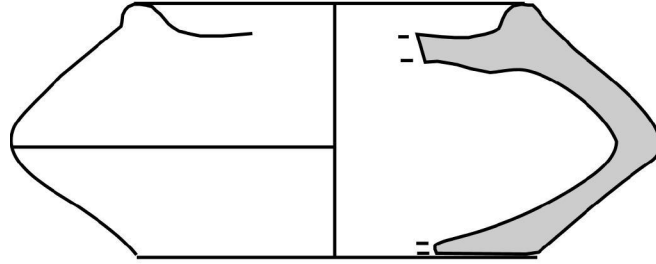
ÇİZİM 13

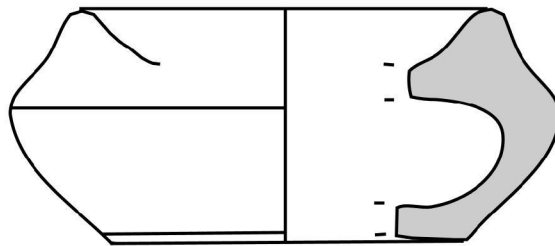
Çizim a: 105 No'lu kandil

Çizim b: 108 No'lu kandil

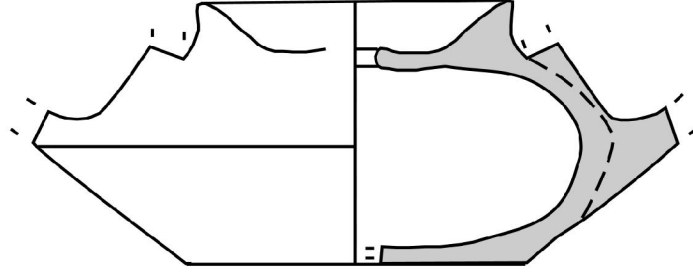

Çizim c: 131 No'lu kandil

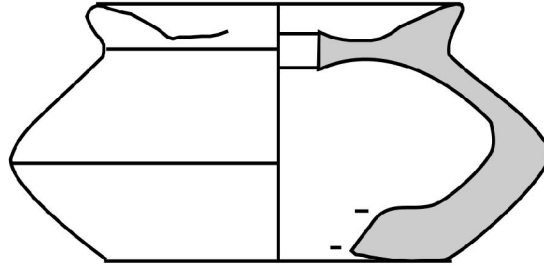

Çizim d: 137 No'lu kandil

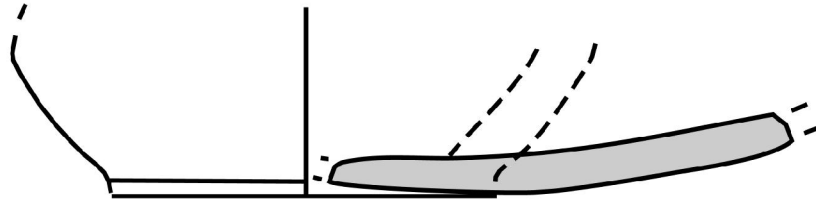
ÇİZİM 14

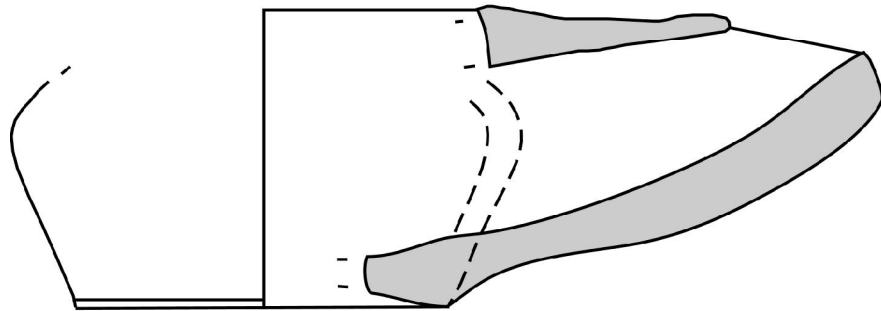
Çizim a: 148 No'lu kandil

Çizim b: 155 No'lu kandil

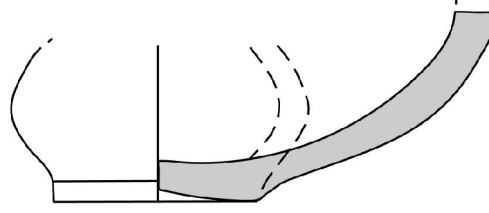

Çizim c: 160 No'lu kandil

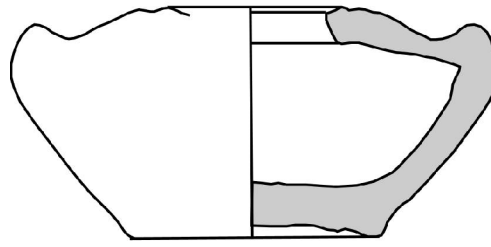

Çizim d: 179 No'lu kandil

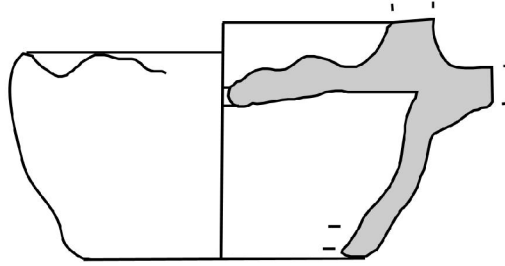
ÇİZİM 15

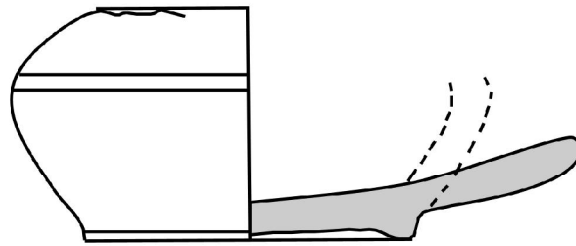
Çizim a: 186 No'lu kandil

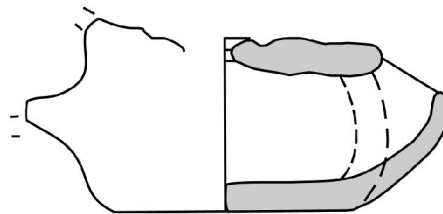
Çizim b: 194 No'lu kandil

Çizim c: 195 No'lu kandil

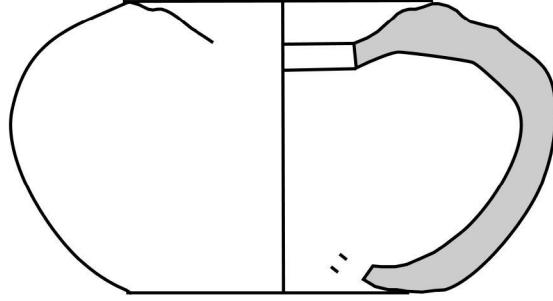

Çizim d: 198 No'lu kandil

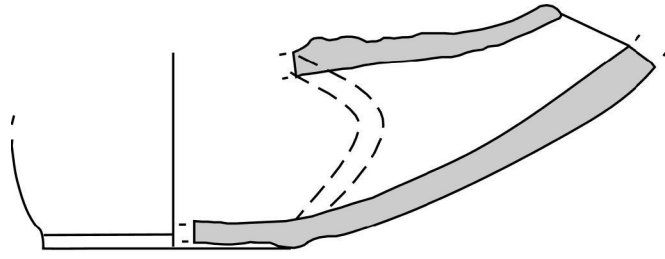

Çizim e: 199 No'lu kandil

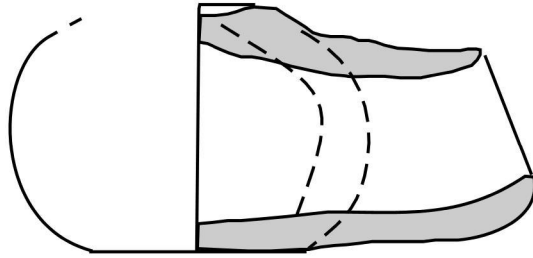
ÇİZİM 16

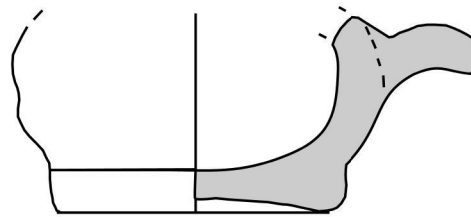
Çizim a: 200 No'lu kandil

Çizim b: 202 No'lu kandil

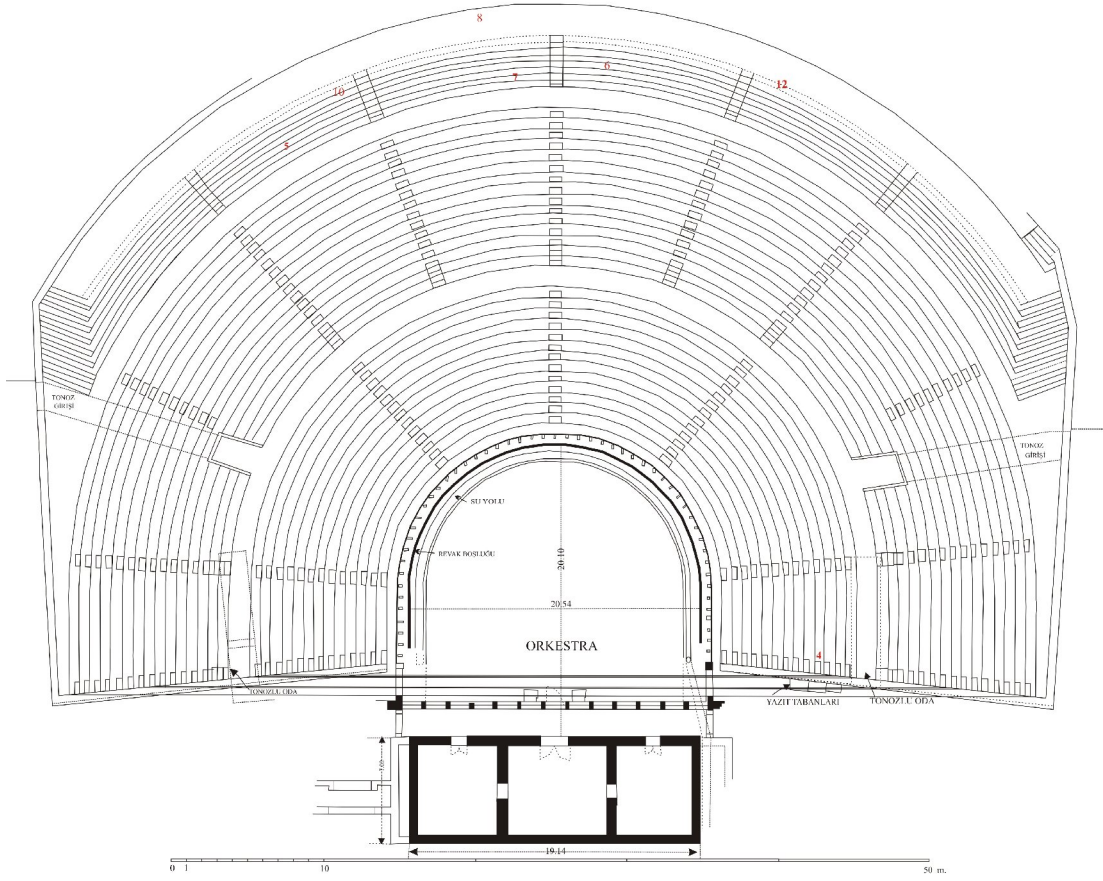

Çizim c: 206 No'lu kandil

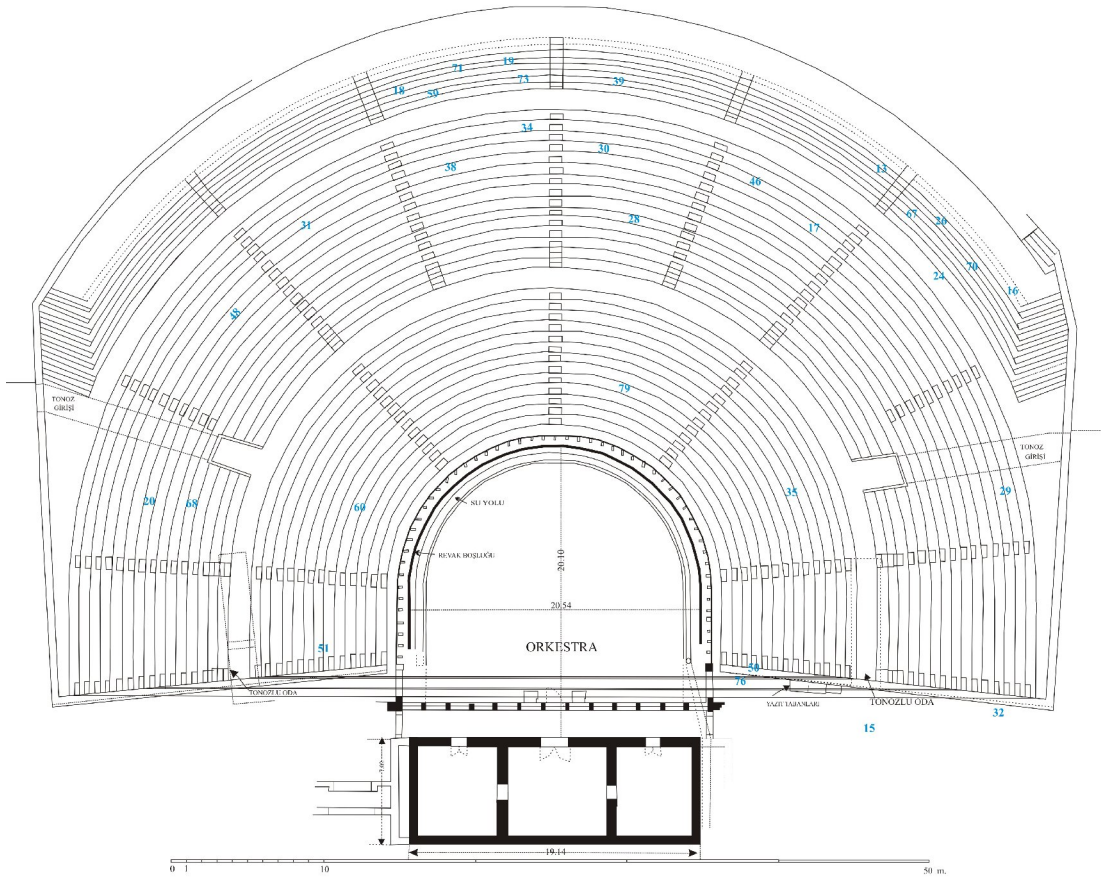

Çizim d: 207 No'lu kandil

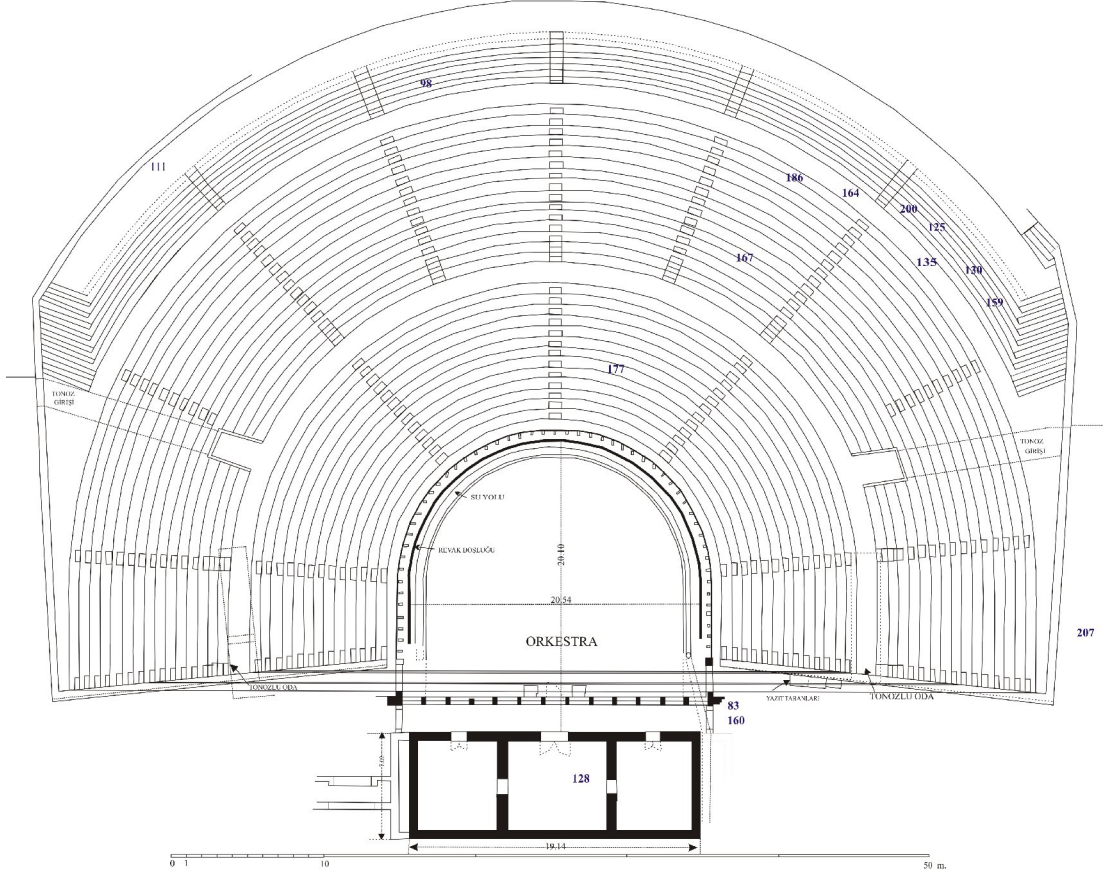

Arkaik Döneme Tarihlendirilen Kandillerin Tiyatrodaki Buluntu Yerleri

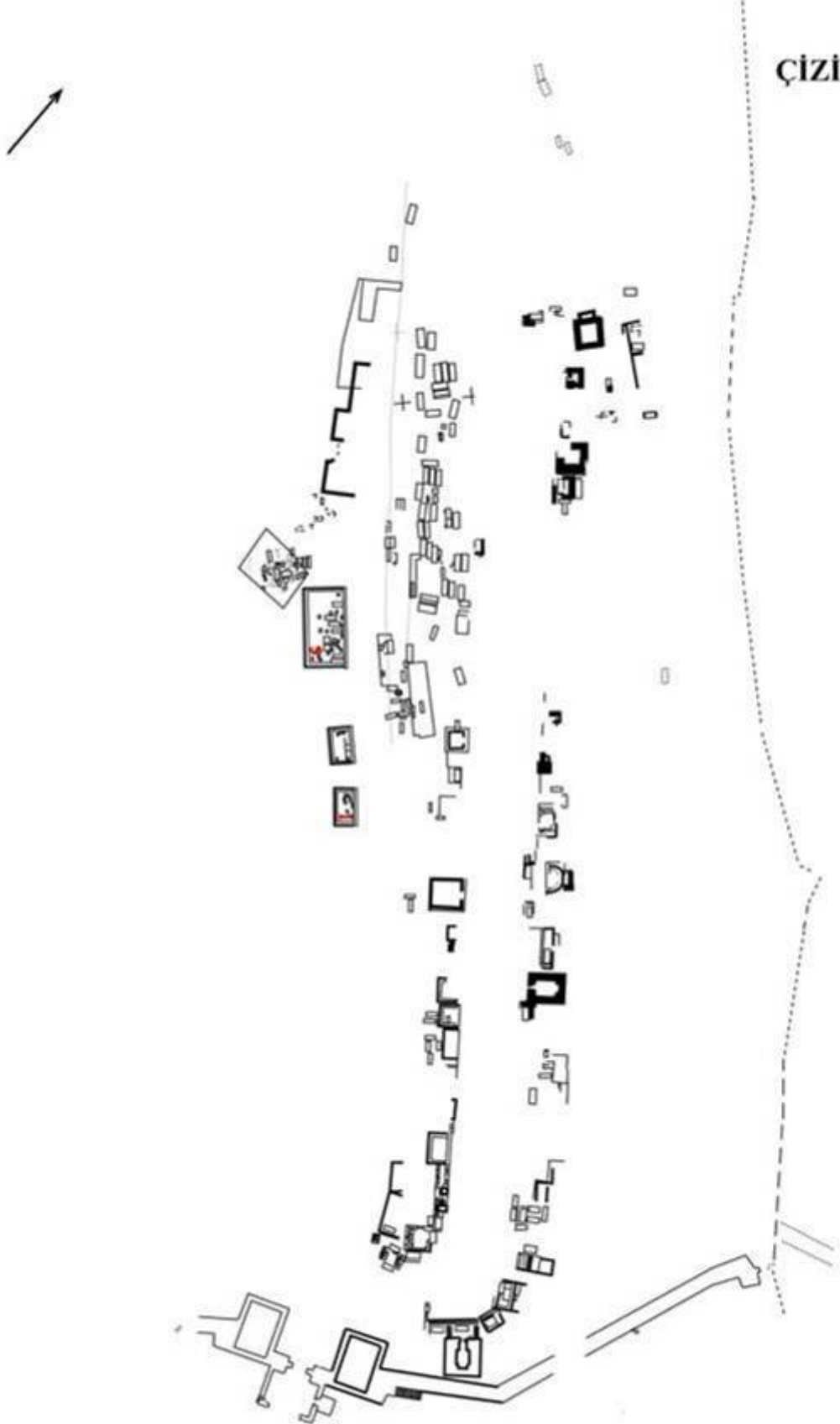

Klasik Döneme Tarihlendirilen Kandillerin Tiyatrodaki Buluntu Yerleri

Hellenistik Döneme Tarihlendirilen Kandillerin Tiyatrodaki Buluntu Yerleri

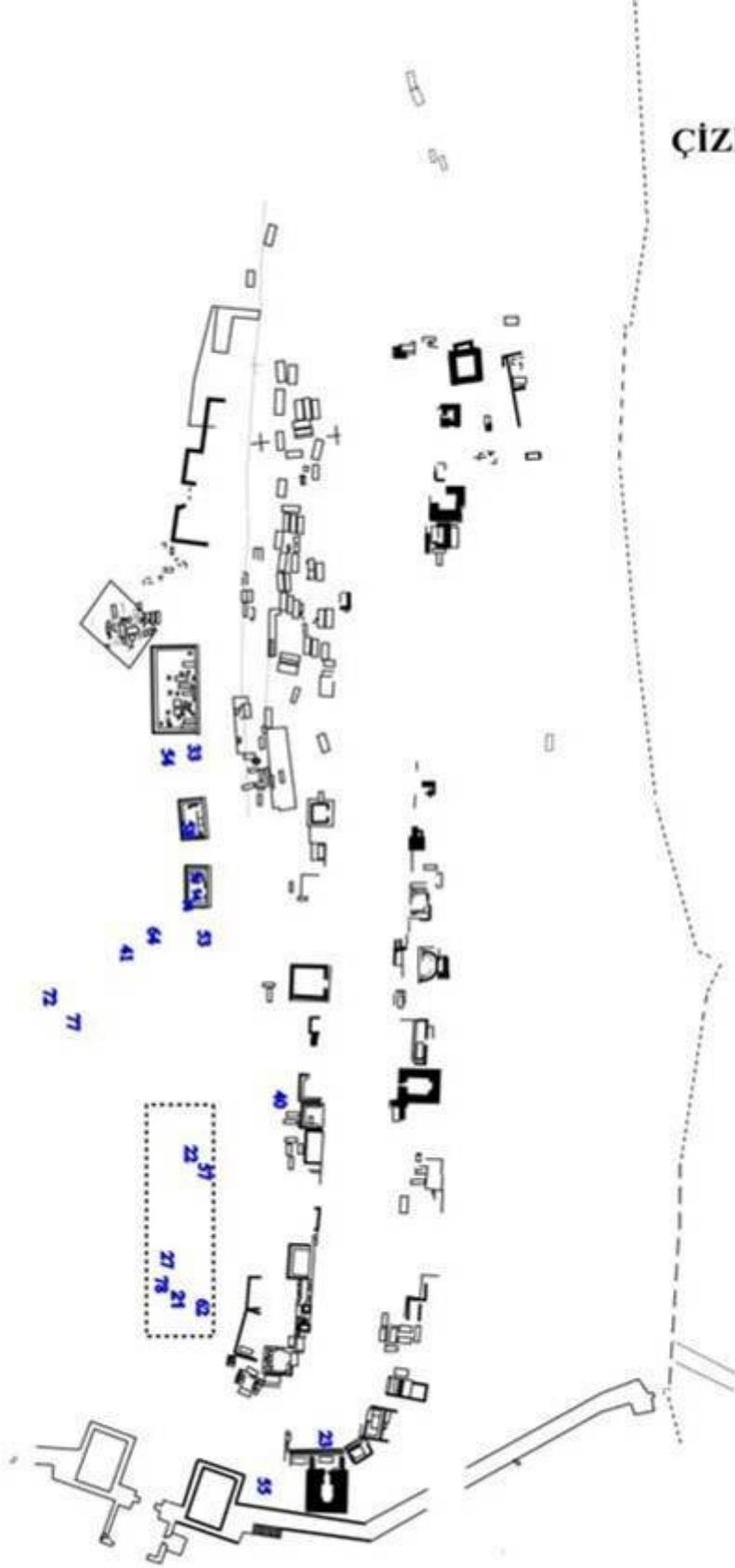
ÇİZİM 20

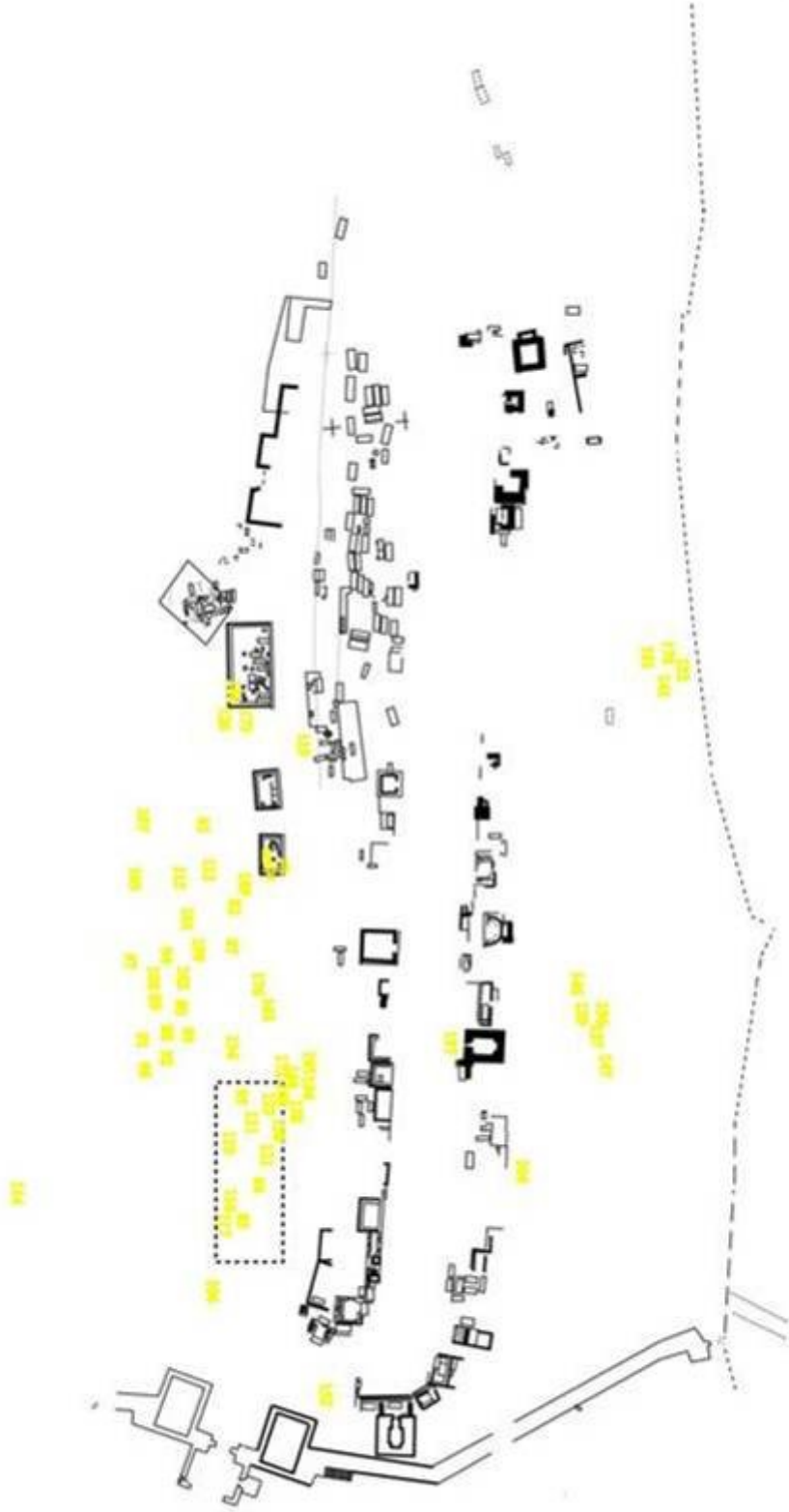
Arkaik Döneme Tarihlendirilen Kandillerin Batı Nekropolü'ndeki Buluntu Yerleri

ÇİZİM 21

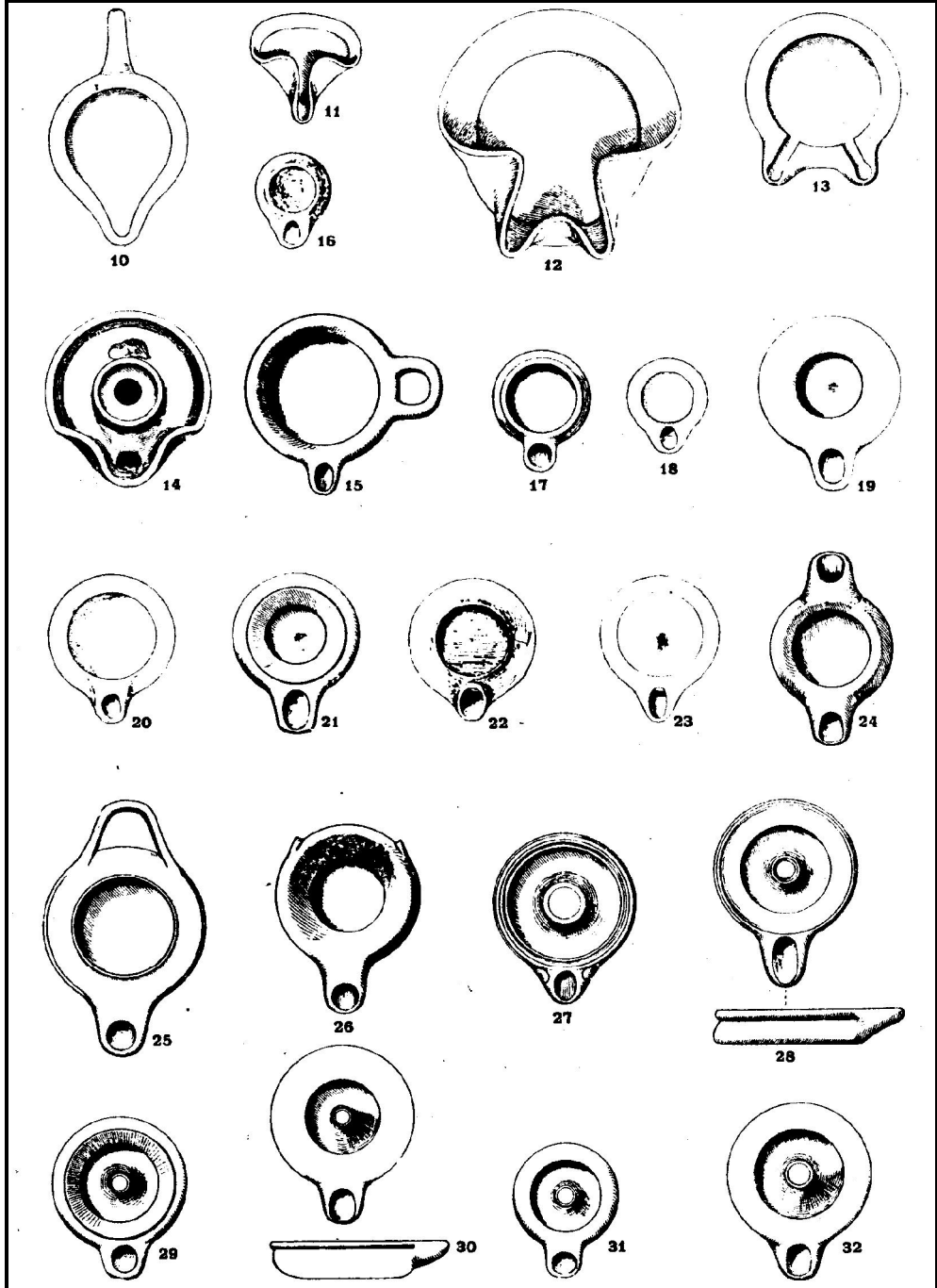
Klasik Döneme Tarihlendirilen Kandillerin Batı Nekropolü'ndeki Buluntu Yerleri

Hellenistik Döneme Tarihlendirilen Kandillerin Batı Nekropolü'ndeki Buluntu Yerleri

LEVHALAR

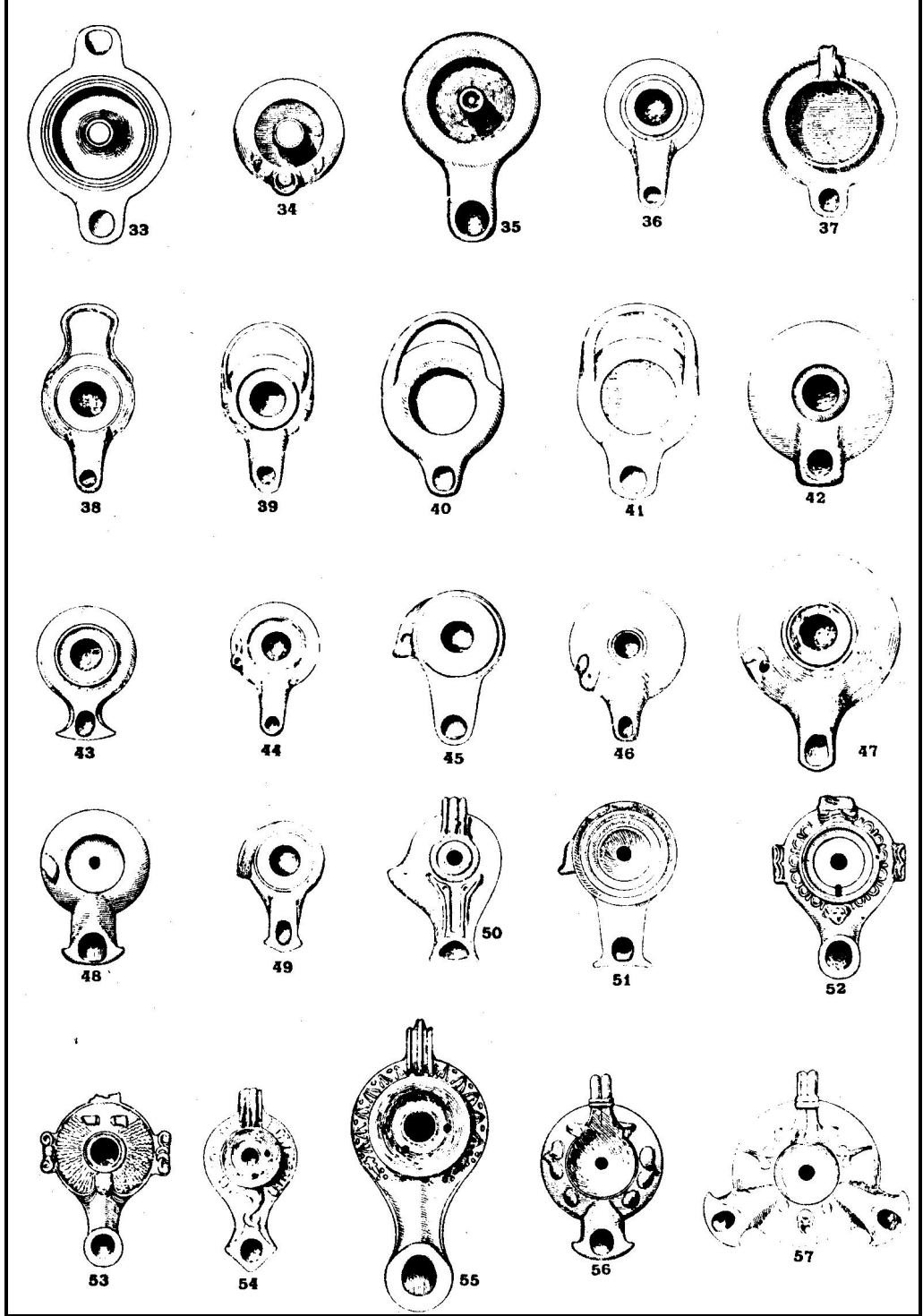
KANDİLLERİN BİÇİMSEL GELİŞİMİ

M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllar.

KANDİLLERİN BİÇİMSEL GELİŞİMİ

M.Ö. 4. ve 2. yüzyıllar.

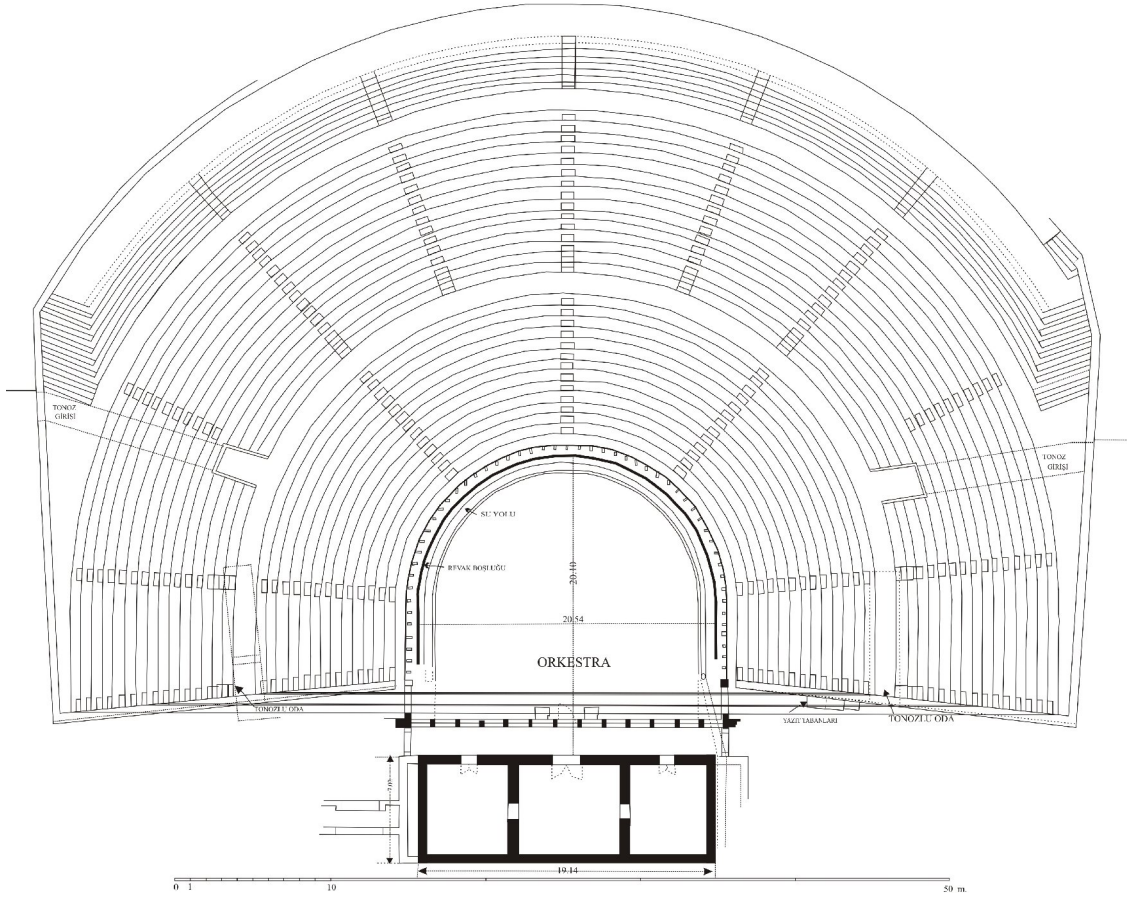
LEVHA III

KENT PLAN I

LEVHA V

ASSOS TİYATROSU'NUN PLANI

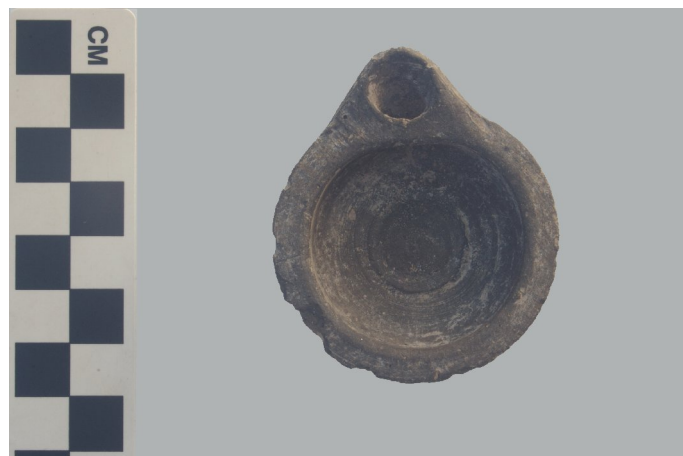
LEVHA VI

1 a

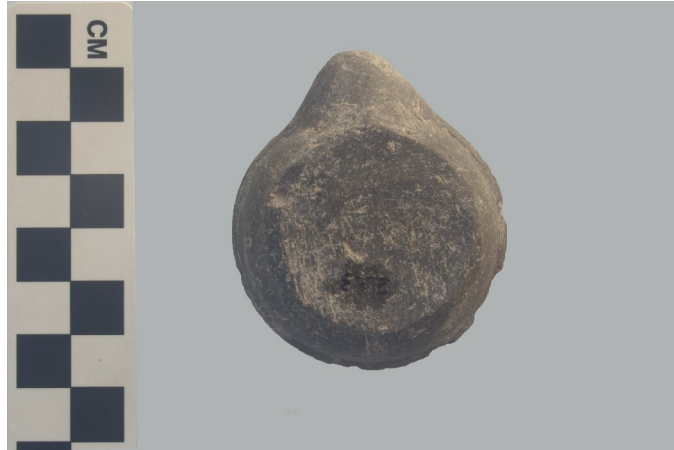

1 b

2 a

LEVHA VII

2 b

3 a

3 b

LEVHA VIII

4

5

6

LEVHA IX

7 a

7 b

8 a

LEVHA X

8 b

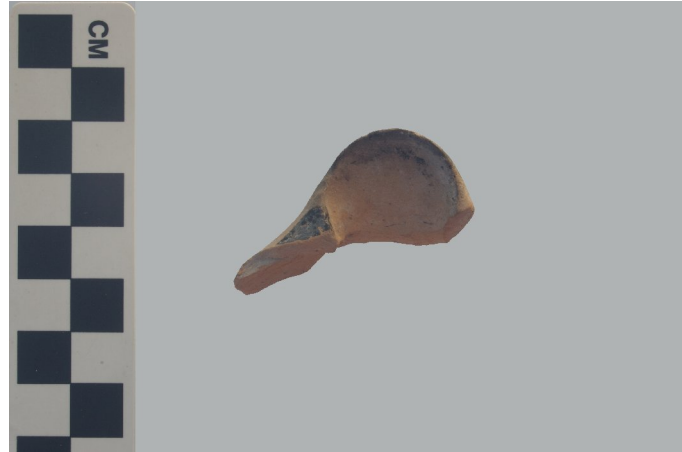

9

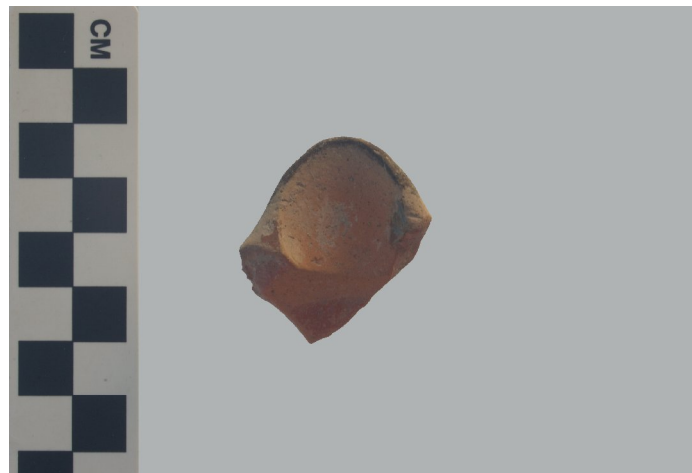

10

LEVHA XI

11

12

13 a

LEVHA XII

13 b

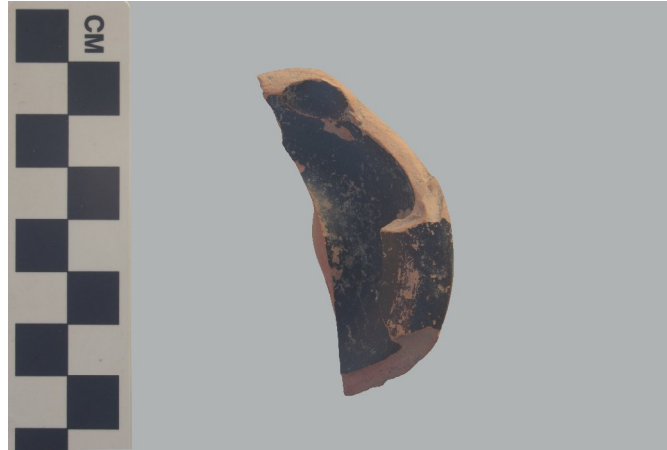

14

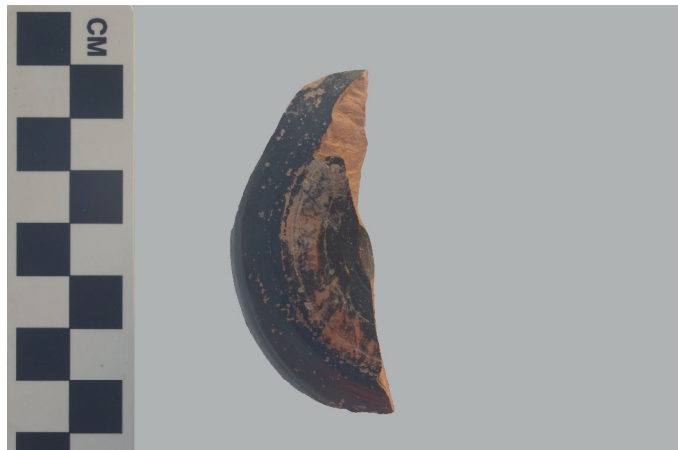

15

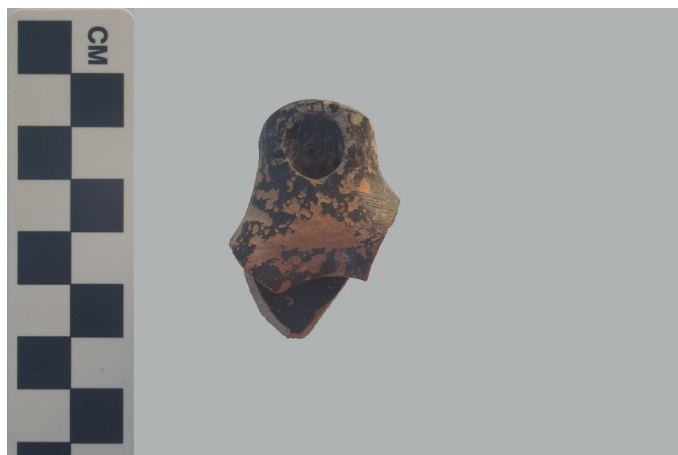
LEVHA XIII

16 a

16 b

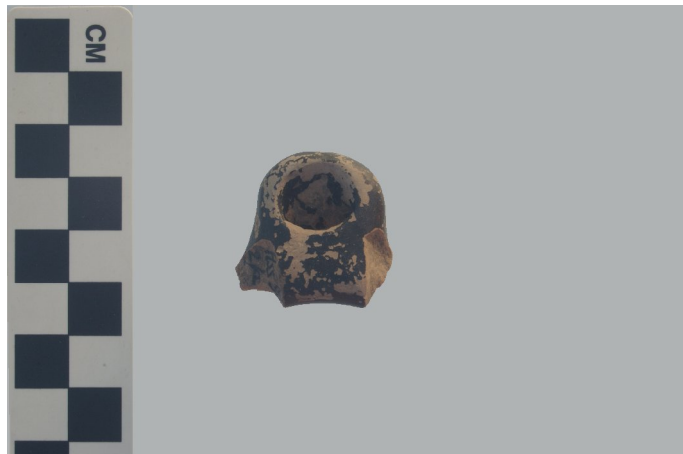

17 a

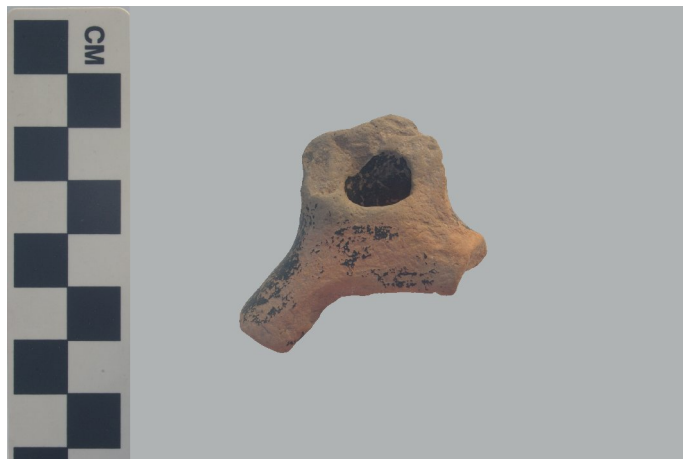
LEVHA XIV

17 b

18

19

LEVHA XV

20

21

22

LEVHA XVI

23

24

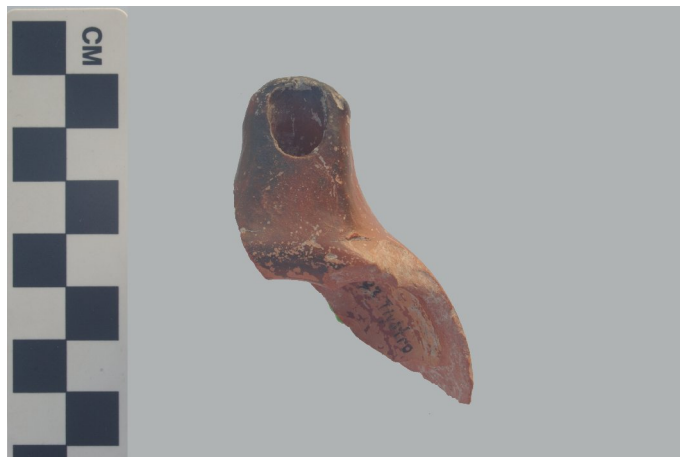

25 a

LEVHA XVII

25 b

26 a

26 b

LEVHA XVIII

27

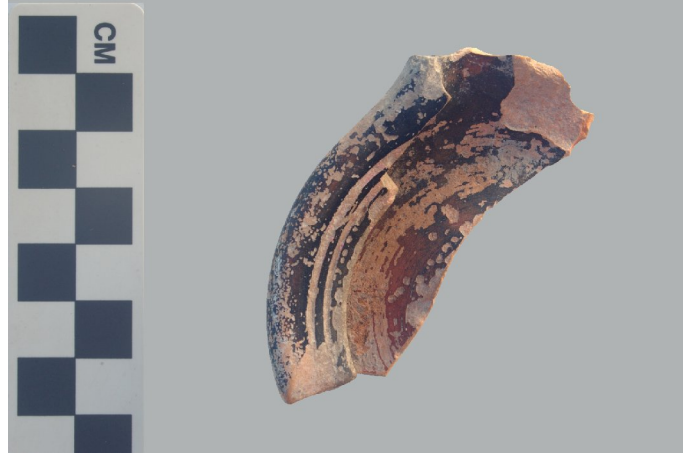

28

29

LEVHA XIX

30 a

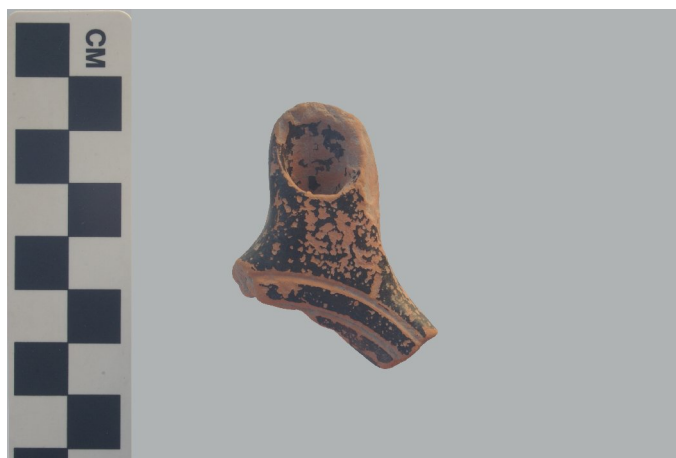

30 b

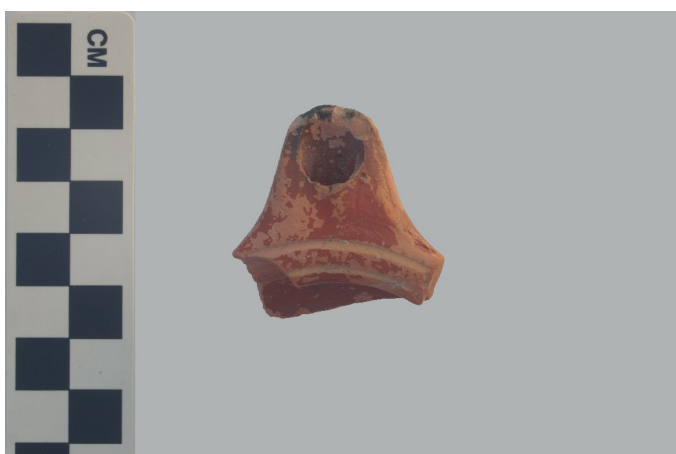

31

LEVHA XX

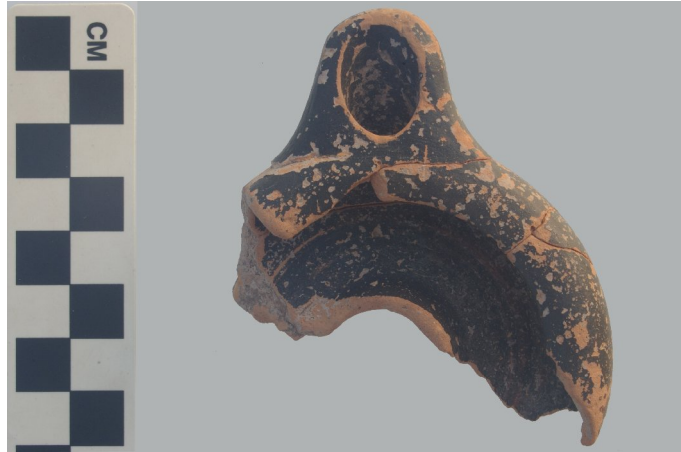
32

33

34

35 a

35 b

36

LEVHA XXII

37

38

39

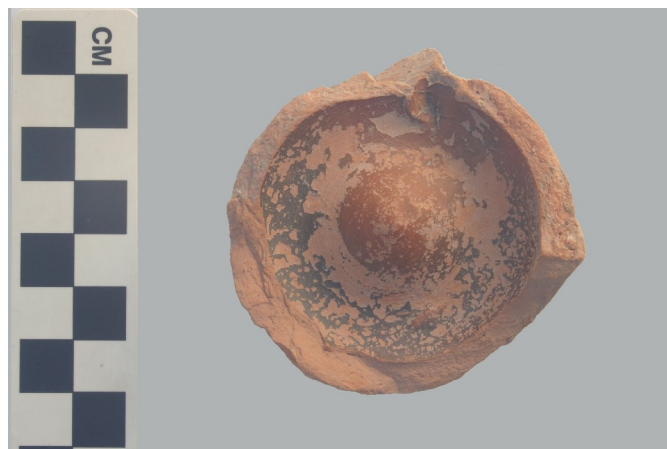
LEVHA XXIII

40 a

40 b

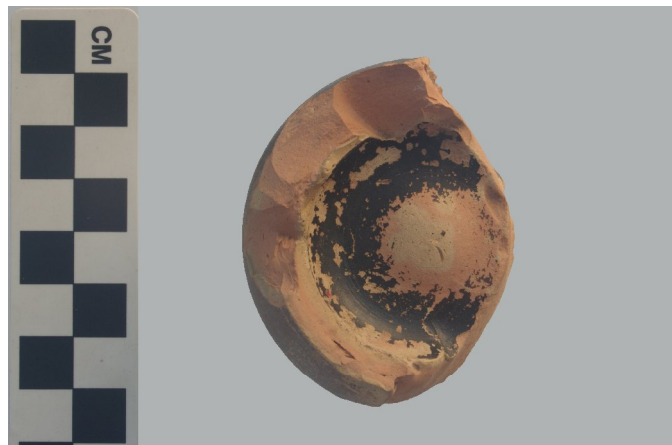

41 a

LEVHA XXIV

41 b

42 a

42 b

LEVHA XXV

43 a

43 b

44 a

LEVHA XXVI

44 b

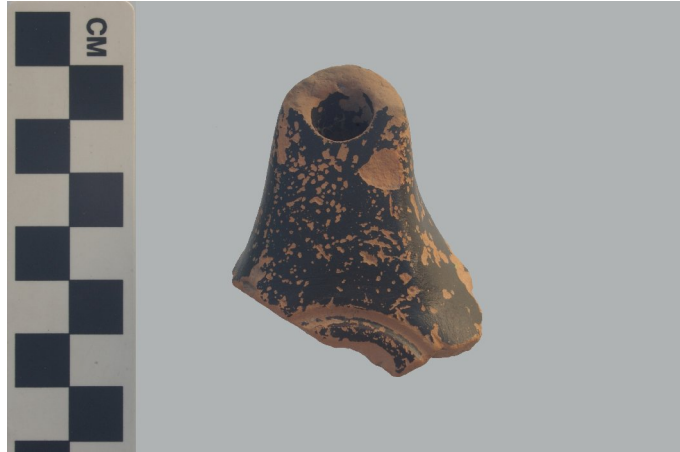

45

46

LEVHA XXVII

47

48

49

LEVHA XXVIII

50

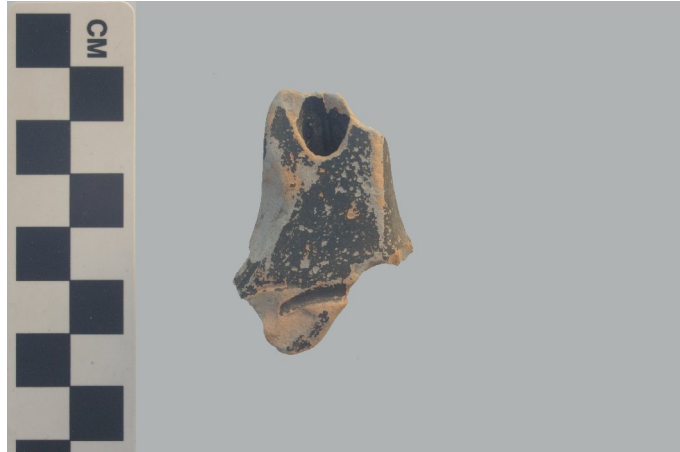

51

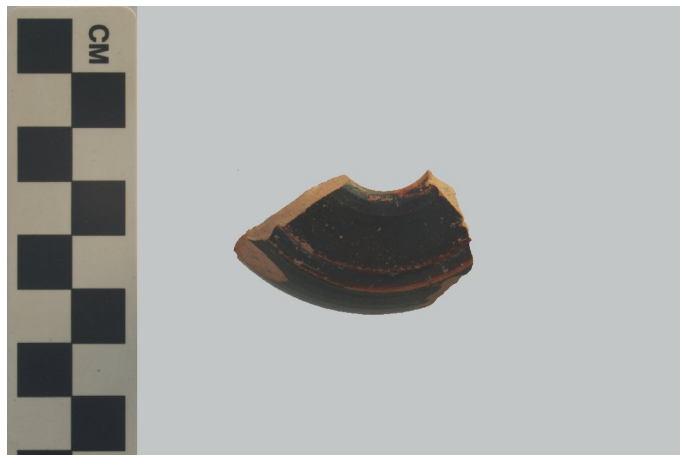

52

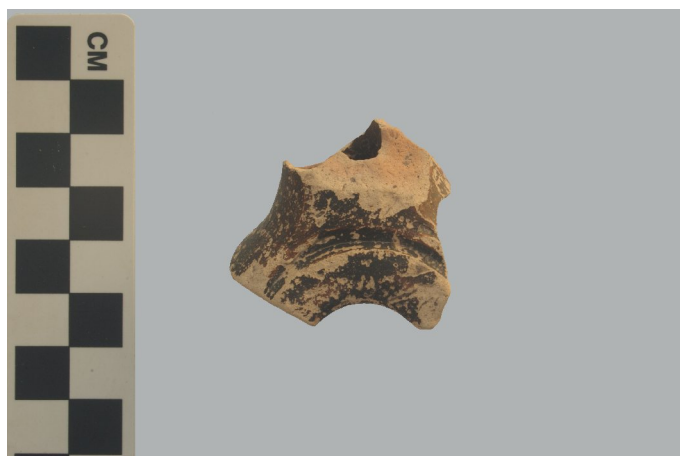
LEVHA XXIX

53

54

55

LEVHA XXX

56

57

58

LEVHA XXXI

59

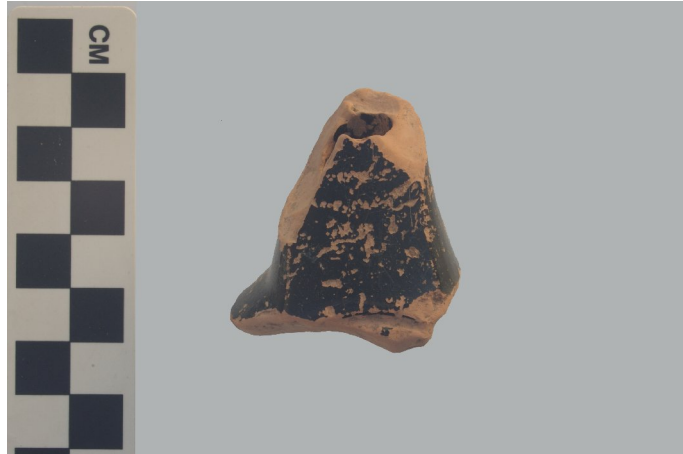

60

61

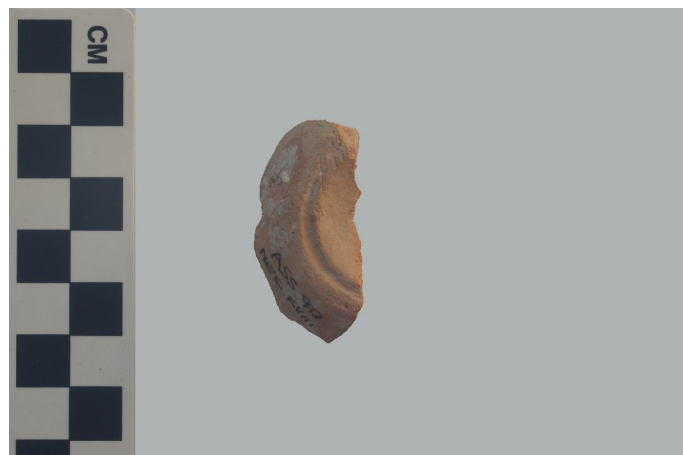
LEVHA XXXII

62

63

64

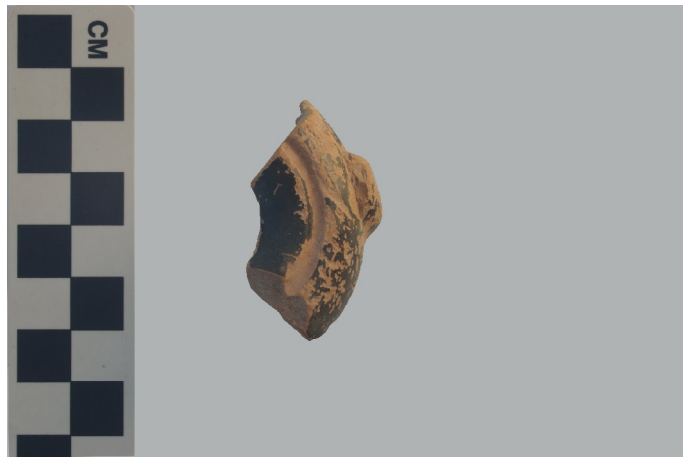
LEVHA XXXIII

65

66

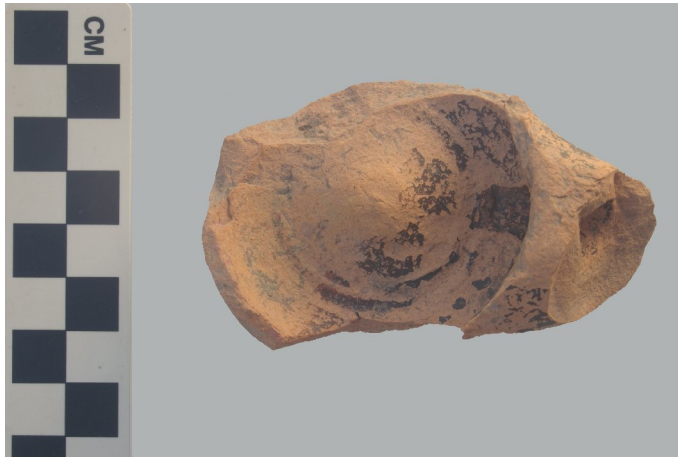
67

LEVHA XXXIV

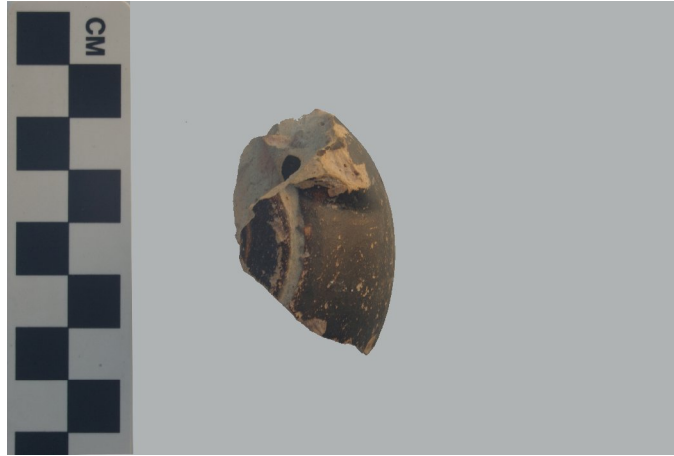
68

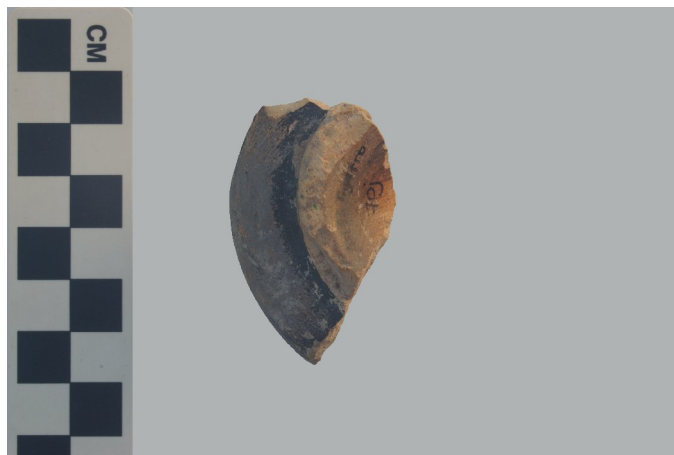
69 a

69 b

70 a

70 b

71

LEVHA XXXVI

72

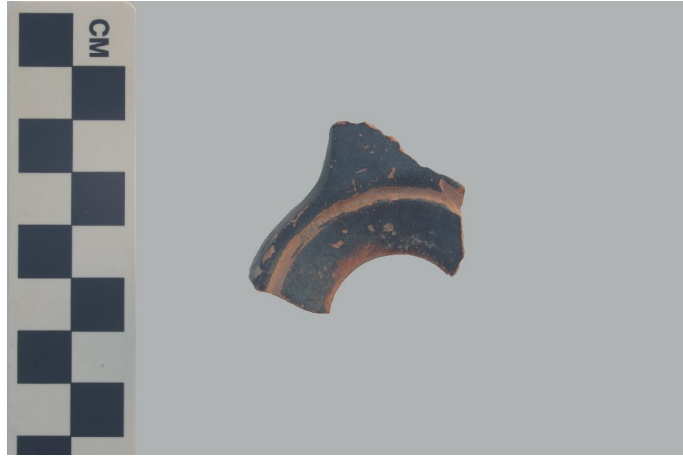

73 a

73 b

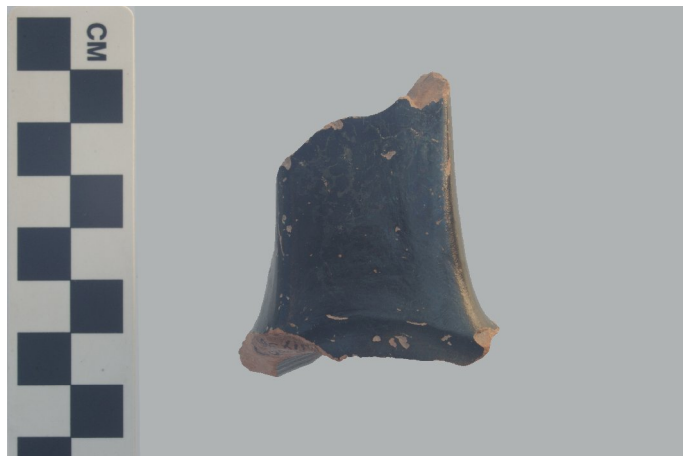
LEVHA XXXVII

74

75

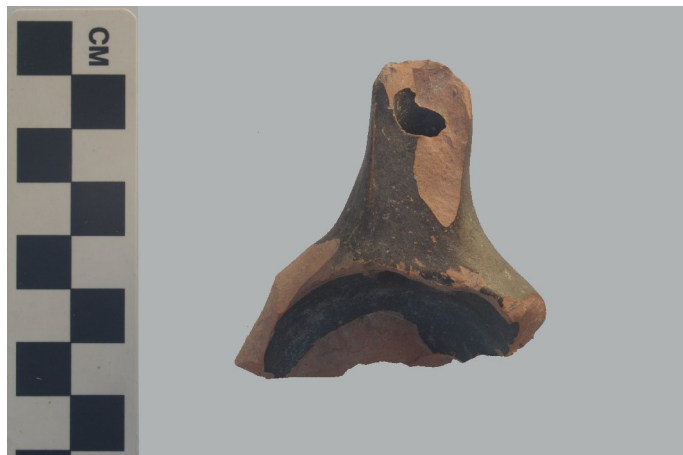

76

LEVHA XXXVIII

77

78 a

78b

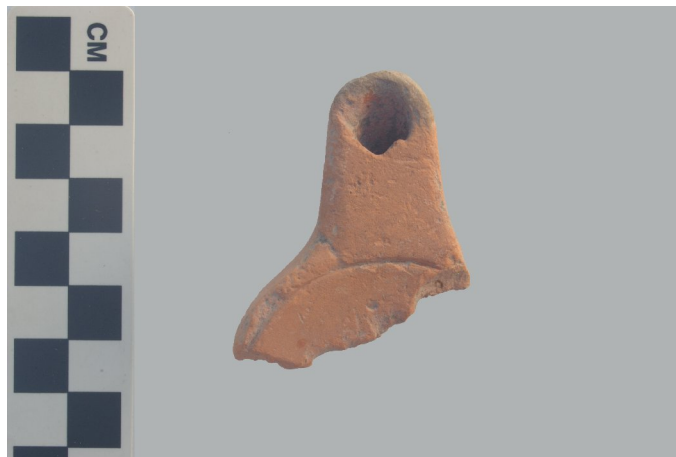
LEVHA XXXIX

79 a

79 b

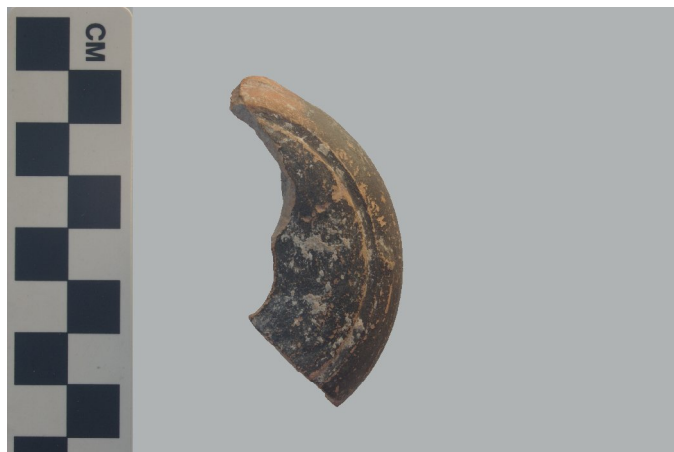
80

81 a

81 b

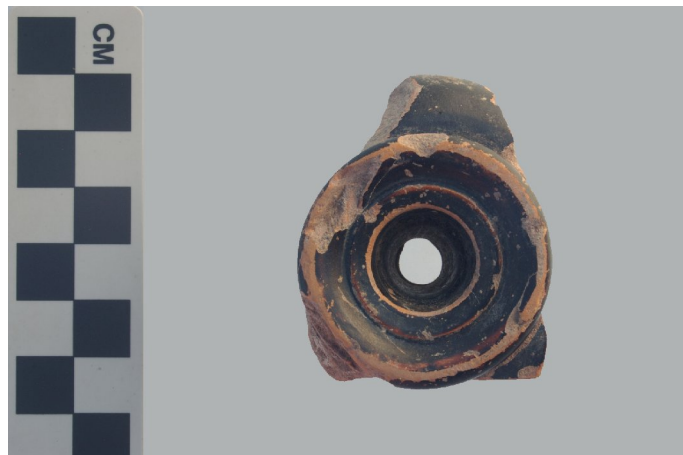

82

LEVHA XLI

83 a

83 b

84

LEVHA XLII

84 b

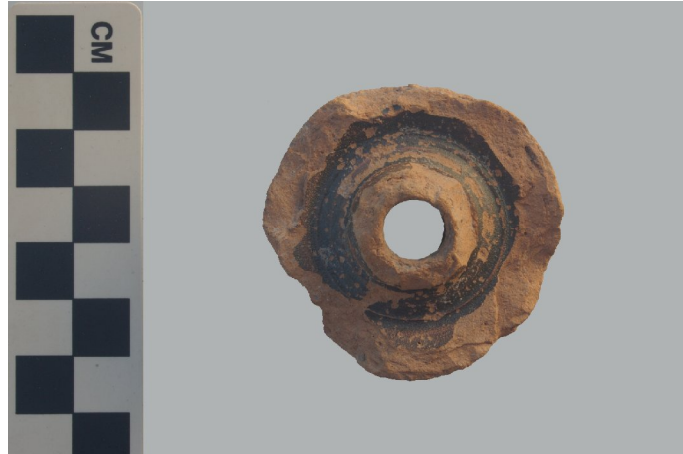

85 a

85 b

LEVHA XLIII

86 a

86 b

87

LEVHA XLIV

87 b

88 a

88 b

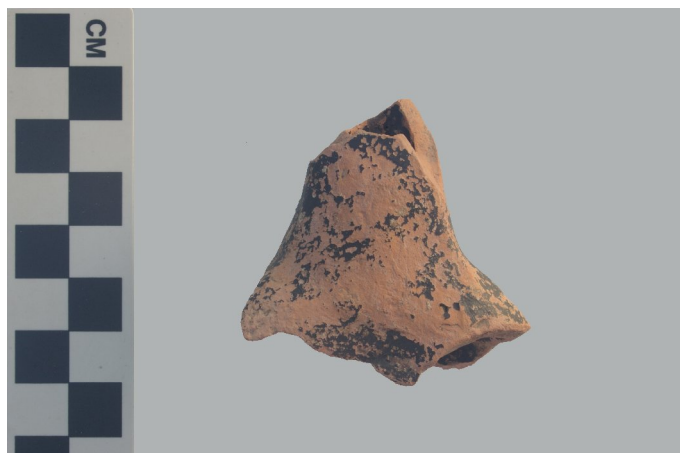
LEVHA XLV

89

90

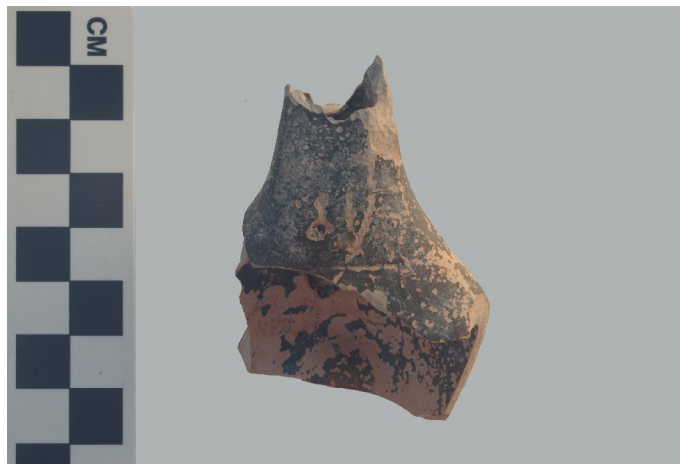

91

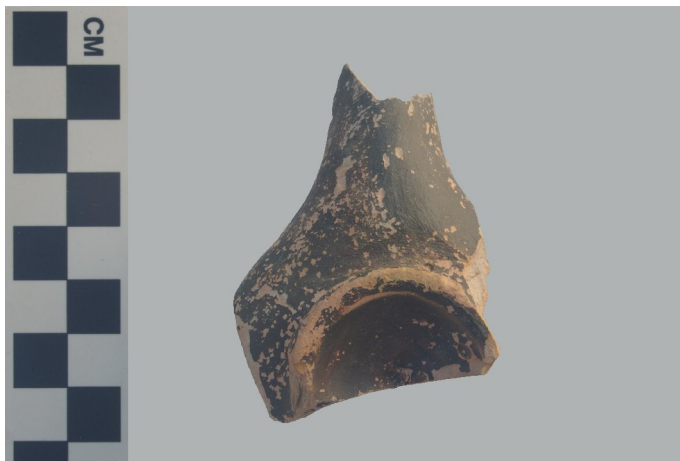
LEVHA XLVI

92

93 a

93 b

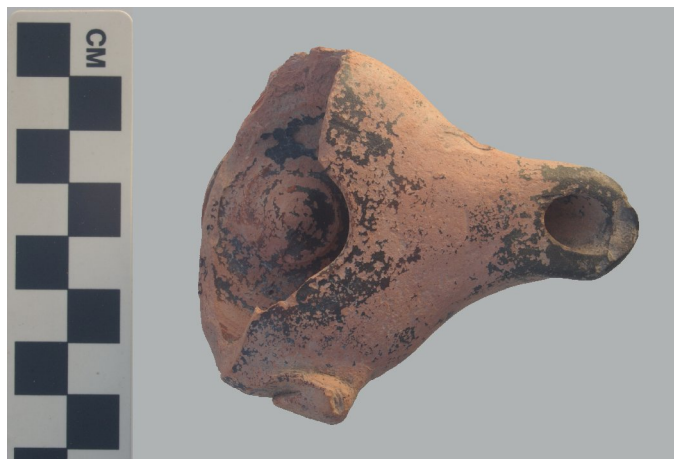
LEVHA XLVII

94

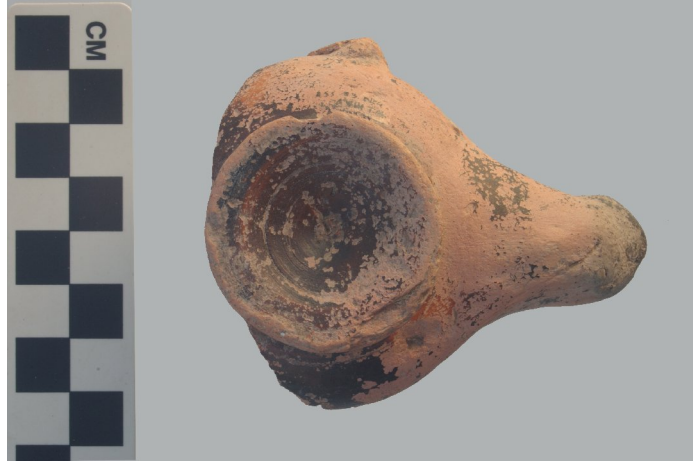

95

96 a

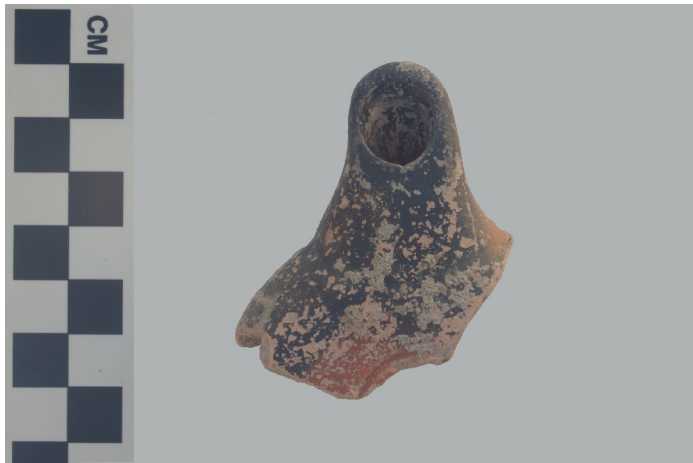
LEVHA XLVIII

96 b

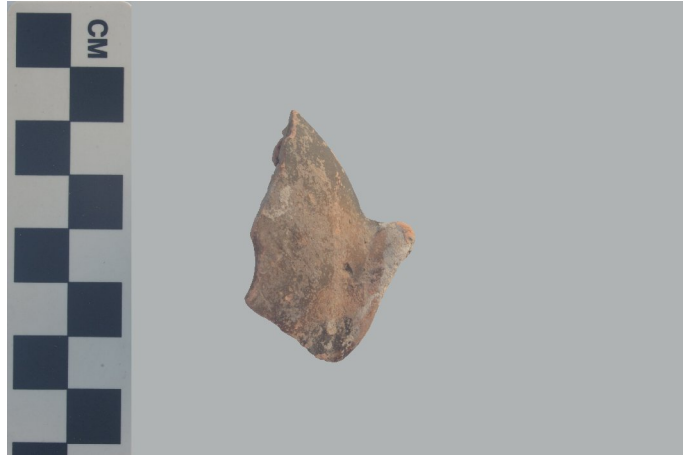

97

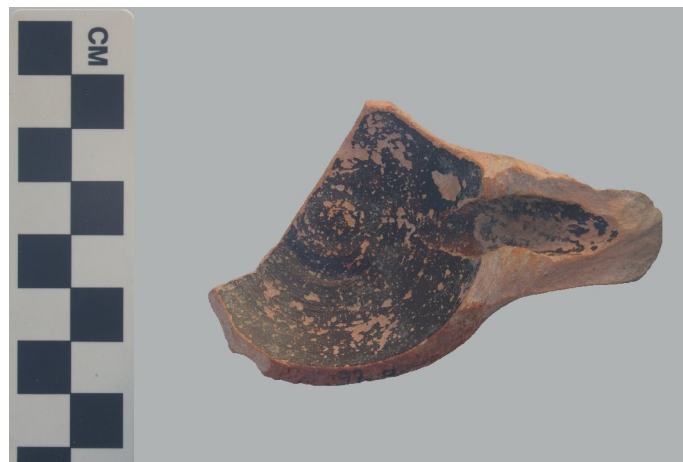

98

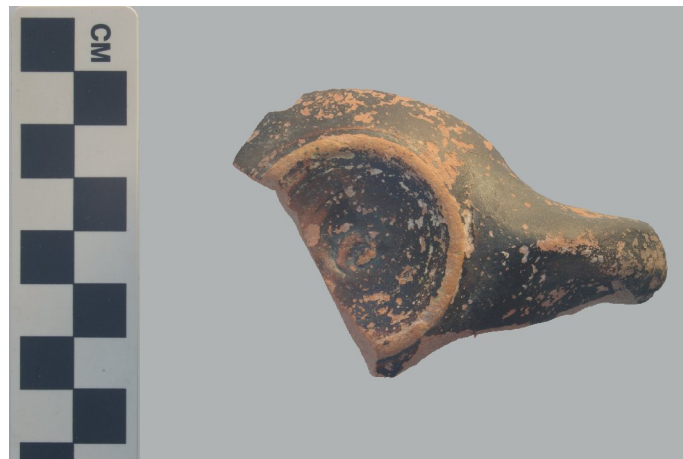
LEVHA XLIX

99

100 a

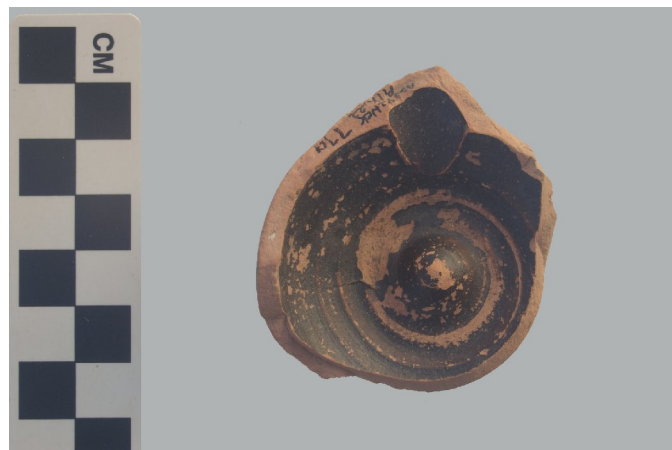
100 b

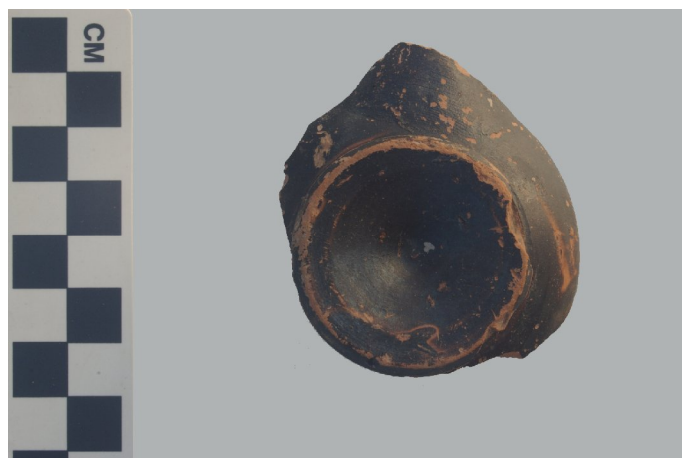
LEVHA L

101

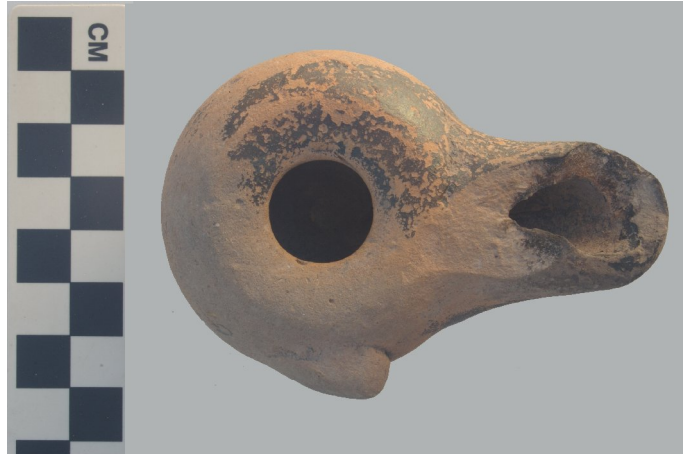

102 a

102 b

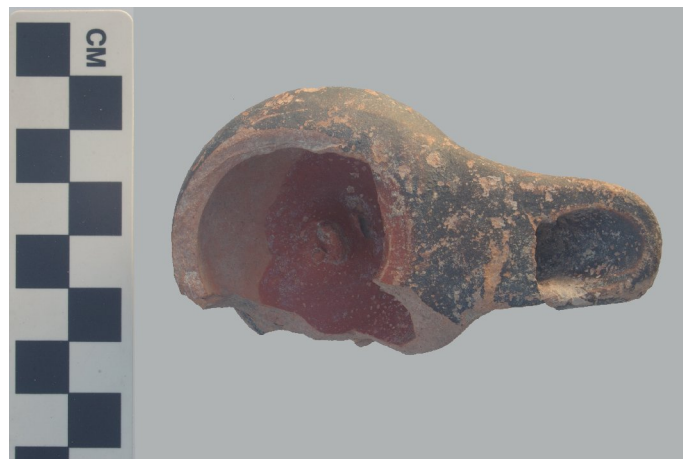
LEVHA LI

103 a

103 b

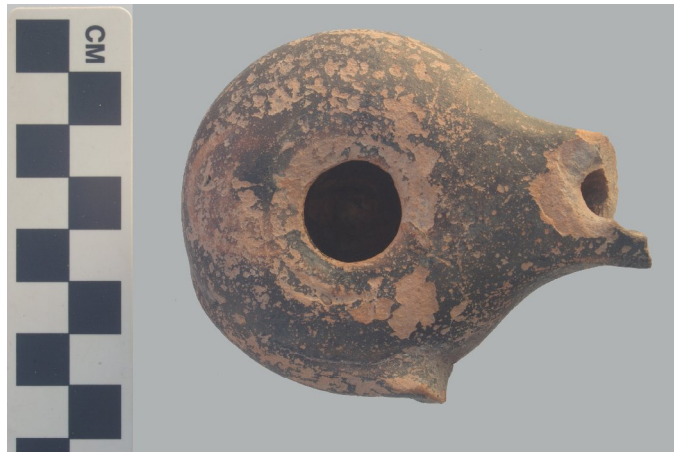

104 a

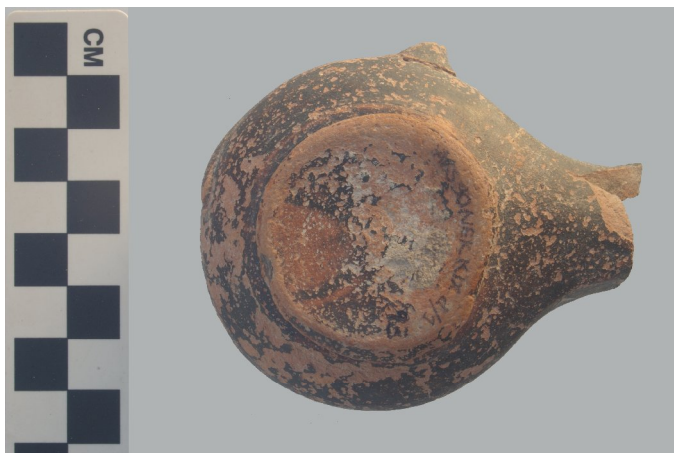
LEVHA LII

104 b

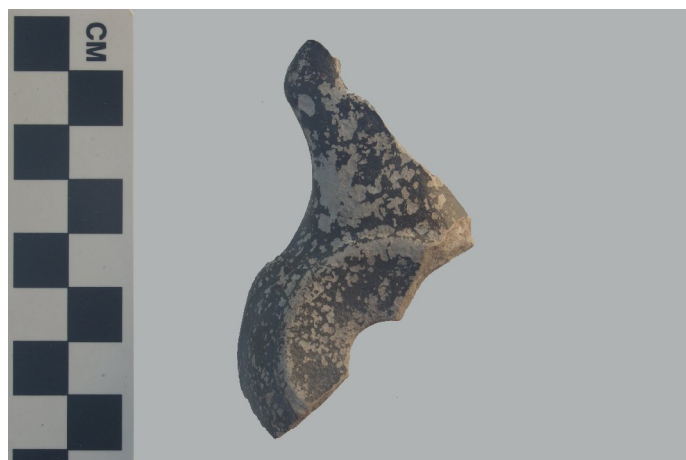

105 a

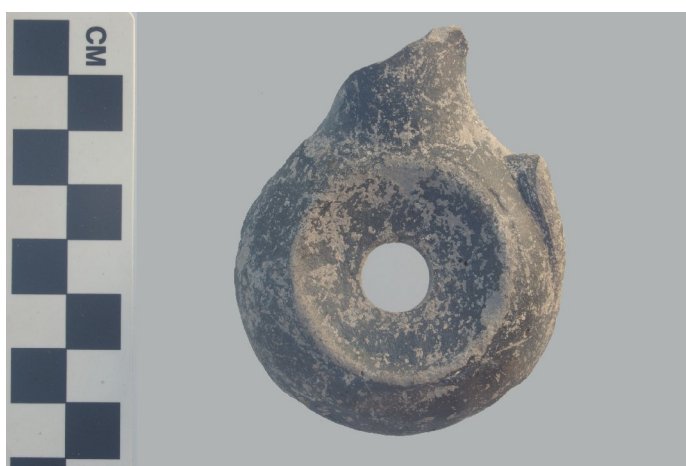

105

LEVHA LIII

106

107

108

LEVHA LIV

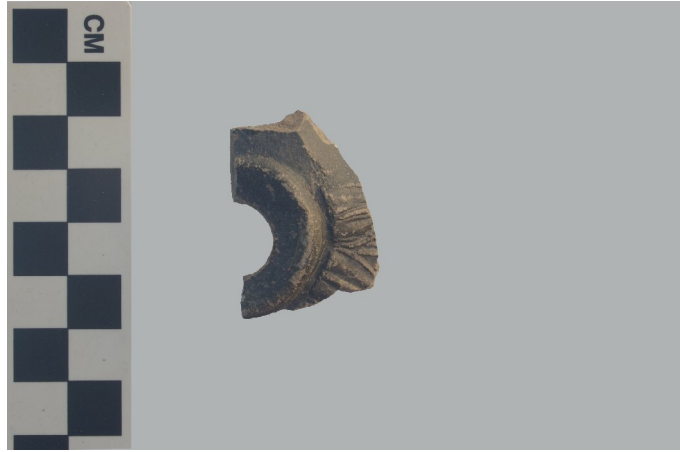
109

110

111

112

113

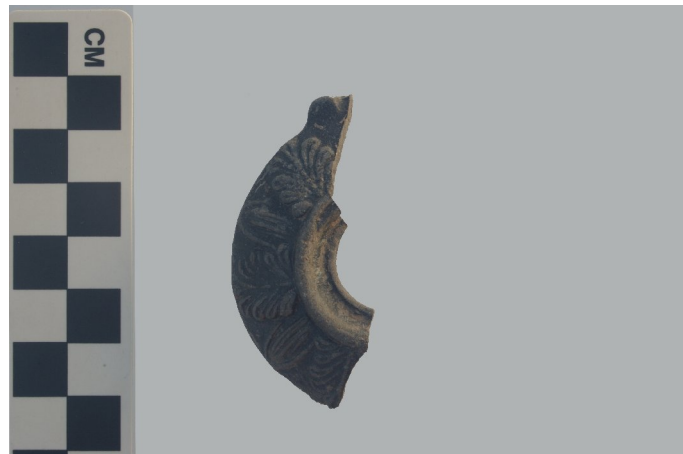

114

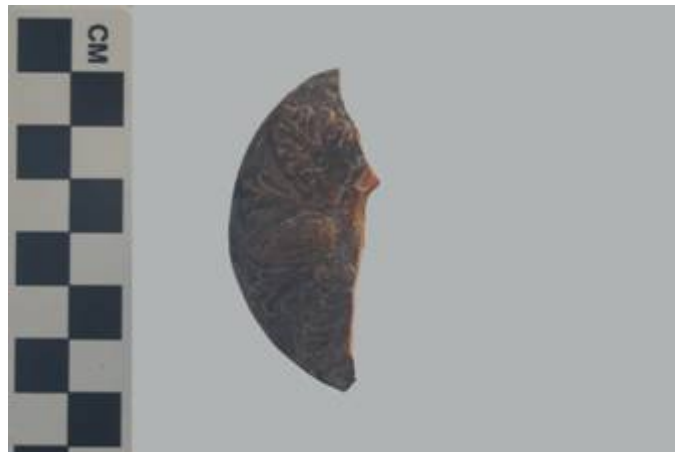
LEVHA LVI

115

116

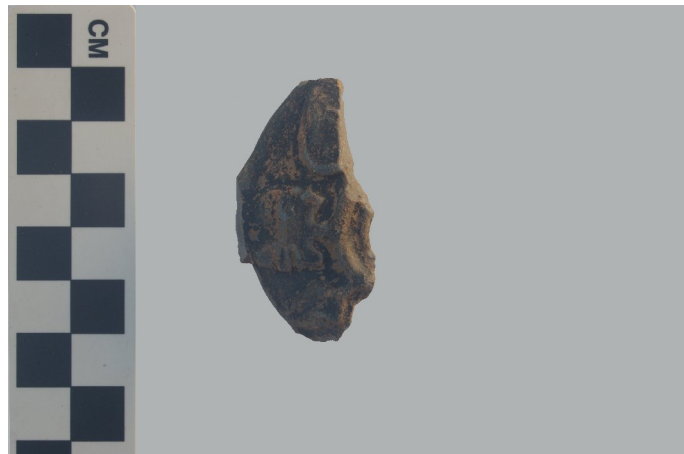

117

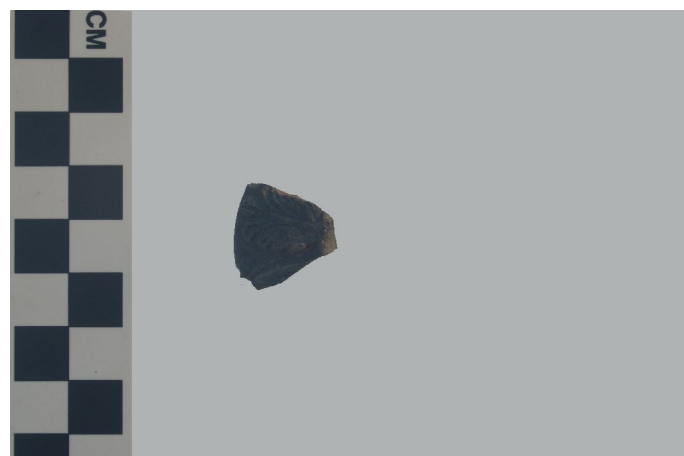
LEVHA LVII

118

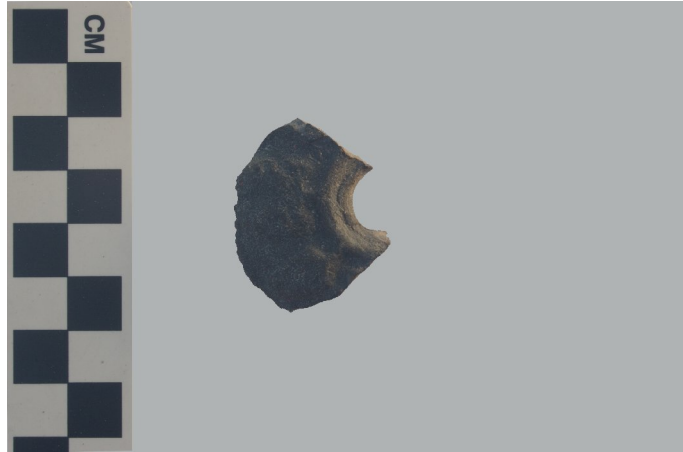
119

120

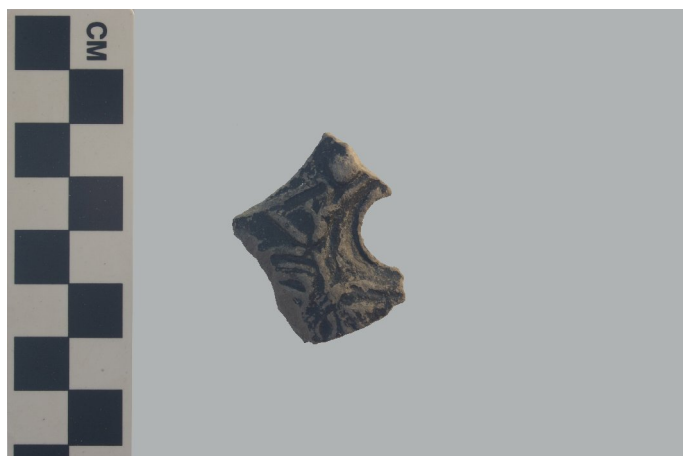
LEVHA LVIII

121

122

123

LEVHA LIX

124

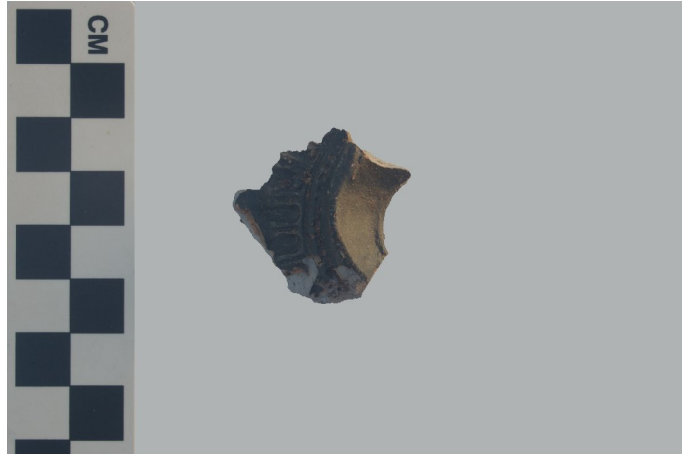

125

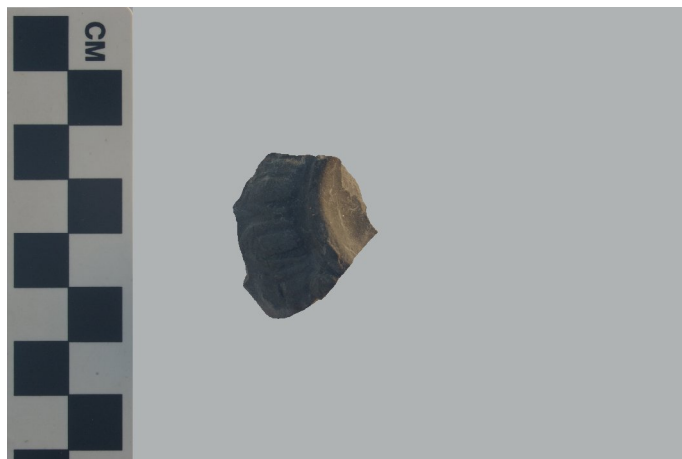

126

LEVHA LX

127

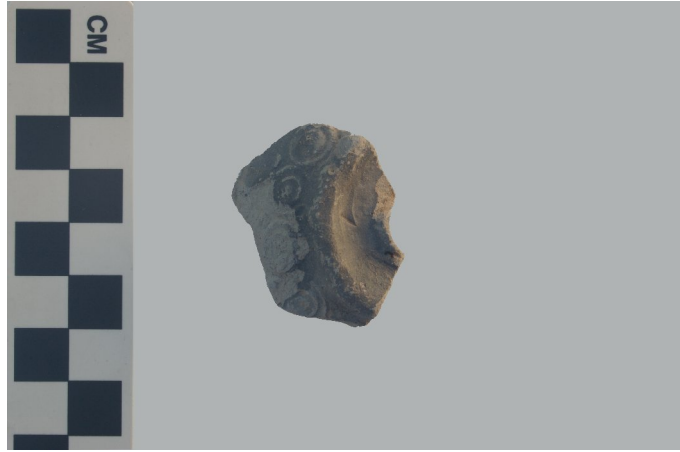

128

129

LEVHA LXI

130

131 a

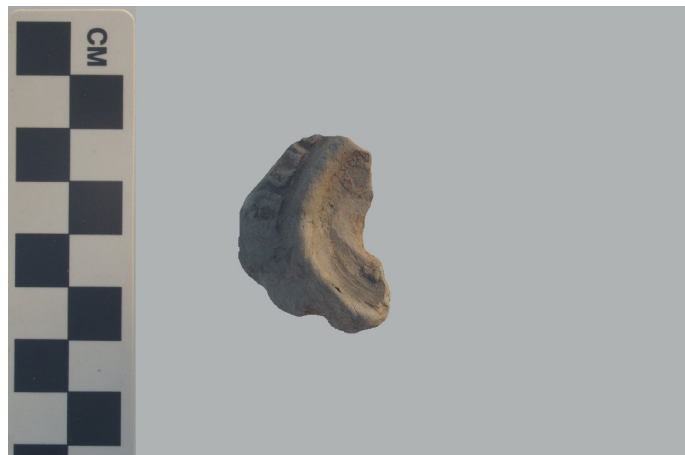

131 b

LEVHA LXII

132

133

134

LEVHA LXIII

135

136

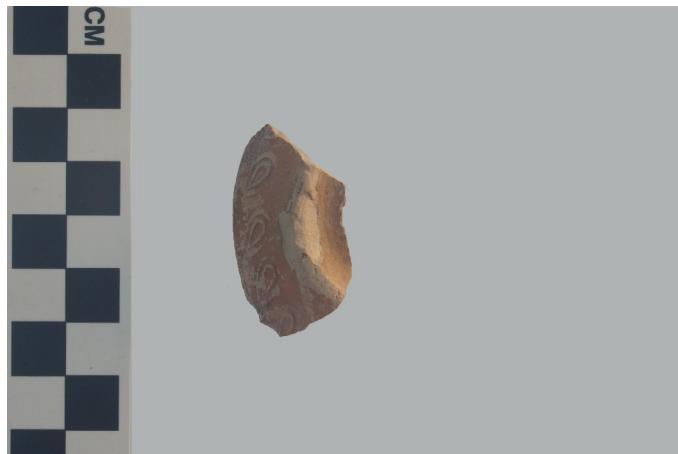

137 a

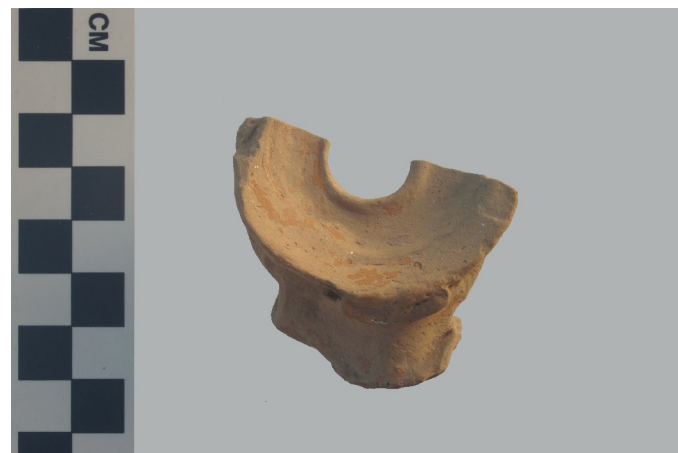
LEVHA LXIV

137 b

138

139

LEVHA LXV

140

141

142

LEVHA LXVI

143

144

145

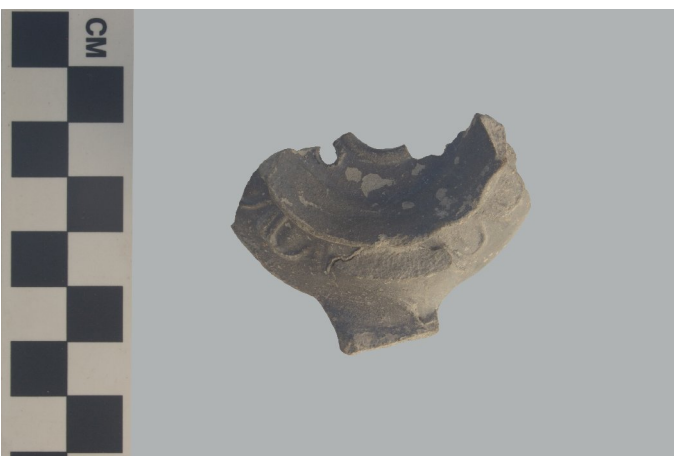
LEVHA LXVII

146

147

148 a

LEVHA LXVIII

148 b

149

150

LEVHA LXIX

151

152

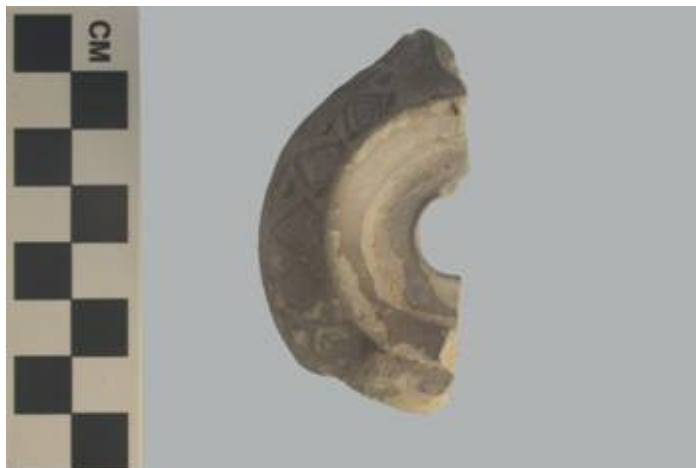

153

LEVHA LXX

154

155 a

155 b

LEVHA LXXI

156

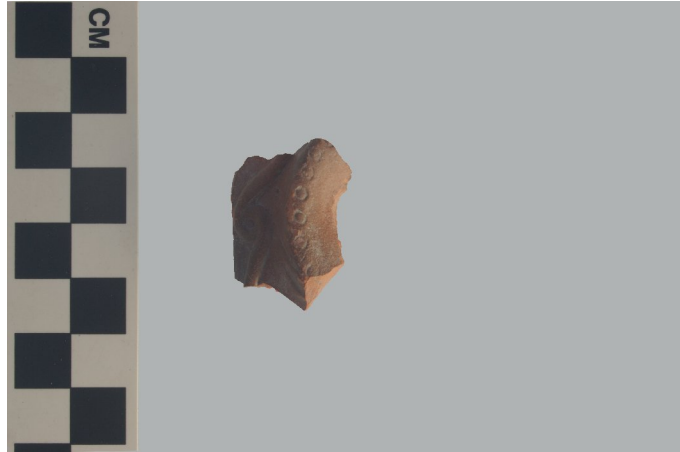

157 a

157 b

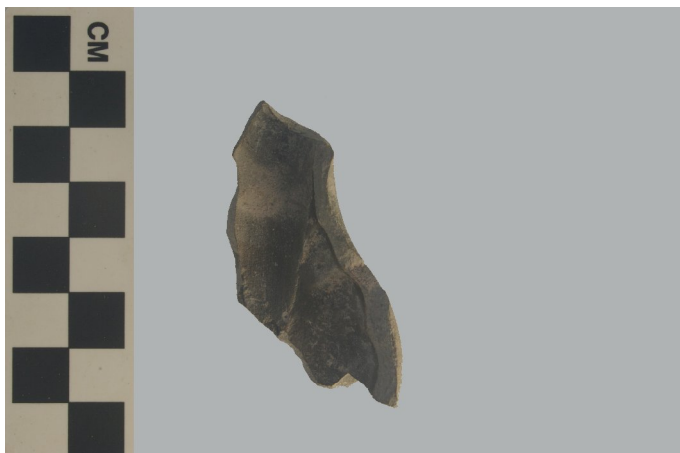
LEVHA LXXII

158

159

160 a

LEVHA LXXIII

160 b

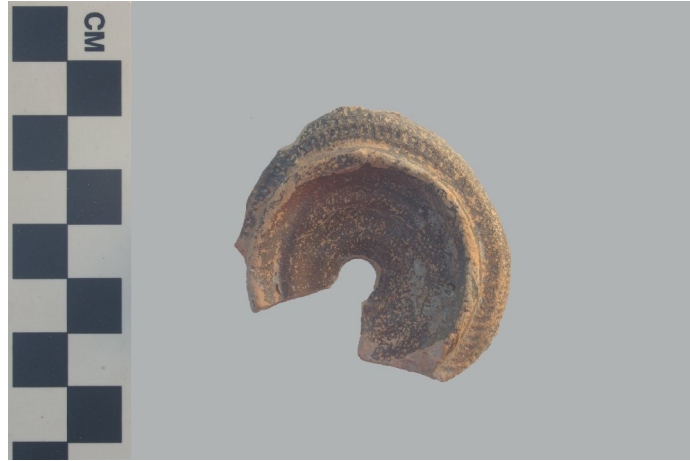
161 a

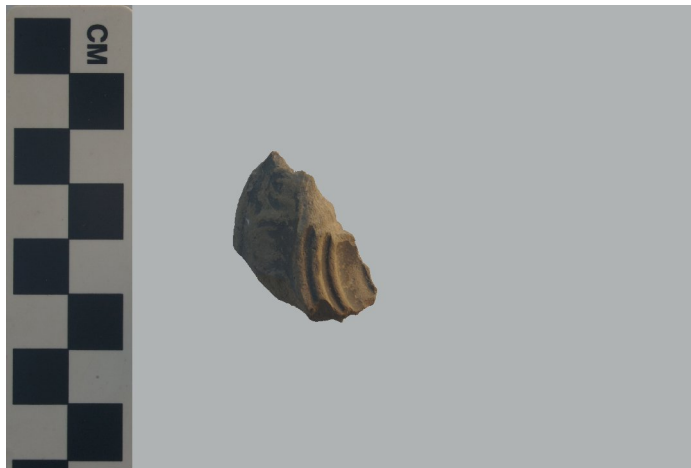
161 b

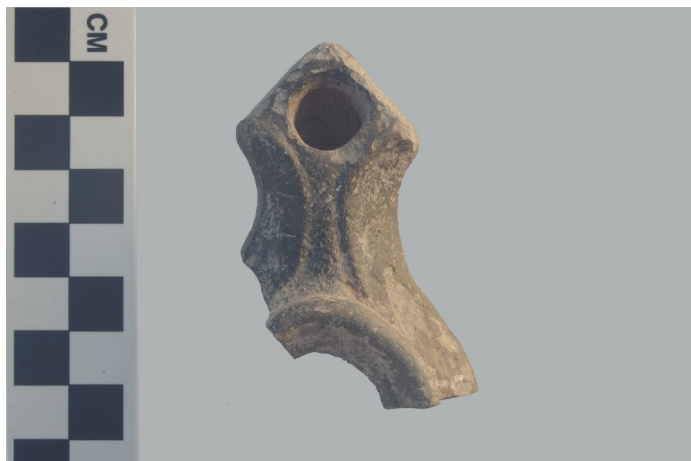
LEVHA LXXIV

162

163

164

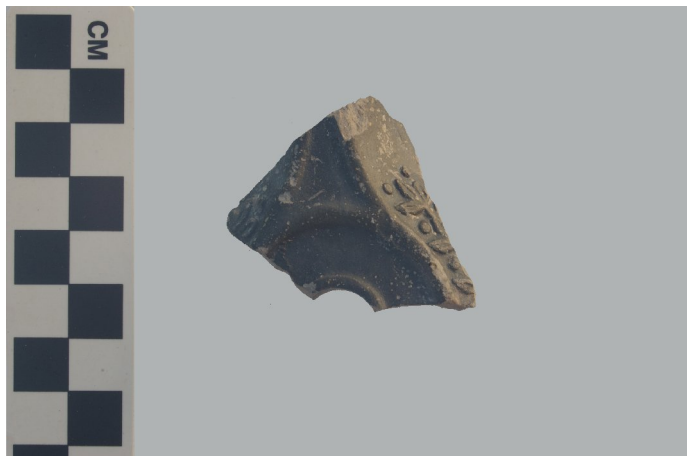
LEVHA LXXV

165

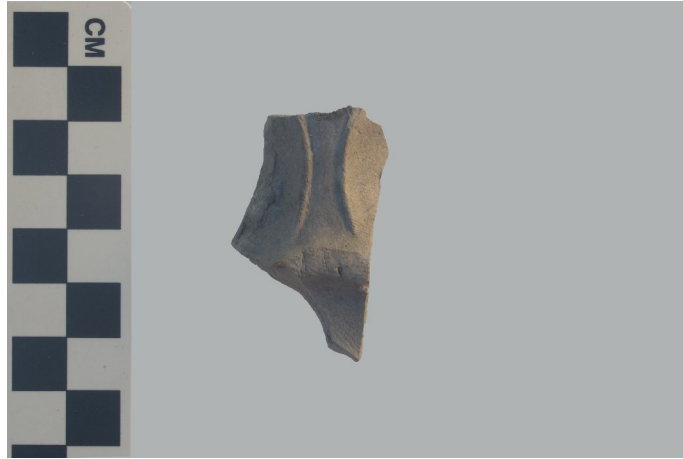

166

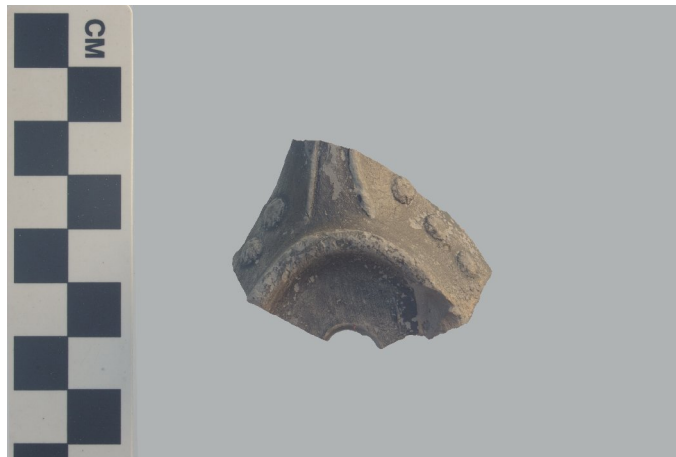

167

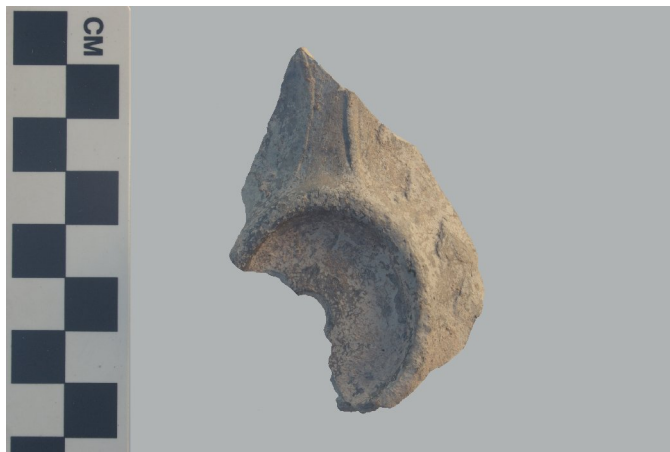
LEVHA LXXVI

168

169

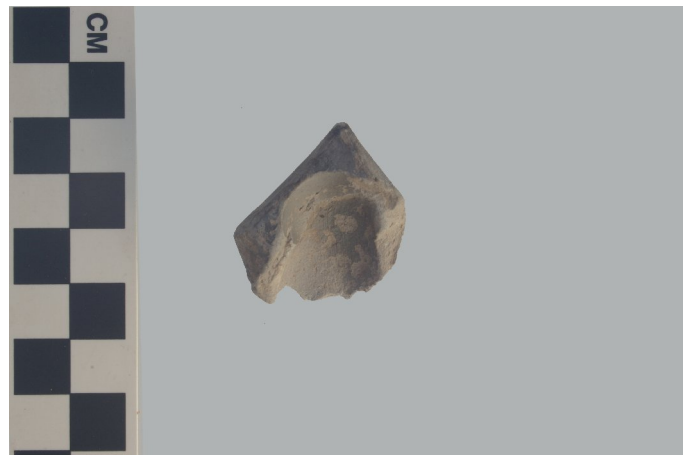

170

LEVHA LXXVII

171

172

173

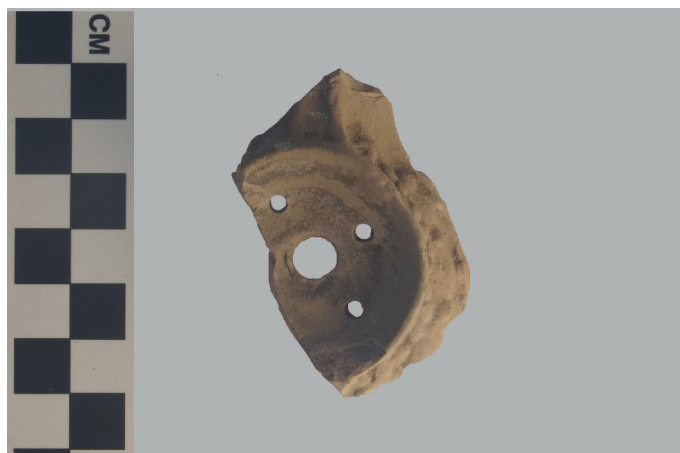
LEVHA LXXVIII

174

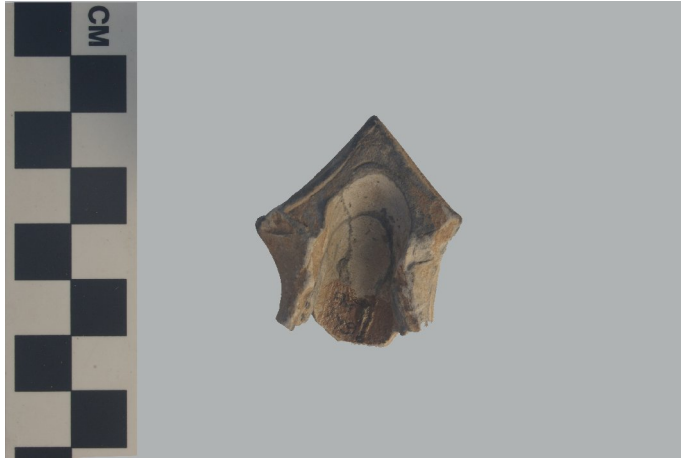

175

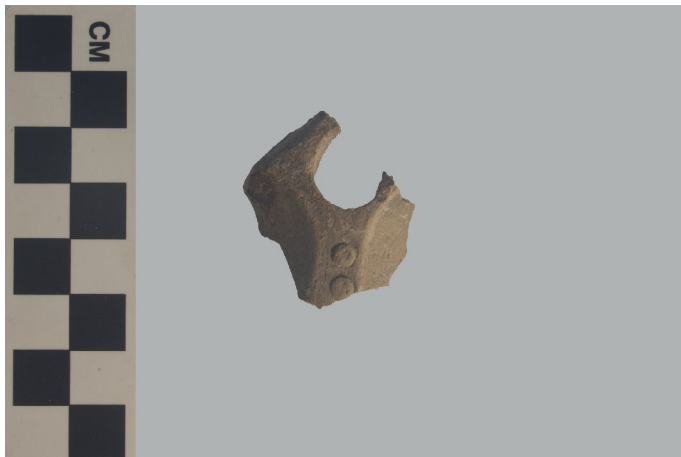

176

LEVHA LXXIX

177

178

179 a

LEVHA LXXX

179 b

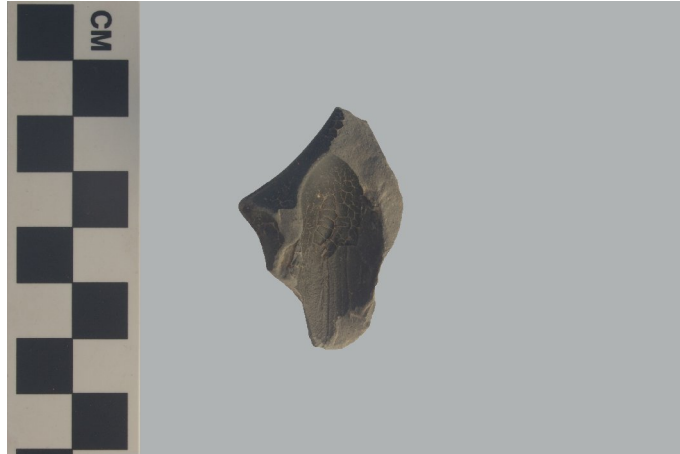

180

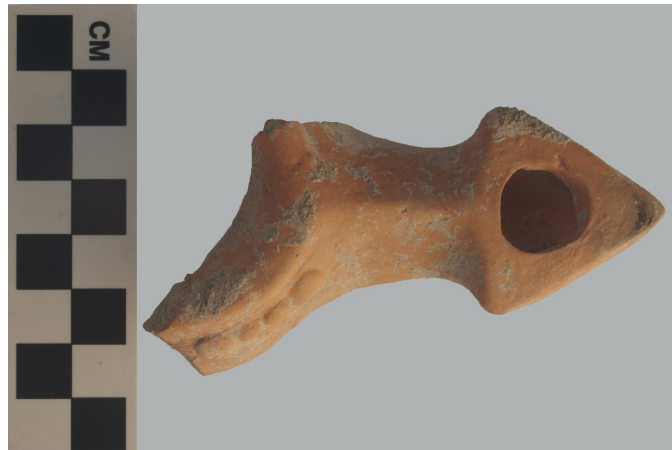

181

LEVHA LXXXI

182

183

184

LEVHA LXXXII

185

186 a

186 b

LEVHA LXXXIII

187

188

189

LEVHA LXXXIV

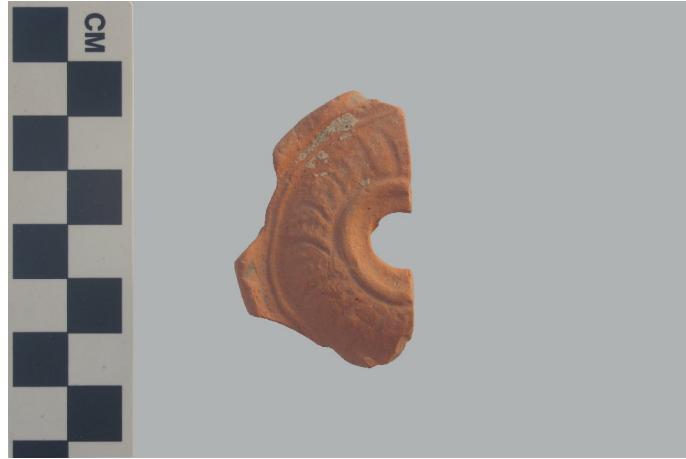
190

191

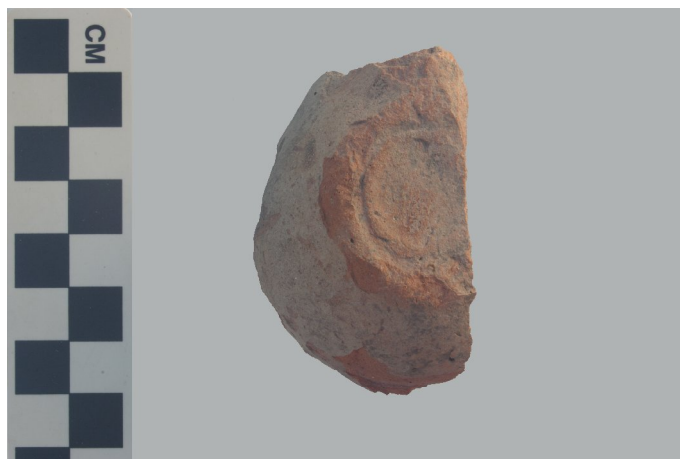
192

193

194 a

194 b

LEVHA LXXXVI

195 a

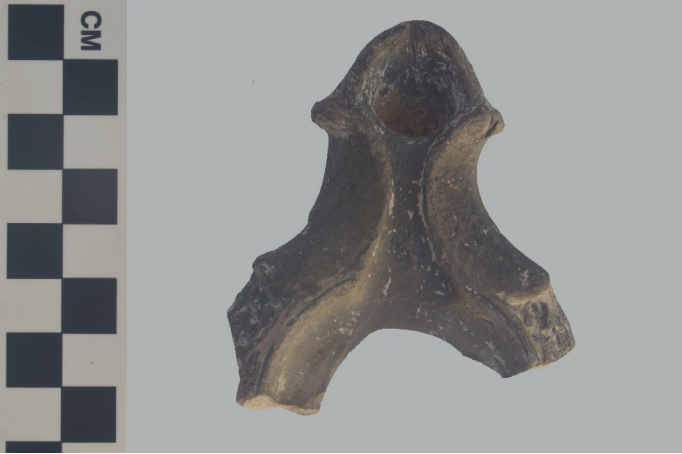

195 b

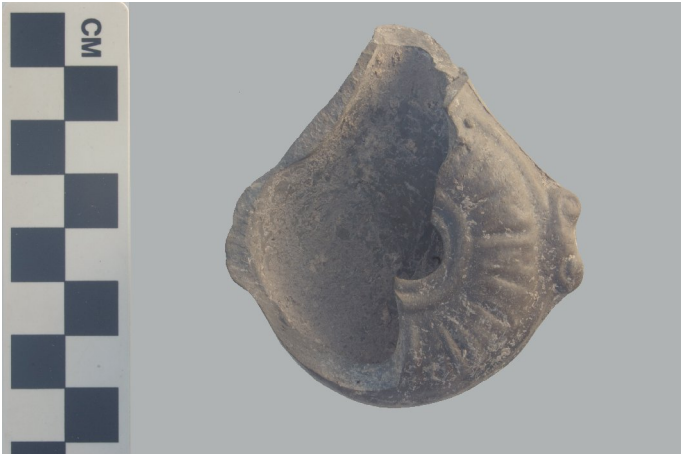

196

LEVHA LXXXVII

197

198 a

198 b

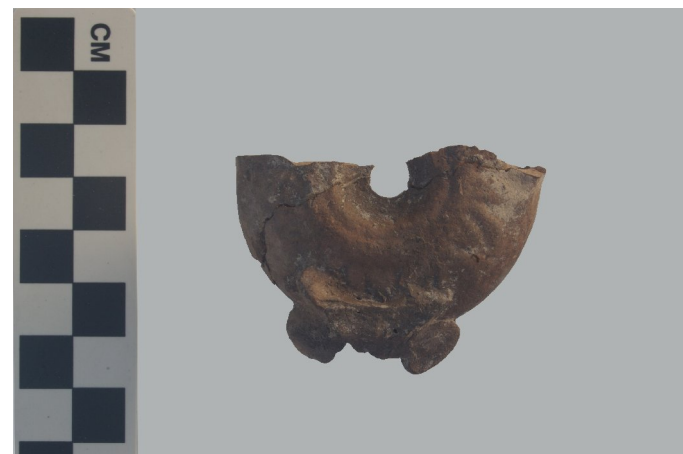
LEVHA LXXXVIII

199 a

199 b

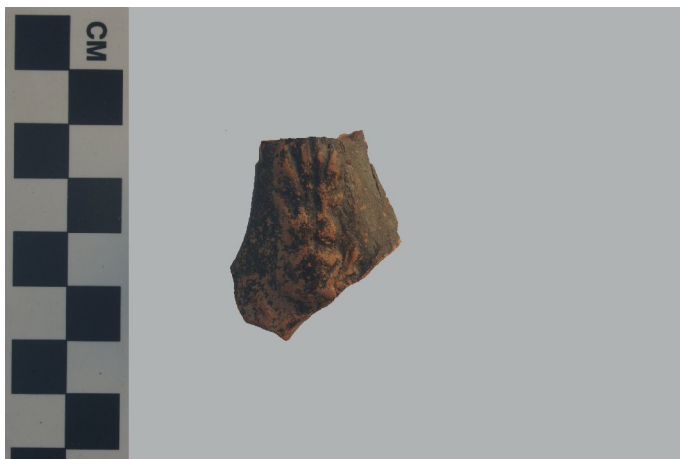

200 a

LEVHA LXXXIX

200 b

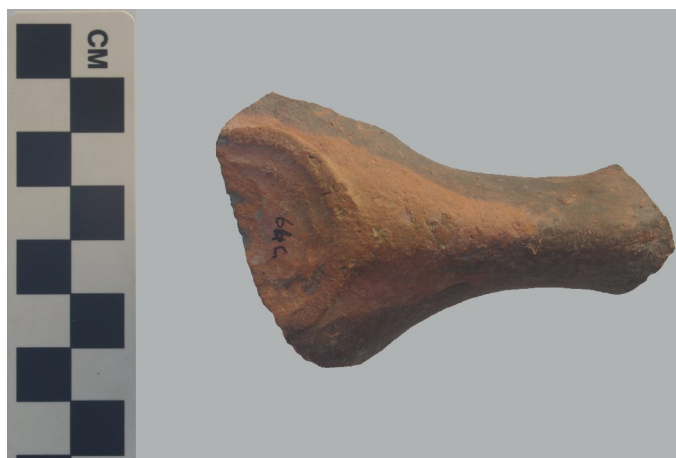
201

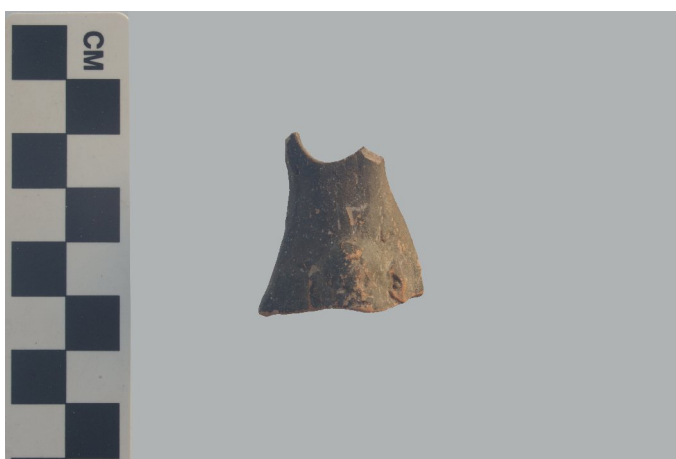
202 a

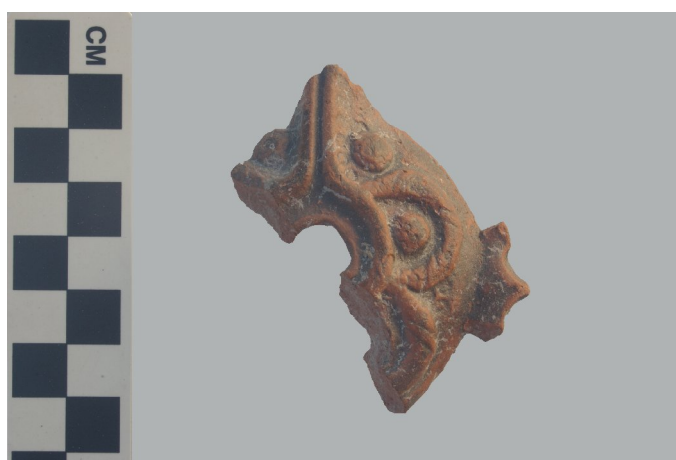
LEVHA XC

202 b

203

204

LEVHA XCI

205

206

207 a

LEVHA XCII

207 b

